

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Komunikace archeologie s veřejností

Bc. Dominika Kožešníková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program Archeologie

Studijní obor Archeologie

Diplomová práce

Komunikace archeologie s veřejností

Bc. Dominika Kožešníková

Vedoucí práce:

Mgr. Luboš Chroustovský, Ph.D.

Katedra archeologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Na tomto místě chci poděkovat vedoucímu Mgr. Luboši Chroustovskému, PhD., který se vedení práce ujal s velkým nadšením a po celou dobu jejího vzniku mne podporoval a poskytoval velmi cenné rady a přínosné konzultace, díky čemuž mohla tato práce vzniknout.

Velký dík dále patří PhDr. Michalu Burešovi, který se mnou ochotně diskutoval k vybrané problematice některých kapitol a pomohl mi při vyhledávání hůře dostupné literatury, týkající se vybraných problémů této diplomové práce. Stejně tak děkuji prof. Corneliu Holtorfovi a dr. Nicku Merrimanovi, kteří do této práce přispěli osobními pohledy na současnou problematiku komunikace archeologie s veřejností a ochotně mi zodpověděli položené dotazy. Dále děkuji svým kolegům Alise, Michalovi, Lence a příteli Honzovi, kteří mi poskytli během práce velký prostor k diskuzi. Děkuji také pracovníkům muzeí a dalších prezentačních zařízení, kteří mi poskytli důležité informace, týkající se komunikace a spolupráce s veřejností. V neposlední řadě můj největší dík patří široké škále anonymních respondentů, kteří se účastnili dotazníkového průzkumu, pomohli mi tak proniknout do problematiky chápání archeologie z hlediska laické veřejnosti, čímž ochotně a především výrazně přispěli k výsledkům této diplomové práce.

Práci věnuji jako poděkování své rodině, příteli a blízkým, kteří mne nejen po dobu psaní této práce, ale i po dobu celého studia obětavě podporovali.

OBSAH

1. ÚVOD	3
1. 1 Metoda a cíl práce	3
1.2 Databáze	4
1. 3 Vymezení pojmů.....	5
2. OBECNÁ PROBLEMATIKA KOMUNIKACE ARCHEOLOGIE S VEŘEJNOSTÍ.....	7
2. 1 Důvody nepostradatelnosti komunikace mezi archeologií a laickou veřejností ..	11
2. 2 Komunikační archeologie v obecně závazných předpisech	13
2. 2. 1 Ústavní základy.....	13
2. 2. 2 Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči	14
2. 2. 3 Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy:.....	19
2. 2. 4 Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu:	21
2. 3 Potenciál rozvíjení komunikace mezi archeology a veřejností.....	22
3. FORMY KOMUNIKACE A KOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDKY	23
3. 1 Muzea, Skanzeny, Archeoparky, prezentace, dny otevřených sond	26
3. 2 Památkové ústavy a úřady, oprávněné organizace a univerzity.....	34
3. 3 Tištěná média.....	38
3. 3. 1 Noviny.....	40
3. 3. 2 Časopisy	41
3. 4 Literatura	42
3. 4. 1 Odborná literatura	42
3. 4. 2 Populární literatura.....	43
3. 5 Televize.....	46
3. 5. 1 Dokumentární pořady a seriály	46
3. 5. 2 TV reportáže	48
3. 5. 3 Film	48
3. 6 Internet a sociální sítě	52
3. 7 Rozhlasové vysílání.....	54
4. KOMUNIKACE ARCHEOLOGIE V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	55
4. 1 Muzea.....	56
4. 2 Archeokanzeny a archeoparky	65
4. 3 Internet, tisk, televize, rozhlas	71
4.3.1 Internet.....	71

4.3.2 Denní tisk a časopisy	73
4.3.3 Televize a rozhlas	75
4.4 Literatura	77
4.5 Oprávněné organizace	79
4.6 Univerzity.....	82
4.7 Výzkumy pro veřejnost, letní školy, zájmové kroužky, amatérská archeologie, Prezentace in situ, dny otevřených sond.....	84
5. HLAVNÍ OSOBNOSTI VEŘEJNÉ ARCHEOLOGIE V ČESKÉ REPUBLICE A ZAHRANIČÍ.....	88
6. VYBRANÉ PŘÍKLADY ZE ZAHRANIČÍ	97
7. PRŮZKUM MÍNĚNÍ VEŘEJNOSTI	101
7.1 Dotazník laické veřejnosti na tematiku archeologie	101
7.1.1 Metoda sběru dat	102
7.2 Vyhodnocení průzkumu veřejného mínění	103
7.2.1 Charakteristika cílových skupin respondentů	103
7.2.2 Vyhodnocení bloku 1: Obecné povědomí o archeologii a její představa	104
7.2.3 Vyhodnocení bloku 2: Archeologie ve výuce.....	109
7.2.4 Vyhodnocení bloku 3: Osobní zkušenost s archeologií.....	110
7.2.5 Vyhodnocení bloku 4: Prezentace archeologie laické veřejnosti.....	113
7.3 Závěrečné vyhodnocení průzkumu veřejného mínění	115
8. ZÁVĚR.....	117
9. RESUMÉ	121
10. LITERATURA A POUŽITÉ ZDROJE	122
10.1 Použité prameny.....	122
10.2 Použitá literatura.....	122
10.3 Internetové zdroje.....	135
10.4 Další zdroje.....	143
10.4.1 Seznam českých časopisů použitých v Kap. 4.3.2.....	143
11. PŘÍLOHY	145

1. ÚVOD

„Pohledem veřejnosti je archeologie samotná chápána jako určitá věda, jejíž výsledky jsou hlavním zájmem jen této vědecké komunity a pro běžný život laika jsou tyto výsledky zcela postradatelné. Aby právě tento vědní obor, tedy archeologie, byl chápán, jako vědecká disciplína, je zde naprosto nezbytná komunikace archeologie s veřejností“ (Bezděk 2004, 7; Bureš 2003a).

Cílem předložené diplomové práce je pohled na vztah archeologie a laické veřejnosti na území České republiky a v několika příkladech zahraničních zemí. Jejím cílem je analýza a zhodnocení současné prezentace archeologie veřejnosti a na základě shrnutých poznatků a analyzovaných dotazníků navrhnout možná zlepšení a řešení.

Teoretická část obsahuje shrnutí dosavadních poznatků a pohledů na tuto problematiku.

V části praktické je pak průzkum veřejného mínění ze strany laické veřejnosti. Cílem tohoto průzkumu je povědomí laické veřejnosti o archeologii a názor veřejnosti na komunikaci vědecké sféry archeologie s nimi samými. Hlavním úkolem dotazníků bylo zjistit informovanost, případně informovanost mylnou, týkající se archeologie a jejich projevů v očích laické veřejnosti.

V práci se pokusím kromě zhodnocení dosavadních poznatků, současných domácích i zahraničních trendů a vyhodnocení dotazníků, navrhnout též možné zlepšení v některých kategoriích tzv. „komunikační archeologie“.

1. 1 Metoda a cíl práce

Nejdříve bude vytvořen na základě dostupné literatury souhrn dosavadních poznatků a trendů v komunikaci archeologie s veřejností a její prezentace. Výsledná zhodnocení a závěry jsou v této diplomové práci založeny především na rešerši dostupné literatury, prezentacích, člancích a výstavních činnostech jednotlivých institucí.

Důležitým cílem práce je dále zhodnocení průzkumu veřejného mínění provedeného na základě dotazníků vytvořených pro neodbornou, tedy laickou veřejnost. Tento dotazník je omezen pouze spodní věkovou hranicí 12 let, což je

období nástupu studentů na osmiletá gymnázia a na 2. stupeň základních škol, což přináší získávání širšího povědomí o historii a dějepisných, případně i archeologických datech. Hlavní otázky jsou směřované na povědomí laické veřejnosti o archeologii, spolupráci archeologie s veřejností a na její následnou prezentaci (viz Kap. 8).

Data byla sbírána a zpracovávána pomocí MS Excel 2010. Výsledky jsou popsány v Kap. 7. Očekávanými výsledky je neinformovanost o archeologii či její mylné pojetí, jako např. výzkum dinosaurů nebo Egypta, případně asociace filmových postav (zejména Indiana Jonese).

Hlavním cílem práce je podat přehled dosavadních trendů v prezentaci archeologie veřejnosti v České republice, porovnat tyto trendy s některými příklady ze zahraničí a především navrhnout možné zlepšení v této oblasti komunikace archeologie s neobornou veřejností.

1.2 Databáze

Součástí volných příloh diplomové práce je dále databáze vytvořená v programu Microsoft Access 2010. Databázi tvoří celkem dvě tabulky, které jsou vzájemně propojeny relací 1:N.

První tabulka „Literatura“ obsahuje základní informace o literatuře, související s komunikací archeologie s veřejností. Do databáze byly zvoleny pouze publikace, které bezprostředně souvisí se studovaným tématem, nikoliv všechny, které jsou citovány v této práci. Použité deskriptory jsou: „ID Literatura“, „Autor“, „Křestní jméno“, „Titul“, „Rok vydání“, „Časopis, Sborník“, „Ročník“, „Rozsah stran“, „Místo vydání“ a „Nakladatelství“. V této tabulce je dále vložen vnořený datový list, který umožňuje rychlé vyhledávání informací o jednotlivých autorech.

Druhá tabulka „Autoři“ obsahuje velmi základní informace o autorech citované literatury zaznamenané pomocí deskriptorů: „Autor“, „Křestní jméno“, „Pohlaví“, „Současné či bývalé zaměstnání“, „Místo působení“, „Instituce“, ve které autor aktuálně případně ve vztahu k článku působí/il. Dále je uvedena webová stránka instituce a příslušnost k danému kraji v rámci ČR, v případě, že se jedná o zahraniční osobnost, je zde uvedena příslušná země. Posledním deskriptorem je pak pole „Poznámka“ kde jsou evidovány informace týkající se dané osobnosti.

1. 3 Vymezení pojmů

Na začátku mé práce je nezbytné definovat základní pojmy, které budu v průběhu této diplomové práce používat a bez kterých by se problematika komunikace archeologie s veřejností rozhodně neobešla.

Začněme samotným termínem **archeologie** tedy oborem, který pojednává o určitém segmentu lidského světa založeném na artefaktech. Speciálně se archeologie zabývá lidským světem minulosti na základě archeologických pramenů; jejími základními problémy je rozpoznání struktury minulého lidského světa a vylíčení jeho událostí (např. Neustupný 2007, 11). Archeologii lze chápat jako jednu ze široké rodiny historických věd, pro kterou je charakteristická práce s relikty minulosti, které jsou získávány specifickými archeologickými vědeckými metodami pod zemí, pod vodou nebo v archeologických objektech (stavba, zahloubený atd.). Zatímco v Evropě je archeologie řazena jednoznačně k historii, v Severní Americe je často kladena spíše k antropologii a v Latinské Americe je velmi blízká etnografii. Proto předměty jednoznačně archeologické povahy můžeme najít v muzeích etnografického zaměření (Antropologické muzeum v argentinské Córdobě), v řadě historických muzeí po celé Evropě, ale třeba i v Muzeu historie přírody ve Vídni (Dolák 2010, 14; Neustupný 2007, 11).

Pro archeologii, která se zabývá vztahem s veřejností, se v 70. letech 20. století v anglo-saském prostředí objevil termín „**public archaeology**“. Tento termín byl poprvé uveden v archeologickém kontextu v publikaci Charlesem R. McGimseyem v roce 1972 (McGimsey 1972, 5). Pojem public archaeology, v českém překladu veřejná archeologie, byl v období 70. let chápán jako praktická zkušenost vznikajícího managementu kultury a památek (Merriman 2004, 3).

Tento termín je, dle Neala Aschersona využitelný tam, kde se archeologie protíná s živou neodbornou společností (Ascherson 2004; Mikešová 2012, 9; Moshenska - Thorton 2010, 153).

Termín **public** tedy veřejnost, v oblasti moderní filozofie a sociologie, znamená skupinu osob, která se zajímá o veřejné dění (politické, ekonomické, sociální, kulturní etc.) a řízení státu. Dále usiluje o vliv na správu věcí veřejných, a to zpravidla prostřednictvím masových médií. Mezi její základní funkce patří funkce politické a sociální kontroly a funkce legitimizace. (Reifová 2004: 307-309;

<<<SOCIOWEB>>(online)). Proto častěji bývá používán termín pojem široká či laická veřejnost (**general public**), která vyjadřuje pestrost populace, jež není profesionálními archeology (Merriman 2004a,1).

Slovo **veřejný** se obecně dá uchopit ve dvojitým významu: 1) veřejnost a adjektivum veřejný ve smyslu státním či veřejnoprávním, tedy například veřejný úřad, budovy, či veřejný zájem; nebo 2) veřejnost jako skupinu jednotlivců, kteří jsou příjemci daného kulturního produktu a jejichž reakce tvoří veřejné mínění. V českém prostředí se pak výše zmíněný pojem public archaeology (Merriman 2004a) vyskytuje jako **veřejná archeologie** (Bureš 2003a; Bureš 2005; Bureš 2013).

Součástí veřejné archeologie je dále **popularizace**. Popularizace bývá často ve vědě chápána jako něco, čím by se opravdový vědec neměl zabývat; a to nejen u nás, ale i v zahraničí. K tomuto se výstižně vyjádřil W. Daniel Hillis, americký počítačový odborník, redaktor několika vědeckých časopisů a autor několika populárně-naučných publikací v knize Třetí kultura od Johna Brockmana: „Je rovněž pravdou, že „popularizátor“ je pejorativní termín mezi vědci všeobecně. Popularizátor je někdo, kdo vysvětluje určité problémy tak, aby jim prostí lidé porozuměli. Považují za směšné, že vědci takové lidi nerespektují. V každém jiném oboru by snahy vysvětlit kongresovému výboru, proč to, co děláte, je vzrušující a báječné, byly považovány za službu danému oboru. Ve vědě s vámi zacházejí, jako byste tím zradili jakousi „tajnou dohodu“ (Brockman 2008, 17). Jako popularizaci chápeme především knihy, články, televizní pořady apod. Tato mluvená a psaná popularizace však není jedinou, což ukazuje skutečnost, že předmětem archeologie jsou artefakty a je tedy zcela vyloučeno, aby představování těchto artefaktů probíhalo výlučně skrze psané a mluvené prostředky (Neustupný 2013, 91).

Vyskytují se i další označení pro odvětví public archaeology, jakými je například **archeologie věnovaná veřejnosti**, což je archeologie orientovaná čistě na komunikaci s neobornou veřejností. Jedná se většinou o aktivity muzeí, realizace konferencí, vydávání učebnic psaných archeology, netradiční archeologické výstavy a v neposlední řadě i rozmach archeologického turismu (Mikešová 2012, 9; Tichý 2009, 2).

Zveřejňující archeologie se pak používá ve vztahu s cílem vtáhnout neobornou veřejnost do archeologického bádání a výzkumu. Snaha je angažovat širokou veřejnost v záchraně a ochraně kulturního dědictví, které může být snadno zničeno

nezájmem společnosti. Tento typ archeologie může mít podobu vzdělávacích programů pro dospělé, vytvářet lekce, učit metody archeologie atd. Záměrem zveřejňující archeologie je vymanit se z označení pouze akademického oboru a přiblížit archeologii neoborníkům (Štech 2003, 294 – 295; Mikešová 2012, 9).

Komunikační archeologie je, dle mého názoru, archeologie jakožto prostředek pro vysvětlení základních tezí této vědecké disciplíny a úkolů laické veřejnosti, do té doby nijak nezajímavé do odborné oblasti archeologie. Prostředkem komunikační archeologie jsou jednak obecně závazné předpisy (viz Kap. 2.2), vycházející ze zákona. Dalšími prostředky pak mohou být prezentace v jednotlivých institucích a jejich výstupy (viz Kap. 4). **Komunikace** je brána jako „Přenos informací ze strany expedienta k recipientovi prostřednictvím media. Cílem však není pouze samotný přenos, ale i komunikační efekt, tj. dosažení změny na straně recipienta“ (Stránský 1984, 40). Komunikaci zároveň definujeme ve smyslu významové interakce. Význam, v tomto případě, představuje nutnost komunikace pro uspokojování potřeb dalších lidí. Komunikace je procesem porozumění a přenosu informací od jedné osoby, ke druhé (Harding 2007a, 120). Tento proces je nezbytnou součástí interakce mezi různými subjekty. Základem pro komunikaci mezi jednotlivými komunitami jsou texty, tedy lidské produkty, které se sestávají ze symbolů a znaků. Texty se stávají součástí externího světa, pokud jsou akceptovány a jejich prostřednictvím spolu jednotlivci i skupiny komunikují (Bureš 2005, 34; Neustupný 2010, 47, 56; Smith 1994).

Pokud mluvíme o komunikaci ve spojení s archeologií, znamená to dialog archeologie s veřejností o výsledcích jejich výzkumů minulosti (Holtorf 2007a, 150).

2. OBECNÁ PROBLEMATIKA KOMUNIKACE ARCHEOLOGIE S VEŘEJNOSTÍ

Asi každý, kdo se nějakým způsobem archeologii věnuje nebo se o ni zajímá, je často konfrontován s otázkami a názory typu: „K čemu tento obor slouží? Kopete dinosaury? Jezdíte do Egypta? Vždyť historie je něco, co se již událo, a my ji nemůžeme nijak ovlivnit“ (Havlíček 2012, 1). Takové otázky následované často velmi negativními postoji vůči archeologii jsou, dle mého názoru, důsledkem nedostatečné informovanosti široké veřejnosti.

Interakce mezi odbornou archeologií a laickou veřejností v sobě skýtá otázku, zda je veřejnost připravená na prezentaci a komunikaci, jakou prezentaci a komunikaci

potřebuje a jakým způsobem jsou na tuto komunikaci připraveni v oblasti popularizace sami archeologové (Popelka - Šmolíková 2003, 153 – 156).

Pokud se budeme zabývat obecnou problematikou komunikace archeologie s veřejností, musíme se zaměřit na veřejnost jako takovou a porozumět tomu, jak veřejnost archeologii vnímá, jak chápe obecně minulost a co veřejnost na tomto vědním oboru zajímá, a to se jí snažit přiblížit a zpestřit. V podstatě nám to samozřejmě obnáší široký interdisciplinární záběr, od sociologických výzkumů veřejného mínění, přes porozumění pedagogice, didaktice a psychologii, až po možnosti využití multimédií. Neopominutelnou součástí veřejné archeologie by také měla být neustálá spolupráce a komunikace mezi samotnými archeology, kteří se jí zabývají (Sklenář 2004).

Někteří lidé si myslí, že archeologie je jen „kopáčský obor“ zdržující stavební práce a obtěžující laickou veřejnost historií a dávnou minulostí, která již neexistuje. Lidé si velmi často neuvědomují, že *„archeologie není pro minulost, ale pro současnost“* (Neustupný 1991, 364). Proč? Základním problémem je jejich neinformovanost a nezájem o tuto problematiku, pokud se jich bezprostředně netýká. Je tedy nutné se veřejnosti hlouběji věnovat. Měli bychom se snažit najít vhodné řešení pro rozšíření povědomí o archeologických událostech a nálezích do řad obyčejných lidí. Vytvářet výstavy a programy tak, aby zaujaly například i studenty technického zaměření či lidi, kteří nemají k archeologii tak blízký vztah. Blízký vztah v tomto případě formulují jako hlubší zájem a povědomí o archeologii, který má kupříkladu student archeologie nebo laik se zájmem v této vědní disciplíně. Popularizace je poměrně problematický pojem, dle Evžena Neustupného jím jde označit téměř vše, co se děje v památkově orientované archeologii (Neustupný 2013, 91).

Popularizace musí přitahovat i toho, kdo se nechce vzdělávat, ani nechce získávat nové informace. Její formy tedy musí být atraktivnější a především zábavnější. Do popularizace lze zahrnout širokou škálu aktivit, jimiž jsou například tvorba popularizační literatury, popularizačních časopisů a pořadů, navštěvování škol archeology či konání zážitkových prezentací, dny pravěkých technologií v archeoparcích, účast veřejnosti na rekonstrukcích archeologických památek či workshopy a interaktivní výstavy v muzeích (Bureš 2003a, 186 – 190; Havlíček 2012, 10 - 12). Tyto prostředky se pak odrážejí ve vztahu Archeologie – Veřejnost, jako hlavní nástroje komunikace.

Úkolem archeologa by mělo být nalezení ideální cesty a vytvoření ideálního komunikačního systému. Měl by se snažit přeložit odbornost vědeckého oboru v podobě archeologie do znalostního systému laika či osoby méně zainteresované (např. Bureš 2005, 38).

První skupinou konkrétních problémů jsou ty, které mají kořeny přímo v laické veřejnosti. Velmi často převládá názor, že archeologie není zdrojem kulturního obohacení. S rozvojem stavební činnosti navíc u nás v devadesátých letech došlo k mnoha náhodným a potencionálně velmi cenným objevům. Mnohdy však ekonomické zájmy zvítězily nad těmi archeologickými. S tímto se setkáváme například u některých investorů, pro něž je lehčí se archeologickými výzkumy nezabývat a nenahlašovat je, než riskovat kupříkladu pozdržení termínu stavby a tím navýšené náklady. Proto se v dnešní době téměř nadlidským úkolem archeologa stává přesvědčit laickou veřejnost o tom, že jeho práce není určena pouze úzkému okruhu odborníků, ale je motivována zejména touhou po poznání historie, jež k nám promlouvá skrze archeologické nálezy a památky (Havlíček 2012, 1-2).

Dalším výrazným problémem komunikace archeologie a veřejnosti je samotná ohlašovací povinnost stavebníka vyplývající ze zákona. Jak již bylo řečeno (výše), investor či stavebník často nehledí na archeologii v oblasti ohlašovací povinnosti. Tím ovšem může výrazně ohrozit případné archeologické dědictví, nacházející se pod zemí, které je ze zákona majetkem České republiky (více viz Kap. 2.2).

Důvodem pro toto prokazatelné porušování zákona může být uvedená finanční stránka (obavy z pozdržení stavby nebo dokonce její zastavení, platba za provedený výzkum atd.), či nevědomost, která se bohužel v našich podmínkách vyskytuje nechvalně často.

Stejně tak důvodem pro zapomínání na ochranu kulturního a archeologického dědictví může být nechuť a častá ignorance vůči archeologii, jako vůči oboru, který se zabývá jen tím „co bylo“.

Druhou velkou skupinou problémů pak může působit skupina samotných archeologů a lidí z řad odborníků, kteří často pod pojmem veřejná archeologie spatřují pouze „archeologii pro nearcheology“ a prezentaci vědy laikům (viz Sklenář 2004). Ovšem škála činností, kterou by se měla právě veřejná archeologie zabývat, je mnohem širší. Problém tedy, jak jsem již naznačila, může být v komunikaci mezi

archeology samotnými, což může přinést problém v oblasti prezentace veřejnosti (může se jednat o jednání při stavbách, výstavy, přednášky nebo i samotnou výuku ve školách atd.). Samozřejmě, že nezbytnou součástí komunikace archeologie, nebo samotného archeologa je jeho vystupování a jednání. Je v mnoha případech nezbytné si uvědomit, že jednání archeologa probíhá mezi ním a laikem a měl by tomu přizpůsobit i jazyk a vyjadřování, které bude používat. Pokud archeolog bude při jednání se stavebníkem používat pouze odbornou terminologii a prosazovat zájmy pouze „vědeckého charakteru“, je jasné, že stavebník, investor či laik nebude ochoten archeologii naslouchat a podporovat jí, ať už materiálně nebo jen tento vědní obor respektovat.

Stejný případ můžeme hledat i při tvorbě archeologických výstav. Je zcela jasné, že archeolog, jakožto vědecký pracovník chce ukázat na odbornost svého oboru a tuto odbornost poukázat co nejširšímu měřítku lidí, To však je zcela nemožné pokud se archeolog nebude snažit „vcítit“ do pozice laika, který se jde na výstavu podívat pouze ze zájmu. Problém vyvstává u výstav s výpovědní hodnotou telefonního seznamu dat a vitrín s množstvím keramických střepů. Laik odejde z takové výstavy bez hlubšího zaujetí. Následně bude mít negativní názor na celou výstavu, které neporozuměl. Celkový dojem návštěvníka bude takový, že výstava ve skutečnosti nebyla směřovaná jemu, ale pouze odborné veřejnosti. To opět způsobí fakt, že laik archeologii pro příště zavrhne a jeho postoj se může stát negativním pro další prezentaci tohoto oboru.

A následek? Laik tak o svém pocitu řekne dalším, nezajímavým osobám a začne se tak vytvářet nezastavitelná vlna negativního hodnocení, která vyústí v neochotu podpory archeologie.

Výrazný problém nastává i v situacích, kdy sami archeologové neakceptují oblasti veřejné či komunikační archeologie, jako oblasti, které jsou součástí vědeckého oboru. Tímto zatvrdělým postojem si pak často neuvědomují, že sami zavírají pomyslné dveře, které mohou pomoci pochopit a následně poučit nezajímavou veřejnost.

Možná právě v tomto vysvětlení tkívá problém veřejné archeologie a jejímu častému nepřijímání do vědeckého oboru. Často se setkávám s názorem různých archeologů, kteří trvají na názoru, že veřejná archeologie není archeologií v pravém slova smyslu. Laicky řečeno je to snad proto, že veřejná archeologie se v první řadě nezabývá

kopáním a dokumentací? Nebo že s artefakty pracuje na úrovni jejich vysvětlení méně zainteresované laické veřejnosti? Nebo sami archeologové pracují na zcela jiné komunikační úrovni a nejsou schopni adaptovat způsob vyjadřování mezi laickou veřejností tak, aby byl srozumitelný?

Samozřejmě nebylo by zcela v pořádku zde hodnotit jen negativní a ne příliš pozitivní vztah veřejnosti k archeologii a vztah archeologů samotných vůči archeologii veřejné. Veřejnost si uvědomuje potřebu archeologie ve svém okolí z mnoha různých důvodů (více viz Kap. 2.1).

2. 1 Důvody nepostradatelnosti komunikace mezi archeologií a laickou veřejností

Veřejnost si sama velmi dobře uvědomuje, že archeologii potřebuje a chce jí mít ve svém okolí. Proč? Jedním z těchto důvodů je tzv. „návrat ke kořenům“, kdy se společnost daleko více zajímá o historické a kulturní dědictví, které zde zůstává z naší vlastní minulosti (Bureš 2005, 33). Naštěstí stále můžeme najít obrovské množství dokladů velkého zájmu o archeologii z řad veřejnosti, vyplývající ze zájmu o sdělovací prostředky, populární literaturu a touhu po duchovním obohacení (Bureš 2005, 35). Je jasné, že archeologie nikdy nebude čelit masovému zájmu, ale vždy bude součástí duchovních potřeb lidí (Bureš 2005, 35).

Dále archeologie a památky tohoto charakteru mohou pomoci při vytváření kulturního povědomí a zvyšování zájmu o turistiku a přispět tak k prohlubování cestovního ruchu na národním i mezinárodním měřítku (např. Moravec 2008). Nejvíce na tomto hospodářském rozvoji zemí skrze turistiku po archeologických památkách těží země především středomořské (Itálie, Řecko, Egypt, Izrael, Chorvatsko atd.), ale stejně tak Skandinávie (Dánsko, Švédsko) či Velká Británie a Irsko (Bureš 2005, 34). Některé země jsou dokonce na příjmech z turistiky závislé, proto množství těchto zemí zaměřuje některé turistické cíle přímo na archeologické památky, které jsou přístupné a prezentovatelné veřejnosti. Příkladem mohou být Pompeje, Athény, Řím, skotské hrady, Stonehenge, dánské mohyly a mnoho dalších (např. Bureš 2005, 34).

Tyto památky jsou v dnešní době běžně nabízenými cílovými destinacemi různých cestovních kanceláří, které využívají zájmu široké veřejnosti o minulý život a minulý svět a na druhou stranu tak tímto způsobem výrazně přispívají k prezentaci

archeologie a v neposlední řadě i ke zprostředkování komunikace mezi archeologií a jejím posláním a laickou, neodbornou veřejností.

Otázka tedy je: Proč archeologie potřebuje informovanou společnost a proč se zabývat snahou o zlepšení komunikace mezi archeology a laickou veřejností?

Archeologie od společnosti očekává ve valné většině pochopení týkající se finanční materiální podpory dalších výzkumů. Nicméně archeologie se musí také ve spolupráci s neodbornou veřejností pokusit v maximální možné míře chránit všechny památky, jak pro zmíněné duchovní obohacení, tak pro budoucí generace. A právě vzdělaná a informovaná veřejnost je schopna pochopit hrozbu pro tyto archeologické památky a následně je ochotna toto dědictví chránit, ať aktivně nebo pasivně (Bureš 2005, 35 - 36). Stejně tak můžeme říci, že veškerá legislativa ztrácí funkčnost v případě neinformované společnosti, která je pak k závazným předpisům, a z nich vyplývajícím ochrany památek, lhostejná (Bureš 2005, 36).

Jednou z rovin komunikací archeologie s veřejností představuje management archeologického dědictví. Ten může být chápán jako forma kulturní politiky, která se zabývá předcházením a řešením vzniklých konfliktů v souvislosti s procesem, zacházení a organizací péče o archeologické památky a jejich prezentací. Archeolog v takovém případě hraje roli prostředníka mezi reprezentanty zájmových skupin (laická veřejnost, investor, stavebník, další archeologové). Je nutné neustále překládat názory vytvořené v jednom znalostním systému (archeologie) do znalostního systému jiného recipienta (stavebník, investor, laik atd.).

Samozřejmě nikdy nebude výsledkem snahy o zlepšení komunikace mezi archeologií a neodbornou veřejností stoprocentní a vždy bude určitý vzorek lidí jevit o tyto pokusy, prezentace a překlady do speciálních symbolických systémů a textů, kterým by mohli porozumět, značný nezáměr. Hlavním úkolem veřejné archeologie a komunikace mezi ní a veřejností je ale tento vzorek nezáměru eliminovat na minimum a pomoci tak archeologii se dostat do všeobecného povědomí a jakési všeobecné akceptovatelnosti.

Problematickou částí pak dále zůstává otázka památkové péče. Má být součástí veřejné archeologie nebo má být veřejná archeologie součástí památkové péče? K tomuto se vyjádřil v roce 2000 Evžen Neustupný, který rozlišil dvě archeologie – *akademickou archeologii*, zaměřenou na vědu a výzkum, a *archeologii památkovou*, která zahrnuje čtyři základní disciplíny: ochranu památek, výzkum

ohrožených lokalit, experimentální archeologii a populární literaturu (Neustupný 2000). V roce 2013 pak Neustupný navrhuje zrušení rovnítka mezi archeologií památkovou a akademickou. Archeologie postupně prorůstá společností a stále větší množství lidí se dostává do přímého kontaktu s archeologií (Neustupný 2013, 92 – 94). V současné době, především v rozmezí několika posledních let se však zdá, jako by se zde z této archeologie druhé, památkové, vyčleňovala archeologie třetí, veřejná. Ta svou činností může prospět jak archeologii akademické, tak památkové. Nelze již nadále slučovat mnoho rozličných činností, protože není v lidských silách se naplno zabývat výzkumem, vědou, památkovou péčí a ještě k tomu vést efektivní dialog s veřejností. Dnes je již potřeba větší diferencovanosti archeologie samotné a detailní zaměření na její jednotlivá odvětví (Mikešová 2012, 10 - 11).

2. 2 Komunikační archeologie v obecně závazných předpisech

Jak již bylo řečeno, archeologie je zakotvena i v obecně závazných předpisech a zákonných normách České republiky. Prezentace archeologie veřejnosti a především samotná komunikace archeologie s neodbornou, a archeologicky nezainteresovanou veřejností je nezbytným článkem pro uvedení těchto obecně závazných předpisů do povědomí této laické veřejnosti a minimalizace porušování zákonných norem České republiky z nevědomosti.

Archeologie se jako vědecký obor vyvíjí s postupem času od 18. století. Od této doby, kdy byla archeologie spíše amatérským oborem, však uběhla dlouhá doba, za kterou se tato vědecká disciplína začala postupně profesionalizovat, čímž se stalo nezbytným, zasadit tuto vědu do právního rámce (Jankových 2009, 4).

V této diplomové práci se nebudu do hloubky věnovat přehledu zákonných ustanovení v historii České a Československé republiky.

Za úkol jsem si v této kapitole vytyčila základní přehled současných obecně závazných předpisů, jejichž znalost se nezbytně pojí se samotnou komunikací archeologie a laické veřejnosti.

2. 2. 1 Ústavní základy

Základy pro archeologické výzkumy a problematiku archeologických nálezů je nutné hledat už v ústavních předpisech a to konkrétně v zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava

České republiky (dále jen Ústava). Zde je sice ustanovení velmi nekonkrétní, nicméně tvoří pomyslný základ celé problematiky.

Již v preambuli Ústavy je zmíněno: „*My občané České republiky...odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní dědictví, hmotné a duchovní bohatství,...přijímáme tuto Ústavu České republiky*“ (Jankových 2009, 15; Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.). Proč budeme považovat tuto stať za dotýkající se problematiky archeologie? Základní povinností státu je dbát o ochranu přírodního a kulturního dědictví, tudíž i dbát o ochranu archeologických památek (Jankových 2009, 15).

2. 2. 2 Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Dalším zákonem je Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (dále PamZ) ve znění pozdějších předpisů, který komplexně řeší problematiku kulturních památek. Zákon o státní památkové péči je považován za základní legislativní oporu archeologické památkové péče. Problematiku archeologických výzkumů a nálezů pak PamZ řeší ve své třetí části konkrétně v § 21, § 22, § 23 a § 24 s názvem: Archeologické výzkumy a nálezy (viz Příloha č. 1), čímž řadí oblast archeologie do ochrany památek. Stejně tak Zákon o státní památkové péči řeší sankce a nápravná opatření pro případ porušení stanovených povinností (Jankových 2009, 16-17; Lodrová 2003, 29).

Vzhledem k rozsahu této práce jsem se rozhodla z PamZ vyjmout pouze základní paragrafy a odstavce související s problematikou komunikace archeologie a veřejnosti. Jsem si vědoma, že samotný zákon se potýká se složitou problematikou, která by byla na vlastní diplomovou práci. Rozhodla jsem se tedy přistoupit k využití již zpracovaných prací k tomuto tématu a vlastnímu studiu samotného zákona¹ (k této problematice viz Chlopčíková 2012; Jankových 2009; Lodrová 2003; [Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči \(online\)](#); Zákon č. 20/1987 Sb.).

Třetí část památkového zákona začíná § 21: Oprávnění k archeologickým výzkumům. Podle § 21 odst. 1 může „*archeologické výzkumy provádět Archeologický ústav Akademie věd České republiky (dále jen AVČR), který se také vyjadřuje k ochraně archeologického dědictví*“ (Zákon č. 20/ 1987 Sb.). Přestože zákon předpokládá

¹ pozn. autorky: Všechna zákonná ustanovení jsou v textu zvýrazněna kurzívou, aby došlo k oddělení textu zákona od vlastního textu diplomové práce.

² Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (revidovaná) vyhlášená pod č. 99/2000 Sb. m. s.

existenci jednoho takového ústavu, už od r. 1970 existují dvě instituce Archeologický ústav Akademie věd České republiky (dále jen ARÚ) v Praze a Archeologický ústav Akademie věd České republiky v Brně. Oba tyto ústavy mají svou působnost místně rozdělenou, tuto problematiku však PamZ už neřeší (Malý – Varhaník 2011, 154 – 155; Zákon č. 20/ 1987 Sb.).

Dle § 21 odst. 2 *„Může Ministerstvo kultury v odůvodněných případech po dohodě s AVČR povolit provádění archeologických výzkumů vysokým školám, muzeím nebo jiným organizacím, případně fyzickým osobám, pokud je provádí při plnění vlastních vědeckých nebo pedagogických úkolů a pokud mají k provádění archeologických výzkumů odborné znalosti a potřebnou kvalifikaci.*

Potřebnou kvalifikací zmíněnou v odstavci 2 je odborná kvalifikace fyzické osoby, která je v pracovním poměru k osobě žádající o udělení i povolení, jejichž prostřednictvím bude zajištěna odbornost provádění archeologických výzkumů, a vybavení laboratorním zařízením a prostory nezbytně nutnými pro vědecké poznání a dokumentaci archeologických nálezů a dočasné uložení movitých archeologických nálezů. Odborná kvalifikace se prokazuje splněním

dosažené kvalifikace, jíž je vysokoškolské vzdělání získané studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti společenských věd se zaměřením na archeologii, a 2 roky odborné praxe“ (Malý – Varhaník 2011, 155; Lodrová 2003, 29-30; Zákon č. 20/ 1987 Sb.). Mezi oprávněnou organizací a AVČR je tedy uzavřena dohoda o rozsahu a podmínkách provádění archeologických výzkumů, jejíž obsah záleží na konkrétních podmínkách oprávněné organizace, podle nichž se následně stanoví rozsah archeologických výzkumů a způsob dokumentace arch. nálezů (Lodrová 2003, 30).

Odst. 4 pak zmiňuje povinnost oznámení zahájení archeologického výzkumu oprávněnou organizací Archeologickému ústavu: *„Oprávněná organizace je povinna oznámit Archeologickému ústavu zahájení archeologických výzkumů a podat mu o jejich výsledcích zprávu. Jde-li o archeologické výzkumy na území prohlášeném za kulturní památku, národní kulturní památku, památkovou rezervaci nebo památkovou zónu, Archeologický ústav a oprávněné organizace oznámí zahájení archeologických výzkumů odborné organizace státní památkové péče, které podají též zprávu o jejich výsledcích.“* Toto ustanovení upravuje oznamovací povinnost oprávněné organizace nahlášení zahájení prací na archeologickém výzkumu a zároveň při jeho ukončení

podat zpět na ARÚ a v taxativně vyjmenovaných případech též na NPÚ zprávu o jeho výsledcích (Malý – Varhaník 2011, 157).

Pro komunikaci archeologie s veřejností je velmi důležitým paragrafem § 22, kdy: *„Archeologický ústav a oprávněné organizace jsou povinny před zahájením archeologických výzkumů uzavřít dohodu s vlastníkem (správcem, uživatelem) nemovitosti, na které se mají archeologické výzkumy provádět, o podmínkách archeologických výzkumů na nemovitosti. Nedojde-li k dohodě, rozhodne krajský úřad o povinnostech vlastníka (správce, uživatele) nemovitosti strpět provedení archeologických výzkumů a o podmínkách, za nichž archeologické výzkumy mohou být provedeny“* ([Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči \(online\)](#); Zákon č. 20/1987 Sb.). Právě zde, je viditelná nepostradatelnost komunikace, kde při dohodě o podmínkách samotného výzkumu přichází velké množství otázek. K samotné podobě dohody se zákon nevyjadřuje, nicméně z povahy předmětu smluvního vztahu se jeví nezbytná písemná forma. Dohoda má dvoustrannou povahu mezi osobou oprávněnou provádět archeologický výzkum³ a vlastníkem pozemku na straně druhé. V odstavci 2 § 22 pak nalezneme oznamovací povinnost stavebníka, který se rozhodl zahájit stavbu na území s archeologickými nálezy (dále jen ÚAN)⁴: *„Má-li se provádět stavební činnost na území s archeologickými nálezy, jsou stavebníci již od doby přípravy stavby povinni tento záměr oznámit Archeologickému ústavu a umožnit jemu nebo oprávněné organizaci provést na dotčeném území záchranný archeologický výzkum. Je-li stavebníkem právnická osoba nebo fyzická osoba, při jejímž podnikání vznikla nutnost záchranného archeologického výzkumu, hradí náklady záchranného archeologického výzkumu tento stavebník; jinak hradí náklady organizace provádějící archeologický výzkum. Obdobně se postupuje, má-li se na takovém území provádět jiná činnost, kterou by mohlo být ohroženo provádění archeologických výzkumů“* (Malý – Varhaník 2011, 167 - 168; Zákon č. 20/1987 Sb., § 22 odst. 1 a 2; [Oborové informační zdroje – Národní památkový ústav \(online\)](#)).

³ Osoba oprávněná provádět archeologické výzkumy je definována v: Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů §21 a §21a.

⁴ ÚAN: Území s archeologickými nálezy je definováno jako území, na němž se vyskytují archeologické nálezy nemovité povahy vytvořené člověkem nebo vzniklé přírodním procesem na základě působení či využití člověkem a archeologické nálezy movité povahy ([Archeologické výzkumy a nálezy \(online\)](#)).

Z tohoto ustanovení celkem jasně plyne nepostradatelnost archeologa, který by se měl snažit přeložit odbornost vědeckého oboru v podobě archeologie do znalostního systému laika či osoby méně zainteresované (například: Bureš 2005, 38). Zároveň na tomto příkladu výňatku ze zákona o státní památkové péči můžeme vidět doklad tvrzení, proč archeologie potřebuje informovanou veřejnost a proč je nutné laickou veřejnost neustále seznamovat s problematikou archeologie a její legislativní stránky. Neinformovaná veřejnost by nevědomostí zákona č. 20/1987 Sb. mohla způsobit nenávratnou újmu na kulturním a archeologickém dědictví. Kromě toho musíme vzít zároveň v potaz i finanční stránku věci, kdy neinformovaný člověk díky své nevědomosti zákona bude muset zaplatit sankce uložené za neohlášenou stavbu. Ano, berme v potaz, že se tato situace stále odehrává a to i na místech, kde je stavebník velmi dobře obeznámen s ohlašovací povinností na ARÚ, nicméně se sám ze své vůle rozhodl tuto povinnost, vyplývající ze zákona, ignorovat. Sankce, která mu bude uložena, sice nevrátí v mnoha případech nenávratně zničené archeologické dědictví, avšak může se stát exemplárním příkladem pro další podobně smýšlející stavebníky, kteří o archeologii nesmýšlejí často zrovna v pozitivním slova smyslu, vzhledem k možnému pozdržení stavby. A právě v tomto okamžiku nastupuje archeolog v roli tlumočnicka, který se snaží najít vhodnou cestu pro spokojenost obou stran. Archeolog nemůže prosazovat pouze vědecké zájmy na své straně a nepřihlídnout na zájmy stavebníka, ale měl by se snažit naopak v zájmech stavebníka hledat společný zájem s archeologií (příkladem může být: dobré jméno firmy, příspěvek k odhalování kulturního dědictví, získání prestiže či reklama). Stavebník následně při správné interpretaci archeologa o nezbytnosti provedení výzkumu, nabyde dojem nutnosti přispět časem a financemi na umožnění provedení archeologického výzkumu a v mnohých případech tak dojde ke správnému postupu ochrany kulturního archeologického dědictví (např. Bureš 2012).

Třetím, pro tuto práci důležitým paragrafem, je § 23: Archeologické nálezy.

Stejně jako jsme si dokázali nezbytnost komunikace a rozšiřování laického povědomí o archeologii v předchozích paragrafech, podívejme se i na paragraf týkající se archeologických nálezů.

Odstavec 1 sám o sobě sděluje základní definici archeologického nálezu: *„Archeologickým nálezem je věc (soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se*

zpravidla pod zemí“ (Zákon č. 20/1987 Sb., § 23 odst. 1). Definice vypovídající o charakteru archeologického nálezu je věcí jednou, znalost této definice je však věcí druhou. Laik, neznající PamZ, zcela jistě netuší, že nějaká archeologie v zákoně vůbec je (viz Zhodnocení dotazníkového průzkumu Kap. 7.2.2), natož aby znal odbornou definici takového archeologického nálezu a snažil se tak o jeho ochranu. Stejně tak je problémem neznalost a nedodržování odstavce 2 a 3 stejného paragrafu: „O archeologickém nálezu, který nebyl učiněn při provádění archeologických výzkumů, musí být učiněno oznámení Archeologickému ústavu nebo nejbližšímu muzeu buď přímo, nebo prostřednictvím obce, v jejímž územním obvodu k archeologickému nálezu došlo. Oznámení o archeologickém nálezu je povinen učinit nálezce nebo osoba odpovědná za provádění prací, při nichž došlo k archeologickému nálezu, a to nejpozději druhého dne po archeologickém nálezu nebo potom, kdy se o archeologickém nálezu dověděl“ (Zákon č. 20/1987 Sb., § 23 odst. 2).

„Archeologický nález i naleziště musí být ponechány beze změny až do prohlídky Archeologickým ústavem nebo muzeem, nejméně však po dobu pěti pracovních dnů po učiněném oznámení. Archeologický ústav nebo oprávněná organizace učiní na nalezišti všechna opatření nezbytná pro okamžitou záchranu archeologického nálezu, zejména před jeho poškozením, zničením nebo odcizením“ (Zákon č. 20/1987 Sb., § 23 odst. 3).

Odstavec 2 tedy upravuje oznamovací povinnost archeologických nálezů, které byly učiněny právě v průběhu výzkumu. Zákon už však neřeší otázku rozpoznání archeologického nálezu, který tedy záleží na individuálním posouzení archeologa, který o něm rozhodne. Opět tedy máme příklad nepostradatelné komunikace mezi archeologem a stavebníkem či nálezcem (Lodrová 2003, 37; Malý – Varhaník 2011, 177).

Odstavec 3 pak popisuje postup v případě neočekávaného neboli náhodného archeologického nálezu. Nález musí být ohlášen, aby nedocházelo k nenahraditelným kulturním ztrátám (Lodrová 2003, 36 - 40; Malý – Varhaník 2011, 176 - 180).

Závěrem je ještě nezbytné zmínit §23a⁵, který zmiňuje vlastnictví movitých archeologických nálezů, které jsou „vlastnictvím kraje, nejsou-li vlastnictvím státu

⁵ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči § 23a odst. 1 – 4: Vlastnictví movitých archeologických nálezů.

nebo obce“ (Zákon č. 20/1987 Sb., § 23a odst. 1). I tento paragraf je opět ve spojitosti s podvědomím laické veřejnosti nezbytností.

Závěrem k památkovému zákonu tedy malé shrnutí, týkající se nutnosti dostat tuto legislativu do podvědomí neodborné veřejnosti. Především je však pozornost archeologů v tomto směru soustředěna na stavebníky a majitele pozemků, kteří musí plnit ohlašovací povinnost, dle § 23 PamZ a §127 StavZak⁶, stavebnímu úřadu a orgánu státní památkové péče, popřípadě ARÚ, a učinit nezbytná opatření, aby nález nebyl poškozen nebo zničen⁷ (viz Příloha č. 2; viz níže kap. 2. 2. 4; [Archeologie - Muzeum Vysočiny Jihlava \(online\)](#)).

Úkolem archeologa je, dostat alespoň základní části památkového zákona do podvědomí neodborné veřejnosti a srozumitelně přeložit odborný právní jazyk legislativního dokumentu do jazyka, kterému bude rozumět širší spektrum lidí, kteří při vhodné interpretaci archeologa pochopí nezbytnost dodržování zákonné normy (alespoň se o to musí archeologie samotná, ze své pozice, pokusit).

2. 2. 3 Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy:

Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy nazývaná v českém prostředí jako tzv. „Maltská konvence“ nebo „valettská“, byla ratifikována 16. ledna 1992 ve Valletě. Česká republika se přidala k seznamu členů 17. prosince 1998 ve Strassburgu. V platnost pak vstoupila dne 23. září 2000 po schválení Parlamentem ČR a podepsání prezidentem republiky (viz Příloha č. 3). Archeologie tak v ČR byla zahrnuta do územního plánování zejména prostřednictvím zákona 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu popsáném zde v Kap. 2.2.4 (Bureš 2013a).

Cílem úmluvy je *„ochraňovat archeologické dědictví jako zdroj evropské kolektivní paměti jako nástroj historického a vědeckého studia. Za tímto účelem se za součásti archeologického dědictví považují veškeré pozůstatky a objekty a jakékoli jiné stopy po lidstvu z minulých období“*⁸. Zúčastněné strany se právně zavazují zajistit ochranu tohoto dědictví a zabránit případným nezákonným vykopávkám a narušování

⁶ StavZak – stavební zákon (viz Zákon č. 183/2006 Sb.)

⁷ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů, § 127.

⁸ Mezinárodní smlouva č. 99/2000 Sbírký mezinárodních smluv, čl. 1, odst. 1 a 2.

archeologického dědictví (Bureš 2013b, 13; [Maltská konvence a Evropská úmluva o krajině \(online\)](#); Mezinárodní smlouva č. 99/2000 Sbírký mezinárodních smluv).

Mezinárodní smlouvu, konkrétně Úmluvu o ochraně archeologického dědictví Evropy zmiňuji v této diplomové práci z hlediska právního řádu České republiky, kde pokud dle Ústavy stanoví mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, je mezinárodní smlouva považována za nadřazenou zákonům ČR (Bureš 2006, 32; Bureš 2013b, 13).

Nebudu se zde detailně zabírat jednotlivými články této smlouvy⁹. Ráda bych však zdůraznila články 7 – 10, které dle mého názoru jsou, pro komunikaci archeologie s neobornou veřejností, potažmo stavebníky, důležité. V článku 7, odst. i se *„každá strana zavazuje, že za účelem umožnění studia archeologických nálezů a šíření znalostí o nich: připraví nebo aktualizuje přehledy, soupisy, a mapy archeologických lokalit v oblastech spadajících pod její jurisdikci“*¹⁰. A dále *„přijme veškerá praktická opatření, aby zajistila po ukončení archeologických výzkumů vypracování souhrnných vědeckých zpráv určených k publikaci, a to předtím, než bude provedena potřebná komplexní publikace specializovaných studií“*¹¹.

Dalším velmi důležitým článkem pro účely této diplomové práce je komunikace archeologie s veřejností, vyplývající z ustanovení článku 9: Zvyšování veřejné informovanosti. V tomto článku, odst. (i) se každá strana zavazuje, *„že povede vzdělávací aktivity, s cílem vytvořit a rozvinout povědomí v názorech veřejnosti o hodnotě archeologického dědictví pro pochopení minulosti a o hrozbách pro toto dědictví“*¹². Zde je tedy názorně vyplývající odstavec, který zdůrazňuje povinnost rozvíjet veřejné podvědomí a informovat o možnostech ohrožení archeologického dědictví při jeho nesprávném uchopení a zacházení s ním.

odst. (ii) pak zdůrazňuje povinnost *„podpory přístupu veřejnosti k důležitým součástem archeologického dědictví, zejména k nálezům, a napomáhat tomu, aby vhodně vybrané archeologické předměty byly vystaveny pro veřejnost“*¹³.

⁹ Mezinárodní smlouva č. 99/2000 Sbírký mezinárodních smluv.

¹⁰ Mezinárodní smlouva č. 99/2000 Sbírký mezinárodních smluv, čl. 7, odst. (i).

¹¹ Mezinárodní smlouva č. 99/2000 Sbírký mezinárodních smluv, čl. 7, odst. (ii).

¹² Mezinárodní smlouva č. 99/2000 Sbírký mezinárodních smluv, čl. 9, odst. (i).

¹³ Mezinárodní smlouva č. 99/2000 Sbírký mezinárodních smluv, čl. 9, odst (ii).

Jinými slovy Maltská konvence tedy nabádá zavázané strany podporovat veřejnost tak, aby měla možnost se dostat blíže k archeologickým památkám, především tedy movitého charakteru formou návštěvy výstav. Samozřejmě úmluva je ratifikována Českou republikou, avšak tohoto úkolu se pak musí zhostit právě odborníci v oboru, tj. archeologové, muzeologové aj., kteří pracují na prezentaci archeologického dědictví a zvyšování povědomí o jeho existenci všemi dostupnými prostředky.

Článek 10, odst. i – v, se pak zabývá tím, že Strany se zavazují k zajištění hlášených, zákonných vykopávek, výměně informací mezi úřady. Dále zavazuje podepsanou Stranu¹⁴, že poskytne text revidované Úmluvy všem institucím na jejím území ([Maltská konvence a Evropská úmluva o krajině \(online\)](#)); Mezinárodní smlouva č. 99/2000 Sbírky mezinárodních smluv).

Otázkou je pak shoda Maltské úmluvy s Českou republikou, kde stále můžeme najít velké množství rozporů a ne zcela shodných informací (k této problematice viz Bureš 2013a).

2. 2. 4 Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu:

Jedním z posledních hlavních a závazných předpisů České republiky je pak Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů (dále jen stavební zákon). Tento zákon je v současné době výrazným nástrojem pro preventivní ochranu archeologického dědictví, jakožto zákon, který definuje územní plánování¹⁵. Zákon oproti předchozí úpravě z roku 1976¹⁶ definuje pojem archeologické dědictví. Dále souhlasně s předchozí úpravou zákona č. 50/1976 definuje pojem nepředvídaného archeologického nálezu, který je stavebník povinen neprodleně oznámit stavebnímu úřadu a orgánu státní památkové péče, v místě nálezu pak okamžitě přerušit práce a zajistit, aby nález nebyl poškozen nebo zcela zničen ([Stavební zákon \(č. 183/2006 Sb.\) a archeologie \(online\)](#); Bureš 2013b, 15 - 16).

Bohužel časové a především rozsahové důvody nedovolily více v této práci rozebrat jednotlivá zákonná ustanovení a vysvětlit možnosti komunikace archeologie

¹⁴ Strana – správní subjekt, akceptující Úmluvu o ochraně archeologického dědictví Evropy

¹⁵ Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Zákon č. 50/1987 Sb. o územním plánování a stavebním řádu.

s veřejností prostřednictvím těchto zákonů do hloubky. A naopak uvést co a proč vysvětlit v zákonných normách z hlediska komunikace s veřejností nelze. Nicméně pro tuto problematiku zůstává otevřené pole pro diskuzi a další zkoumání v budoucnu.

2. 3 Potenciál rozvíjení komunikace mezi archeology a veřejností

Potenciálem rozvíjení komunikace mezi archeology nebo celou archeologií a neodbornou veřejností chápeme především možnosti zlepšení tohoto komunikačního vztahu. Výsledkem toho pak bude vhodně volený dialog mezi vědeckou sférou a laickou veřejností, který bude mít za následek pochopení pro ochranu archeologického dědictví, respektování tohoto vědního oboru a zájem o výsledky archeologického bádání ze strany veřejnosti. Dále pak snahu vnuknout archeologii „život“ udělat jí zajímavější a neschovávat si archeologické nálezy pouze pro vědecké účely ze strany archeologů, což jim přinese právě avizovaný zisk v podobě podpory veřejnosti.

I přes snahu rozvíjet potenciál archeologie jako vědeckého oboru se stále setkáváme s mnohými negativními názory. Tyto názory většinou zmiňují archeologii jako obor nepraktický, neaktuální a nic nepřinášející dnešnímu modernímu člověku (Mikešová 2012, 11; Neustupný 2005, 383). Otázka snahy o rozvoj komunikace archeologie a veřejnosti pak může přinést změnu těchto názorů, často zcela neakceptujících archeologii jako samostatný vědecký obor nebo alespoň zmírnění jejich negativních postojů.

Snaha o zlepšení vztahu mezi archeologií a neodbornou veřejností následně bude mít velmi pozitivní vliv pro obě strany samotné, ať už zmíníme ochranu kulturního a historického dědictví, dodržování výše zmíněných právních norem nebo samotný zájem o archeologické dědictví. Pokud společnost bude lépe informována, pochopí důležitost vědeckého oboru a následně archeology odmění kromě samotného pochopení i finanční a materiální podporou, bez které by archeologie bohužel v dnešní společnosti již nemohla existovat. Potenciálem rozvíjení je tedy oboustranný zájem, kdy na straně jedné je archeologie zastoupená archeology a na straně druhé se pak nachází neodborná, nedostatečně informovaná veřejnost, která podvědomě touží po informacích, přemýšlení a obohacení vlastního života (Mikešová 2012, 12).

Samozřejmě i rozvíjení komunikace s laickou veřejností má vždy, stejně jako každá činnost, negativa. Na jedné straně se snažíme laiky přilákat a komunikovat s nimi prostřednictvím komerce, kde návštěvníci vyhledávají konkrétní památky a jejich příběhy (blíže např. Moravec 2008). Na straně druhé to je ovšem problém, který ze samotné komunikace plyne. Památka, která je vytvořena jako vzor pro komunikaci archeologie s veřejností a je jejím prostředkem pro názornou ukázkou minulého lidského života, potažmo ukázkou důležitosti vědeckého oboru samotného se stane jakousi modlou, která pokud překročí jistou hranici informací, stane se pouze ikonou, která svou samotnou existencí zcela naruší nebo zničí její skutečný význam a autentičnost (Mikešová 2012, 16 - 17). Příkladem je nepřeborné množství archeologických památek, které většinou mají přívlastek: „největší, nejznámější, nejkrásnější“ např. Stonehenge, egyptské pyramidy, athénská akropolis, Pompeje nebo římské koloseum (Gregorová 2008, 41). Všechny tyto památky jsou masově navštěvovány turisty a chápeme je jako prezentaci archeologie veřejnosti a komunikační kanál, skrze který archeologie vysílá signály neodborné sféře, která je přijede navštívit. Musíme si však uvědomit, že v takto komerčním měřítku často dojde ke ztrátě základní pointy, což je právě důraz na vědecký obor a minulý lidský život a změni se tak v pointu novou – touha pouze navštívit místo s předponou „NEJ...“.

Těžko říci, zda se můžeme vždy vyhnout tomuto problému. Můžeme se o to pokusit přizpůsobováním prezentace i následné komunikace samotné jednotlivým lokalitám nebo skupinám lidí, se kterými v daném okamžiku jednáme. Není reálné vždy vyhovět najednou všem požadavkům, které si na jedné straně klade archeologie a na druhé neodborná veřejnost.

Pokud se ale jako archeologové budeme snažit s veřejností správně a aktivně komunikovat a budeme se snažit vhodně přizpůsobit prezentaci dané oblasti a dané skupině, bude nás společnost i stejnou měrou vnímat a následně nás jako vědeckou disciplínu podporovat (Bureš 2003a, 183; Mikešová 2012, 11 - 12).

3. FORMY KOMUNIKACE A KOMUNIKAČNÍ PROSTŘEDKY

„Jestliže platí, že veřejnost potřebuje archeologii pro pochopení minulosti, pak archeologové potřebují takovou veřejnost, která pochopit minulost chce“ (Bureš 2003a).

Archeologie k neodborné veřejnosti promlouvá skrze teze jednotlivých badatelů, ale i skrze samotné artefakty a památky. Pojem artefakt označuje člověkem intencionálně (tj. záměrně) zformovaný předmět, který mu měl sloužit k nějakému účelu (viz Neustupný 2007, 31). Tyto artefakty, pokud se nám je podaří rekonstruovat, nám pomáhají reálně si představit minulý lidský svět v jeho původním stavu a pomáhají nám si uvědomit čas a jeho vliv na minulý svět. Hlavním elementem lidského světa je člověk, který se stává člověkem prostřednictvím vytváření a používání zmíněných artefaktů (Neustupný 2010, 37 – 38).

Archeologie by měla zajímat i samotnou společnost vzhledem ke společensky stále aktuální problematice (Kuna 2000, 404). Archeologie se může vyjadřovat k ekologii (např. Cílek – Dreslerová – Hájek – Pokorný – Sádlo 2005), genderové problematice (např. Joyce 2008; Wright 1996; Milledge Nelson 2006), zdravotním chorobám (např. Roberts 2007) nebo například k systému zavlažování polí (např. Arlene – Weiner 1994).

Díky vhodné prezentaci poznatků získaných v průběhu archeologických výzkumů, můžeme jako archeologové přispět ke společné ochraně kulturního a historického dědictví a zájem o archeologické památky. Nástrojů pro úspěšnou prezentaci je celá řada, některé archeologie využívá již od svého vzniku.

Jako archeologové musíme, při komunikaci s veřejností ovládat základní znalosti oblasti vztahů s veřejností (tzv. Public relations - dále jen PR). PR je komunikační aktivitou, díky které působí organizace na vnitřní i vnější veřejnost se záměrem vytvářet a udržovat s ní pozitivní vztahy a dosáhnout mezi oběma stranami vzájemného porozumění (Svoboda 2006, 18). Hlavním cílem PR je především prezentovat organizaci a vyjadřovat dostupnými prostředky její zájmy vůči veřejnosti. Komunikovat s veřejností a sladit s ní zájmy jak veřejnosti, tak organizace. Hledat taková východiska, která budou prospěšná pro všechny zainteresované strany (Čepelka 1997, 20). PR využívá především čtyři hlavní nástroje, kterými jsou mass media, osobní komunikace, akce a tištěné prostředky. Tyto nástroje jednotlivé instituce používají dále pro vlastní prezentaci (Mikešová 2012, 19). Z hlediska PR v archeologii pak můžeme využít rozdělení 4 úrovní vztahu k veřejnosti dle Michala Bureše (2003):

1. Zveřejnění informace. Odborná veřejnost je o výsledcích výzkumu většinou informována v podobě publikace nebo nálezové zprávy z výzkumu, zveřejnění

informace o archeologickém výzkumu široké veřejnosti ovšem probíhá formou médií. Mezi média řadíme tiskové zprávy, rozhlasové a televizní relace, informační tiskoviny vydané přímo k danému nálezu nebo lokalitě apod. Při zveřejnění se snažíme o co nejobektivnější informace. Snažíme se o informativní a oznamovací typy zpráv o archeologickém nálezu či události. Jako součást informovanosti široké veřejnosti jsou zde dále zařazeny expozice bez ohledu na místo jejich instalace, například muzeum, úřad, místo výzkumu nebo výstava putovní (Bureš 2003a, 185 - 186).

2. Vzdělávání. Struktura vysokoškolského vzdělávání je v českých poměrech zažitou tradicí bakalářských a magisterských studií, na něž navazují studia vědecká, doktorská. Dále můžeme jmenovat různé specializační kurzy pro archeology a specialisty pracující v archeologii (konzervátoři, terénní technici, atd.).

Dalším typem vzdělávání, který je nutno zmínit a neodmyslitelně patří právě do vztahu archeologie – veřejnost, je vzdělávání mimooborové. Od zveřejnění informace se odlišuje předpokladem aktivního zapojení se do dění. Většinou se jedná o kombinaci verbální a vizuální informace, doplněné informacemi v podobě textu. Příkladem se jedná o přednáškové cykly, letní školy, tématické kurzy či programy a podobné vzdělávací akce (Bureš 2003a, 186; Bureš 1999a; Bureš 1999b). Dále se problematice archeologie a vzdělávání velmi komplexně věnuje Martin Moravec (2012) ve své dizertační práci. Moravec smysl studia vztahu archeologie a vzdělávání nachází v souvislosti právě s popularizací a ochranou archeologického dědictví (Moravec 2012).

3. Popularizace. Zatímco zveřejňování informací se zaměřuje především na předávání objektivních informací, popularizace obsahuje navíc informace, které přitahují širší spektrum lidí. Zde je tedy snaha o atraktivitu a především zábavu (Bureš 2003a, 186). V dnešní době jsou možnosti popularizace velmi vyspělé a neomezují se pouze na filmy a knihy. Je nutné archeologii popularizovat více vědecky a vzdělávacím způsobem, aby nadále vzkvétala (Bureš 2003a, 187 - 188; Renfrew - Bahn 1991, 483). Máme velké množství návštěvnicky úspěšných muzejních expozic, které nejen že podávají informace, ale zároveň zpřístupňují samotnou výstavu zábavnou formou (dotyk, experiment, kvíz, apod.). Publikace jsou popularizovány přidáváním obrazového materiálu a grafických příloh. Jazyk je využíván méně informativní a více verbální, někdy až herecký. Popularizují se přednášky i texty, objevují se zážitkové prezentace, kam patří rekonstrukce archeologických objektů

přímo na lokalitách. Dále vznikají různé archeoparky (Bureš 2003a, 188). Na straně popularizace ovšem existují problémy, potýkající se se střetem zájmů, mezi tím, co by mělo být sděleno a co chce být slyšeno veřejností. Vzniká konflikt mezi tím, co by veřejnost měla chtít a co ve skutečnosti chce slyšet. Příkladem se opět můžeme dotknout populárních dinosaurů. Veřejnost si pod pojmem archeologie představí dinosaura a ometání jeho kostí, ale už jí nezajímá, že tomu se věnuje paleontologie, jaké metody používá a jakým způsobem jsou kosti odkrývány (Pearson 1997, 229). Veřejnost sama si tak už dopředu vytváří jistý model, který je nutné z hlediska pravidel popularizace upravit dle odborných možností, ovšem ponechat jeho atraktivnost. Možností samotné popularizace je celá řada, jak bude uvedeno v následujících kapitolách.

4. Úrovní vztahu je vztah ke klientům, pod kterým se právě skrývá ono PR. Jedná se o tvorbu image firmy směrem k veřejnosti a její prezentaci. Příjemce služeb, který je v archeologii, jakožto v neziskovém sektoru, je „klient“. Archeologie má celkem 2 skupiny klientů. První skupinou je celá společnost (ochrana a zájem o archeologické památky je zájmem všech). Právě reflexí jejich vztahu k archeologii se zabývají všechny zmíněné způsoby prezentace a popularizace. Druhou skupinou jsou pak samotní stavebníci, při jejichž stavebních záměrech jsou realizovány archeologické záchranné výzkumy (Bureš 2003a, 190 – 191; Babouček – Hledíková – Jandáková- Plamínek – Svatoš – Zetěk 1996, 155).

V následujících podkapitolách se tedy věnujme způsobům prezentace a popularizace archeologie, jakožto prostředkům komunikace archeologie s neodbornou laickou veřejností.

3. 1 Muzea, Skanzeny, Archeoparky, prezentace, dny otevřených sond

Jedním ze základních komunikačních prostředků vědecké archeologie s laickou neodbornou sférou jsou **muzea**.

Při řešení problematiky komunikace archeologie s veřejností prostřednictvím muzejních expozic se nejprve musíme zabývat problémem, co to vlastně je archeologie a zákonitě se dostat až k vlastní definici archeologické expozice (Dolák 2012, 14 – 15).

Definice samotné archeologie je nepřehledné množství (např. Neustupný 2007, 11) všechny se ovšem shodují na základní charakteristice, kde je archeologie uváděna jako věda, která se zabývá minulou lidskou společností prostřednictvím dochovaných artefaktů. Cílem archeologie je poznat historii, vývoj chování a kultury lidstva. Řeší problematiku vzájemných relací mezi člověkem a artefakty a dlouhodobý vývoj prostředí, ve kterém člověk žil (např. Hložek 2008, 31; Jiráň – Venclová 2008).

Pokud máme dochované archeologické artefakty tohoto původu, můžeme v muzeu vytvořit archeologickou výstavu či expozici. Archeologickou **výstavu** charakterizujeme jako: Prezentaci výsledků archeologie. Jedná se o krátkodobou prezentaci po dobu maximálně 2 let. Jedná se o okamžité sdělení archeologických skutečností veřejnosti například informace o nálezu, lokalitě, nových skutečnostech, vztahujících se ke konkrétní problematice. Nejčastěji se jedná o tematicky zaměřenou výstavu (Beneš 1981; Dolák 2012, 16; Desvallées – Mairesse 2010, 34 - 38).

Oproti tomu archeologickou **expozicí** je znázorněna prezentace a interpretace archeologické tematiky ve vztahu ke sbírkotvorné činnosti a poslání muzea. Jedná se převážně o dlouhodobé záležitosti po dobu minimálně 2 – 10 let, s drobnými obměnami v průběhu delšího časového úseku (Dolák 2012, 16; Desvallées – Mairesse 2010, 34 – 38; Kesner 2003).

V dnešní době pod pojmem muzeum, představivost většinou vykreslí historickou budovu, s množstvím skleněných vitrín, plných „starých věcí“. Tento koncept velmi výstižně popsal v roce 1981 Josef Beneš, který se zmínil, že archeologická muzea mají stále tendenci ukazovat množství nalezeného materiálu místo toho, aby názorně ukazovala obraz života minulého člověka (Beneš 1981, 31). Archeologické nálezy se podle něj velmi často prezentují v historickém pojetí, nikoli již v překonaném pojetí archeologickém, kdy určení kultury a datování vyčerpávalo všechny okruhy zájmu. Požadavkem je uplatnit jen takové nálezy, jež jsou k podání názorného obrazu potřebné a nepřepřehňovat vitríny množstvím podobných nádob, nástrojů, zbraní, šperků apod.“ (Beneš 1981, 279). Stejně tak podle Karla Sklenáře jsou u nás muzejní expozice tradičně budovány spíše pro archeology než pro ty ostatní (Sklenář 2004).

V devadesátých letech je dle J. Beneše tento koncept již překonán a muzeum není jen místem obdivu historicky hodnotných artefaktů. Není podle něj školou se snahou podávat nové informace a není ani prostředím, kde jde více o efekty než o poznatky

(Beneš 1997, 88). Také Stanislava Gogová se zmiňuje o tom, aby se způsobilost komunikovat a kreativním způsobem naplňovat poslání muzejního pracovníka stala pravidelnou součástí odborné přípravy archeologa (Dolák 2012; Gogová 2011, 27). Z hlediska prezentace však stále najdeme jak mezi archeology, tak i mezi muzeology nemálo kritiků (Dolák 2012, 19). Mnoho archeologů se již v minulosti zmiňovalo, že by archeologické sbírky měly být oživeny a interaktivně podávány (např. Beneš 1981, 31; Beneš 1981, 279; Neustupný 1950, 119). Nutnost jakési osvěty archeologických expozic si uvědomovali i čeští archeologové (např. Fridrich – Rulf 1994, 516).

Jistým trendem současnosti je dialog. Dialog mezi věcmi a jejich relacemi. Snaha o objevování člověka a jeho vztahu ke světu v minulosti (viz. Beneš 1997, 88). Celé prostředí dnešního muzea má návštěvníka zaujmout tak, aby odcházel s dojmem nového poznání. Muzejní komunikace archeologie s veřejností probíhá v naprosté většině prostřednictvím právě zmíněných expozic a výstav. V širším pojetí pak i prostřednictvím celé škály edukativních programů. Muzejní komunikaci a prezentaci pak tedy chápeme ve velké míře jako synonyma (Dolák 2012, 18).

Muzea v dnešní společnosti hrají velmi důležitou roli z hlediska zprostředkování minulého života současným lidem. Umožňují proniknout do minulosti novým způsobem a pomáhají se vcítit a poučit se z ní. Zároveň přispívají k identifikaci komunity s místem a prostředím dané lokality (Jírový 2003, 138; Vavrdová 2009, 38).

Muzeum bude dobře fungovat, pokud bude zároveň zohledňovat přání a očekávání svých návštěvníků (Mikešová 2012, 24). To může provést na základě průzkumu veřejného mínění (viz Kap. 7) či osobních rozhovorů směřovaných návštěvníkům této instituce anebo kupříkladu prostřednictvím vzkazů v návštěvní knize po jednorázových akcích či expozicích. Lidé v dnešní době netouží po proudových vitrínách¹⁷ (viz Příloha č. 4 a 5). Muzea se dnes nemohou spolehnout na tradiční způsob prezentace, který se v našich podmínkách stále objevuje¹⁸. Snaha muzeí by měla směřovat ke vtažení návštěvníka do nitra samotné výstavy či expozice a

¹⁷ Proudová vitrína: Vitrína vedená podél stěn sálů. Dobře volená pro výstavu v NM „Pravěké dějiny Čech, Moravy a Slovenska“ v roce 1958, nevhodná však v současné době pro návštěvníka, který vyžaduje interaktivnější přístup k exponátům a archeologickým artefaktům ([Archeologická sbírka – Národní muzeum \(online\)](#)); [Bývalé expozice – Archeologie na dosah \(online\)](#)).

¹⁸ Tradičním způsobem prezentace je míněn zastaralý způsob expozicí formou vitrín, bezdotykových exponátů oddělených sklem, značně převažující textové popisky obsahující příliš odbornou terminologii.

vytvoření vzájemného vztahu mezi muzeem – artefaktem a člověkem. Toho lze dosáhnout jedině skrze možnosti něco se naučit, ale i „prožít příběh samotného artefaktu“ tj. dotknout se, vyzkoušet, vidět rekonstrukci (Příloha č. 6).

Výsledkem je, že muzejní pracovníci se dnes pohybují na okraji 2 rovin: komerce a kultury (Vogt 2001, 15). V dnešní době je teoretická snaha muzejních pracovníků vytvořit co nejatraktivnější a propracované expozice, jakými jsou interaktivní a multimediální výstavy a jednorázové akce, zábavně – výukové programy pro školy nebo cílené přednášky. Cílem každého muzea musí být na prvním místě, po vytvoření teoretického plánu, získání finančních prostředků na její realizaci. Zde je právě viditelný zprostředkovaný odraz komunikace archeologie s veřejností.

Vytvoření interaktivní výstavy, kterou si dnes na základě průzkumu veřejného mínění nebo osobních rozhovorů lidé přejí, sice znamená velmi nákladný finanční vstup pro realizaci samotnou. Nicméně zpětná vazba v podobě placení vstupného na „nenudnou, atraktivní a interaktivní“ výstavu může přinést daleko více.

Archeologie je jedinečnou vědou, která má možnost se skrze muzejní výstavy a expozice dostat k lidem a nenásilně jim přiblížit jejich vlastní minulost a kulturu (Mikešová 2012, 24). Otázkou pouze zůstává, jak tuto možnost archeolog uchopí a jakým způsobem se bude snažit realizovat myšlenku zprostředkování minulosti člověka současným lidem.

Důležitým aspektem pro správné vytváření výstav a expozic je také snaha o komunikaci s lidmi, kteří zatím o návštěvě muzea respektive archeologické expozice či výstavy, doposud neuvažovali. I oni můžou dát zajímavé tipy a návrhy pro jejich atraktivitu (Merimman 2004b, 96).

Archeologie má výhodu, že díky orientaci na artefakty přitahuje návštěvníky na jejich atraktivitu samotných vystavovaných předmětů. Díky digitálním mediím a internetu může dnes oslovit velké množství lidí a informovat je tak o dalších aktivitách, jakými jsou archeologické výzkumy, dny otevřených sond nebo archeoparky a jejich akce. Tak se muzeum samo prezentuje jako živoucí instituce, která komunikuje s lidmi prostřednictvím výstav a expozic a jejímž cílem je informovat laickou veřejnost o její historii a kultuře v minulosti. Pokud se pak lidé po návštěvě takové výstavy budou cítit uspokojeni a nasyceni informacemi a přesto budou stále mít pocit, že chtějí znát více, je úloha muzea, jakožto komunikačního a informačního článku mezi archeologií a veřejností plněna správně. Lidé, kteří budou z výstavy „nadšeni“ nebudou archeologii

pak považovat za „zbytečnou vědu, která zdržuje stavebníky od práce“ ale za vědeckou disciplínu, která stále přináší nové poznatky, které jsou využitelné i v dnešní době.

Úkolem každého archeologa při spolupráci na muzejní archeologické expozici či výstavě tedy je, nejen vytvořit odbornou stránku expozice a správně chronologicky zařadit vystavované artefakty, ale snažit se návštěvníka zaujmout tak, aby se i návštěvník sám pokusil vytvářet vlastní interpretační hypotézy. Aby si pokládal podobné otázky, jako sám archeolog v terénu, a aby se sám zamyslel a případně poučil. Návštěvník by měl odcházet s pocitem, že expozici či výstavu nejen viděl, ale prožil její příběh. A především by se měl chtít vracet.

Pokud návštěvník bude splňovat některé z těchto bodů, byla i úloha samotného archeologa, plnícího roli prostředníka v komunikaci s touto vědeckou disciplínou splněna.

Nemluvme však jen o expozicích, ale i o konkrétních programech, které na expozice a výstavy můžou navazovat. Ať už to jsou edukační programy, komentované prohlídky, jednodenní kulturní akce nebo publikace navazující na výstavu. Akce podobného typu můžou návštěvníkovi přinést nevšední pocit, že při kontaktu s artefaktem se sním „sžil“ je za něj odpovědný a je nucený ho chránit. Tento příklad by, dle mého názoru, dokonale splňoval správnou formu komunikace mezi archeologií a veřejností

Je jasné, že úroveň archeologických expozic (a to nejen) v Čechách (viz Kap. 4.1) je na různých místech odlišná. Důvodem jsou finanční zdroje daných institucí, nicméně i zájem návštěvníků a samotných muzejních pracovníků. V neposlední řadě je to pak zájem nás, archeologů. Jako zástupci a zprostředkovatelé minulého lidského života současným lidem bychom měli přemýšlet, jak zaujmout a podvědomě neodbornou veřejnost vtáhnout do centra vědecké disciplíny, kterou archeologie představuje. Tím můžeme získat další „fanoušky“ ochrany archeologického dědictví.

Dalšími nástroji pro komunikaci archeologie s veřejností jsou další instituce: **archeoparky** a **archeoskanzeny**. Ty představují fenomén *experimentální archeologie*¹⁹ s možností velmi osobního zážitku (Bezděk 2004, 21). Archeologické

¹⁹ Experimentální archeologie: cílem je získat nové poznatky o minulé realitě, které nelze získat jiným způsobem z archeologických, orálních, písemných ani jiných pramenů (Smetánka 2003, 182).

parky nebo skanzeny většinou prezentují stavební rekonstrukce a činnosti s těmito rekonstrukcemi spojené. Archeologie je v tomto případě výjimečným vědním oborem, který na sebe může upoutat pozornost návštěvníka nejen v muzejním prostoru, ale i v přírodě. Archeologické parky a skanzeny mají společný cíl: Seznámit veřejnost se současnými poznatky o minulosti a tehdejší hmotné kultuře ([Dějiny a Současnost \(online\)](#)); Sokol 2007, 7). Tyto instituce mají spíše vzdělávací potenciál, ale nacházíme i případy zábavných forem (viz Kap. 3.1).

Samotnou archeologickou práci přibližují a archeologii popularizují archeologická vzdělávací střediska, která ukazují fáze exkavace, preparace, dokumentace nebo laboratorního ošetření (Bureš 2003a, 189 - 190). Dále pak můžeme naleznout různé oddíly a tábory experimentální archeologie a mnoho dalších nástrojů pro komunikaci s veřejností a popularizaci archeologie (viz Kap. 3. 1 – 4. 8).

Pod pojmem archeopark, archeoskanzen nebo centrum experimentální archeologie si často laická veřejnost nedovede představit nic konkrétního. Zjednodušeně můžeme říci, že se obecně jedná o tzv. muzea pod širým nebem se snahou napodobit minulý lidský a běžný život. Jak člověk bydlel, čím se živil a jak využíval okolní přírodu během své existence. Za účelem jeho prezentace veřejnosti (Langer 2005, 7; Říhová 2012, 21).

V literatuře je stále obtížné definovat samotný pojem „skanzen“. Ten je přejat z názvu Stockholmského muzea „Skansen“, které vzniklo už v roce 1891 za účelem prezentace švédské lidové architektury a hmotné kultury. Na svou dobu bylo muzeum natolik populární, že se pojem skanzen v budoucnu přejal pro všechny etnografické expozice pod širým nebem (Langer 2005, 16). Samozřejmě takové skanzeny opravdu odrážejí hmotnou kulturu, nicméně pojem skanzen je poněkud zavádějící. Při jeho vyslovení si člověk představí např. *„domy, kde žily selky, dělal se tam sýr a mléko. Ve světnici měli lidé malou postel a nad ní obraz svatého. Všude byly ovce, kozy a krávy. Typickým skanzenem je Rožnov pod Radhoštěm²⁰“*.

V budoucnu by tedy bylo velmi vhodné od termínu archeoskanzen upustit a ponechat pojem skanzen pouze pro účely etnografického rázu, aby sám o sobě nemátl svým názvem a nebyl mylně spojován s jiným typem prezentačního zařízení nepřilíš archeologického rázu.

²⁰ „domy, kde žily selky, typickým skanzenem je Rožnov pod Radhoštěm“: Z osobního rozhovoru se studenty Střední průmyslové školy keramické a sklářské. 4. ročník, obor fotografie ze dne: 6. 3. 2014.

Nicméně se vraťme zpět k centrům archeologické prezentace. V těchto institucích je využívána nejen archeologie experimentální, ale i *experienciální*²¹, která pouze opakuje známé a mnohokrát vyzkoušené pracovní procesy za účelem nově nabyté osobní zkušenosti. Obohacuje především samotného iniciátora a je velmi užitečná jako výchovný a výukový prostředek.

I tato centra podněcují velmi nenásilným a vhodným způsobem komunikaci archeologie s veřejností (Bezděk 2004, 21; Smetánka 2003, 181 – 183).

Činnostmi experimentální či experienciální archeologie se dnes zabývají specializovaná místa, jakými jsou zmíněné archeologické parky či archeologické skanzeny. Zde spolupracují jednak profesionální archeologové a jednak neodborná, neprofesionální veřejnost se zájmem o tento obor.

V odborné literatuře neexistují jasné definice archeoparků a archeoskanzenů. Jsme tedy nuceni si zmíněné pojmy nadefinovat a odlišit sami. Dle kupříkladu Romana Vaverky pouze v **archeoparku** můžou být navíc neoriginální, ve smyslu nepůvodní, věci, jako například oděvy, nezapadající chronologicky do dané doby či stavební napodobeniny, vytvořené bez vědeckých podkladů (Říhová 2012, 22²²). Oproti tomu **archeoskanzeny** dle Milana Slezáka prezentují stavby, které se nedochovaly a jedná se o jejich rekonstrukce, provedené na základě archeologických pramenů, doplněných o další poznatky z písemné a orální historie (Říhová 2012, 22²³). Archeoskanzeny patří do stejné skupiny tzv. open air museums²⁴, ale platí pro ně, že předmětem jejich zájmu není lidová kultura, jak je tomu právě u skanzenů lidové architektury, ale snaha o již několikrát zmiňované přiblížení minulosti, podložená archeologickými poznatky. Tj. rekonstrukce obydlí, oděvů, artefaktů, které mají základnu ve vědeckých pramenech získaných převážně z terénních archeologických výzkumů (Říhová 2012, 21).

²¹ Pojem Experienciální archeologie zavedl Zdeněk Smetánka, tento pojem je užíván výhradně v českém prostředí (Smetánka 2003).

²² Bc. Zuzana Říhová zde zmiňuje emailovou konzultaci s Ing. Romanem Vaverkou ze dne 28. 2. 2012

²³ Odkaz Říhové na emailovou korespondenci s PhDr. Milanem Slezákem, Ph.D. ze dne 15. 4. 2012.

²⁴ Open air museum – anglický pojem, v překladu muzeum pod širým nebem nebo jednodušeji muzeum v přírodě (Dragoun 2006).

Problematice archeoskanzenů v českých podmínkách se dále budu věnovat v Kap. 4.2.

Na druhou stranu výhodou takového **archeoparku** je možnost prožít si přímo samotný experiment a propojit tak tehdejší, námi sledovanou skutečnost s dnešní rekonstrukcí (Bezděk 2004, 21). Lidé zde mají možnost si vlastníma rukama vyzkoušet např. štípání kamenné industrie, odlévání bronzu nebo tkaní na tkalcovském stavu (např. Střihavková 2013; Příloha č. 7). V archeoparcích a centrech experimentální archeologie se lidé nesetkávají pouze s texty, předměty ve vitrínách a obrazovou dokumentací výstavy. Lidé zde mají možnost se dané věci dotknout, vyzkoušet si jí a vžít se do dávno zapomenutého života našich předků a prožít jejich příběh (Parkan 2008, 42; Tichý 2006, 89). Zařízení, jakými jsou archeoparky a centra experimentální archeologie jsou nositelem objektivních faktů pocházejících z terénních archeologických výzkumů na straně jedné a nositelem zábavy, ponaučení a edukativního přístupu na straně druhé. Díky takovému způsobu prezentace a komunikace archeologie s laickou veřejností, dané oblasti nezajímaví lidé mnohem lépe porozumí a to může následně ovlivnit jejich budoucí vztah k celé archeologii.

K tématu archeoparků a archeoskanzenů bylo v našich podmínkách již mnoho publikováno²⁵, proto se jen ve stručnosti zmíním o jejich funkci, kterou Miroslav Válka (Válka 2005) rozdělil do následujících 3 kategorií:

1. Profesionální zařízení: Ta vznikla pro cílené vědecké experimenty. Pro ověřování technických a technologických postupů pravěkých a středověkých lidí. Základem je stavební rekonstrukce jedné lokality jako celku (Válka 2005, 148).
2. Pedagogicko-didaktická zařízení, která z valné většiny souvisí se zájmovou činností. Orientace těchto zařízení je převážně na dětské návštěvníky, kde se archeologové pokouší rozvíjet manuální zručnost, představivost a zábavu (Válka 2005, 148).
3. Komerčně zaměřené podniky jsou poslední kategorií, vycházející z předpokladu chtíče zábavy a poznání laické veřejnosti. Věrohodnost je často různorodá nicméně se taková místa snaží alespoň o navození atmosféry a vnuknout návštěvníkovi živý zážitek (Válka 2005, 148).

²⁵ např. Válka, M. 2005: Periodikum Re(konstrukce) a experiment v archeologii vydáváno od r. 2000 v Hradci Králové.

I přes výše uvedené rozdělení se domnívám, že je nemožné vytvořit ustálenou typologii těchto prezentačních zařízení, protože spektrum hodnotících kritérií je nepřeborné a často se pokusy muzeologů dostávají do rozporu se skutečností.

Cokoliv ve volné přírodě se stává měnícím se organismem, ve kterém nelze dogmaticky uplatňovat základní principy muzejní ani památkářské teorie. Každá návštěva je jiná, protože se uvnitř skanzenu děje neustále něco nového (Langer 2005, 13).

Stejně jako nelze vytvořit jednotnou a vždy platnou typologii, nelze ani přesně stanovit účel, za kterým tato muzea ve volné přírodě vznikají. Kromě toho, že se liší zakládající instituce (stát, obec, muzeum, škola), jsou tyto instituce často díly skupin nadšených zájemců o archeologii, podporované mecenášem či spolkem, k jejichž činnosti přispívá obecní nebo krajská samospráva případně samotný stát (Langer 2005, 13 - 14; Říhová 2012, 25).

Podobná centra se nezakládají pouze, aby přitáhla pozornost laické veřejnosti, ale také, aby se skupiny nadšenců měly kde scházet a provozovat své zájmy. V neposlední řadě se také měli možnost stát se spolu s archeologem jakýmsi propojovacím článkem do minulého života našich předků.

Cílem každého takového centra je, ať už je to archeoskanzen, archeopark nebo centrum experimentální archeologie, snažit se archeologii přiblížit i lidem, kteří o ní nemají, jako o vědu samotnou přílišný zájem, ale chtějí se bavit. Snaha je, aby díky zábavě, kterou zde naleznou, získali pocit nevšednosti této vědecké disciplíny a začali ji jako takovou i respektovat. Pak tato centra fungují tak, jak by měla a jejich existence není zbytečná.

3. 2 Památkové ústavy a úřady, oprávněné organizace a univerzity

Dalšími prostředky pro komunikaci archeologie s veřejností, kterým bych se ráda věnovala v následujících řádcích této práce, jsou památkové ústavy, úřady, oprávněné organizace a univerzity. Těmto institucím se v kapitole 3.2 věnuji jen velmi obecně, především vzhledem k rozsahu této diplomové práce, která mi nedovoluje detailní rozbor jednotlivých komunikačních prostředků, rozbor jednotlivých institucí a přesnou strukturu jejich fungování. Konkrétní příklady univerzit v České republice následně zmiňuji v kapitolách 4.4 a 4.5 (viz Níže).

Důležitým společným jmenovatelem pro všechny výše zmíněné instituce je jejich oprávnění k provádění archeologických výzkumů (dle PamZ § 21 odst. 2²⁶). Instituce, jakými jsou právě památkové ústavy, úřady, univerzity a další oprávněné instituce, jsou považovány za prostředek komunikace archeologie s veřejností hlavně z hlediska samotného vykonávání archeologických výzkumů. Funkce památkových ústavů, krajských úřadů a institucí oprávněných k provádění archeologických výzkumů je jasná. Dohlížet a provádět převážně destruktivní archeologické výzkumy²⁷.

Národní památkový ústav je institucí, která v České republice spolu s ARÚ AV ČR²⁸ asi nejvíce komunikuje s veřejností, především tedy s vlastníky pozemků, stavebníky a investory. Právě vlastníci, stavebníci a investoři rozhodují, co se s památkou, ať už kulturní (budova, oblast, náměstí atd.) nebo archeologickou, stane. Kupují stavby či pozemky s určitým záměrem, formulují požadavky na to, co se má udělat. Památková péče v tomto případě může pomoci usměrnit zacházení s takovými památkami a v extrémním případě může zabránit jejich ničení ([Obecné informace – Národní památkový ústav \(online\)](#)).

Dále jsou Národní památkový ústav, **krajské úřady a další oprávněné organizace** institucemi, které fungují nejen z hlediska oprávnění k provádění archeologických výzkumů, ale i jako informační články pro nezainteresovanou veřejnost. Kupříkladu na webových stránkách NPÚ²⁹ či jednotlivých institucí (např. [Archeologická památková péče \(online\)](#)) nalezneme informace pro vlastníky archeologických nemovitých památek. Příkladem: Charakteristiku Území s archeologickými nálezy (ÚAN), péči o nemovité a movité archeologické nálezy, prohlášení archeologické lokality, narušování lokalit neoprávněnými osobami, informace o oznamovací povinnosti³⁰ atd. ([Informace pro vlastníky archeologických nemovitých památek – Národní památkový ústav \(online\)](#)).

²⁶ PamZ: Zákon č. 20/ 1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Destruktivní archeologický výzkum: Archeologický výzkum, který je invazní a jeho hlavním nástrojem je výkop (odkryv), který zasahuje fyzickou podstatu nemovitého archeologického nálezu ([Archeologický výzkum, jeho součásti a formy – Národní památkový ústav \(online\)](#)).

²⁸ ARÚ AV ČR – Archeologický ústav Akademie věd České republiky

²⁹ NPÚ – Národní památkový ústav

³⁰ Oznamovací povinnost: dle §22., odst. 1 zákona č. 20/1987Sb. musí být záměr činnosti ohrožující existenci archeologických nemovitých a movitých nálezů již v době přípravy oznámen Archeologickému ústavu AV ČR.

Kromě samotného vykonávání archeologických výzkumů oprávněnými organizacemi zde máme další instituce, jejichž úkolem je být prostředníkem mezi archeologií a laiky. A i když se velmi často stává, že na krajském úřadě, stavebním úřadě či **odboru památkové péče** na Magistrátu města je úředník bez archeologického vzdělání, úkolem zaměstnavatele (daná instituce) je, aby měl dostatečné povědomí o problematice archeologie a dokázal je srozumitelně interpretovat zcela nezajímavému člověku.

Samozřejmě funkce všech zmíněných oprávněných organizací se neomezují pouze na archeologii. Jejich zaměření je daleko širší, týkající se všech památek movitého i nemovitého charakteru. Pro účely této diplomové práce jsem však zvolila pouze část vhodnou pro komunikaci archeologie s veřejností prostřednictvím těchto institucí.

Univerzity jsou dalšími institucemi opět oprávněnými k provádění archeologických výzkumů, ale veřejností jsou často vnímány odlišně. Ve valné většině jsou vnímány spíše jako školská zařízení s méně úředním dopadem a naopak s větším potenciálem, co se edukativní činnosti týče. Samozřejmě jedním z cílů vysokoškolské výuky je tvorba a výchova budoucích archeologů, nicméně to není cíl jediný (Neustupný 2005, 386). Pojetí úspěšného absolventa generuje obraz archeologie jako vysoce vzdělané specializované disciplíny, jejíž předmět je velmi vzdálen současnému životu. Cílem vysokoškolského vzdělání není podat absolventům soubor věcných poznatků a návodů k manipulaci s nimi, nýbrž naučit absolventy s nimi naložit a využívat je (Neustupný 2005, 382).

Na začátku si ovšem položíme otázku: Co přivedlo archeologii samotnou do univerzitního prostředí? Vzdělání a archeologie mají vzácnou vlastnost, že prochází všemi sférami lidského světa a tvoří navzájem propojený systém (Moravec 2012, 1). Archeologie jako naprostá většina vědeckých disciplín obrací svůj zájem na člověka a jeho kulturu a slouží k uspokojování jeho duchovních potřeb (Gojda 2008, 755 - 768; Fleisnerová - Kožešníková 2012; Neustupný 2005). Archeologické vzdělávání v archeologii proto můžeme definovat jako specifický dlouhodobý proces, na jehož konci je vzdělaný člověk, který je schopen porozumět archeologickým pramenům, umí je zpracovat, shrnout, a na jejich základě interpretovat lidskou minulost. Dále se jedná o proces generování teoretických a metodologických otázek a pokusů o jejich interpretaci, pochopení minulých postupů a pramenů k jejich evidenci a ochraně za

použití všech dostupných zdrojů a moderních prostředků (Hajšman – Řezáč – Sokol – Trnka 2007; Moravec 2012, 7; Neustupný 2000; Průcha – Walterová – Mareš 2009, 185; Tichý 2004a).

Martin Gojda ve svém článku o univerzitním vzdělání rozdělil vysokoškolskou výuku do tří základních stupňů vysokoškolského vzdělávání (Gojda 2008, 764 - 765). První stupeň by měl dát posluchačům / studentům celkové základy v teorii a metodologii, naučit znalost artefaktů a poskytnout systematický výklad minulosti založený na archeologických pramenech. Formou volitelných předmětů by měli posluchači absolvovat minimálně jeden předmět zaměřený na mezioborovou spolupráci. Důležitou součástí je pak školení s počítačovou technikou a softwary, které jsou v archeologii využívány, což otevírá v budoucnu i jiné uplatnění, než jen na poli archeologie (Gojda 2008, 764).

Druhý, navazující stupeň (magisterský) by měl prohloubit veškeré získané zkušenosti v oblasti teorie a metodologie, rozšířit znalosti na úroveň evropského prostoru a prohloubit orientaci v mezioborové spolupráci. Zároveň by se studenti měli zapojit do výzkumných témat řešených prostřednictvím grantů (Gojda 2008, 764).

U třetího, (doktorského) stupně studia archeologie je důležitý význam onoho propojování doktorské práce s řešenými grantovými projekty příslušných ústavů (Gojda 2008, 765).

Dle M. Gojdy dále existuje v současné době obrovská diverzita univerzit a jejich profilových zaměření, které se formují na základě zaměření jejich kmenových pracovníků (Gojda 2008, 765; více Kap. 4.5).

Proč zde popisují univerzitní systém a jak tyto vysoké školy komunikují s veřejností? A je vůbec možné studium komunikace archeologie s veřejností na našich vysokých školách? Univerzitní příprava jakkoli podobná stylu public archaeology v naší republice doposud strukturovaně neexistuje (Tichý – Thér – Papineschi 2005, 78). Neznamená to však, že je zcela ignorována. Na jednotlivých katedrách archeologie v rámci ČR se objevují přednášky speciálně věnované tzv. Public archaeology – Veřejné archeologii (více viz Kap. 4.5). Studenti dostávají v hodinách do povědomí nutnost ochrany archeologického dědictví i její ukotvení v obecně závazných předpisech.

V neposlední řadě i samotné studium archeologie je svým způsobem považováno za komunikační prostředek (Neustupný 2005).

Jako studentka archeologie jsem se nespočetněkrát setkala s případy, kdy se mě okolí dotazovalo na studium archeologie, kdy jsem se snažila základní náplň tohoto oboru tazateli osvětlit³¹. Pokud můžeme tyto příklady považovat za úspěšnou komunikaci archeologie skrze studenta bakalářského oboru, kterým jsem byla, můžeme s jistotou říci, že úloha univerzit není zbytečná.

Kromě toho univerzity a jejich prostředí jsou místem, kde právě zájem o public archaeology roste a kde můžeme očekávat v případě vhodně zvolené prezentace i její akceptování z řad vědeckých pracovníků různých oborů. V univerzitním prostředí dále vzniká pro veřejnou archeologii tolik nezbytná mezioborová spolupráce. A v neposlední řadě jsou univerzity velmi častým důvodem, kdy laická veřejnost po jejím uvedení do univerzitního prostředí (aktivním - student, či pasivním – zájemce o studium a obor) začne tento obor akceptovat jako vědeckou disciplínu. Vždyť „co se učí ve škole, to asi bude celkem důležité“³². Právě tato věta studentky karlovarské střední školy mi z našeho rozhovoru utkvěla v paměti. A jsem přesvědčena, že univerzity mají velmi důležitou roli při komunikaci archeologie s neodbornou veřejností, leč se tomu tak na první pohled vždy nezdá.

3.3 Tištěná média

Denní tisk je nejběžnějším a nejužívanějším prostředkem, jímž se můžou informace o archeologii dostat do povědomí laické veřejnosti. Informace, které jak regionální, tak celostátní deníky zveřejňují, jsou podávány formou aktualit. Zástupci

³¹ Samozřejmě většinou otázky směřovaly spíše ke vtipkování týkajícímu se tematiky dinosaurů, pyramid nebo Indiana Jonese. Často se rozhovor stal, díky nabytému povědomí o důležitosti archeologie během mého studia, dialogem nad důležitostí tohoto vědního oboru. Nezainteresovaní recipienti náhle získali jiný náhled na tuto vědní disciplínu. Díky nabytým znalostem jsem byla schopná vysvětlit základní podstatu archeologie a důvody pro ochranu archeologického dědictví. Dokonce mám osobní zkušenost s tím, kdy po mém rozhovoru s nejmenovanou osobou (do té doby s velmi negativním názorem na archeologii) byla právě touto osobou nahlášena stavba rodinného domu v okr. Karlovy Vary, kde majitel ignoroval oznamovací povinnost vyplývající ze zákona.

³² „co se učí ve škole, to...důležitý“ Ústní sdělení studentky J. Vachelové v rámci rozhovoru na téma: Co Ti říká pojem archeologie? Na Střední průmyslové škole keramické a sklářské v Karlových Varech dne: 6. 3. 2014.

tisku většinou náměty pro tyto články získávají z nabídky agenturních zdrojů³³. To, že ČTK vydá námi zasloupanou zprávu, však ještě neznamená, že tato zpráva bude uveřejněna. Každé médium, včetně internetových serverů, uveřejňuje v průměru jen 20 % agenturního zpravodajství. Právě aby se však aktivity české archeologie objevovaly v tisku, je zde podmínka osobní spolupráce archeologů s novináři a dále umění vhodné formulace prezentované záležitosti (Bezděk 2004, 23-24; Velinský 2013).

Archeologové potřebují mít určité vzdělání v médiích a musí se naučit správně do nich zapojit, aby prezentace vědeckého oboru měla smysl (Schablitsky 2007, 152). Efektivní komunikace archeologie s médii však není jednoduchou záležitostí a obsahuje jistá pravidla. Základním pravidlem vždy je, že archeologické sdělení v běžně dostupných médiích musí být zajímavé i pro ty, kteří slovo archeologie slyší poprvé. Společnost nezajímá výčet kultur a přesný počet artefaktů nalezených na lokalitě (Neustupný 2013). Lidé chtějí slyšet příběh, který je osloví. Příběhem může být i samotný způsob dřívějšího života obyvatel lokality na základě nalezených artefaktů. Dále to může být neočekávaná událost, zjištěná o archeologickém nálezu či lokalitě, kterou chceme zpopularizovat.

Při prezentaci v tiskovém médiu je velmi důležité, jak již bylo několikrát v této práci zmíněno, vyhnout se archeologické terminologii a odborným výrazům. Nezbytnou součástí komunikace skrze tištěná média je komunikace vizuální. Tedy článek doprovázený obrázky a kresebnými rekonstrukcemi, rozvíjející představivost čtenáře (McManamon 2000, 5 - 20).

Média jsou považována za poselství vědy a jsou jedním z nejcitovanějších zdrojů vůbec. Pomocí komunikace skrze média předáváme informace širšímu spektru lidí a tím zavádíme nový způsob pohledu na věci, o kterých mluvíme. Případně se nám skrze média daří dostat nový rozměr do světa slov a myšlenek laické veřejnosti (McLuhan 1964, Harding 2007a, 121).

Dnes je obecně známým faktem, že právě v archeologii existuje obrovský rozsah možností, jak komunikovat s veřejností. Mezi ty tradiční patří články v denním tisku a časopisech. Tradiční pojetí ovšem v době 21. století postupně ustupují a na scéně se

³³ například: [o ČTK](#) (online). ČTK neboli Česká tisková kancelář je zákonem zřízená veřejnosprávní instituce. Jejím posláním je především poskytovat objektivní a všestranné informace pro svobodné vytváření názorů.

objevují nové formy komunikace, založené především na elektronických médiích (Harding 2007a, 121).

3.3.1 Noviny

Účinnou formou komunikace archeologie skrze tištěná média je tisková zpráva. Tiskovou zprávu archeologové odesílají do jednotlivých redakcí, avšak i do agentury ČTK. Zásady pro tiskovou zprávu o archeologii zmiňuje například Michal Bureš (Bureš 2000) nebo Eva Barborková³⁴. V hlavičce tiskové zprávy by mělo být jasně uvedeno, která instituce tiskovou zprávu do agentury zaslala. Dále by zde vždy neměl chybět datum, který si daný novinář kontroluje při zpětném dohledávání informací a zároveň tak určuje aktuálnost daného tématu. Optimální délka tiskové zprávy je rozsahu maximálně jedné normostrany. Na počátku celého sdělení by se měl nacházet atraktivní titulek o maximálně 10 – 12 slovech. Následuje první odstavec, který by měl být poutavý a obsahovat nejdůležitější shrnutí celé zprávy. V dalších odstavcích by mělo být vysvětlení nálezové situace a nakonec interpretace samotného nálezu. Vhodné je pak doplnění informací přímou řečí minimálně 2 respondentů. Vždy je součástí tiskové zprávy telefonní číslo, email a jméno osoby zodpovědné za výzkum či výstavu, která v případě bude k zastížení dalších dotazů z řad novinářů (Barborková 2014; Bureš 2000; Bureš 2012). To, jak by měla vypadat vhodně ztvárněná tisková zpráva je pak ukázáno v Příloze č. 8³⁵

Nevýhodou samotného denního tisku může být jeho samotná aktuálnost. Lidé si noviny kupují denně a zprávy, které zde jsou v nich obsaženy, se objevují pouze v daný den. Pokud tedy chceme upozornit na archeologický nález více než informativně a chceme zaujmout opravdu široké spektrum lidí, měli bychom volit jiné médium s dlouhodobějším trváním. Tedy dobou, po kterou si může čtenář médium pořídit. Na druhou stranu denní tisk se dostane i ke čtenáři, který archeologii nemá ve svých prioritních zájmech. V takovém případě je nutné zmínit výhodu denního tisku, jako média, kde se o archeologii může dočíst i například finanční ředitel.

³⁴ Eva Barborková – ČTK: Ústní sdělení v rámci semináře: „Jak komunikovat s médii“ pořádaným katedrou antropologie ZČU dne 11. 4. 2014 .

³⁵ Příloha č. 8: Vzor vhodně zpracované tiskové zprávy, vytvořené na základě osobní konzultace s E. Barborkovou (ČTK).

U denního tisku je velmi důležité, stejně jako u časopisů, vymyslet ideální název článku, který přiměje čtenáře si přečíst i jeho obsah. Následně, pokud je to alespoň trochu možné zamyslet se nad jeho umístěním v samotném tisku (některé tiskoviny za příplatek dávají možnost výběru umístění v novinách – titulní strana, oblast reklam, novinky, glosy atd.).

Archeolog by se v případě psaní novinových článků měl stát nejen vědcem, píšícím článek, ale především žurnalistou. Pokud si včas uvědomí, že při psaní novinového článku je novinářem, bude vždy článek živější a čtivější. Pokud ovšem bude archeolog trvat na archeologické terminologii, je pravděpodobné, že jeho článek, byť velmi zajímavý, nebude dočten.

3. 3. 2 Časopisy

Archeologové by měli klást větší důraz na publikaci laičtěji podaných článků. Vědecky populární časopisy jakými jsou v rámci světového měřítko například časopisy USA: National Geographic, Archaeology nebo Time ([National Geographic – Inspiring people to care about the planet since 1888 \(online\)](#)); [Time – Breaking News, Analysis, Politics, Blogs, News, Photos, Video, Tech Reviews \(online\)](#)) přímo nabízí čtenáři vědecké novinky poněkud srozumitelnějším jazykem. U čtenářů, kteří se věnují odborným i méně odborným časopisům, již předpokládáme alespoň elementární znalost vědní disciplíny, které se daný časopis věnuje. Autoři jednotlivých článků tak můžou manipulovat s informacemi v hlubších kontextech, než jak je tomu u novinového článku v běžném denním tisku.

Naskytuje se mi tedy otázka: Má popularizace archeologie a její komunikace skrze publikační činnost v časopisech nějaký smysl, když se nedotkne veškeré veřejnosti? Odpověď je, dle mého názoru, rozhodně ano. Nikdy nemůžeme jedním komunikačním prostředkem postihnout veškerou populaci. Musíme se veřejnosti dotknout různými prostředky a časopisy v těchto komunikačních nástrojích rozhodně své místo mají. Čtenář s elementární znalostí archeologie, kterého my, jako archeologové prostřednictvím časopisů informujeme, se tak v dalších krocích stává naším spojencem v ochraně kulturního a archeologického dědictví.

Další výhodou časopisů, denního tisku apod. je jejich hmotná existence. To, že médium můžeme kdykoliv otevřít a číst i v případě, že momentálně nemáme přístup na internet. Na druhou stranu ovšem časopisy ve své hmotné podobě často zabírají

místo a jsou velmi nákladné na výrobu, což se odrazí na jejich pořizovací ceně (Harding 2007a, 128).

Tištěná média mají tedy nezbytnou funkci při popularizaci archeologie a následně při její komunikaci s veřejností. Jsou jedním z hlavních prostředků, využívaných k prezentaci archeologických výzkumů, nálezů a výstav.

3. 4 Literatura

Literatura vždy byla a bude jedním ze základních prostředků komunikace vědy s laickou veřejností. Publikace jsou jedním z nejznámějších a nejstarších prostředků popularizace archeologie vůbec. V dnešní době je možné publikaci sehnat v několika různých podobách ať už klasicky vázanou knihu, kterou běžně zakoupíme nebo například v elektronické podobě, kterou je možné dohledat pomocí internetu. Jistě i tento posun převádění knih do elektronických podob zvýšil zájem o samotnou literaturu, kdy si často zdarma dostupné knihy na internetu stáhne i člověk, který se o archeologii do té doby zcela nezajímal a doma žádnou knihu s archeologickou tematikou do té doby neovládal.

Literaturu v archeologii si můžeme rozdělit na dvě základní roviny: Literaturu odbornou a populární či populárně – naučnou. Nemůžeme očekávat, že laik si bude listovat odbornými časopisy či knihami, plnými nesrozumitelných termínů. Proto bychom měli do jisté míry pracovat nebo spolupracovat i na literatuře populární či spíše populárně – naučné (viz Kap. 3.4.2).

3. 4. 1 Odborná literatura

Samozřejmě mezi zájemci o archeologii z řad laiků se najde i takový, který si vyhledá odborné články a publikace, a bude se jim věnovat s daleko větším zájmem, než například obrazovým encyklopediím: 100 Největších objevů archeologie (Dineen 1999) nebo knihám s dějem na dané lokalitě např. Můj příběh: Pompeje (Reid 2009). Takového čtenáře bychom neměli odrazovat, naopak bychom ho měli v tomto zájmu o odbornou literaturu dále podporovat. Odborné publikace jsou dnes velmi snadno dostupné v knihkupectvích, na internetu nebo přímo na institucích, kde vznikly.

Otázkou však zůstává, zda jsou odborné publikace vhodným prostředkem komunikace archeologie a veřejnosti. Jak jsem již v této práci několikrát naznačila, je nezbytné, aby při komunikaci s veřejností archeolog přizpůsobil způsob svého vyjadřování, což v odborné publikaci není možné.

Mohou tedy odborné publikace, články a sdělení být vhodným prostředkem komunikace mezi archeologií a veřejností? Jakou skupinu lidí musíme oslovit a do jaké míry je odborná literatura využitelná při práci s veřejností? Na tyto otázky je se pokusím odpovědět dle vlastního názoru: Ano, do jisté míry mohou být odborné publikace prostředkem komunikace mezi vědeckou archeologií a veřejností. Odbornými publikacemi oslovujeme takovou skupinu lidí, která má hlubší zájem o archeologii a z převážné většiny o této vědecké disciplíně již něco ví. Veřejnosti musíme ovšem sdělovat informace postupně a nezahlcovat je množstvím informací, které nestihne vstřebat a pochopit.

Vhodně připravovat veřejnost na studium odborné literatury tedy můžeme následně: Informace zcela nezainteresované veřejnosti je nutné zpočátku předávat skrze srozumitelný jazyk a klást důraz na atraktivitu oboru spíše, než na odbornou terminologii. Následně, si skrze vhodné komunikační prostředky, jakými je televize, tisk, populární literatura nebo internet, vytvoříme veřejnost prahnoucí po dalším zájmu. A právě tato veřejnost s hlubším zájmem o archeologii je cílovou skupinou, které pak můžeme předkládat odbornou literaturu.

Samozřejmě pouhým výstupem odborného článku naše práce, jako archeologů nekončí. Pokud laik neporozumí všem termínům a faktům v odborné literatuře, nemůžeme ho jen odsoudit za nevědomost, ale musíme se pokusit mu jeho otázky srozumitelně vysvětlit. Prostředky takového vysvětlování mohou být přednášky či například přímý kontakt se čtenářem.

3. 4. 2 Populární literatura

Pozice popularizační literatury je v dnešní době stále považována za základní prostředek komunikace s neodbornou veřejností. Zároveň je spolu s muzejní prezentací jedním z nejstarších a nejvíce uplatňovaných prostředků cílené prezentace oboru neodborné komunitě.

V dnešní době existuje široká škála typů populární literatury s archeologickou tematikou, avšak ne všechny jsou uznávány jako vhodná média.

Prostřednictvím popularizační či populárně naučné literatury archeologie může oslovit velké množství lidí všech věkových kategorií a v jejich volném čase jim tak předávat stěžejní poznatky o tomto oboru. Stejně tak, jako elektronik nebude rozumět chronologii kultury s volutovou keramikou, tak archeolog nebude rozumět odborné knize o kmitočtových filtrech. Musíme se tedy jako archeologové vžít do pozice laika, zcela nezainteresovaného do oboru archeologie, který ale má určitý zájem a pokusit se vytvořit knihu, která pro něj bude zajímavá.

Tvorba takové literatury vyžaduje určité spisovatelské nadání a ne každý archeolog jím byl obdařen. Přesto se však do tvorby této literatury může zapojit každý odborník z oboru a poskytnout důležité informace a výsledky svého bádání.

Stejně jako mají své zásady odborné texty, má je i populárně – naučná literatura. Klasikem archeologické populární literatury je Karel Sklenář (2004), který shrnuje tato pravidla:

1. Autor musí dbát na to, aby nezaměnil čtenáře za svého profesionálního kolegu (Sklenář 2004).
2. Neměl by být podceněn jazyk, kterým se autor vyjadřuje. Sdělení faktu by mělo být psáno se stejnou dokonalostí, jako beletrie.
3. Námět knihy by měl být atraktivní, aby zaujal, ale musí vést k pochopení práce archeologa. Mělo by být jasné, že archeolog denně „nevykopává poklady“ a že nepracuje jen kvůli nim, ale kvůli poznání minulosti.
4. Kvalitní popularizační literatura pak obsahuje příběh, který čtenáře vtáhne do vlastní problematiky (Sklenář 2004).

Zkušený autor jakékoliv populární literatury ví, že je nutné zvolit atraktivní téma s exotickým námětem. Příkladem mohou být knihy: Tajemství pyramid, Trója nebo Muž z ledovce (El Hakim 1994; Schliemann 2008; Spindler 1998).

Autor tohoto druhu literatury, který není vždy archeologem, si je vědom touhy čtenářů po hromadách zlata a detailního popisu cesty za nálezem. V době tvorby knihy si však často neuvědomuje, že podobně psaná literatura vede některé čtenáře k vlastní honbě za poklady a následně ničení archeologického dědictví (Sklenář 2004). Autor si tedy musí uvědomit, že nelze podávat archeologické nálezy jen z jednostranného pohledu, nýbrž i zdůraznit úlohu archeologie. A zde je důvod, proč by archeolog měl pracovat či spolupracovat na populární literatuře.

Mnoho archeologů se k tvorbě populární literatury staví velmi skepticky nebo přímo odmítavě. Pro některé je dokonce pod jejich úroveň psát literaturu jinou, než odbornou. A jiní se bojí aktivní reakce čtenářů ve smyslu: „Archeologové, napíšme o nálezech a lidé lokality bezmyšlenkově rozkopou, protože budou hledat další artefakty. Raději dělejme, že pro veřejnost neexistujeme ani my, ani archeologie“ (Sklenář 2004).

Jiní archeologové s případným zájmem o tvorbu populárnější literatury se však nedokážou zbavit oborového žargonu a čtenáře dostatečně zaujmout (Sklenář 2004).

Základem každé populární literatury by mělo být zaujetí čtenářovy pozornosti, které bude pokračovat zájmem o obor i po samotném dočtení knihy. V případě, že si archeolog na tvorbu takové publikace nevěří, měl by kontaktovat zkušeného spisovatele, který je zběhlý v psaní podobných typů publikací a na tvorbě té archeologické společně spolupracovat. Při takové kooperaci dojde ke spojení všech výše uvedených bodů (vhodný příběh, faktické údaje, srozumitelný jazyk). Pak může vzniknout publikace, vhodná pro prezentaci archeologie veřejnosti. Takovou publikaci chápeme jako komunikační prostředek archeologie s veřejností, jaký by měl za účelem vhodné prezentace tohoto oboru vzniknout.

Stěžejní myšlenkou popularizační literatury tedy je přesvědčit veřejnost, že lidé v minulosti měli ve světě své důležité místo a jejich osudy mají co říci naší současnosti (Tichý – Thér – Papineschi 2005, 79).

V současné době narůstá produkce populárně – naučných publikací. Z jednoho pohledu tento fakt považují za velmi pozitivní jev zájmu veřejnosti o archeologii a následnou reakci na tento zájem v podobě tvorby nových publikací. Z druhé strany ovšem je čím dál více nutné dbát na jejich obsah. Zda encyklopedie archeologických nálezů skutečně obsahují všechna důležitá fakta a jejich obsah je vhodný pro člověka, nezainteresovaného v oboru a zda se autor nenechal unést vymyšleným příběhem, kterým chtěl dodat archeologickému nálezu dynamiku.

V závěru této kapitoly bych ještě ráda uvedla příklad správné populárně naučné literatury z tvorby Paula G. Bahna ([Dr. Paul Bahn \(online\)](#)). Tento britský novinář, který vystudoval archeologii, se dnes naplno věnuje právě její popularizaci. Bahn byl tím, kdo intenzivně začal prosazovat archeologickou prezentaci v televizních programech a vytvořil množství populárně naučných publikací určených laickým čtenářům např. Bahn 1997; Bahn – Tidy 2000; Bahn – Vertut 1989 atd. Jeho

publikace jsou dnes velmi vyhledávanými a překládanými do několika světových jazyků. Právě on perfektně splňuje mnou výše zmíněná pravidla o správné prezentaci a psaní publikací, prostřednictvím kterých následně komunikuje s neodbornou veřejností (více viz Kap. 5).

3. 5 Televize

Při komunikaci bychom neměli zapomínat ani na mluvené slovo. Při komunikaci sdělujeme faktické údaje a teorie dalším lidem (větším či menším skupinám) prostřednictvím mluveného slova a řeči těla. A právě do jeho oblasti patří i televizní vysílání (Harding 2007a, 120).

Televizní vysílání je velmi dobrým příkladem, jak vzbudit zájem široké laické veřejnosti a to zejména díky velké sledovanosti tohoto média (Havlíček 2013, 11).

I v dnešní době archeologové roli některých médií pro prezentaci této vědy neuznávají. Odsuzují především prostředky komunikace, jakými jsou televize, film nebo populární literatura v kontrastu s akademickými standardy. Představme si v následujících podkapitolách některá vizuální média, jakožto prostředky komunikace archeologie s veřejností. Právě archeologie je velmi populárním předmětem medializace, zvláště využívaným televizí. Bezprostředně po filmových zpracováních jsou velmi oblíbené archeologické dokumenty (Borkowski 2003, 180).

3. 5. 1 Dokumentární pořady a seriály

Dokument je vizuálním prostředkem pro popis či vyprávění příběhu, založeným na skutečných datech a faktech (León 2007).

Za dokument kromě toho považujeme opatrný výběr informací, které lze zachytit ve filmovém zpracování, tak aby co nejlépe zachytil minulost ([What is a Documentary film? \(online\)](#)).

Prezentaci archeologie můžeme zachytit v televizním vysílání, především v dokumentárních pořadech. V dokumentu ovšem často může, díky podobným popularizačním zpracováním, dojít ke zkreslení informací, či přidání fiktivního příběhu. Proto jako archeologové musíme, při kooperaci na dokumentárním pořadu, dbát na jeho reálné zpracování a důvěryhodné zdroje. To je nezbytné v případě, že nám jde o výsledek vzdělávacího pořadu dokumentárního charakteru. Ne vždy totiž filmoví tvůrci

chápu pojmy dokument / dokumentace, které archeologové vzhledem k práci v terénu berou jako odraz skutečných situací. Jako konzultanti bychom měli v jistém smyslu usměrňovat filmového tvůrce při produkci těchto komunikačních prostředků.

Pokud se budeme věnovat dokumentu, tvořenému ve spolupráci s archeology, tak hlavními dokumentárními pořady jsou ty, které se věnují experimentální archeologii (Borkowski 2003, 179). Wojciech Borkowski (2003) ze státního archeologického muzea ve Varšavě, je jedním z archeologů, kteří spolupracují s filmaři při tvorbě dokumentárních pořadů. Borkowski se zmiňuje o experimentální archeologii v odraze dokumentárních pořadů. Jeho osobní zkušenosti s natáčením polských dokumentárních pořadů jsou z filmování na lokalitě Krzemionki Opatowskie. Zde byly rekonstruovány některé aspekty neolitické těžby pazourků. Tento film s názvem: „Prastary Skarb – kopalnina krzemienia sprzed 5000 lat“ neobsahuje žádné fiktivní informace, ale pouze příběhově zpracovaná fakta. Všechny scény ilustrují různorodý pohled na možnosti rekonstrukce prostřednictvím experimentální archeologie (Borkowski 2003, 179; [Prastary skarb \(online\)](#)). Původně dokumentární seriál věnovaný mládeži se tak stal velmi oblíbeným pořadem širokého věkového spektra diváků a díky své popularitě byl následně vydán ve formě výukových svazků, kde je doplněn o metodickou příručku pro pedagogy. Završením úspěchu pak bylo zařazení těchto svazků mezi doplňkové programy pro střední a vysoké školy polským ministerstvem školství (Borkowski 2003, 180).

Výpravný televizní seriál, na němž spolupracují samotní vědci, tak může být pro laickou veřejnost pozvánkou do světa daného oboru (Holtorf 2007, 151).

Jmenujme ještě jednoho zahraničního zástupce za všechny. Největším příkladem velmi vhodně zpracovaného dokumentárního pořadu, jenž přispívá k pozitivnímu vnímání archeologie, je seriál Time Team ([Time team \(online\)](#)). Tento legendární britský seriál se začal vysílat už v roce 1993 a od té doby se mu povedlo změnit obraz archeologie v domácích britských médiích (Havlíček 2013, 11; Holtorf 2007a).

Producentem Time Teamu se stal Tim Taylor, známý britský popularizátor archeologie. Pořadem provází populární britský herec a moderátor Tony Robinson, se kterým se podílejí na natáčení mnozí odborníci z řad archeologů, specialistů z oblasti přírodních věd, či kulturních a sociálních antropologů (Havlíček 2013, 11). Srozumitelnost jednotlivých pokusů a metod je laickým divákům zajištěna hlavně díky tomu, že pořadem provází laik. Odborníkům i vedoucím výzkumu jsou pokládány

v průběhu pořadu otázky, což přispívá k přehlednosti celého procesu výzkumu. V závěru každého dílu dochází ke shrnutí zmíněných informací a jeho výsledky jsou divákům jednak osvětleny, ale i zasazeny do širšího historického kontextu (Mikešová 2012).

3. 5. 2 TV reportáže

Televize a rozhlas využívají servisu ČTK a v případě zájmu se obrací s žádostí o přímé vstupy. Regionální rozhlasovou stanicí, uvádějící regionální zpravodajství, je vhodné informovat o archeologických atrakcích a akcích s nimi spojených přímo, obdobně jako regionální tisk, formou tiskové zprávy a předběžného telefonického hovoru (Bureš 2000).

Samotné televizní reportáže můžou opět, jako komunikační prostředek zasáhnout velké množství diváků, kteří by si program s dokumentem, věnovaným archeologii sami nepustili.

Televizní reportáže jsou z větší části krátké vizuální zprávy, obsahující velmi aktuální informace o nějakém nálezů či lokalitě. Reportáže jsou většinou součástí většího zpravodajství a zpravidla nepřesahují délku 15min. Jejich obsah je velmi věcný a aktuální. V reportáži kromě samotných nálezů nechybí reportér a osoba spojená s danou problematikou například: archeolog nebo nálezce ([Become a Television Reporter – Tv Reporting Career \(online\)](#)) Důležité je klást, v případě televize, důraz na vizuální stránku popularizované zprávy, která musí být pro diváka atraktivní především na pohled.

3. 5. 3 Film

Nejprve si musíme jasně vymezit definici samotného pojmu **film**. Ten je označován za tvůrčí dílo, podávající obraz skutečnosti skrze estetické prostředky. Pro názornost a věrohodnost audiovizuální reprodukce se stal spolu s televizí, vzhledem k vizuálnímu podání informací divákovi, jedním z nejvlivnějších uměleckých činitelů. Specifickými tvůrčími prostředky filmu jsou zejména různé druhy záběrů a jejich obrazově zvuková skladba.

Ve vztahu k archeologii známe 2 druhy filmů. *Umělecký film*, který vytváří smyšlené dramatické děje podle scénáře, který je realizován hrou živých herců nebo trikově oživených předmětů snímaných v umělém či přizpůsobeném reálném prostředí

(v dekoracích, ateliérech, exteriérech). Druhým typem je *publicistický film*, který vychází z bezprostředního záznamu reálných jevů, zachycených buď reportážně, nebo v rekonstrukci. Tvořivě interpretuje realitu, analyzuje jí tak, aby vytvořil souhrnný obraz jevu a jeho následnou interpretaci. O to se publicistický film pokouší v širokém funkčním rozpětí např. film dokumentární, zpravodajský a reportážní, naučný, propagační (Neuman 2010, 9; [První poznámky na téma filmová výchova \(online\)](#)).

Pokud se pokusíme hledat prostředky komunikace archeologie ve filmu, můžeme se podívat na široce zaměřené spektrum natočených snímků různého charakteru. Představme si jen příkladově veřejnosti typicky známé archeologické artefakty, jakými jsou mumie či egyptské pyramidy. Ve spojení s filmem nám na mysli vytane známý filmový hrdina Indiana Jones, film Mumie či Asterix a Obelix – Mise Kleopatry³⁶.

Filmová zpracování podobného charakteru nepatří přímo do způsobu prezentace a popularizace odborné archeologie veřejnosti, nicméně považují za důležité je zmínit. Podobné snímky, kterých je nepřehledné množství (příklady viz Neuman 2010, 85 - 91) jsou díla umělců a filmařů, nikoliv archeologů. Výše jmenované příklady filmů jsou vytvořeny s úmyslem pobavit nikoliv vzdělávat a prezentovat obor či se snažit o poznání.

Filmy s archeologickou tematikou a dávnými záhadami vždy byly a budou velmi atraktivním lákadlem. Tyto v převážné většině žánrově dobrodružné filmy můžeme zařadit do využití atraktivnosti archeologie, minulosti či památek v showbusinessu³⁷. Nicméně pokud podobná díla budeme vnímat s velkým nadhledem, pochopíme i jejich smysl ve spojení s archeologií. Představme si laika, který nikdy neslyšel pojem archeologie. Ten shlédne film „Indiana Jones“ a zjistí, že to byl archeolog. V tomto filmu se také dozví, že archeolog hledá „poklady“ a ztracené artefakty a máme zde příklad představení oboru úplně novému divákovi. Samozřejmě vždy je nutné tyto

³⁶ Indiana Jones – fiktivní postava filmové tetralogie Stevena Spielberga (zdroj: www.csfd.cz (online), cit. 2014-03-28).

Mumie – Film Stephena Sommerse z r. 1999 (zdroj: <http://www.csfd.cz/film/8584-mumie/> (online), cit. 2014-03-28).

Asterix a Obelix: Mise Kleopatry – Film podle knihy Alberta Uderza a René Goscinnyho z r. 2002. (zdroj: [http://www.csfd.cz/film/12006-asterix-a-obelix-mise-kleopatry/\(online\)](http://www.csfd.cz/film/12006-asterix-a-obelix-mise-kleopatry/(online)), cit. 2014-03-28).

³⁷ Showbusiness: umělecký svět a podnikání v něm (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/showbyznys-show-business> (online), cit. 2014-03-28).

snímky brát s velkým odstupem a často částečně respektovat jejich zcela, na pravdě se nezakládající příběhy. Nicméně můžeme se pokusit alespoň v základní rovině tyto filmy respektovat jako velmi vzdálený pokus o zatraktivnění oboru.

To, co můžeme udělat my jako archeologové je pak spolupráce na filmových zpracováních, které budou odrážet skutečné pojetí archeologie a faktické údaje. Populární film se pak stane dialogem mezi komerční produkcí, archeologickými fakty a sociálními hodnotami, které se v tomto filmu více či méně viditelně odráží (Hall 2004, 159).

Knihy a tištěné zdroje jsou sice dobrým prvkem pro komunikaci s veřejností v širokém měřítku, nicméně v případě filmu s vhodně podaným obsahem, můžeme oslovit diváky různých kultur, různého věku a na různých místech v jeden okamžik.

Reálná minulost je často podávána s fikčním pozadím, či zcela smyšlená. Otázkou pro archeologa tedy je: Je možné ovlivnit scénář filmu tak, aby jeho náplň byla faktického původu, nezaložena na neobjektivních informacích? Archeologové, jako reprezentanti vědy, hledají jednoduché, objektivní a empirické pravdy, které se ve filmu skrytě formují (Woodward 2001, 30 – 31). Filmový historik Edward Buscombe (1988) se nechal slyšet, že nestačí oddělit skutečnost od fikce, ale je nezbytné, abychom tyto dva body propojily tak, abychom nasýtily divácký zájem a chtíč (Buscombe 1988, 14; Hall 2004, 160).

Naším úkolem je rozvíjet znalost minulosti laické veřejnosti prostřednictvím filmu. To je ovšem často velmi komplikované vzhledem k různým elementům typických filmů populárního charakteru, jak je již uvedeno výše (Hall 2004, 161)³⁸.

Závěrem k populárním filmům s často fiktivním příběhem: Samozřejmě tyto druhy filmů nemůžeme považovat za základ sdělování informací divákům o faktech v archeologii. Populární, akční a dramatické filmy s archeologickým tématem však mohou pomoci získat více posluchačů / diváků, kteří mají zájem o dávnou minulost. Pokud divák bude uchvácen akčním filmem, jakým je např. „Indiana Jones“, může se stát, že jeho zájem z pozice diváka filmu přeroste v diváka archeologických

³⁸ Například ve filmu „Mumie“ z roku 1999 jsou hlavními hrdiny Američané. Dívka je knihovnicí v káhirském muzeu a jako jediná dokáže doopravdy rozumět egyptské minulosti a archeologii obecně (Hall 2004, 161). Nezainteresovanému divákovi toto dává dojem, že pouze Američanka dokáže rozumět archeologii a historii i když jí nemá vystudovanou a že to snad je jen záliba bez nutnosti předchozího vzdělání.

dokumentů a skutečně vědeckých prezentací, vzhledem k tomu, že ho bude zajímat „Jak to doopravdy bylo, co a kdy se doopravdy stalo“.

Nyní se pokusme věnovat odbornější archeologické prezentaci ve filmu.

První archeologické filmy, obsahující fakta z archeologických výzkumů, byly ve valné většině němé. Dozajisté musí existovat velké množství těchto typů němých filmů z různých archeologických výzkumů a expedic z 20. a 30. let 20. století. Bohužel většina z nich nikdy nebyla zpřístupněna veřejnosti kvůli jejich neúplnosti (například nevytvořené titulky, chybělo ozvučení, popisky apod.). Dále také některé z těchto filmů jsou majetkem soukromých vlastníků, či leží zapomenuté v archivech a muzeích (Beale – Healy 1975, 892; Raack 1972).

Otázka filmu v archeologii je do jisté míry velmi ošemetnou. Archeologie se od počátku filmové tvorby těší stále vzrůstajícího zájmu. Počet a úroveň dokumentů, zabývajících se touto problematikou, neustále narůstá a reflektuje vyšší zájem veřejnosti.

Dokumenty tvořené k archeologické tématice pomáhají popularizovat archeologii a zároveň tak napomáhají k ochraně tohoto dědictví a přispívají k cestovnímu turismu za památkami (např. Moravec 2008). K rozšiřování dokumentárních filmů s archeologickou tematikou výrazně přispívá i internet, kde nalezneme obrovské množství těchto filmů online nebo s možností zakoupení. Jen pro ukázkou jsem si do Google vyhledavače zadala pojmy: „Ötzi“ a „Film“ a vyhledavač okamžitě doporučil množství filmů (vč. dokumentů), které s tzv. Mužem z ledovce souvisí (viz [Ötzi film – Hledat Googlem \(online\)](#)).

Závěrem bych chtěla k filmovým médiím říci, že nemá smysl podceňovat celovečerní filmy, jakými jsou „Indiana Jones“, „Lara Croft“, „Mumie“ a další. Pořád můžeme říci, že i špatná reklama je stále reklamou. My se však musíme pokusit vylepšit svůj přístup k filmařům a pokusit se s nimi co nejlépe spolupracovat. Tím dosáhneme zkvalitnění kinematografie z hlediska pravdivých informací, týkajících se našeho oboru a omezíme jejich desinterpretaci.

Stejně tak se naučme jít s dobou a využijeme všech dostupných prostředků komunikace, které se nám v dnešní době naskýtají. Při tvorbě archeologických filmů a dokumentů nezapomínejme na jejich poslání: Přiblížit archeologii obyčejným lidem a získat si je, jako spojence v ochraně archeologických památek.

3. 6 Internet a sociální sítě

Internet je dnes považován za nejrychlejší a nejjednodušší nástroj komunikace. Lidé se odvrací od tradičních standardů popularizace, jakými jsou například knihy. Nikdy dřív nebylo snadnější sdílet ve velmi krátké době enormní počet informací s maximálním počtem lidí. Díky internetu je možné oslovit dříve zcela nepředstavitelné množství diváků (Harding 2007a, 120). Internet je v současné době médiem číslo jedna v komunikaci s dalšími lidmi (Harding 2007a, 119 - 120). A díky tomuto médiu je možné sdílet s velkým množstvím lidí různých věkových skupin například formy komunikace, jako videoprezentace. Mezi přednosti internetu patří jeho pružnost, snadná dostupnost pomocí hypertextových odkazů a nenáročná obsluha. Skrze internet je možné získat požadované informace téměř během několika sekund (Bezděk 2004, 26).

Díky internetu můžeme dnes navíc rozvíjet i distanční vzdělání³⁹ například i v oblasti archeologie. Internet přenáší téměř okamžitě veškeré informace týkající se problematiky vybraného směru a zároveň k těmto informacím usnadňuje přístup prostřednictvím multimediálních prezentací vysílaných digitálně online.

S okamžitou platností je možné oslovit zájemce, byť jen laika, se zajímavou zprávou o archeologii. Zprávy jsou čtenářům podávány nejen formou online tiskových zpráv s časovou prodlevou, ale velmi populárními se stávají i zprávy přímo z nalezišť v reálném čase prostřednictvím sociálních sítí (např. Facebook, MySpace nebo Twitter).

V dnešní době už ani články a ani knihy nemusí být tištěny do papírové podoby, ale jsou zpřístupněny v elektronické podobě na serverech, kde je možné je navštívit z pohodlí domova. Stejně tak jednoduchá je i práce se samotným zveřejňovaným textem, který může být vytištěn nebo uložen v počítači pro další použití. V kontrastu s klasickými tištěnými médii totiž mohou být dokumenty dostupné na internetu velmi jednoduše, i z hlediska vzdálenosti jejich vydání a v případě potřeby velmi snadno aktualizovány (Bezděk 2004, 26; Neustupný 2003).

³⁹ Distanční studium: volně přeloženo jako studium dálkové, nicméně nezaměňovat se studiem kombinovaným. Sestává se ze samostudia a elektronické komunikace s konzultanty a lektory (tutory). Celé studium je postaveno na principu e-learningu, tedy studia uskutečňovaného prostřednictvím počítače a internetu [Distanční vzdělávání aneb Studujte přes počítač:: Studium po třicítce:: VysokeSkoly.cz \(online\)](#).

Pro archeologii internet nabízí široké spektrum spolupráce s dalšími odborníky (i zahraničními) a prezentaci výsledků jejich práce či aktuálních diskuzí k dané problematice. Internet je tedy v dnešní době hlavním komunikačním médiem obecně (Bezděk 2004, 26). Veřejný zájem o archeologii je stále velký a my musíme nasycit tuto sféru zajímavými příběhy artefaktů a archeologických lokalit tak, abychom tím zaujali co nejširší spektrum lidí (Harding 2007a, 130).

My jako archeologové se musíme naučit využívat tato média ke komunikaci a nevzdávat bitvu s moderní technologií. To je totiž v dnešní době zásadním aspektem moderního života, ať už v archeologii, nebo kdekoli jinde (Harding 2007a, 121 - 122, 130).

Existuje pro nás několik forem jak s veřejností prostřednictvím tohoto média komunikovat. Můžeme v základní rovině použít klasické WWW stránky, na nichž jsou zveřejňovány poměrně podrobné informace o daném projektu či nálezů (například [Iklaina Archaeological Project \(online\)](#)). Perfektním příkladem dobře zpracovaných internetových stránek o archeologickém nálezů a jeho příběhu jsou italské stránky, týkající se Ötziho – [Home – Ötzi – South Tyrol Museum of Archaeology \(online\)](#) nebo [Iceman photoscan \(online\)](#). Podobným způsobem vytvářejí stránky organizace (muzea, univerzity, výzkumné ústavy, oprávněné organizace, atd.), které se zabývají popularizací archeologie (např. [British Museum – Welcome to the British Museum \(online\)](#); [Archaeology - The University of Sheffield \(online\)](#)). Další internetovou formou komunikace jsou krátká sdělení na internetových stránkách některých novin ([Irish Mirror online \(online\)](#); [The Independent - Archaeology \(online\)](#)). Případně můžeme na internet umístit vizuální média komunikace, jakými jsou reportáže, odborné dokumenty, krátké filmy (např. [Archaeology Videos: Videos: Discovery Channel \(online\)](#); [Past Horizons TV – Archaeology videos \(online\)](#)). A v neposlední řadě, jak již bylo zmíněno, je internet jediným médiem, kde jsou velmi masově využívány sociální sítě, na kterých je opět možné zveřejňovat novinky z oboru archeologie širšímu spektru lidí. Nejčastěji jsou sociálními sítěmi využívanými v archeologii Facebook (např. [Archaeology Magazine \(online\)](#); [Archaeology tools and equipments \(online\)](#)) a Twitter (např. [Archaeology Magazine \(archaeologymag\) na Twitteru \(online\)](#)).

Internetové komunikaci archeologie se více budu věnovat v Kap. 4.3 (viz Níže), kde uvedu i několik příkladů z českého prostředí.

3.7 Rozhlasové vysílání

Po tištěných médiích je spolu s televizí rozhlas nejdostupnějším a nejrozšířenějším médiem, kde můžeme zaregistrovat propagaci archeologie (např. Merriman 1991).

Rozhlasové vysílání je velmi tradičním prostředkem komunikace archeologie s veřejností a existuje jako uznávaný komunikační nástroj archeologie rozhodně déle, než například výše uvedený internet. Kromě občasných zpráv, věnovaných novinkám v archeologii či mimořádnému nálezů, se v rozhlasovém vysílání můžeme setkat s pořady či delšími reportážemi speciálně věnovanými archeologii (např. [Archaeology Radio Shows \(online\)](#); [BBC Radio 4 – Programmes categorised as Archaeology \(online\)](#)).

Výhodou rozhlasu je počet posluchačů. V dnešní době rádio hraje téměř všude od restaurací přes domácnosti až po auta. Aktuální informace se tedy může dostat během několika minut mezi velký počet různých posluchačů z různých geografických oblastí (dle dosažitelnosti daného vysílání).

Další výhodou rozhlasu vidím v samotném mluveném slovu. V případě významného nálezů na archeologické lokalitě, archeolog zavolá do dané stanice, která přijede na místo a provede reportáž včetně rozhovoru přímo na lokalitě. Díky přímému rozhovoru s aktéry výzkumu tedy nemůže dojít k filtraci informací či přímo jejich ztrátě. Naopak mluvené slovo je zároveň nevýhodou, lidé používají v průběhu vstřebávání informací všechny smysly a nejčastěji kladou důraz na zrak. Vizualní média jsou, dle mého názoru, daleko účinnější. Posluchač často po vyslechnutí zprávy zapomene základ jejího obsahu ať už bezprostředně po vysílání či za nějakou dobu.

Velkou nevýhodou je dále snadné přeslechnutí důležitých informací⁴⁰.

Dle mého názoru je toto médium na dnešní dobu poněkud zastaralé. Pořady věnované archeologii jsou málokdy vysílány na stanicích, které hrají moderní hudbu nebo přináší zajímavé zprávy. Pořady a delší reportáže můžeme zaslechnout spíše na tradičnějších stanicích, které se spíše věnují problematice vědy a techniky obecně, než zábavě (příklady viz Kap. 4. 3).

⁴⁰ Například: Archeolog, mluvící do mikrofonu nemusí vždy být výborným řečníkem a nebude mu rozumět nebo reportér mohl spěchat na další reportáž a mluvil rychle, a tudíž nebylo možné identifikovat ani samotný název lokality.

Vzhledem k různorodosti rozhlasových stanic věnovaných různým žánrům nemůžeme očekávat archeologii na každé z nich. Především se jedná o stanice, které se dané problematice věnují hlouběji, než kupříkladu nejnovějším trendům v hudbě. Mladší posluchači, ve věku do cca 25 let, většinou výhradně poslouchají hudební kanály. Můžeme tedy předpokládat, že lidé, kteří mají archeologii v povědomí především díky rozhlasovému vysílání, budou starší věkové kategorie.

I přes výše zmíněné nedostatky a určitou zastaralost v rozhlasovém vysílání jsem pro jeho zachování. Rozhlasové médium, jak vyplývá z mnou provedeného průzkumu veřejného mínění (viz Kap. 7), je stále významným prostředkem komunikace archeologie s veřejností. Na nás je pouze s tímto médiem vhodně pracovat a co nejlépe ho využívat pro náš i veřejný prospěch.

4. KOMUNIKACE ARCHEOLOGIE V ČESKÉ REPUBLICE

V této kapitole bych se ráda věnovala problematice komunikace archeologie s veřejností v České republice. Komunikace české archeologie s veřejností probíhá pomocí prostředků prezentace a popularizace této vědy, které jsem již uvedla v obecné rovině výše (viz Kap. 3).

Problematika popularizace archeologie v ČR naráží na několik překážek: „*V naší společnosti se k archeologii vážou mnohé předsudky. Podle těchto předsudků je archeologie obor maximálně vzdálený současnému společenskému dění, obor přespecializovaný a nepraktický, neposkytující nic pro moderní život*“ (Neustupný 2005, 383). Tyto předsudky je nutné veřejnosti vyvrátit, předložit jí vysvětlení důležitosti a praktičnosti tohoto oboru.

Archeologie se u nás začala intenzivně orientovat na komunikaci s veřejností teprve až kolem roku 2000, kdy začal pravidelně vycházet časopis (Re)konstrukce a experiment v archeologii (více viz Kap. 4. 3), jehož cílem bylo podpořit rozvoj experimentu a dát možnost diskuze a publikace výsledků archeologických experimentů jejich autorům (Mikešová 2012, 15; Tichý 2009, 2). V tomto periodiku se začaly objevovat i pravidelné články o popularizaci archeologie a její důležitosti. Samozřejmě publikace věnované popularizačním tématům, různé edice a syntézy, knihy o oboru atd. vychází celé 20. století (např. Sklenář 1977; 1981; 1989; 1993), ale až do uvedeného roku toho nebylo mnoho.

Důležitým počinem pak byly především v akademických kruzích konference na téma Archeologie a veřejnost, které se konaly v letech 2004 – 2008 a následně navázal 6. a 7. ročník v letech 2012 - 2013 (Šmolíková – Bureš 2005; [Pozvánka ke konferenci Archeologie a Veřejnost 6/2012 \(online\)](#); Veřejná archeologie o. s. – Villa Nova Uhřetínov o. s. 2008).

O problematiku veřejné archeologie narůstá v českém prostředí zájem i z řad studentů archeologie: (např. Bezděk 2004; Dolák 2012; Mikešová 2012; Moravec 2008; Moravec 2012; Říhová 2012; Střihavková 2013).

S narůstajícím zájmem se setkáváme i v akademické sféře profesionálních archeologů (např. Bureš 2000; Bureš 2003a; Bureš 2005; Bureš 2006; Bureš 2013a; Chroustovský – Janíček 2013; Neustupný 2013; Popelka – Šmolíková 2003; Sklenář 2004; Sokol 2007; Tichý 2004a; Tichý 2004b; Tichý 2005; Stránský 2005; Tichý – Thér – Papineschi 2005; Tichý 2006; Tichý 2009; Válka 2005; a další).

Bohužel se stále v České republice veřejné archeologii věnují spíše jednotlivci, než abychom mohli hovořit o organizovaném odvětví (Tichý 2009, 2). Nicméně je nutné říct, že situace se v české archeologii zlepšuje a archeologie se stává vědou nejen pro archeology, ale pro všechny (Neustupný 2013, 87).

4.1 Muzea

Muzejní expozici například Michal Bureš pojímá jako směnu mezi návštěvníkem (daňovým poplatníkem), který cestou veřejných rozpočtů muzeum vlastně vydrží a získává za to specifické služby ze strany muzea (Bureš 2005, 36).

Jak jsem výše uvedla, počátky veřejné archeologie v ČR se objevují až po roce 2000, nicméně nutnost intenzivněji se věnovat „práci osvětové a popularizační, která je stále nedoceňována“, si uvědomovali čeští archeologové už v 90. letech (Fridrich – Rulf 1994, 516).

V současné době muzea zlepšují svou prezentační činnost a věnují se tématickým akcím, výstavám, workshopům a přednáškám, nicméně stále je velmi důležité zlepšovat způsoby jejich prezentace od základů tj. od stálých expozic a dočasných výstav a vystavovaných artefaktů. Předmětem archeologie jsou artefakty, a je nezbytné, aby se seznámení s nimi neodehrávalo výlučně skrze psanou a mluvenou popularizaci. Artefakty na lidi působí především svou autentičností individuálních

svědků minulosti (Neustupný 2013, 91). A právě ideálním prostředkem komunikace artefaktů s laickou veřejností jsou instituce, kterými jsou muzea. Muzea měla nepochybně zásadní pozitivní vliv na rozvoji archeologie jako vědy. Podle Zbyňka Z. Stránského se však muzeologie a archeologie poněkud odcizily (Stránský 2005). Rozdíl mezi poznávací intencí archeologie a muzeologie je v tom, že archeologie se soustředí především na poznání a rekonstrukci původní skutečnosti, zatímco muzeologie chce především zdůraznit takové reprezentanty kulturní hodnoty, jejichž uchování je v zájmu rozvoje kultury a kulturního vědomí (Stránský 2001, 313).

Jsem si vědoma, že část této kapitoly se bude věnovat spíše oblasti muzeologie, nicméně pro pochopení komunikace archeologie s veřejností je uvedení některých muzejních výstav, expozic a jejich podob nezbytné. Dále jsem si vědoma, že tato práce má být zaměřena především na komunikaci archeologie s veřejností, nicméně považuji za nezbytné zmínit i výše popsanou problematiku archeologických expozic, která se v Čechách hojně vyskytuje. Muzeum je prostředkem komunikace archeologie. Ale prostředníkem mezi muzeem a veřejností je právě expozice. Takže její vzhled a náplň je zde, dle mého názoru, na 1. místě.

Formy prezentování sbírek jsou v českých muzeích často překonané a muzejní instituce nejsou schopny nabídnout „produkt“, který by odpovídal zájmům a potřebám soudobého návštěvníka. Muzejní sbírky jsou sice velmi bohaté a obsahují unikátní soubory archeologických artefaktů, nicméně tento sektor má ve svém současném stavu obrovské rezervy s hlediska využití veřejností (Kesner 2005, 27).

Výstav na archeologické téma bylo za posledních několik let v České republice vytvořeno několik desítek. Například soupis nedávných archeologických výstav za poslední 2 roky je uveden na internetovém portále popularizujícím archeologii „Archeologie na Dosah“ ([Přehled aktuálních dočasných výstav s archeologickou tematikou \(online\)](#)). Bohužel není v možnostech rozsahu této práce detailně rozebrat jednotlivé archeologické expozice, výstavy a edukační programy všech muzeí v České republice. Problematice prezentace archeologie v muzeích se hlouběji věnuje například dizertační práce Jana Doláka (2012). Mým úkolem je se v několika následujících řádcích pokusit shrnout základní poznatky a případné výhody a nevýhody komunikace archeologie s veřejností prostřednictvím muzejních výstav a expozic s uvedením několika příkladů.

Památky a muzea jsou sice relativně rovnoměrně rozprostřeny na celém území ČR, ale z hlediska jejich faktického využití existují mezi jednotlivými regiony poměrně výrazné rozdíly, např. Praha přitahuje více než 50% turistů, příjíždějících do ČR (Kesner 2005, 19; viz Příloha č. 9).

Ve světovém měřítku se stále významnější stává cestování spojené s prožitkem nějaké konkrétní kulturní akce během časového limitu (viz Moravec 2008). Typickým produktem tohoto úsilí jsou velké výstavní projekty „trháky“ tzv. blockbuster show (Kesner 2005, 28). Příkladem nedávné výstavy, za kterou návštěvníci byli ochotni přicestovat i stovky kilometrů s archeologicko – egyptologickou tematikou je výstava „Tutanchamon: Jeho hrob a poklady“. Výstava se konala v Brně v roce 2008 a následně, vzhledem k obrovskému úspěchu, v roce 2013 v Praze. Jednalo se o jednu z nejúspěšnějších výstav všech dob. Výstavu navštívilo dohromady přes 400 000 návštěvníků nejen z České republiky ([Výstava Tutanchamon: Jeho hrob a poklady \(online\)](#)); viz Příloha č. 10, 11, 12 a 13).

Další výstavou, která stojí za zmínku z hlediska její návštěvnosti, je výstava Národního muzea: „Lovci mamutů“ (viz Příloha č. 14, 15 a 16). Tato výstava se konala v letech 2006 – 2007 a dle mého názoru se jednalo o jednu z nejúspěšnějších a nejmodernějších výstav s archeologickou tematikou v ČR. Výstava se zaměřila na střední část mladého paleolitu a návštěvníkům velmi atraktivní formou nabídla pohled do tohoto období. Mezi vystavovanými exponáty byl originál Věstonické Venuše nebo figurka muže z Brna. Toto komplexní představení předmětů denní potřeby lovců mamutů dokreslovaly výsledky antropologických průzkumů kosterních pozůstatků a velký prostor zde dostal i trojhrob z Dolních Věstonic. Kromě veškerých odborných informací byla výstava vytvořena interaktivní formou. Návštěvník procházel třemi sály hlavní budovy Národního muzea. Velkým tahákem výstavy byly modely lidí i zvířat v životní velikosti vytvořené Centrem experimentální archeologie ve Věstarech u Hradce Králové. Kromě výše uvedených artefaktů a exponátů návštěvník procházející mladopaleolitickou přírodou a vesnicí viděl ukázky pravěkých řemesel nebo jak se v pravěké vesnici žilo. Určitou odbornost pak dodaly instruktážní filmy o výrobě štípané industrie nebo vydělávání kůží apod.

Výstava byla zpracována velmi moderně, byl zde značně omezen počet vitrín a projevila se snaha vtáhnout návštěvníka přímo do centra dění pravěké osady. Na výstavě spolupracovalo spolu s muzeology několik archeologů, kteří přispěli svou

odborností, například Petr Šída nebo Karel Sklenář (Beneš - Králík - Kreibichová - Nývltová Fišáková - Pokorný - Sklenář – Šída 2006; [Lovci mamutů: Národní muzeum \(online\)](#))⁴¹.

Další archeologickou výstavu, při jejíž instalaci jsem byla přítomna a nápomocna v technickém úseku, jsem vybrala z hlediska jejího zaměření především na návštěvníky s poruchami zraku. Archeologové sami si často neuvědomují, jak široká skupina „laická veřejnost“ může být. V této skupině se můžou nacházet ti, kdo neví o archeologii vůbec nic, ti, kdo něco znají, ale chtějí vědět více, a někdy i ti, kdo ví více než samotní archeologové, jen tento obor nemají vystudovaný. Zapomenout bychom ovšem neměli ani na zdravotně znevýhodněné, kteří mají zájem stejně velký, jako nehandicapovaný člověk, nicméně vnímání archeologických expozic za vitrínami je pro ně téměř nemožné.

Výstava s názvem „Pravěk očima a rukama“ byla hmatovou výstavou určenou pro základní a střední školy a širokou veřejnost včetně zrakově znevýhodněných v Krajském muzeu Karlovarského kraje v roce 2007. Vystaveny byly repliky nástrojů, modely mladopaleolitického příbytku a neolitického domu nebo dobového oblečení. Vše bylo připraveno k ohmatání a vyzkoušení. Výstava obsahovala popisky artefaktů v Braillově písmu, takže nevidomý návštěvník měl možnost si popis artefaktu spojit s jeho podobou po ohmatání ([Karlovy Vary: Pravěk očima a rukama a Šaty dělají člověka ve Zlatém klíči \(online\)](#)).

Výstava nebyla jedinou a ani první hmatovou výstavou v Čechách zaměřenou na archeologii. Dalšími výstavami byly např: „Seznamte se s archeologií 1“, která byla první hmatovou výstavou v Muzeu hlavního města Prahy. Dále to byla výstava: „Šaty dělají pračlověka“ (viz Příloha č. 17), představující pravěký textil a archeologické nálezy související s textilem v pravěku. Anebo například výstava „Začalo to hrudkou hlíny“ obsahující repliky i originály artefaktů z Prahy (Pilařová 2008, 38 – 43; Pilařová – Šmolíková 2010; Šmolíková 2013, 102 - 108). Samozřejmě kromě hmatových výstav pro znevýhodněné osoby, již existují i výstavy klasické, jejichž součástí jsou exponáty dotykové, které umožňují všem návštěvníkům si je vyzkoušet nebo osahat (viz Příloha č. 17b a 17c).

⁴¹ Pozn. autorky: V té době jsem byla studentkou střední školy a výstava na mne udělala velký dojem. Přispěla i hlubšímu zájmu o archeologii, který vyústil v její studium.

Nyní bych ráda představila i několik případů, kdy výstava nebyla vytvořena vhodným způsobem, což se významně odrazilo na její návštěvnosti a popularizaci v médiích.

Například archeologická výstava „Římané na Mušově“ v Pasohlávkách na Východní Moravě ([Archeologická výstava \(online\)](#)) byla vytvořena tradičním systémem mnoha textů a vitrín, zcela nevhodných k prezentaci archeologického materiálu (viz Příloha č. 18). Nálezy byly naskládány ve velkém počtu ve vitrínách, s upozorněním „Nedotýkat se“, který při archeologických výstavách a prezentacích zcela odrazuje zájem návštěvníka o samotný exponát (viz Příloha č. 19). Textu na panelech bylo více, než obrazového materiálu a celá výstava působila zastarale, příliš odborně a „nelaický“.

Další, velmi nešťastnou, byla i instalace výstavy „100 let archeologie“ pořádanou Krajským muzeem Karlovarského kraje. Výstava měla shrnovat archeologické výzkumy a největší nálezy za posledních 100 let v uvedené oblasti. Nicméně i přes značnou snahu inovativní instalace se nepodařilo archeologům ani pracovníkům muzea vytvořit výstavu interaktivní. Mezi popisky u nálezů se bohužel nacházely faktické i gramatické chyby (u nádoby s lineární keramikou bylo chronologické zařazení do doby bronzové atd.). Dále velkou výtkou, kterou jsem již v této práci několikrát zmínila, je přemíra textu, obsahující odbornou terminologii o nálezových situacích. Návštěvník tak většinu času na výstavě strávil čtením (pro odborníka) zajímavých panelů, které přibližovaly jednotlivé zkoumané lokality v kraji. Bohužel však nenásledovalo přílišné propojení se samotným materiálem a artefakty. Celkový dojem z výstavy tak pro laika plynul jako uspokojivý, nikoliv však ohromující.

V této kapitole bych se ještě ráda zastavila nad několika příklady archeologických expozic v České republice. Jak již bylo řečeno, expozice je dlouhotrvající prezentací sbírkotvorné činnosti daného muzea. Doba trvání expozice se většinou pohybuje v rozmezí minimálně od 2 do 10 let (případně více), což se velmi významně odráží na její vizuální stránce. Archeologové a muzejní pracovníci si často myslí, že po vytvoření dlouhotrvající expozice jejich práce končí na dalších 20 let. To je příklad Karlovarského muzea, kde byla vytvořena archeologická expozice v 80. letech 20. století a od té doby svůj vzhled nezměnila (viz Příloha č. 20). Bohužel v takové expozici plně chronologicky seřazených nádob, uložených v proudových vitrínách se návštěvník, byť i profesionální archeolog, nebude cítit dobře. Popisky na

značně žloutnoucích papírech psané na stroji, keramické nádoby vykopané v 60. letech a informace o výzkumech bez nových zjištění, revizí a interpretací. Expozice se sice snaží návštěvníka provést minulostí Karlovarského kraje, nicméně většina vhodných nálezů je umístěna v takových vitrínách, které nebyly 20 let umyty nebo jsou přímo proti oknu či zářivkám, takže není vidět nic (viz např. Příloha č. 21). Dalším obrovským problémem této stálé expozice jsou zmíněné vitríny, kde se k nálezům musíte shýbat případně kleknout, abyste měli možnost si je prohlédnout.

Nešťastným příkladem expozice je dále dnes již bývalá archeologická expozice Národního muzea na Václavském náměstí. Samostatná archeologická expozice se zde nacházela už od roku 1892. Správci sbírek se stali lidé jako archivář Josef Schulz nebo Josef Ladislav Píč. Expozice od svého vzniku několikrát změnila svou tvář a prozatím poslední instalací je expozice s názvem: „Pravěké dějiny Čech, Moravy a Slovenska“, která byla v Národním muzeu vytvořena v roce 1966. Od té doby až do roku 2011 byla nezměněna. A právě zastaralost expozice byla alarmujícím činitelem, kvůli kterému se muzejní pracovníci rozhodli o vytvoření nové expozice. Národní muzeum disponuje obrovským množstvím archeologických artefaktů, ze všech historických období. Nálezový fond je velmi pestrý a bývalá expozice se snažila ukázat co nejvíce artefaktů v co nejlepším časovém sledu. Způsob prezentace těchto artefaktů byl prostřednictvím proudových vitrín (viz Příloha č. 22), které jsem již popsala v kap. 3.1. Rozdělení vitrín bylo do celkem 63 úseků, ve kterých byl představen vývoj od doby kamenné po raný středověk. Bohužel celkový dojem z výstavy laická veřejnost příliš pozitivní často nejevila (kromě obdivu množství nálezů). Vitríny byly v mnoha případech umístěny proti oknům, nálezů a popisek bylo příliš a většina z nich se nacházela příliš nízko. Návštěvník tak hodiny návštěvy strávil pouze chozením kolem vlastních artefaktů ve vitrínách bez osobnějšího prožitku ([Bývalé expozice – Archeologie na dosah \(online\)](#)).

Naštěstí Národní muzeum si uvědomilo v roce 2011 svou zastaralou expozici a v současné době intenzivně pracuje na obnovení expozic a jejich větší interaktivnosti. Předpokládané zpřístupnění nových expozic po rekonstrukci je v roce 2018 ([Rekonstrukce – Národní muzeum \(online\)](#)).

Na místě této kapitoly je ovšem i zmínka o velmi zdařile vytvořených stálých expozicích. Jedním z prvních příkladů je stálá expozice Západočeského muzea

v Plzni s názvem: „Pohledy do minulosti Plzeňského kraje – expozice Archeologie“. Archeologická expozice byla vytvořena v roce 2013 a jejím hlavním posláním je prezentace vývoje pravěkého a raně středověkého osídlení kraje. Expozice obsahuje i dotykové kopie artefaktů, jakými jsou např. tkalcovský stav nebo kamenné žernovy. Návštěvník se má možnost v přední části seznámit s archeologickým výzkumem, který dokresluje na stěně promítaný film. Následují prostorově umístěné vitríny, kde jsou nálezy především v úrovni očí a v zadní části je kromě rekonstrukce žárového hrobu i unikát, kterým je bronzový štít z Plzně – Jíkalky. Výstava je, dle mého názoru, dostačující po odborné stránce a velmi lákavou i pro laickou veřejnost. Svě si v této expozici najdou i děti, které mají možnost se některých exponátů dotýkat a vyzkoušet si je. Celkový dojem z výstavy tak nezůstává jen v obrazu vitrín a nádob, ale návštěvník odchází s pocitem „vžití se“ do dané doby ([Pohledy do minulosti Plzeňského kraje – expozice Archeologie: Západočeské muzeum \(online\)](#)); Příloha č. 23, 24).

Asi nejlépe zpracovanými stálými expozicemi se pak může pyšnit Moravské zemské muzeum, které je 2. největší a zároveň druhou nejstarší muzejní institucí v ČR. To se pyšní hned několika interaktivními expozicemi z různého časového období od pravěku po středověk. V několika stálých expozicích předkládá návštěvníkům informace o minulém životě především na území Velké Moravy ve středověku. Expozice „Pravěk Moravy“ podává přehled vývoje osídlení Moravy od prvních stop člověka na moravském území až po období Slovanů. Exponáty jsou prezentovány v chronologickém sledu ve vitrínách, které se věnují jednotlivým vývojovým etapám a kulturám, umožňujících představu o lidských činnostech a způsobu života v daném období. Kromě těchto větších celků a skupin jsou prezentovány některé významné nálezy (např. depot měděných hřiven z Blučiny, nálezy zlatých předmětů, bronzové kování konvice).

Další expozicí Moravského zemského muzea je expozice s názvem „Velká Morava“ Tato expozice dokumentuje vývoj slovanského osídlení Moravy s přihlédnutím k okolním oblastem v rozmezí 6. až 10. století. V úvodní části je rekonstrukce žárového hrobu s popelnicemi pražského typu pod mohylovým náspem. V centru expozice je klenotnice s nejznámějšími skvosty velkomoravského klenotnictví ze Starého Města u Uherského Hradiště, z Mikulčic a Břeclavi – Pohanska. Vedle drobných nálezů, seznamujících návštěvníka s každodenním životem starých

Moravanů, s vyspělostí řemeslné výroby, způsobem obživy a úrovní vojenství, je velký model hradiska v Mikulčicích, rekonstrukce klenotnické dílny ze Starého. Zájem poutají také modely velkomoravských kostelů. Expozici uzavírá symbolický odkaz Velké Moravy, dobové písemné prameny o příchodu byzantské mise na Moravu r. 863. Středověké téma: „Morava ve středověku“, prostorově navazuje na expozici „Velká Morava“, proto je její úvod věnován základní charakteristice změn, které nastaly zánikem Velkomoravské říše. Druhá část podává základní charakteristiku období 14. - 15. století. Dominanty v této části tvoří interiér jizby venkovského domu, interiér zemanské tvrze a inventář venkovské domácnosti včetně stavebního vybavení, řemeslnických nástrojů a zemědělského nářadí.

Moravské zemské muzeum dále má své stálé expozice v Pavilonu Anthropos, kde se nachází Expozice o nejstarších dějinách osídlení Moravy i celého evropského kontinentu je tvořena 3 základními celky: "Morava lovců a sběračů" a "Nejstarší umění Evropy" (autor scénáře M. Oliva) a "Paleolitické technologie" ([MZM – Přehled expozicí \(online\)](#)).

Závěrem k muzeím: Musíme si uvědomit, že čas neúprosně běží kupředu a v případě, že s ním chceme udržet krok a neustále přitahovat návštěvníky na archeologické expozice, musíme dbát zájmu návštěvníků a přizpůsobit se jejich touhám a potřebám. Žádné muzeum na světě nebylo založeno pouze proto, aby něco sbíralo a uchovávalo. Smyslem muzea je co nejúplnější, vědecky správné, ale současně i pochopitelné zveřejnění sbírek. Sbírký však nejsou jen pouhými nosiči informací. Vhodně vystavené sbírky přetvářejí vědomí člověka, rozšiřují jeho schopnosti, kultivují jeho vlastnosti. Právě osobní kontakt uživatele muzea s vystavovanými předměty je specifickým znakem práce muzeí (Dolák 2012, 9).

Pokud jsme schopni akceptovat laickou veřejnost, jako hlavního příjemce našich služeb v podobě výstav, odmění nás veřejnost akceptováním našeho oboru. To vede k vzájemnému porozumění mezi archeologií a veřejností. V současné době v české muzejní prezentaci a to ať už v archeologických expozicích nebo na výstavách převažuje kvantita artefaktů nad samotnou kvalitou celkového dojmu z výstavy (Kesner 2005, 30 – 31). Archeologové si často neuvědomují, že chronologická řada vývoje nádob kultury s lineární keramikou ve vitríně muzea je pro laika, zcela nezainteresovaného v archeologii nezajímavou, ne – li odrazující. Musíme

dbát na zasazení faktických informací do kontextu. Snažme se při instalaci výstav dbát na celkový pohled do dané problematiky. A prezentujme takové nálezy, které pro neodbornou veřejnost budou tahákem po několik týdnů (viz výstava Lovci mamutů: hlavním lákadlem soška Věstonické Venuše; Západočeské muzeum – bronzový štít z Jíkalky).

V dnešní době je bohužel stále v oblasti české muzeologie a prezentace výstav a expozic zcela nevhodná marketingová podpora. Problém tkví i v převažujících stereotypch myšlení a jednání pracovníků v kultuře a neochotě vnímat ji v kontextu dalších sociálních a ekonomických jevů (Kesner 2005, 31). Nedostatečná je komunikace mezi různými sektory a především zcela nedostatečná je spolupráce mezi veřejnou sférou a odborníky v rámci zmíněné sféry kulturní.

V rámci správné archeologické prezentace v muzeích je nutná kvalitní výuka muzejní prezentace a to i v rámci oboru archeologie na VŠ. Nezbytná je dále fundovaná kritika muzejní archeologické prezentace a její publicita. A v neposlední řadě zkoumání úlohy prezentace archeologie v kontextu masové a virtuální komunikace z hlediska archeologického povědomí společnosti (Dolák 2012, 13). O většině archeologických expozic nemůžeme tvrdit, že by byly přeplněné návštěvníky. Proč? Zatím hypoteticky můžeme tvrdit, že tuto část své práce archeologové moc neumějí, berou ji, až jako to poslední, co musejí udělat. Někdy je prezentace archeologie podceňná i samotným muzejním managementem (Dolák 2012, 9). To je jeden z důsledků nekvalitní vysokoškolské přípravy archeologů na vztah komunikace archeologie s veřejností.

Archeologickými expozicemi se sice zabývají některé závěrečné studentské práce obhájené na brněnském Ústavu archeologie a muzeologie např. Michaela Rybecká (2005), Radek Kraus (2007), Ondřej Novák (2008), Radana Dvořáčková (2011), Jan Dolák (2012), ovšem stále je toto téma ve značné části nevyčerpaným a nezkoumaným. Na poli teoretického uchopení muzejní prezentace tak již bylo vykonáno nemálo práce, která by však neměla skončit v teoretické rovině, ale měli by se objevit archeologové, kteří tuto teoretickou prezentaci převedou do praxe. K tomu je třeba znát a užívat specifický muzejní výstavní jazyk (exhibition language), jehož prostřednictvím budou naplněny cíle muzejního scénáristy a archeologa (Dolák 2012, 52). Jako archeologové nemůžeme být lhostejní k práci v muzeu, tvorbě výstav a

prezentaci veřejnosti. Právě prezentace a komunikace s veřejností je jednou z hlavních náplní naší práce.

Mým úkolem v této práci není hodnotit všechny expozice s archeologickou tematikou, nicméně právě v jejich vizuální prezentaci laické veřejnosti vidím hlavní odrazový můstek pro komunikaci vědy a laiků. Pokud laikům budeme předkládat dávno překonané nudné výstavy, které jim nepřinesou žádný prožitek, tak se veřejnost odvděčí svým nezájmem. Měli bychom tedy jako archeologové spolupracovat s muzejními pracovníky a snažit se atraktivně naši vědu „prodat“ návštěvníkům. Na téma archeologie v muzeích bylo již publikováno množství knih např.: „Archeologie a muzeologie“ od Zbyňka Z. Stránského (2005) nebo publikace „Má hlava je muzeum“ od Jiřího Žalmana (2004), muzejní prezentaci se pak věnuje i „Ladislav Kesner“ (2003; 2005) nebo M. Šmolíková (2013). Naším úkolem, jako archeologů je tedy nejen přestat striktně oddělovat muzeologii a archeologii a spolupracovat společně, ale i se snažit tomuto oboru věnovat více a pochopit laickou veřejnost a zajímat se o její názor na archeologické výstavy. Jak uvedu v kap. 7 tak i laická veřejnost má velmi zajímavé nápady na témata výstav s archeologickou tematikou, tak proč je nevyslechnout?

4. 2 Archeokanzeny a archeoparky

Za posledních 12 let u nás výrazně narostl i počet archeoparků, skanzenů a experimentálních center, jakožto center pro přiblížení archeologie laické veřejnosti (Mikešová 2012, 16). Ty jsou považovány jako jeden z nejpůsobivějších způsobů prezentace archeologických poznatků veřejnosti, často zdůrazňující především oblast experimentální archeologie ([Archeologie na dosah – Archeoskanzeny \(online\)](#)).

Obecné otázky muzeí ve volné přírodě neboli archeoparků a archeoskanzenů a center experimentální archeologie, se v České republice věnuje celá řada autorů (např. Abušínov 2003; Dragoun 2006; Kovárník 2009; Langer 2005; Říhová 2012; Střihavková 2013; Válka 2005), proto v této kapitole nebudu dlouze rozvádět komplexní problematiku archeoskanzenů a archeoparků, která by vydala za vlastní bakalářskou či diplomovou práci (jako např. Říhová 2012; Střihavková 2013), ale pokusím se o uvedení do problematiky a způsobů komunikace archeologie s veřejností prostřednictvím tohoto média.

Nejprve však uvedení do definic těchto institucí a proč je nazýváme muzei v přírodě: Příloha etického kodexu Mezinárodní rady muzeí uvádí, že „Kromě institucí standardně označovaných jako „muzea“, jsou do této definice zahrnuty také tyto instituce: Čl. 2, odst. (i) Přírodní, archeologické a etnografické památky a lokality, historické památky a místa muzejní povahy, které shromažďují, uchovávají a zprostředkují materiální doklady o člověku a jeho prostředí...“ ([Profesní etický kodex Mezinárodní rady muzeí ICOM \(online\)](#)“).

Čl. 2, odst. (viii) Kulturní střediska a jiné organizační jednotky, které se věnují péči o hmotné a nehmotné zdroje kulturního dědictví, jejich uchováním a správou např. živé dědictví a digitální tvůrčí činnost (tamtéž).

Čl. 2, odst. (ix) Takové další instituce, o nichž výkonná rada ICOM po poradě s poradním sborem rozhodne, že mají některé či všechny rysy muzea, nebo napomáhají muzeím a odborným zaměstnancům muzea prostřednictvím muzeologického výzkumu, výchovy a vzdělávání ⁴²(tamtéž).

Prvnímu odstavci (i) článku 2 odpovídá definice skanzenu, v našem případě skanzenu archeologického, nebo také tzv. muzeu v přírodě, které je specifickým muzejním zařízením, jehož účelem není pouze prezentace staré lidové architektury a jejího vybavení, ale též představení minulého života. Zároveň může muzeum v přírodě sloužit k různým experimentům, které není možno z jakýchkoliv důvodů provádět jinde (Langer 2005, 13 -14). Expozice jsou často vytvořeny tak, aby zde předměty byly zasazeny do svého původního prostředí a simulovaly, jakým způsobem dříve sloužily k běžným každodenním činnostem. Od kamenných muzeí se muzea v přírodě odlišují nejen způsobem prezentace, ale i možnostmi poskytnutí komplexního pohledem na život lidových vrstev (Langer 2005, 13 – 14).

Archeologické otevřené muzeum v přírodě, neboli open air museum je stálou nevýdělečnou institucí s venkovními architektonickými rekonstrukcemi, primárně založenými na archeologických pramenech. Tato instituce je držitelem nehmotných zdrojů kulturního dědictví a poskytuje interpretaci minulého života a jednání lidí. Vše je provedeno v souladu s řádnými vědeckými metodami za účelem vzdělání, studia a

⁴²Definice muzea a odborného muzejního pracovníka: Výňatek ze Statutu ICOM, přijatého 16. valným shromážděním ICOM (Haag, Nizozemí, 5. 9. 1989), doplněného a upraveného 18. valným shromážděním ICOM (Stavanger, Norsko, 7. 7. 1995) a 20. valným shromážděním ICOM (Barcelona, Španělsko, 6. 7. 2001)

potěšení návštěvníků (Střihavková 2013, 42; [Definice - Exarc \(online\)](#)⁴³). Cílem archeologického muzea v přírodě neboli archeologického skanzenu je vytvořit model minulého lidského života, který usnadní návštěvníkovi toto zadané období pochopit prostřednictvím věcí kolem (Kovárník 2009, 78). Do archeologických muzeí řadíme archeoskanzeny, archeoparky a centra experimentální archeologie. Miroslav Válka (2005) člení archeologická muzea v přírodě podle jejich účelu, od čehož se odvíjí koncepce jejich provedení a praktického využití následovně:

1. Experimentální střediska pro rekonstrukci pravěké a středověké kultury, jejichž primárním účelem je provádění vědeckých experimentů s cílem poznávat a ověřovat technické a technologické postupy pravěkých a středověkých stavitelů a výrobců. Např. Březno u Loun, Všestary (Válka 2005, 148).
2. Komerční podniky zaměřené na turistický ruch, sloužící zejména k prezentaci poznatků, kde je nejdůležitější zážitek návštěvníka. Např. Modrá (Válka 2005, 148).
3. Zařízení orientovaná na výchovu mládeže a zájmovou činnost dětí, které se zaměřují na poznávací proces, rozvíjení manuální zručnosti a zábavu. Např. pravěký skanzen Altamira v Kosmonosech (Válka 2005, 148).

V Evropě již existuje vysoký počet těchto tzv. archeoparků, archeoskanzenů a muzeí v přírodě. Tyto areály jsou považovány za massmédiu oboru archeologie navíc s vysokým vzdělávacím potenciálem (Sokol 2013, 189). Bohužel terminologie těchto pojmů, jak jsem již uvedla v Kap. 3.1, je stále nedořešena a diskuzi na toto téma se nevěnovala ani velká konference na téma: „Archeoparky“ konaná v listopadu 2011 (Tichý 2002a, 135 – 136).

Je nutné dbát na odborné zpracování a místo, kde takovou instituci vytváříme. Pokud vystavíme archeopark ve zcela nevyhovujícím prostředí, ztrácí základní smysl edukačního prostředku a především smysl kontextu. Samozřejmě vedle sebe existují areály s vyšší i nižší odbornou náplní a úrovní věrohodnosti. Dle mého názoru to ovšem neznamená nutné zavrnutí všech méně odborných a věrohodných, pouze je potřeba kvalitnějšího rozdělení a striktnímu oddělení terminologických pojmů.

Následně by bylo možné pro archeoskanzeny hledat kritéria odbornějšího rázu, kontextu a vyšší autentičnosti. Archeoskanzen by dále ve své funkčnosti disponoval

⁴³ Exarc je přidružená organizace ICOMu reprezentující archeologická muzea v přírodě, experimentální archeologii, pravěkou technologii a interpretaci (<http://exarc.net/about-us/definitions>, cit. 2014-03-26). Pozn. autorky: definice v textu přeložena autorkou z původního anglického znění.

užším zaměřením avšak v ucelené podobě. Oproti tomu u archeoparků by převažovaly pouhé ukázky, menší odbornost a důraz kladen spíše na poučnou zábavu, než striktní kontexty a přesné rekonstrukce. Areál archeoparku, jak už z názvu vyplývá, by měl na návštěvníka působit spíše jako rekreační oblast, obsahující ukázky z dávné minulosti (Sokol 2013, 190).

Několik příkladů v ČR:

Archeologický skanzen Březno u Loun: Vznikl v roce 1981 v návaznosti na výsledky velkoplošného archeologického výzkumu Ivany Pleinerové. Místo výzkumu se změnilo na stanoviště experimentální archeologie a stavby byly zbudované v tomto skanzenu na základě odkrytých půdorysů. Pracovní postupy byly voleny, tak aby se co nejvíce blížily k pravěkým a v rámci experimentu zde byly prováděny pokusné výpaly keramiky, výzkum trvanlivosti obilí a další. V posledních letech jsou nejvýraznějšími akcemi skanzenu Dětské dny ([Březno u Loun – archeologický skanzen a experimentální pracoviště Archeologického ústavu \(online\)](#)); [Muzeum Louny \(online\)](#); Pleinerová 1986; Pleinerová 1991; Štauber 2000, 149 - 150).

Dětský pravěký skanzen Altamira Kosmonosy: Počátky činnosti od r. 1986, kdy skupina nadšenců realizovala netradiční práci s dětmi, umožňující nahlédnout do pravěku. Altamira se stala významným centrem dětské experimentální archeologie, kde se konají pokusy s pravěkými a středověkými technologiemi, jako výpal keramiky, tavba bronzu, tkaní atd. Návštěvníci z řad široké veřejnosti si zde mají možnost objednat exkurzi a prohlédnout si např. Keltskou polozemnici nebo napodobeninu Stonehenge. V současné době je činnost skanzenu výrazně utlumena a experimenty se zde provádí jen jednou ročně. Z důvodu nezájmu veřejnosti je zrušena i pravidelná otevírací doba ([Altamira \(online\)](#)); Cvrček – Najman 2000, 175 – 178; Střihavková 2013, 63; Válka 2005, 148).

Villa Nova Uhřínov: V roce 1993 bylo zbudováno občanské sdružení – Středisko experimentální archeologie, jehož cílem bylo zbudovat archeoskanzen 13. a 14. století. Rekonstrukce staveb byly provedeny na základě dobře dokumentovaných nálezů z celého území Čech. Ke stavbě pak byly využity i ikonografické prameny. Ve středisku je provozováno experimentální středověké zemědělství. A nachází se zde i hrnčířské pece a kovářské dílny. Zjišťuje se také časová náročnost staveb či odolnost a trvanlivost výsledné rekonstrukce. Zpětnou vazbou k ověření správnosti námi použitého pracovního postupu je potom tzv. archeologizace objektu a její porovnání s

originální předlohou. Muzeum spolupracuje především s odborníky a je veřejnosti přístupné (Dragoun 2000a; Piskačová 2000, 181 – 184; Střihavková 2013, 62; [Villa Nova Uhřínov \(online\)](#)).

Archeologický park Liboc: Je považován za spojení archeologického parku se vzdělávacím střediskem je (Bureš 2003a, 190; Bureš - Kašpar - Vařeka 2000, 215). Činnost parku je zahájena v letech 1995 – 1996 a je zaměřena na praktické ověření středověkých pracovních postupů a technologií pomocí archeologického experimentu. Součástí parku budou rekonstruované stavby dle nálezů u kostela sv. Petra na Poříčí v Praze 1. V areálu se dále nachází keramická a chlebová pec, tkalcovská dílna s funkční replikou tkalcovského stavu nebo šlapací soustruh na dřevo. Veřejnost má možnost si použití všech těchto nástrojů vyzkoušet a pokusit se vžít do každodennosti předků.

V rámci parku je zde organizován i klub malých archeologů nebo letní týden experimentální archeologie pro malé děti z Prahy. Dále jsou pořádány vzdělávací programy pro základní a střední školy, které obsahují přednášky, praktickou činnost, návštěvy archeologických výzkumů atd., Mezinárodní letní škola archeologie a řada dalších kulturních a společenských akcí spojených s archeologií (Bureš – Vařeka 2004; [Archeologický park Liboc \(online\)](#); Příloha č. 25).

Archeopark pravěku ve Věstarech: Centrum experimentální archeologie bylo budováno od r. 1996 společností experimentální archeologie v Hradci Králové, založenou při Ústavu historických věd Pedagogické fakulty VŠ Hradec Králové. Hlavním úkolem bylo využití experimentu k modelování kulturního prostředí daného období. Proto byl areál rozdělen na několik funkčních okrsků (obytný, zemědělský, řemeslný, kultovní a pohřební), aby byla vytvořena co nejuvěrnější kopie pravěkého života. Hlavním cílem archeoparku je prezentace archeologie veřejnosti i proto jsou v archeoparku pravidelně pořádány výukové programy pro školy „Pravěk ve škole“ (Tichý 2002b, 141 – 142). Nebo dny otevřených dveří, které jsou formou prezentace činnosti centra samy o sobě a slouží jako sonda k veřejnosti a k její spokojenosti a požadavkům (Tichý 2002c, 145 – 146). Archeopark nabízí možnost využití volného času prostřednictvím vzdělávání. Návštěvníci, především jsou cílovou skupinou školy a široká veřejnost, zde mají možnost v hlavní budově expozice nahlédnout do světa pod podzemí a podsvětí (pohřby, mokřiny, jeskyně), do života v pravěku (pravěká krajina, artefakty) a do nebe (letecká archeologie). Dále k areálu patří venkovní

expozice tvořená konstrukcemi pravěkých budov ([Archeopark Všešary \(online\)](#)); Dohnálková – Drnovský – Slezák – Tichý 2009, 83 – 89; Thér – Tichý 2000).

Archeopark Netolice: Výstavba archeologického parku začala v roce 2000 v návaznosti na archeologické výzkumy. Hlavním důvodem bylo informovat veřejnost o významu dřívějšího hradiště. Archeopark v Netolicích vznikl v průběhu několika etap archeologických výzkumů. Oblíbený je především díky rozhledně, ze které návštěvníci vidí do okolí. Jaromír Beneš se v publikaci o archeoparku zmiňuje o věži, která je zcela vymyšleným prvem, což ovšem není podstatné, pokud si to tvůrci přiznají. Podle něj archeologické parky nemusí nutně nabízet originální objekty ale i určité množství konstrukcí ideálních pro dané období (Beneš 2008, 15). Na tvorbě archeoparku se kromě samotných archeologů podílelo i několik profesionálů v oboru staveb a architektury ([Archeopark Netolice \(online\)](#)); Beneš 2008).

Archeoskanzen Modrá: Vznikl v roce 2004 nedaleko Uherského Hradiště. Jedná se o rekonstruované sídliště z 9. století obehnané palisádou. Tento archeoskanzen přibližuje život obyvatel Velké Moravy a člení se na několik funkčních celků. Prvním je opevnění se vstupní branou a strážními věžemi, dále věží obranou, vzniklou v r. 2011. Na něj navazuje areál sídliště – hospodářský, který přechází v areál mocenský. Osamoceně je pak areál církevní. Jedná se o největší archeoskanzen v České republice ([Archeoskanzen Modrá \(online\)](#)); Střihavková 2013, 60).

Archeopark Chotěbuz: Vznikl v letech 2001 – 2005 na místě původního opevněného hradiště ze starší doby železné. K jeho oficiálnímu otevření pak došlo v r. 2005. Výsledky archeologického výzkumu na tomto hradišti jsou využívány k budování rekonstrukce celého hradiště. Archeopark je rekonstrukcí slovanského sídliště z období od pol. 8. do 11. století. Je možné zde vidět repliky fortifikací, sídleních objektů, výrobních dílen a dalších objektů na Akropoli. V archeoparku stále probíhá archeologický výzkum a nelze se zde pohybovat bez průvodce ([Archeopark Chotěbuz \(online\)](#)). To může být považováno za nevýhodu, nicméně návštěvník tak vidí celý proces archeologické práce od výzkumu po jeho prezentaci (viz Příloha č. 26, 27 a 28).

Pravěká osada ZOO Plzeň: Je posledním příkladem, který uvedu v této práci. Její výjimečnost spočívá v umístění přímo v areálu Zoologické a botanické zahrady Města Plzeň. Návštěvníci zcela jiného okruhu zájmu (zvířat a rostlin) tedy mají možnost zcela nenásilně proniknout do základů archeologického parku a života v pravěku. Od

roku 2011 se zde koná projekt „Život a řemesla“ v rámci kterého v návštěvnické sezoně probíhají dny pravěkých technologií a výrobních postupů. Tuto osadu provozuje Občanské sdružení Oživená (pre)historie, které usiluje předně o ochranu památek, kulturních hodnot a archeologického dědictví ([Archeologie na dosah – archeoskanzeny \(online\)](#)). Snaží se veřejnost informovat o archeologické práci, jejím významu a smyslu. Areál pravěké výšinné osady v areálu zoologické zahrady se neustále obnovuje ([O pravěké osadě v ZOO Plzeň \(online\)](#)).

4.3 Internet, tisk, televize, rozhlas

4.3.1 Internet

Pokud se jako archeologové rozhodneme publikovat prostřednictvím internetových stránek, musíme počítat s určitým omezením v podobě cenzur a zkracování, případně nutnosti aktualizací (Neustupný 2003). Samozřejmě, pokud budou stránky průběžně aktualizovány a atraktivizovány, bude pro jejich čtenáře existovat důvod se vracet. Existuje několik forem, jak prezentovat archeologii na internetu: V této kapitole se však záměrně nezmiňuji o možnosti umístování knih na internet v elektronické verzi, což je jedna z možných forem prezentace archeologie (viz Kap. 4.4.).

Základní formou prezentace jsou **krátké individuální články** prostřednictvím noviněk nebo aktuálního dění, většinou vydávaných prostřednictvím tisku nebo časopisů na internetu (např. [Novinky.cz \(online\)](#); [Karlovarský deník.cz \(online\)](#); [Plzeňský deník.cz \(online\)](#) atd.). Další běžnou formou zveřejňování informací o archeologii jsou **webové stránky jednotlivých institucí**, jakými jsou muzea, výzkumné ústavy, katedry archeologie vysokých škol, organizace zabývající se popularizací archeologie (např. [Národní muzeum \(online\)](#); [Muzeum Východních Čech v Hradci Králové \(online\)](#); [Národní památkový ústav \(online\)](#); [Katedra archeologie ZČU \(online\)](#); [Curia Vítkov \(online\)](#); [Archeopark Všestary \(online\)](#) a mnoho dalších).

Na internetu jsou pak dosažitelné i **časopisy v elektronické podobě**. Jednak se jedná o časopisy, které vychází běžně, v tištěné podobě a na internetu lze dohledat pouze jejich obsah, který je zde uveden formou reklamy na daný časopis (např. [Živá archeologie – čísla časopisů \(online\)](#)), nebo se může jednat o časopisy vycházející

v tištěné podobě a v elektronické podobě jsou některá čísla těchto časopisů zpřístupněna (např. [AR – přehled vydaných čísel 2001 – 2014 \(online\)](#)).

Další možností prezentace oboru na internetu jsou webové stránky vytvářené především profesionálními archeology (např. [Archeologie na dosah \(online\)](#)) anebo jsou to časopisy, které vychází výhradně v elektronické podobě. Z českého prostředí jsem žádné takové periodikum nenalezla, nicméně pro ucelení příkladů zde uvedu britský [Internet archaeology Journal \(online\)](#).

Další formou internetové prezentace archeologie jsou dnes již velmi aktivně využívané **sociální sítě** (např. Facebook, MySpace, nebo Twitter) tyto sítě nabízí množství odkazů na stránky zabývající se archeologií. Asi za nejvhodnější českou stránku o archeologii prezentovanou veřejnosti prostřednictvím sociální sítě považuji Archeologii – Rondel ([Facebook: Archeologie – Rondel \(online\)](#)), která shrnuje aktuality z oblasti archeologie z tisku, rozhlasu, televize a dalších specializovaných webů. Samozřejmě skrze tyto sociální sítě nejsou informace sdělovány jen prostřednictvím speciálně vytvořených stránek, ale i na profilech jednotlivých archeologů (např. [Pavel Vařeka – Facebook \(online\)](#)) nebo kateder archeologie (např. [Katedra archeologie ZČU v Plzni - Facebook \(online\)](#)), které je možné skrze jejich profil velmi snadno kontaktovat prostřednictvím osobní zprávy. Za zmínku pak ještě stojí sociální síť, využívaná především akademickými pracovníky [Academia.edu \(online\)](#). Tato sociální síť je sice primárně tvořena pro odborníky z různých oborů a z celého světa, nicméně skrze jednoduchou registraci se do sítě dostane i laik, který si tak velmi snadno může pročitat odborné články a publikace, věnující se danému tématu.

Situace archeologie na českém internetu je v současné době, dle mého názoru dostačující. Při zadání klíčového slova „archeologie“ do jednotlivých vyhledávacích portálů je nabídnuté nepřehledné množství odkazů k danému tématu. Samozřejmě v první řadě je zcela nezbytné kontrolovat kvalitu těchto internetových zdrojů. Existují základní kritéria pro objektivní posuzování kvality těchto internetových zdrojů. Hodnotíme obsahovou a formální stránku, kde lze sledovat aktuálnost předkládaných informací, stupeň odbornosti, cíl prezentace (Macháček 1996, 81 – 88; Macháček – Soukup 2001). U formy posuzujeme přehlednost, grafickou a estetickou úroveň a platnost a účelnost odkazů. (Bezděk 2004, 28). Dále obecně můžeme říci, že pokud se jakákoli instituce v dnešní době neprezentuje na internetu, vylučuje se sama

z velkého pole prostředků, které internet jako komunikační médium nabízí a tím se v konečném důsledku poškozuje. Jak již bylo řečeno v Kap. 3.6, je internet základním prostředkem komunikace a to nejen v archeologii. Proto je nezbytné toto médium aktivně využívat a vedle publikování knih a psaní článků aktualizovat i internetové zdroje, které jsou snadno dostupné v rámci mezinárodního měřítká.

4.3.2 Denní tisk a časopisy

Další formou využívanou k prezentaci archeologie veřejnosti je v České republice denní tisk a časopisy. Ty jsou považovány za nejtradičnější prostředky komunikace. Denní tisk a časopisy jsou nejlepší možností, jak informace o archeologii dostat k laické veřejnosti. Proto, aby se aktivity české archeologie objevovaly v denním tisku, je zde nezbytná spolupráce archeologů s novináři. Účinnou formou základní komunikace je výše zmíněná tisková zpráva, jak již bylo uvedeno v Kap. 3.3.1 (např. [Tisková zpráva: Předběžné výsledky archeologické sezóny v Abusíru – podzim 2005 \(online\)](#)).

V běžném **denním tisku** se veřejnost setkává převážně s novinkami v oblasti archeologie a to ať světové nebo české. Jak celostátní (např. ČTK - Lidové noviny 2013; Bednář 2010), tak regionální deníky (např. Kopecká 2008; Vlach 2013) nabízí možnosti zveřejňování archeologických informací a aktualit (Bezděk 2004, 23). Dále je tu ještě existence specializovaného tisku na jednotlivých institucích, kde se může informace o archeologii výjimečně objevit také (Mrázová 2013a; Mrázová 2013b).

Jak jsem již zmiňovala v Kap. 3.3.1 výhodou denního tisku je možnost zveřejnění zprávy v novinách, kde se k ní dostane i laik ze zcela jiného oboru. Zpráva musí být krátká, atraktivní a výstižná a základem pro upoutání pozornosti je vhodný nadpis (viz Příloha č. 29). Nutno zmínit, že ne vždy je archeologie v tisku prezentována pozitivně (např. [Archeologický průzkum v Mladé Boleslavi vyvolává spory iDnes \(online\)](#); [Parlamentní Listy.cz – Archeologové zdržují předvolební akce politiků \(online\)](#)). A právě i s takovou reklamou je nutné v případě popularizace archeologie a během komunikace s veřejností počítat. Na druhou stranu, jak jsem již uvedla výše v Kap. 3.5.3 i špatná reklama je reklamou a v této rovině se alespoň laici, kteří pojem archeologie neznají, o ní něco dozví.

Důležitým médiem komunikace s veřejností patřícím mezi tisk jsou **časopisy**⁴⁴. O časopisech a jejich výhodách a nevýhodách jsem se již zmínila v Kap. 3. 3. 2, proto zde uvádím jen některé příklady populárně – vědeckých časopisů vydávaných v českém jazyce.

Prvním uvedeným časopisem jsou „Dějiny věd a techniky“. Jedná se o vědecký recenzovaný časopis vydávaný od roku 1968. Časopis je zaměřen především na články z dějin přírodních a exaktních věd, z techniky a z dějin věd příbuzných, ale nevyhýbá se ani dějinám společenských věd a filozofii vědy. Tento časopis vychází čtvrtletně (http://www.dvt.hyperlink.cz/in_cas.htm, cit. 2014-04-10).

Dalším časopisem, kde lze nalézt archeologickou tematiku, je časopis „Dějiny a současnost“. Dějiny a současnost vychází od roku 2005 jako měsíčník. Časopis se zaměřuje na kvalitní popularizaci historie jako vědy. Autory článků jsou výhradně vědečtí pracovníci, vysokoškolští pedagogové, doktorandi a studenti historických oborů, archeologové, archiváři, muzeologové a historici umění (<http://www.dejinyasoucasnost.cz/>, cit. 2014-04-10). Populárně naučným časopisem vycházejícím jednou měsíčně je časopis „Lidé a země“. Obsah tohoto periodika je zaměřen na cestopisy, reportáže, adrenalinové zážitky, kvalitní fotografie, kulturní a archeologické památky, inspirace i tipy, jak strávit dovolenou (<http://www.lideazeme.cz>, cit. 2014-04-10). Časopis „National Geographic“ je pak dalším periodikem obsahujícím články v českém jazyce na různá vědecká témata: knihy, fotogalerie a tipy na výstavy (vč. archeologických). Exkluzivní měsíčník National Geographic přináší pohled do přírodních, technických, kulturních, historických, archeologických a etnických poznatků světa. Jeho reportáže jsou doprovázeny fotografiemi výjimečné kvality (<http://www.national-geographic.cz/>, cit. 2014-04-10). Periodicky vydávaným časopisem je i časopis „Vesmír“, který přináší nejširší rozhled v přírodních, technických i humanitních vědách. Vybírá podstatné informace. Předkládá širokou paletu názorů a podporuje diskusi k důležitým tématům. Články ověřují přední odborníci, tím je časopis výjimečný (<http://www.vesmir.cz>, cit. 2014-04-10). V časopise Vesmír se archeologická témata objevují v poměrně pravidelném intervalu (min. 1 článek v každém čísle). Řada populárně naučných

⁴⁴ pozn. autorky: Ke zmíněným časopisům je uveden elektronický zdroj, obsahující základní informace o daném periodiku. Časopisy existují především v hmotné podobě, jejich soupis je uveden pod seznamem literatury v Kap. 10.4.1

časopisů (21. století, 100+1, Epoque, Lidé a země apod.) má v podstatě pravidelnou rubriku, či alespoň pravidelný prostor, věnovaný archeologické problematice. Archeolog jako „hledač a objevitel pokladů“ je většinou vnímán pozitivně a daleko snáze se dostává třeba na stránky tisku než třeba etnolog „co by hledač a objevitel málo známých lidových písní (Dolák 2012, 8).

V rámci archeologie jsou dále vydávány i odborné časopisy jako [Památky Archeologické \(online\)](#) nebo [Archeologické rozhledy \(online\)](#), ke kterým se nebudu více vyjadřovat vzhledem k jejich vysoké odbornosti. Tyto časopisy tedy laická veřejnost využívá jen velmi omezeně.

Posledním populárním, avšak odborným periodikem, které bych v této kapitole ráda uvedla, je časopis „(Re)konstrukce a experiment v archeologii. Živá archeologie“, vydávaný univerzitou v Hradci Králové. Časopis vychází jednou ročně a je recenzovaným odborným časopisem. Cílem na počátku bylo podpořit rozvoj archeologického experimentu a rekonstrukci u nás a dát autorům prostor k diskuzi. Časopis se po roce 2004 začal orientovat i na zahraniční archeologii. Časopis se dále orientuje na způsoby prezentace archeologie veřejnosti a o diskuzi metod popularizace (<http://www.zivaarcheologie.cz/CasopisZivaArcheologie.html>, cit. 2014-04-10).

4.3.3 Televize a rozhlas

Dalším médiem nezbytným pro komunikaci archeologie s veřejností je **televizní vysílání**. Vysílané reportáže jsou zvýhodněny obsahem obrazu v podobě videa. Díky tomu se popularizované téma lépe interpretuje, přináší správný kontext z terénních prací, rekonstrukcí, objektů, či rozhovorů a rozvíjí debatu v různých perspektivách⁴⁵. Navíc zde není prostor pro přílišnou představivost diváka a informace jsou mu předkládány v doprovodu videoreportáží, díky kterým si Divák si informaci dobře zapamatuje, což je výhodné v případě popularizace archeologických výstav nebo památek. Televize tak výrazně přispívá k rozvoji cestovního ruchu za archeologickými a kulturními památkami (Kesner 2005; Moravec 2008).

Archeologie se mediálně v televizním vysílání uplatňuje především v oblasti kuriozit, konfliktů s investory či návrhů na soudní řízení ve věci poškozování památek (Venc 2009, 564). Stejně tak je archeologie lákavá v případě významných archeologických

⁴⁵ Informace z emailové korespondence s N. Merrimanem ze dne 24. 4. 2014, 15:14h.

nálezů, a to i mezinárodního měřítka. Archeologové musí vždy dbát na výběr komerčních televizí při jejich oslovení s danou aktualitou. Každá televize má specifický styl, jak pojímá tyto informace a každá televizní společnost je prezentuje svým stylem (Mikešová 2012, 79). U **soukromých stanic** se s archeologií lze setkat především v pravidelném zpravodajství. Většinou se jedná o krátké zmínky o velmi významných nálezech (např. [TV NOVA: Archeologové objevili na Ústecku nový hrad \(online\)](#)), nebo „skandální“ (např. [TV PRIMA: V Belize si omylem zbořili pyramidu \(online\)](#)), záhadný (např. [TV NOVA: Záhadné hledání upíra! Vědci využívají DNA \(online\)](#)), šokující (např. [TV NOVA: Archeologové jsou v šoku! Našli v Mexiku lebku mimozemšťana? \(online\)](#)), či jinak převratný (např. [TV NOVA: Čeští archeologové objevili hrobku faraonova miláčka \(online\)](#))“ objev (Mikešová 2012, 79). Bohužel se setkáváme i s reportážemi, které diváka matou. Například nedávná reportáž pořadu Střepiny na TV Nova o detektorářích kovu, která popisovala detektoráře jako legální hledače pokladů ([TV NOVA: Amatérští hledači pokladů \(online\)](#))⁴⁶). V rámci televizního vysílání existují i **veřejnoprávní televize**, které ve svých programech přistupují k archeologii zodpovědněji. Často tyto televizní stanice vysílají celé programy věnované archeologii (např. [ČT1: Štíty království českého](#); [ČT1: Port](#)). Zde je výhoda přizvání odborníků k archeologickým tématům a poskytnutí prostoru k vysvětlení dané problematiky přímo ve vysílání.

Jak již bylo uvedeno v Kap. 3.7, je **rozhlas** druhým nejdostupnějším a nejrozšířenějším médiem po televizi, kde je archeologie propagována (viz výše; Merriman 1991). Prezentovat archeologii v rozhlase je náročné, vzhledem k absenci vizuálního kontaktu. Pouze mluvené slovo může ovlivnit srozumitelnost reportáže a zapříčinit únik důležitých informací. Naopak výhodou oproti tisku je větší prostor pro archeologa. Jedná se o pravidelné přímé vstupy odborníků do samotného vysílání. Rozhlas tedy má možnost velmi ojedinělou formou informovat veřejnost kdekoliv v rámci dosahu vlastního vysílání.

V České republice se archeologie prezentuje prostřednictvím krátkých reportáží o archeologických nálezech a lokalitách, případně o výstavách a expozicích spojených s archeologií (např. Holub 2004⁴⁷). Dále se v rozhlasovém vysílání vyskytují pořady

⁴⁶ Čas reportáže v pořadu: 17:00 – 23:00min.

⁴⁷ Holub 2004: Jedná se o krátkou zprávu v médiích prezentovanou v Českém rozhlase Brno (celá citace uvedena v seznamu dalších zdrojů v Kap. 10. 4

věnované kultuře, vědě, technice a například i archeologii (např. Pořad Českého rozhlasu: Planetárium, který představuje i nové archeologické publikace; Pořad Českého rozhlasu Plus: Leonardo – věda a technika).

Nejčastějším rádiem, vysílajícím zprávy a reportáže, případně pořady o archeologii je Český rozhlas a jeho stanice ([Český rozhlas \(online\)](#)). Obecně rozhlasové vysílání však poslouchají starší věkové kategorie, což vyplývá i z provedeného průzkumu veřejného mínění (viz Kap. 7). Komunikace archeologie s veřejností je tak značně orientována na zmíněnou věkovou kategorii a pořady, věnované archeologii nesou často více odborných informací, než například televizní zpravodajství.

Jako archeologové, prezentující svůj obor bychom měli dbát na způsob podávání informací do rozhlasového vysílání, kde případně můžeme volit i vhodnou odbornější terminologii. Dále je velmi důležité oproti jiným prezentačním médiím (kromě televizního vysílání) dbát na rétoriku svého projevu a jeho srozumitelnost. Dobré je uvést i případná další média, kde si posluchač o daném tématu může najít více informací.

4.4 Literatura

Následující kapitola je věnována populární literatuře, skrze kterou archeologové komunikují s laickou veřejností. Nutno ovšem podotknout, že ne všechny tyto publikace jsou psány odborníky z oblasti archeologie a proto není možné všechny publikace se zmínkou o archeologii považovat za adekvátní popularizační médium, nebo přímo komunikační prostředek s veřejností.

V Kap. 3.4 jsem již uvedla zásady pro psaní populární literatury dle Karla Sklenáře (2004). Nyní tedy přistoupím k částečnému rozboru popularizační literatury, věnující se archeologii v ČR. Beletrie je v dnešní době stále považována za perfektní prostředek komunikace vědy s laiky. Je ovšem nutné dbát na informace a fakta uvedená v některých beletristických knihách (viz Kap. 3.4). Často jsou historické události a archeologické artefakty pouze předmětem příběhu, který se nijak nezakládá na pravdě (např. Drake 2009) a neobsahuje žádné nálezové okolnosti. Této literatury v podobě historických, iniciačních románů a kriminálních příběhu je dnes nepřeberné množství.

V této kapitole se však chci věnovat populární literatuře s vhodným obsahem pro prezentaci archeologie, tedy literatuře zaměřené na nearcheology, která přibližuje vědeckou disciplínu vhodným jazykem.

Populární literatuře se ve svých pracích již věnovali Marcel Bezděk (2004) a Veronika Mikešová (2012). V rámci této práce bohužel není možné uvést všechny publikace a jejich rozbor, ale bude uvedeno několik příkladů s důrazem na komunikaci s veřejností.

Marcel Bezděk (2003) ve své analýze populární literatury uvedl několik kategorií, do kterých je možné díla populární literatury rozdělit (Bezděk 2003, 14 – 17). Podle něj lze díla zahrnout do kategorie zabývající se jednotlivými archeologickými lokalitami a nálezy. Tyto knihy jsou velmi častým dílem samotných archeologů a obsahují zjednodušeným jazykem informace o nálezů nebo dané lokalitě. Literatura, věnující se nálezům a lokalitám, je většinou uzpůsobena tak, aby obsahovala i reálný příběh (výzkumu, co předcházelo nalezení) a čtenáře zaujala. Takovou literaturu nalezneme v ČR jednak z tvorby českých spisovatelů (např. Bravermanová - Lutovský 2001: Hroby, hrobky a pohřebiště českých knížat a králů; Klsák 2006: Prezentace archeologického výzkumu zaniklého kostela sv. Mikuláše pod Krudumem; Smetánka 2004: Legenda o Ostojovi; Poulík 1967: Pevnost v lužním lese) a jednak tvorbu zahraničních spisovatelů, překládanou do češtiny (např. Bahn 1997: Příběh archeologie; Dineen 1999: 100 Největších objevů archeologie; Spindler 1988: Muž z ledovce). Dále se jedná o kategorii encyklopedií a slovníků (např. Hrala 1976: Malý labyrint archeologie; Čtverák - Lutovský – Slabina – Smejtek 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách; Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002: Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku). Další kategorií jsou podle Bezděka (2004) díla s obecným přehledem (např. Böhm 1941: Kronika objeveného věku; Sklenář 1981 – Od pěstního klínu k Přemyslově radlici). Dále kategorie regionální archeologie v jednotlivých krajích a oblastech (např. Fröhlich 1997: Písecko v zrcadle archeologie; Klsák - Prekop - Svoboda - Tajer 2011: 100 let terénní archeologie v Karlovarském kraji; Klsák – Tajer 2007: Průvodce po významných archeologických lokalitách v Karlovarském kraji; Lutovský 2011: Jižní Čechy v raném středověku. Slovanské osídlení mezi Práchní a Chýnovem). A velmi důležitou kategorií pro komunikaci archeologie s veřejností je kategorie úvodu do problematiky oboru (např. Bahn 1995: Jak blufovat o archeologii; Bahn 2007: Archeologie: Průvodce pro každého; Hajšman

– Řezáč – Sokol – Trnka 2009: Příručka amatérského archeologa aneb do mrtvých se nekope; MacIntosh 1996: Archeologie). Poslední základní kategorií je kategorie obsahující publikace obeznamující s konkrétním archeologickým obdobím (např. Beranová 2000: Slované; Drda – Rybová 1998: Keltové a Čechy; Charvát 2012: Václav, kníže Čechů; Lutovský – Profantová 1995: Sámova říše; Waldhauser 2012: Keltské Čechy).

Speciální kategorií je pak záhadologická literatura, kde jsou fakta podávána z pohledu archeologů mystifikačně a za neobjasněnými věcmi stojí záhady. Tento typ literatury má pevný základ svých čtenářů, vzhledem k tomu že po tzv. fenoménu tajemna a odproštění se od racionální skutečnosti (např. Vurm 2002: Tajné dějiny Čech, Moravy a Slezska I; Náplava – Přichystal 2013: Záhada Býčí skály aneb Jeskyně plná otazníků).

Toto shrnutí ukazuje široké spektrum tvorby populární a naučné literatury s archeologickou tematikou pro laiky. Většina těchto knih je vytvářena archeology, některé nearcheology ve spolupráci s odborníky. Uvedené publikace jsem vybrala převážně z českého prostředí, ale jak jsem již zmínila v Kap. 3.4.2, existují i autoři zahraniční, často překládaní do českého jazyka, jejichž díla jsou neodmyslitelně spjata s tvorbou populární literatury. Ať už to je Paul G. Bahn (např. Bahn 1989; Bahn 1991; Bahn 1995; Bahn 1997; Bahn 2000; Bahn 2007). Nebo například Konrad Spindler ([Konrad Spindler \(online\)](#)) a jeho kniha Muž z ledovce (1998) popisující atraktivním způsobem nález mumie ve zledovatělém Ötzalském údolí.

Archeologie je považována za velmi atraktivní obor a její popularizace je v literatuře o mnoho jednodušší, než například popularizace jaderné fyziky. Nicméně aby kniha byla populární, musí její autor používat takový jazyk, který bude pro veřejnost akceptovatelný a pochopitelný (viz Kap. 3.4.2).

4.5 Oprávněné organizace

Tato kapitola se bude zabývat komunikací archeologie s veřejností prostřednictvím oprávněných organizací. Již jsem uvedla, že zákona má právo provádět archeologické výzkumy Archeologický ústav Akademie věd České republiky (Jankových 2009, 18; Malý – Varhaník 2011, 154; Zákon č. 20/ 1987 Sb., §21 odst. 1). Ministerstvo kultury může na žádost v odůvodněných případech po dohodě

s Akademií Věd České republiky povolit provádění archeologických výzkumů také: Vysokým školám, pokud výzkumy provádějí při plnění svých vědeckých nebo pedagogických úkolů. Dále muzeím, jiným organizacím nebo fyzické osobě. Tyto oprávněné subjekty musí pro odborné provádění archeologických výzkumů splňovat určité požadavky, vyplývající ze zákona, tj. odborná kvalifikace fyzické osoby žádající o udělení povolení, nebo odborná kvalifikace fyzické osoby, která je v pracovním nebo jiném obdobném poměru k osobě žádající o udělení povolení (muzeum, jiná oprávněná organizace). Prostřednictvím výše zmíněných osob bude zajištěna odbornost provádění archeologických výzkumů. Pro odbornou kvalifikaci je nutné splnit personální předpoklady: Kvalifikaci v úspěšně ukončeném vysokoškolském vzdělání, se získaným titulem Mgr. v oblasti společenských věd se zaměřením na archeologii. Dále je podmínkou mít absolvované 2 roky odborné praxe. Kromě toho subjekt žádající o povolení k provádění výzkumů musí být vybaven laboratorním zařízením. Vlastnit vybavené prostory, nezbytně nutné pro vědecké poznání a dokumentaci archeologických nálezů a prostor pro dočasné uložení movitých archeologických nálezů. V zákoně není vyloučeno, aby provádění případných vysoce odborných laboratorních, či konzervátorských prací bylo zajištěno smluvně s jinou oprávněnou osobou, či jiným subjektem, který se danou problematiku přímo specializuje (Jankových 2009, 18; Zákon č. 20/ 1987 Sb., §21 odst. 2 a 3). V současné době je evidováno 74 oprávněných organizací k provádění archeologických výzkumů (viz <http://www.arup.cas.cz/?p=8169>, cit. 2014-04-16).

V následujících odstavcích bych ráda poukázala na komunikaci archeologie s veřejností prostřednictvím těchto organizací. Společné pro tyto instituce je oprávnění k provádění archeologických výzkumů, což je hlavní část v komunikaci archeologie s veřejností, především s investory. Nepostradatelnost komunikace s investorem či majitelem pozemku při tvorbě smluvní dohody a vysvětlení nezbytnosti archeologického výzkumu jsem již uvedla v Kap. 2. 2 (viz výše, str. 15), proto se k této problematice zde již nebudu více vyjadřovat. Oprávněné organizace ovšem nekomunikují s veřejností pouze prostřednictvím vykonávání archeologických výzkumů. Tyto instituce si velmi dobře uvědomují nezbytnost informovat laickou veřejnost o archeologii dříve, než při výzkumu samotném. Z výše uvedených kapitol je jasné, že persekuce či opatření (např. v podobě legislativních nařízeních) na ochranu archeologických památek, ztrácí funkčnost v prostředí neinformované společnosti a k

historickému dědictví lhostejné společnosti (Bureš 2000, 32; Bureš 2003b, 183 - 184, Moravec 2012, 4). K tomu, aby veřejnost byla informovaná a měla o archeologii zájem, využívají různých popularizačních prostředků, které veřejnost zaujmou.

Mezi oprávněnými organizacemi nalezneme příklady těch, které svůj zájem směřují na širokou veřejnost, bez ohledu osobního kontaktu při archeologickém výzkumu. Takovým zájmem mám na mysli tvorbu publikací, přípravu kulturních akcí, podíl na stavbách archeoparků s archeologickou tematikou atd.

Příkladem může být občanské sdružení Archeos, založené v r. 1997. Už v názvu organizace na internetových stránkách má Archeos napsáno, že je společností pro archeologii a památky ([Archeos \(online\)](#)). Snaží se komunikovat s laickou veřejností i jinak, než skrze výzkumy, které bychom primárně hledali u každé oprávněné organizace. Kromě standartního provádění archeologických výzkumů se společnost Archeos podílí na tvorbě archeoparku v Netolicích ([Archeos – park Netolice \(online\)](#)). Kromě toho Archeos vlastní nakladatelství, proto bych ráda zmínila i některé publikace, na kterých se tato instituce podílela. Tou, která je podle mne nejpopulárnější a nejvíce komunikuje s veřejností je česko-německá kniha „Archeopark Netolice & Gabreta“ (Beneš 2008). Dále je to například 40 stránková publikace „Vlachovo Březí od pravěku po dnešek“, zahrnující regionální archeologii. Publikace obsahuje barevnou fotodokumentaci, popis památek i významné regionální osobnosti (Benešová – Hrubý 2000).

Další institucí, komunikující s veřejností jinak, než skrze archeologické výzkumy, je Archaia. Ta je nestátní neziskovou organizací se statutem o. s. pro ochranu historického dědictví, zaregistrovaná u Ministerstva vnitra ČR v r. 1991 ([Archaia \(online\)](#)). V současné době se Archaia podílí na široké škále aktivit. Kromě archeologických výzkumů to je publikační činnost (např. Juřina a kol. 2009) přes provozování archeologického vzdělávacího střediska s archeologickým parkem Liboc, pořádání klubu mladých archeologů a mezinárodní letní školy až po prázdninové týdny experimentální archeologie (viz Kap. 4. 7).

Stejným způsobem komunikují i krajské úřady, které se také řadí mezi oprávněné instituce. Jsou tedy oprávněny provádět archeologické výzkumy. Krajské úřady ovšem svou činnost podobně jako soukromé společnosti rozšiřují i směrem k širší veřejnosti zejména prostřednictvím spolupráce na publikacích (např. Klsák – Tajer 2007; Klsák – Prekop – Svoboda – Tajer 2011) nebo pořádání archeologických

výstav⁴⁸. Krajské úřady jsou dále, jak již bylo uvedeno, nezbytným prvkem pro ochranu archeologického a historického dědictví a na této ochraně se aktivně podílí především finančně. Na investicích do ochrany archeologického dědictví se podílí různými dotacemi, o které je možné si zažádat v případě splnění podmínek uvedených pro danou dotaci (např. [Propamátky Liberecký kraj - info \(online\)](#)).

Jak je tedy viditelné, oprávněné organizace mají v popularizaci archeologie a především v její komunikaci s veřejností vlastní prostor. Jejich funkce doplňuje informování neoborné sféry v užším geografickém prostoru, dle jejich působnosti. Naopak výhodou tohoto zúženého dosahu může být tématické zaměření na daný region, který laiky, žijící v něm, velmi zajímá. Tato skutečnost vyplynula i z mnou provedeného výzkumu veřejného mínění v Kap. 7, kde laici jeví velký zájem o více informací z regionální archeologie, které jim kromě muzeí můžou poskytnout právě uvedené organizace (kraj, památkový ústav, o. s., o. p. s. atd.).

4.6 Univerzity

Za nejosobnější prostředek komunikace archeologie s veřejností jsou, dle mého názoru, považovány univerzity. Jejich základním posláním je vzdělávání a jako vzdělávací instituty nefungují katedry jen pro své studenty, ale svou existencí i pro širokou veřejnost. V současné době existuje v České republice několik možností studia archeologie na VŠ: **Praha:** [Ústav pro archeologii FF UK \(online\)](#), dříve Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou. Dále je to [Ústav pro klasickou archeologii FF UK \(online\)](#) a [Český egyptologický ústav FF UK \(online\)](#). **Brno:** [Ústav archeologie a muzeologie FF MUNI \(online\)](#). **Pišeň:** [Katedra archeologie FF ZČU \(online\)](#). **Hradec Králové:** [Katedra archeologie FF UHK \(online\)](#). **Opava:** [Ústav archeologie FPF SLU \(online\)](#). **České Budějovice:** [Archeologický ústav FF JČU \(online\)](#). A nejmladší je **Olomouc:** [Katedra historie - sekce archeologie FF UP \(online\)](#).

V této kapitole se nebudu věnovat univerzitnímu vzdělání, jako takovému (k problematice vzdělávání viz Gojda 2008; Matoušek 2006; Moravec 2012; Neustupný 2005; Neustupný 2013, 90 – 91; Tichý 2005), ale komunikaci a vlivu univerzitního

⁴⁸ Příkladem může být například Krajský úřad Karlovarského kraje, který v roce 2008 pořádal přímo v budově úřadu výstavu na téma: „Archeologie – most k našim předkům“ ve spolupráci s archeology karlovarského muzea ([Archeologie – most k našim předkům \(online\)](#)).

prostředí na laickou veřejnost. Ráda bych však uvedla názor E. Neustupného o vzdělávání studentů archeologie a to v případě jejich orientace na popularizaci a komunikaci s veřejností, vzhledem k tomu, že mi k této diplomové práci tento názor přijde jako vhodný ukazatel nezbytnosti univerzit i v rámci akademického měřítka: Archeologie se v současné době rozvíjí velmi rychle a má za svou povinnost vzdělávat vysokoškoláky, ať se z nich stanou profesionální archeologové nebo přijmou jinou profesi. Vysokoškolské vzdělání by však měli dostat jak ti, kdo tíhnou k akademické archeologii, tak ti, kdo mají sklon k archeologii památkově orientované. Celá řada poznatků získaných v památkové archeologii je využitelná v archeologii akademické a naopak. Pro každého archeologa je vysokoškolské vzdělání v akademické archeologii nezbytné a stejně tak nezbytným se stává i poučení v archeologii památkové (Neustupný 2013, 90 - 91). Mnoho kateder archeologie v dnešní době poskytuje kurzy orientované na management archeologického dědictví a památky. Nicméně otázkou zůstává, zda jsou tyto kurzy dostačující (Neustupný 2013, 90).

Komunikace univerzit, respektive kateder archeologií s laickou veřejností, se významně projevuje především vztahem mezi studenty archeologie a veřejností. Vysokoškolští studenti jsou prostředníkem v komunikaci mezi vědou a laiky a je nutné, aby na tento proces byli ve výuce dostatečně připravováni. Skrze univerzitní studenty se archeologie dostává do povědomí i jiných vědeckých oborů. Komunikace mezi studenty probíhá především prostřednictvím sociálních sítí. Velký důraz je ovšem kladen na osobní rozhovor a diskuzi. Často jsou tedy díky neformálním diskuzím studenti technických oborů zainteresováni do informací o oboru archeologie (a naopak).

Univerzity samozřejmě s veřejností komunikují i na formální úrovni, ovšem opět je kladen důraz na osobní setkání s recipientem informací. Na katedrách archeologie jsou pravidelně pořádány dny otevřených dveří a některé katedry dokonce výsledky svých prací odráží ve vytváření výstav a expozic jako například výstava s názvem „Archeologie“ pořádaná Masarykovo univerzitou v Brně ([Masarykova univerzita: Archeologie – Výstavy – Mendelovo muzeum \(online\)](#)).

Bohužel se domnívám, že univerzity přípravě budoucích archeologů pro komunikaci s veřejností nevěnují dostatečnou pozornost a tím vzniká problém s prezentační činností již ve studijním období. Ani v budoucnu tak archeologové nebudou umět svou práci „prodat“ a nebudou připravovat kvalitní prezentaci výsledků

svého zkoumání. Stále tedy roste potřeba rozvoje informované popularizace (Bahn 2007, 111; Dolák 2012, 8).

Dále důležitost vysokých škol plyne ze zákona. V Kap. 2. 2. 2 jsem již uvedla, že dle § 21 odst. 2 (více Kap. 2. 2. 2).

4.7 Výzkumy pro veřejnost, letní školy, zájmové kroužky, amatérská archeologie, Presentace in situ, dny otevřených sond

Poslední oblastí komunikace archeologie s veřejností, která bude v této práci zmíněna, jsou osobní kontakty veřejnosti s archeologií. Základem pro komunikaci archeologie s veřejností jsou sami archeologové, kteří mohou nejlépe vysvětlit nálezovou situaci přímo při **presentaci in situ** (viz Příloha č. 30). Archeologové se snaží co nejvíce památek zachovat a prezentovat je veřejnosti. V případě samotné presentace formou informací v médiích a publikacích, ztrácí samotná památka bez osobní návštěvy smysl. Archeologové by se tedy měli více snažit docílit presentace a především způsobu presentace památek přímo na místě, tedy in situ. Právě presentace in situ je dobrým způsobem, jak dostat veřejnost do přímého kontaktu s vědou.

S presentací památek se v poslední době setkáváme častěji, především v historických jádrech měst vzhledem k častým terénním zásahům v centrech při opravách. Aby tyto památky nebyly zničeny nenávratně, je jejich jedinou šancí na záchranu právě konzervace in situ s následnou presentací a odůvodněním záchrany (Kalferstová 2006, 31). Často je však presentace in situ i důvodem problémů s veřejností. Investor zpravidla není nadšen z představy, že přijde o parcelu, na které se nachází zmíněné památky nebo, že se prodlouží doba archeologického výzkumu. Nebo není vytvořena vhodná informační tabule či panel a veřejnost tak nedostane dostatek informací, co se na dané lokalitě vlastně nachází.

Na druhou stranu sebou tato presentace přináší celou řadu pozitiv, kdy může archeolog investorovi vysvětlit, že tato presentace mu přinese prestiž a památka přivede na místo i lidi, kteří by se tam za jiných okolností nepodívali (Čech 2010, 198; Gregorová a kol. 2003; Jančo 2007, 2; Mikešová 2012, 65). Presentace in situ má tedy své uvedené výhody i nevýhody. Stále však je nutné zvážit, zda má archeologická památka potenciál pro prezentování in situ. Důležité je dbát na její

umístění v rámci prostoru, ve kterém se nachází, dbát na osvětlení a případné vysvětlovací texty a doprovodné panely v období, kdy nebude na místě osobně přítomen archeolog. Každá nedostatečná prezentace nálezu či památky vede k jejímu trvalému poškození v budoucnu a zbytečným hazardem s archeologickým dědictvím, které je nutné chránit (Jančo 2007, 3; Úmluva o ochraně archeologického dědictví). Pokud není možné památku zachovat in situ, měla by být zakonzervována a ponechána či přesunuta pro další generace. Tím však můžeme artefakt, ať už movitý nebo nemovitý, vytrhnout z jeho kontextu, čímž klesá jeho výpovědní hodnota a to nejen pro nás, jako pro archeology, ale i pro veřejnost, která si ne vždy dokáže představit kontext například podle nákresu v muzeu.

Podstatným prvkem prezentace památek a archeologických artefaktů jsou informace. Ty veřejnosti předkládáme formou zmíněných prezentačních činností v muzeích, publikacích nebo v rámci prezentací in situ (Gregorová a kol. 2003). Často ovšem první informace sdělujeme již v prvopočátcích archeologických výzkumů. V rámci výzkumů se často pořádají i **dny otevřených sond**, které jsou zdrojem zcela základních informací o archeologické práci a samotném výzkumu (viz Příloha č. 31, 33, 34). Veřejnosti je zde předkládán prozatím neucelený „balíček“ informací od archeologů. Tuto metodu prezentace archeologie a archeologické práce veřejnosti považují za velmi oblíbenou ze strany veřejnosti. Dny otevřených sond ovšem, dle mého názoru, mají smysl na místech, kam má veřejnost snadný přístup a případně se zde naskytne i neplánovaně (centra měst, významné turistické cíle, lokality, kde byl učiněn významný archeologický nález). Naopak si myslím, že nemá smysl pořádat dny otevřených sond na hůře dostupných a nepříliš frekventovaných místech (les, soukromý pozemek na nádvoří domů atd.). Veřejnost má možnost se podívat na práci archeologa přímo v terénu a poznat kontext nálezové situace. Laici se můžou ptát na konkrétní dotazy přímo odborníků a poznat více práci archeologů i samotné naleziště. Na druhou stranu i dny otevřených sond se setkávají s problémy, a to především v komunikaci. Laici se často chodí archeologů ptát na různé podrobnosti, týkající se výzkumu a archeologové ne vždy umí odpovědět tak, aby veřejnost uspokojili. Problém nastává i v okamžiku, kdy jsou archeologové nepříjemní nebo nekomunikativní v případě, že se laik ptá na nesmyslné otázky typu: „Kopete tu dinosaury?“ „Už jste našli zlatou archu?“ „Je tu nějaký poklad?“. Archeolog také při prezentacích na dnech otevřených sond často nedokáže při informování veřejnosti

odfiltrovat množství odborných výrazů. A právě při osobním setkání s laikem je naprosto nezbytné dbát na používání méně odborného žargonu. Při písemných sděleních nebo televizních vysíláních si divák, či čtenář může odbornou terminologií sdělenou ústy archeologa dohledat. Při osobním rozhovoru, plném odborných termínů, kterým neoborník nerozumí, ovšem upadá laikova pozornost a tím i zájem o další informace o archeologii. Nicméně, jak se několikrát ukázalo, dny otevřených sond jsou velmi populárními (např. [Nebývalý zájem provázel Den otevřených sond v Plzni \(online\)](#); [Den otevřených sond na záchraném archeologickém výzkumu ve Zdechovicích \(online\)](#); [Kostry z minulosti uchvátily všechny generace v Hradci Králové \(online\)](#)) a lidé z řad veřejnosti o ně jeví velký zájem. Archeologové by tedy neměli zapomínat ani na možnost předání důležitých informací o ochraně archeologického dědictví veřejnosti právě na takových místech, kam veřejnost za archeologií cíleně přijde.

Pokud někdo z návštěvníků takové prezentace dostane chuť alespoň na chvíli spolupracovat s archeologií, je zde možnost navštívit některý z **výzkumů pro veřejnost**, pořádaný různými institucemi v ČR. Veřejnost se tak aktivně může podílet na odkrývání archeologických památek a pod odborným dohledem archeologa si vyzkoušet archeologickou práci, práci s artefakty a jejich dokumentaci. Mezi výzkumy pro veřejnost můžeme zařadit i různé **archeologické zájmové kroužky** pro děti a mladistvé, a v případě zájmu samozřejmě i pro dospělé. Osobní zkušenosti ze zájmového kroužku specializovaného na archeologii a následný pobyt na lokalitě v době archeologického výzkumu a aktivní podíl na „vykopávkách“ zintenzivní pocit nepostradatelnosti laika v oblasti, která se týká archeologie. Laik je velmi osobním způsobem vtažen přímo do nitra archeologické práce a různými postupy dokumentace artefaktů v instituci (muzeu, ústavu nebo na lokalitě atd.), experimentální archeologie, nedestruktivní archeologie nebo archeologie destruktivní. Na lokalitě se pak učí důležitosti tohoto vědního oboru. Zájmové kroužky především pro děti, jsou podávány zábavnou formou a archeologické výzkumy, které se konají v jejich režii, jsou spíše letními tábory pro některé budoucí archeology, než skutečnými výzkumy. Nicméně důležitost těchto událostí je i tak velká a o podobné kroužky a veřejnosti přístupné výzkumy vždy byl a bude zájem.

Dále je tu ještě možnost podpory **amatérské archeologie** ve spolupráci s odborníky. Této problematice se ovšem nebudu více věnovat, vzhledem k širokému tématu a

problémům v oblasti amatérské archeologie. Akceptovat či neakceptovat amatérskou archeologii je otázka na dlouhé diskuze. Shrnutí potenciálu amatérské archeologie v Čechách se věnuje právě vznikající diplomová práce kolegy Michala Kondelíka (v přípravě) a například publikace autorů J. Hajšmana, M. Řezáče, P. Sokola a R. Trnky (2009) je jednou z populárních knih, kde laická veřejnost získá základní představu o práci archeologů. Pokročilejší zde naleznou rady a tipy, jak zálibu rozvíjet. Publikace je pohledem na základní archeologické činnosti a problematiku ochrany archeologického dědictví. Snaží se na pravou míru uvádět některé o archeologii kolující mýty, vytvářet prostor pro oboustranně výhodnou spolupráci amatérských zájemců s profesionálními archeology, a postarat se tak o co největší ochranu a poznání našeho dědictví.

Odbornější možností prezentace archeologie jsou pak **letní školy**. Kdy si veřejnost má možnost vyzkoušet práci archeologa. Letní školy archeologie jsou akcemi na několik týdnů v měsíci a zájemcům poskytují možnost se zúčastnit výzkumu jako dobrovolníci. Letní školy archeologie jsou veřejností velmi oblíbené, což dokazuje i fakt počtu internetových odkazů na množství z nich ([Google – Letní škola archeologie – vyhledávání \(online\)](#)); viz Příloha č. 32).

Nyní bych ráda uvedla 2 příklady letní školy archeologie: Od r. 1992 vznikala jedna z prvních letních mezinárodních škol v ČR, vedená pod dohledem archeologa Michala Bureše (1999a). Tato letní škola probíhala na tvrzi Drslavice u Prachatic a v Novohradských horách. Účastníci této školy se během cca 2 týdnů naučili základním exkavačním a dokumentačním technikám a teoreticky nabyté vlastnosti si měli možnost vyzkoušet v terénu. Následně byli účastníci mezinárodní letní školy seznámeni s laboratorním zpracováním výzkumu. Důraz byl kladen i na proměnu krajiny a proces archeologizace (Bureš 1999a; Bureš – Pařez 2008; Mikešová 2012, 61).

Významná letní škola je pořádána v Netolicích. Akci zaštiťuje Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích a její nové centrum Papaver⁴⁹ a to konkrétně specialisté z fakulty filozofické a přírodovědecké. V loňském roce (2013) se uskutečnil již 8. ročník letní archeologické školy. Důležitou částí je zde environmentální archeologický terénní výzkum. Na letní škole se podílejí především studenti v rámci praxí pracující pod

⁴⁹ Papaver – Centrum studia člověka a rostlin Evropy a severní Afriky doby poledové (<http://lape.prf.jcu.cz/papaver/projekt/>, cit. 2014-04-10).

dohledem odborných lektorů⁵⁰. Hlavní zájem výzkumu se soustředil na poznání pozůstatků lidské činnosti v historické krajině od pravěku po současnost. Doprovodný program školy byl obohacen o cyklus tematických přednášek, pořádaných na MÚ v Netolicích. Pro uvolnění atmosféry byl uspořádán kostýmový den pro rodiče s dětmi. Každý si v tento den mohl vyzkoušet „Jak se žilo ve středověku“, vyrobit si keramiku, pozorovat výrobu dehtu, střílet z luku nebo vyrábět mouku ([LAŠ – LAPE \(online\)](#)).

Tyto letní školy tedy opět dokazují, že archeologie není jen akademickou vědou, patřící pouze vědcům, ale je prostředníkem, jak zpřístupnit minulost všem. Archeologové se jen musí naučit využívat všechny dostupné metody a prostředky pro tuto prezentaci.

5. HLAVNÍ OSOBNOSTI VEŘEJNÉ ARCHEOLOGIE V ČESKÉ REPUBLICE A ZAHRANIČÍ

V této kapitole bych ráda zmínila několik významných osobností české a zahraniční archeologie, kteří se věnují komunikaci archeologie s veřejností, managementu archeologického dědictví a prezentaci archeologie. Ráda bych upozornila, že cílem této kapitoly není vytvořit životopisy jednotlivých osobností, nýbrž uvést jejich aktivity spojené s komunikací archeologie s veřejností. Zároveň se nebudu více věnovat všem, kteří publikovali na téma popularizace archeologie, ale pouze osobnostem, kteří svůj zájem o vztah archeologie a veřejnosti projevují více. Informace o českých osobnostech jsou čerpány především z biografického slovníku českých, moravských a slezských archeologů (Sklenář 2005) a internetových zdrojů z jejich pracovišť.

ČESKÁ REPUBLIKA:

Bureš, Michal: Založil v Praze nestátní archeologickou organizaci Archaia ([Archaia \(online\)](#)), kterou v letech 1994 – 2001 řídil jako předseda a vedoucí archeolog. V roce 1994 byl u založení archeologického parku Liboc – muzeum pod širým nebem (Bureš – Vařeka 2004; Turek 1999a; Turek 1999b; [Archeologický park](#)

⁵⁰ S kolegyní Alisou Judinou jsme absolvovaly týdenní školící kurz v laboratořích Teplického muzea při konzervování archeologických nálezů. Dle mého názoru je možné takovou zkušenost považovat za krátkou školu archeologie v oblasti praktického konzervování arch. nálezů (viz Příloha č. 33 a 34).

[Liboc \(online\)](#)) popularizujícím archeologii s důrazem na mládež. Pedagogicky působí v současné době na katedře archeologie ZČU, kde vyučuje Management archeologického dědictví. Od roku 1992 každoročně vede Letní mezinárodní školu archeologie (Bureš 1999a; Bureš – Pařez 2008). Odborně se specializuje se na mladší dobu železnou (Bureš 1987) a archeologii středověkého města (např. 1997). Jeho hlavní specializací je ovšem management archeologického dědictví a legislativa v archeologii (např. Bureš 2000; Bureš 2003b; Bureš 2004; Bureš 2006; Bureš 2013a; Bureš 2013b; Bureš 2013c atd.). Dále se Bureš věnuje komunikaci archeologie s veřejností a její popularizaci (např. Bureš 1999a; Bureš 1999b; Bureš 2003a; Bureš 2003a; Bureš 2005). Další aktivitou je každoroční organizace konference Archeologie a Veřejnost (Sklenář 2005, 101, 102).

Dragoun, Bohumír: Od roku 2000 je ředitelem muzea zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách. Dále je také od r. 1992 zakladatelem a vede středisko experimentální archeologie, registrované v r. 1994 jako Villa Nova Uhřínov (Dragoun 2000a; Dragoun 2006). Jeho hlavním zaměřením je oblast experimentální archeologie (Dragoun 2000b; Dragoun 2013; Sklenář 2005, 142; [Zakladatel Villa Nova Dragoun oživuje Orlické hory \(online\)](#)).

Matoušek, Václav: Pedagogicky působí na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy a katedře archeologie ZČU. Zabýval se archeologickou památkovou péčí, systematickými vědeckými výzkumy i populárně naučnou činností ([Prof. PhDr. Václav Matoušek, CSc. \(online\)](#); Sklenář 2005, 370). Nejznámější projekt z oblasti popularizace je výstava „Doteky pravěku a antiky I a II“. Jednalo se o dvě hmatové výstavy v letech 1992 a 1994 pro návštěvníky s vadami zraku (Dufková – Fridrich – Matoušek 1992; Dufková – Matoušek 1994; Matoušek 2006). Další významnou a populární výstavou, na které se Matoušek podílel, byla výstava „Člověk a jeskyně v Českém krasu“ (Matoušek 1997).

Popelka, Miroslav: Pedagogicky působí od roku 2002 na Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou univerzity Karlovy. Je předsedou redakční rady sborníku Praehistorica a místopředseda komise ministerstva Kultury České republiky pro prohlašování a rušení prohlášení nemovitých věcí za kulturní památky ([doc. PhDr. Miroslav Popelka, CSc. \(online\)](#)). Jeho hlavním odborným zaměřením je neolitizace českých zemí ve středoevropském kontextu, kamenná štípaná industrie a archeologie a veřejnost (např. Popelka 2003; Popelka 2007; Popelka 2008).

Sokol, Petr: Věnuje se archeologické památkové péči a prostorové identifikaci nemovitých památek, historické antropologii, sídelním formám a strukturám (Sklenář 2005, 523). V neposlední řadě svůj zájem orientuje směrem k právní archeologii a legislativě (např. Sokol – Wizovský 2002). Dále se věnuje prezentaci archeologie veřejnosti a obnově archeologických památek za účelem jejich prezentace (Hajšman – Řezáč – Sokol – Trnka 2009; Sokol 2007; Sokol 2013).

Sklenář, Karel: Český archeolog a historik, jehož zaměření původně byl paleolit a mezolit. Postupně přesunul zájem k muzeologii a dějinám archeologie. Od roku 1990 je předsedou Oborové komise muzejních archeologů ČR při Asociaci muzeí a galerií ČR. Podílel se na několika archeologických výstavách v Národním muzeu i Kutné Hoře a Mělníce. Je významným popularizátorem archeologie, kterou od roku 1974 prezentuje především prostřednictvím knih ([Karel Sklenář – životopis \(online\)](#)). O české i zahraniční archeologii vydal řadu odborných publikací i uvedených populárně - naučných knih (např. Sklenář 1989; Sklenář 1993; Sklenář 1997; Sklenář 2002; Sklenář 2005; Sklenář 2008 a další).

Šmolíková, Miroslava: Česká archeoložka působící v současné době v Muzeu hlavního města Prahy. Je předsedkyní sdružení Experientia a věnuje se popularizaci archeologie v práci s veřejností včetně handicapovaných (Popelka – Šmolíková 2003; Pilařová – Šmolíková 2010; Šmolíková 2013). Stejně jako Michal Bureš se organizačně podílí na pořádání každoroční konference „Archeologie a veřejnost“ (např. Šmolíková – Bureš a Kol. 2005). Byla spoluautorkou expozice „Praha na úsvitu dějin – zrození metropole“ (Lutovský – Státníková – Šmolíková 2001). Miroslava Šmolíková je v současné době spolu s Radomírem Tichým, Michalem Burešem a Karlem Sklenářem jednou z hlavních osob popularizační archeologie (Sklenář 2005, 569 – 570).

Tichý, Radomír: Je český archeolog působící v současné době na Ústavu historických věd PedF Univerzity v Hradci Králové. Zabývá se především využitím experimentu v archeologii. Je předsedou odborné skupiny pro experimentální archeologii ČAS⁵¹ a v letech 1994 – 1998 založil první vysokoškolské centrum experimentální archeologie, od r. 1997 Centrum experimentální archeologie při ZS Všeštery (Sklenář 2005, 587). Je členem redakční rady populárně naučného časopisu „(Re)konstrukce a experiment v archeologii“ a výsledky své práce popularizuje

⁵¹ ČAS – Česká Archeologická Společnost

především tiskem (např. Tichý 2002a; Tichý 2002b; Tichý 2002c; Tichý 2004a; Tichý 2004b; Tichý – Thér – Papineschi 2005; Tichý 2006; Tichý 2009), ale i výstavami např. „Expedice Monoxylyon a život v neolitu“ (Tichý 1999; Tichý 2001).

Samozřejmě výčet českých archeologů, věnujících se popularizaci archeologie tímto nekončí, je nezbytné zmínit další osobnosti jako **Evžena Neustupného** (např. Neustupný, 1991; 2000; 2005; 2013), který upozornil na rozdílnost chápání archeologických památek veřejností a akademickou obcí. Podle Neustupného existují dvě archeologie – akademická a památkářská. Ta první chápe nálezy jako prameny poznání. Ta druhá jako památky, tedy artefakty, stojící v opozici k současnosti. Veřejnost tedy zajímají archeologické artefakty, kterými chápe památky, nikoliv artefakty jako prameny poznání (Dolák 2012, 11; Neustupný 2000, 61 – 62). Dále nesmíme opomenout vynikajícího muzeologa a archeologa **Jiřího Neustupného** (např. Neustupný 1950; Neustupný 1968), který stál u zrodu výše uvedené stálé expozice Národního muzea, **Lindu Pilařovou**, která s Miroslavou Šmolíkovou spolupracovala na několika archeologických hmatových výstavách (Pilařová 2008; Pilařová – Šmolíková 2010), **Ivanu Pleinerovou**, která se zasloužila o tvorbu archeoskanzenu v Březně u Loun (např. Pleinerová 1986; Pleinerová 1991), **Richarda Théra** (Thér – Tichý 2000; Tichý – Thér – Papineschi 2005) nebo **Jana Turka** (Jaklová – Kostka - Turek 1992; 1999a; Turek 1999b). Významnější osobností pak je i **Jiří Macháček**, který se zabývá archeologií raného středověku (např. Macháček 1992), počítačovou podporou v archeologii (např. Macháček 1997). V neposlední řadě publikuje i na téma: Prezentace archeologie na internetu (např. Macháček 1996; Macháček – Soukup 2001; [Prof. Mgr. Jiří Macháček, Ph.D. Životopis \(online\)](#)).

Tyto osobnosti jsou význačnými archeology v České republice a jejich práce se viditelně odráží v posunu české archeologie. Tito archeologové se primárně věnují jiným odvětvím, které v sobě archeologie skýtá. Nicméně se k popularizaci archeologie vyjadřují a přispívají tak k rozšiřování veřejné archeologie do akademického prostředí.

ZAHRANIČÍ:

Bahn, Paul G.: Je jeden z hlavních populárních spisovatelů, věnujících se archeologii. Původně britský novinář vystudoval archeologii na univerzitě v Cambridge ([Dr. Paul Bahn \(online\)](#)). Bahn se podílel na několika filmových popularizacích archeologie např. [The Making of Mankind \(online\)](#), což je 7 dílná série, natočená podle knižní předlohy R. E. Leakeye (1981) popisující evoluci lidstva od opic po výrobu prvních nástrojů. Jeho specializací jsou populární knihy o archeologii a pravěkém umění, které jsou překládány do několika světových jazyků, například: „Vepsáno do kostí“ (2002), „Příběh archeologie“ (1997), „Archeologie: průvodce pro každého“ (Bahn) a další. Jeho publikace jsou charakteristické obsahem velké obrazové dokumentace ve formě fotografií a použitím laičtějšího jazyku (např. *„Řada čtenářů jistě zná radioaktivní uhlík 14, vyskytující se ve stopových množstvích a používaný pro stanovení stáří určitých předmětů viz Bahn 2002, 15“*). V současné době Bahn působí na Americkém archeologickém Institutu v Bostonu ([Archaeological Institute of America \(online\)](#)).

Hall, Mark A.: Hall se už přes 25 let věnuje muzejním prezentacím archeologie a archeologického dědictví. Podílí se na prezentaci archeologie v médiích a filmu (např. Hall 2004). V roce 2010 ve skotském muzeu v Perthu realizoval několik úspěšných výstav na téma: „Kůže a kost: Život a smrt ve středověkém Perthu“, jejíž úkolem bylo přiblížit veřejnosti kapitoly z archeologie a historie města od 11. do 16. století. Výstava byla rozdělena na 2 části: tzv. Živou galerii, která informovala skrze fotodokumentaci, nalezené artefakty a rekonstrukce o obchodu, komunikacích stavebách, jídle a pití v Perthu. A tzv. Mrtvá galerie pak naplňovaly témata o lidech a zvířatech i s prezentací několika skeletů (například i oběť vraždy nebo děti). Výstava byla určená veřejnosti, takže bylo možné si zahrát tématické středověké hry nebo se obléci do různých kostýmů (Perth Museum & Art Gallery 2010, 9). V současné době Hall působí jako referent historie a správce archeologických sbírek v muzeu a galerii města Perth ve Skotsku a pokračuje v prezentační činnosti archeologie v muzeu i mimo něj ([Mark Hall LinkedIn \(online\)](#)).

Harding, Anthony: Specialista na dobu bronzovou v Evropě. Od roku 2003 do roku 2009 byl prezidentem Evropské asociace pro archeology (EAA⁵²). Dále je

⁵² EAA – European Association of Archaeologists. Asociace pro akademické archeology a odborníky z evropských zemí. V současné době má EAA něco přes 11 tis. členů z 60 zemí (www.e-a-a.org, cit. 2014-04-18).

předsedou rady pro časopis *Antiquity* ([Journal Antiquity \(online\)](#)). Jeho hlavním zájem se soustředí na prezentaci a komunikaci archeologie směrem k veřejnosti (Harding 2007a; Harding – Venclová 2007b; [Professor Anthony Harding \(online\)](#)). Jeho publikační činnost se však mimo jiné soustředí na dobu bronzovou (např. Fokkens - Harding 2013; Harding 2006).

Holtorf, Cornelius: Momentálně působí na Institutu pro Archeologii a Pravěkou historii v Lundu, Švédsku. Kromě terénních archeologických výzkumů v Portugalsku, což je jeden ze dvou jeho největších projektů se v současné době soustředí především na popularizaci archeologie a problematiku archeologie veřejné (Holtorf 2005; 2007a; 2007b). V roce 2002 pracoval v Radě pro švédské národní dědictví ve Stockholmu, kde vedl velký projekt s názvem: „Zobrazení archeologie v populární kultuře“ ([Cornelius Holtorf – Own page \(online\)](#)). Tento projekt vyústil knihou „*Archaeology is a Brand*“ (2007b) s karikaturními zobrazeními Quentina Drewa (viz Příloha č. 35, 36 a 37). Kniha „*Archaeology is a Brand*“ se věnuje významu archeologie v současné populární kultuře v Anglii, Německu, Švédsku a USA. Holtorf velmi čtivě a zábavně podává význam archeologie, co si o ní veřejnost myslí, i to jak jí prezentují média. Kniha je vnímána jako provokace akademické archeologie, nicméně velmi dobře plní funkci popularizační literatury, do které se velmi nadšeně začte i laik⁵³. Další publikací je jeho kniha: „*From Stonehenge to Las Vegas. Archaeology as popular culture*“ (2005), která je podobně kontroverzní a provokativní. Holtorf zavádí nový způsob chápání archeologie, jako obor zaměřený na současnou kulturu. Tvrdí, že minulost je obnovitelný zdroj. Pomocí rozsáhlých příkladů podporuje tuto tezi nekonečného spojení mezi archeologií a současnou kulturou (Holtorf 2005). Holtorf tvrdí, že archeologie je fenoménem současného světa. Ta fascinuje obrovské množství lidí a zájem o ní neustále stoupá. Být archeologem znamená podílet se na archeologii, objevovat archeologická místa, pečovat o ně, řešit záhady minulosti a odhalit důležité informace. Profesionální archeologové mají odpovědnost na jedné straně archeologii analyzovat a kriticky hodnotit, ovšem na stranu druhou jí

⁵³ Osobní pokus autorky: Ukázala jsem publikaci C. Holtorfa (2007b) několika studentům jiných oborů. Velmi je zaujaly karikaturní obrázky bagdádského muzea na str. 84 a 122 a „vizualizace“ typického archeologa na str. 97. Velkému zájmu se těšila i kapitola: „*Archaeology in TV*“, kde se archeologie vyskytuje dokonce v sérii Simpsonovi (str. 31). Zájem o tuto publikaci byl oproti odborným knihám daleko větší a z názorů dokonce z něj vyplynul potenciální zájem o přečtení celé publikace.

zjednodužit a představit laické veřejnosti. Existují právní, etické i politické normy, kde je archeologie obsažena, proto je nutné o práci archeologů informovat (Bailey 2013⁵⁴). Podle C. Holtorfa je v současné době a blízké budoucnosti nejdůležitějším médiem mezi veřejností a archeologií film, respektive krátké filmové klipy na internetovém kanálu youtube a podobných zdrojích⁵⁵.

McManamon, Francis, P.: Vedoucí archeolog v Národní správě parků USA, situované ve Washingtonu D. C. Oblast jeho zájmu se soustředí na východní, severovýchodní a severní americkou prehistorii (např. McManamon 1994a). Důležitou částí jeho práce je ovšem rozvoj public archaeology a zdrojů kulturního dědictví, výuky a jejich dosahu (McManamon 1991; 1994b; 2000). Jeho kariéra ([Francis P. McManamon – Archaeological Institute of America \(online\)](#)) dokládá jeho oddanost k informování veřejnosti v oblasti archeologie. Proto v roce 2008 získal Cenu za „Vynikající služby veřejnosti“ (Outstanding Public Service Award)⁵⁶.

Merriman, Nick: Je od roku 2006 ředitelem muzea v Manchesteru ([Manchester Museum Dr. Merriman \(online\)](#)). Během svého působení rozvíjel nové kurzy o muzeologii a historickém dědictví. Jeho nejvýznamnější publikací je „Public archaeology“ (2004a; 2004b), která do detailu zkoumá vztah mezi archeologií, kulturním dědictvím a veřejností na příkladových studiích ze Severní Ameriky, Velké Británie, Egypta nebo Brazílie. Cílem je průzkum veřejného zájmu o archeologii, kde se zaměřuje a komunikaci a tlumočnictví odborného jazyka. Kniha je považována za součást základní literatury archeologů, kteří se zabývají vztahem archeologie a veřejnosti (Merriman 2004a; 2004b). Další Merrimanova publikace se věnuje prezentaci archeologie především v muzeích: „Beyond the glass case: the past, the Heritage and the public“ (Merriman 1991).

Moshenska, Gabriel: V současné době působí na University College London (ULC), kde vyučuje veřejnou archeologii. Jeho zájem se pohybuje v mnoha spektrech

⁵⁴ Ze zasláného rozhovoru profesora Douglassa W. Baileyho a s Corneliem Holtorfem (Interview with Cornelius Holtorf 2013). Zasláno emailem C. Holtorfem dne 10. 4. 2014, 21:06 v pdf.; Bailey 2013

⁵⁵ Informace z emailové korespondence s C. Holtorfem ze dne 10. 4. 2014, 21:06. (Originál: „*I think the most important medium of popularization for the coming decade is online film (I am thinking of youtube channels and similar trends to communicate on the internet with short film clips)*“).

⁵⁶ Outstanding Public service award: Cena za „Vynikající služby veřejnosti“ uznává mimořádné příspěvky podporující povědomí veřejnosti o archeologii, její zájem a ochranu archeologického dědictví ([Outstanding Public Service Award \(online\)](#)).

veřejné archeologie, včetně okrajových a alternativních konstrukcí z minulosti ([Gabriel Moshenska ULC \(online\)](#)). Zvláštní zájem věnuje interakcím veřejnosti a archeologie (Moshenska – Thornton 2010; Moshenska 2012).

Pearson, Mike Parker: Jeho hlavním oborem je archeologie pohřbívání a archeologie Velké Británie v období neolitu. Začal se věnovat i public archaeology a archeologickému dědictví ([Mike Parker Pearson \(online\)](#)). Objevil se také v seriálu Time Team na britské televizní stanici Kanál 4 (Channel 4), během archeologického výzkumu neolitického osídlení v Durringtonu, cca 3 km od Stonehenge. Od roku 2003 se podílí na projektu „Stonehenge Riverside project“, který se věnuje krajině kolem Stonehenge v období neolitu a doby bronzové. V oblasti popularizace archeologie se věnuje návštěvníkům archeologických památek (Pearson 1997).

Skeates, Robin: Prostřednictvím svých výzkumů přispěl v posledních dvou desetiletích zejména k pravěké archeologii Itálie a regionu středního středomoří. Jeho publikace se zabývají celou škálou širokých témat od studia hmotné kultury přes muzejní prezentace po ochranu kulturního a archeologického dědictví. Je šéfredaktorem časopisu „European Journal of Archaeology“. Skeates jeví obecný zájem o dějiny archeologického myšlení, muzejní sbírky a výstavy v oblasti Středozemního moře i mimo něj. Často se zabývá debatami kolem vztahu archeologie a veřejnosti ve Velké Británii i v zahraničí. V současné době Skeates působí na katedře archeologie v Durhamu. Jeho nejznámější publikací v oblasti prezentace archeologie je kniha: „The Oxford Handbook of Public Archaeology“ (Carman – McDavid – Skeates 2012), která se snaží přehodnotit místo archeologie v současném světě. Za cíl si klade zhodnotit rozsah výzkumných strategií a metod používaných v historickém dědictví a archeologických muzejních expozicích (Carman – McDavid – Skeates 2012, Introduction – nestránkováno).

Dále, stejně jako čeští archeologové, i v zahraničí nalezneme archeology, kteří se popularizaci archeologie a její komunikaci s veřejností věnují alespoň v některých svých publikacích a článcích jako např. **Wojciech Borkowski** (2003), **Timothy Clack a Marcus Brittain** (Brittain – Clack 2007), kteří jsou editory publikace věnující se výhradně archeologii v médiích a její prezentaci. Dále **Charles McGimsey**, který je zástupcem americké public archaeology (McGimsey 1972) a národní legislativy pro management a ochranu archeologických zdrojů ([McGimsey III, Charles](#)

R. (online)). Důležitým autorem věnujícím se prezentaci archeologii veřejnosti je i **Peter G. Stone** se svou knihou „The Presented Past: Heritage, museums and education (One world archaeology)“, která se zabývá způsoby prezentace minulosti ve školách, muzeích a historických památkách. Kniha naznačuje, že pohled na minulost ze širšího měřítká, tedy ne pouze akademického, přinese větší škálu porozumění a oživí způsob prezentace historie. Archeologie pak bude zajímat nejen archeology, ale i učitele, manažery kulturních zdrojů a laickou veřejnost ([Amazon: The Presented Past \(online\)](#)); Molyneaux – Stone 1994). Nebo například **Timothy Darwill**, proslulý výzkumem Stonehenge (např. Darwill – Marshall – Parker Pearson – Wainwright 2012) a v oblasti teoretické archeologie (Darwill 2009), který se sice prezentaci archeologie veřejnosti nevěnuje ve své hlavní činnosti, ovšem skrze svou výuku a výzkum se snaží veřejnosti srozumitelně interpretovat současný význam archeologických památek pro společnost (Kožešníková 2013, 2; Příloha č. 38)⁵⁷.

⁵⁷ Osobní rozhovor s Timothy Darvillem na konferenci EAA v Plzni ve dnech 6. – 8. 9. 2013 do Univerzitních novin ZČU. Podle Darvilla se přístup k archeologii zlepšuje a je nutné dostat archeologii do správného podvědomí lidí. Pokud bude archeologie veřejnosti zpřístupněná správným směrem, budou archeologové odměněni dostatečnými finančními prostředky pro další výzkumy a investovaný čas do výzkumu se jim několikrát vrátí.

6. VYBRANÉ PŘÍKLADY ZE ZAHRANIČÍ

Pro tuto kapitolu jsem se rozhodla vybrat několik zahraničních příkladů prezentace archeologie s veřejností, které jsem osobně navštívila. Příklady jsem volila různorodé tak, abych předvedla několik typů ideálních komunikačních prostředků archeologie (uvedených výše v Kap. 3) v několika zemích. Z hlediska rozsahu práce není možné se zahraniční prezentaci archeologie věnovat podrobněji.

Finsko: Kierikki, Yli - li

Při mém pobytu ve Finsku jsem měla možnost navštívit několik **archeoskanzenů** stylizovaných do různých chronologických období, pro tuto práci jsem zvolila archeoskanzen a středisko experimentální archeologie Kierikki.

Kierikki je archeologický skanzen a centrum experimentální archeologie nedaleko města Yli-li. Osada je vystavěna na bývalém pravěkém sídlišti (dat. 4 000 – 3 500 B. C.). Od roku 1960 zde probíhaly intenzivní archeologické výzkumy antropologických tvarů reliéfu, zachovaných v krajině, které vyústily v experimentální stavbu archeoskanzenu. Tento archeoskanzen je umístěn na několika hektarech kolem řeky Iijoki a návštěvníka provází po naučné stezce s několika informačními tabulemi. Ty podávají informace od obecných věcí o archeoskanzenu přes historii a průběh archeologických výzkumů až po jednotlivé stavby v archeoskanzenu. Celý skanzen je strukturován jako „informační centrum“ o životě pravěkých lidí ve Finsku. V hlavní budově archeoskanzenu se návštěvník dozví o životě v době kamenné a době ledové. Nechybí zde expozice nalezených artefaktů a promítání filmů a dokumentů o pravěku a proběhlých archeologických výzkumech v Kierikki. Pro školní skupiny a skupiny z řad veřejnosti, které se předem objednájí, jsou připraveny výukové programy ve stylizované doby kamenné. Kdy mají návštěvníci možnost si vyzkoušet střelbu z luku, výrobu pazourkových nástrojů, oděv pravěkého člověka, nebo si dokonce uvařit vlastní pravěké jídlo. V letních měsících je zde pak možnost si vyzkoušet práci archeologa při tzv. „public excavation´s weeks“⁵⁸ ([On an Excursion from Oulu: Kierikki Stone Age Center \(online\)](#)); Sisko Torratí⁵⁹; Příloha č. 39, 40, 41, 42 a 43). Dle mého

⁵⁸ Informace pochází mj. z informačního letáku „The Kierikki Stone Age Centre“.

⁵⁹ Sisko Torratí – ústní sdělení absolventky magisterského oboru archeologie na University of Oulu. V rámci archeologických praxí několikrát pobývala experimentálně v Kierikki. Podala nám základní informace o archeoskanzenu (dne 13. 8. 2013).

názoru je Kierikki velmi povedeným příkladem komunikace archeologie s veřejností. Nejen, že se návštěvník dozví všechny důležité informace o pravěku ve Finsku, ale vzhledem k možnosti si vše osahat a vyzkoušet mu tyto informace utkví v paměti. Navíc návštěvník má v letních měsících i možnost vidět práci archeologů a postupný vznik dalších budov archeoskanzenu, na základě provedeného výzkumu.

USA: Oklahoma:

Způsob komunikace archeologie s veřejností, jak jsem již uvedla, jsou **dny otevřených sond** a možnost návštěvníků vidět průběh archeologického výzkumu. Tohoto prostředku komunikace využívají američtí archeologové z univerzity v Oklahomě. Nedaleko města Sayre se nachází tzv. Flying W Guest Ranch, na kterém mimo jiné návštěvníci můžou navštívit i významné archeologické naleziště. Osobně jsem měla možnost se na lokalitu Flying W Guest Ranch podívat, což je jeden z důvodů, proč jí uvádím.

Jedná se o „pravěká jatka bizonů“ z období 300 př. n. l. až 300 n. l. Zvířata byla nahnána mezi místní útesy a zabita pro potravu. Na lokalitě bylo při archeologických výzkumech nalezeno několik desítek kopí. Hlavním tahákem ovšem je možnost navštívit přímo lokalitu s odkrytými kosterními pozůstatky bizonů, kterých zde bylo nalezeno cca 800⁶⁰. Návštěvník se zde během pobytu přiučí historii výzkumu, technice a životu préríjních indiánů. Po předchozí domluvě je možné se i na několik okamžiků stát archeologem po boku profesionálů. Během probíhajících archeologických výzkumů pak archeologové návštěvníka provází historií a archeologií, spojenou s indiány v oblasti státu Oklahoma. Možnosti vyzkoušet si práci archeologa a navštívit archeologický výzkum v době jeho aktivní činnosti využívají turisté z celých Spojených Států (Flying W Guest Ranch (online)⁶¹).

Dále můžeme jmenovat prezentaci na **internetu**, které je nepřeborné množství ve všech zemích světa. Mě osobně velmi zaujala archeologická hra v rámci interaktivních cvičení vytvořená Asociací pro ochranu historického dědictví ve Virginii (About Jamestone (online)). Tato hra uvádí návštěvníka internetových stránek do

⁶⁰ údaj k r. 2013 http://www.flyingwguestranch.com/Flying_W_Guest_Ranch_Buffalo_Archaeology_Dig.htm, cit. 2014-04-20.

⁶¹ Informace mj. pochází z informačního letáku informačního centra státu Oklahoma (v r. 2008): „Archaeology Buffalo Dig. Flying W Guest Ranch“.

Motto letáku: „If you have always wanted to see or work on a bison kill site, her eis your chance“.

průběhu archeologického výzkumu. Laik si tak má možnost prostřednictvím internetové aplikace vyzkoušet destruktivní archeologický odkryv, sběr nálezů nebo jejich hodnocení a popis v laboratoři za pomoci archeologického manuálu ([Flash Artifacts – interactive exercise \(online\)](#)).

Řecko: Athény: Dalším typem komunikace, je již uvedená prezentace **in situ**, ta je jedna z hlavních lákadel především v zemích jižní Evropy jako Itálie a Řecko. Osobně jsem navštívila konkrétně Athény. Athénská akropolis je nejznámější svatyně v Řecku, zasvěcenou bohyni Athéně, tyčící se na skále nad hlavním městem. První doklady osídlení akropolis jsou datovány už do 13. stol. př. n. l., kdy byla vystavěna hradební zeď. Samotný chrám (Parthenon), který je hlavním lákadlem turistů pak pochází z 5. stol. př. n. l. a díky dochování architektonických památek z tohoto období „vtahuje“ návštěvníka do antických časů. Během archeologických výzkumů byly nalezeny četné archeologické artefakty např. zbytky mramoru, votivní sošky z bronzu, keramické artefakty atd. (Hurwit 1999). Většina artefaktů nalezených při systematických archeologických výzkumech je pak návštěvníkovi k vidění v Národním Archeologickém muzeu v Athénách ([National Archaeological Museum of Athens \(online\)](#)) a v muzeu Acropolis ([Acropolis museum \(online\)](#); viz Příloha č. 45). Athény jsou tedy perfektním příkladem prezentace archeologických památek in situ, kde se návštěvník prochází mezi originálními stavbami z antického období. Důraz na konzervaci in situ byl kladen i v muzeu Acropolis, kde v několika místnostech je v jejich středu odkrytý původní povrch země se zachovalými pozůstatky staveb (viz Příloha č. 44)

Velká Británie:

Asi nejvíce zkušeností s prostředky komunikace archeologie s veřejností má Velká Británie. Ta se kromě Britského muzea zaměřuje na zcela bezkonkurenční prezentaci v **televizním vysílání**. Televizní vysílání v současné době hraje nezbytnou úlohu při komunikaci. Britové denně sledují zhruba 4h televizi (Holtorf 2007b, 29). Dokumentárních pořadů má Velká Británie velké množství, ale nejvýznamnější z nich je asi pořad Time Team (viz Kap. 3.5.1), který archeologii prezentuje velmi dynamickým způsobem už od roku 1993. V televizním vysílání se jedná o 1 hodinový program dokumentující 3 denní archeologické vykopávky na vybraných nalezištích (Holtorf 2007b, 39 – 41). Vedle dokumentů a filmů s archeologickou tematikou se

objevují i dětské kreslené seriály, které mohou obsahovat informace či alespoň základní zmínku o archeologii (Holtort 2007b, 30 – 31)⁶².

Pokud se budeme věnovat popularizaci archeologie mezi dětmi, pak je na místě zmínit i **internetové hry**, které Velká Británie zpřístupňuje online ([Fun Archaeological games \(online\)](#)), a které jsou mezi dětmi hlavním médiem komunikace s archeologií v současné době.

Velká Británie dále, stejně jako všechny ostatní země, disponuje dalším zdrojem komunikace archeologie s veřejností – **muzei**. Příkladem, který jsem osobně navštívila, může být Britské muzeum v Londýně, které návštěvníky láká na volný vstup do svých stálých expozic ([The British museum \(online\)](#)). Britské muzeum je jedním z nejkrásnějších a největších muzeí světa (viz Příloha č. 46). V budově se nachází v několika patrech expozice věnované světové historii od nejstarších dějin po současnost. Zajímavé je, že i přes stáří některých expozic zde téměř nejsou proudové vitríny. Většina vitrín je stavěna do prostoru tak, aby návštěvník měl jedinečné artefakty neustále na očích. Dalším důležitým prvkem, který Britské muzeum pro svou prezentaci využívá, jsou sochy a architektonické prvky umísťované do prostoru (viz Příloha č. 47). Vzhledem k obsahu artefaktů, které muzeum nabízí je však myšleno i na děti, které nevydrží příliš dlouho typ bezdotykových výstav. Britské muzeum nabízí několik programů pro rodiny s dětmi, kde děti mají možnost hledat v muzeu různé artefakty, plnit zadané úkoly apod. Britské muzeum dále neustále obnovuje krátkodobé výstavy, které mají koncept interaktivního programu (např. [British museum – Vikings \(online\)](#)).

Samozřejmě ve světě existuje nepřeberné množství takových prezentací archeologie. Perfektní ukázky prezentace archeologie s veřejností, které by stály za zmínku jsou např. [Jorvik Viking Centre \(online\)](#); [Experimental Centre Lejre \(online\)](#); [South Tyrol museum of Archaeology \(online\)](#) a mnoho dalších. Bohužel není možné se v této práci všem věnovat. Proto jsem zvolila metodu prezentace těch, které jsem měla možnost osobně navštívit nebo vyzkoušet. Dále jsem také chtěla upozornit na fakt, že v České republice se sice situace prezentace archeologie a její komunikace s veřejností zlepšuje, avšak stále ještě mají archeologové před sebou náročnou cestu následování zemí jako je Velká Británie, Řecko, Itálie nebo v některých případech i

⁶² např. Simpsonovi: 9. série, díl č. 8 (<http://www sledujuserialy.cz/simpsonovi/09x08-liza-skeptik#video> (online), cit. 2014-04-15).

USA. Presentace archeologie veřejnosti je, jak už v této práci bylo několikrát řečeno, nezbytná pro existenci archeologie samotné.

7. PRŮZKUM MÍNĚNÍ VEŘEJNOSTI

Pro efektivní zlepšování komunikace mezi archeology a laickou veřejností je nutné zjistit, co veřejnost o archeologii ví, co neví a co se dozvědět chce. Pro tento účel mé diplomové práce jsem vytvořila dotazníkové šetření informovanosti laické veřejnosti.

Veřejné mínění definujeme jako souhrn názorů na různé jevy okolního i vnitřního světa ve vědomí lidí a souhrnně pak v celé společnosti. Veřejné mínění zahrnuje různé úrovně myšlení od znalostí, po představy, pocity či nejasná myšlení (Dolák 2012, 17; Foret 1994, 103 – 104).

Hlavním cílem dotazníku bylo získání dat, sloužících k diskuzi a pokusu zhodnocení povědomí veřejnosti o archeologii a pokusit se zhodnotit názor vzorku této veřejnosti.

7.1 Dotazník laické veřejnosti na tematiku archeologie

Jak již bylo řečeno, hlavním cílem dotazníku bylo získání dat, která budou částečně vypovídat o názoru široké veřejnosti na archeologii jako vědu a způsob prezentace jejích výsledků.

Průzkum se snažil zaměřit na subjektivní názory neodborné veřejnosti, bez přímé vazby na obor (Chroustovský – Janíček 2013, 11). Otázky byly kladeny tak, aby jejich výpovědní hodnota ukázala povědomí o archeologii, jako o vědním oboru a o názoru na tuto vědní disciplínu a způsob její prezentace, skrze kterou s dotázanými respondenty „komunikuje“. Celkem bylo dotázáno přes 130 anonymních respondentů z řad studentů ZČU (nikoliv katedry archeologie), a zcela náhodně vybraných respondentů z řad laické veřejnosti.

Jsem si vědoma, že počet dotázaných respondentů není vysokým vzorkem, nicméně tento počet byl dostačující pro získání základních poznatků, týkajících se vztahu laické veřejnosti s archeologií.

Dále tento dotazník může do budoucna opět sloužit, podobně jako několik již dříve vytvořených (Dolák 2012; Chroustovský – Janíček 2013; Mikešová 2012; Žák 1996) k intenzivní práci archeologie s veřejností a prezentaci oboru. Cílem dotazníku je získat přehled informovanosti veřejnosti a základní body jejího zájmu o archeologii.

7.1.1 Metoda sběru dat

Na počátku dotazníku: *„Komunikace archeologie s veřejností: dotazník veřejného povědomí o archeologii a její prezentaci“*, jsem si nejprve konkretizovala tématické okruhy zájmu. Inspirací pro tento způsob zpracování některých otázek mi byl „Průzkum veřejného mínění“ provedený v r. 2006 na Katedře archeologie ZČU (Chroustovský – Janíček 2013, 12).

Celkem 23 otázek bylo rozděleno do čtyř oddělených bloků (viz Příloha č. 48). Forma dotazníků byla písemná, v tištěné verzi, předkládaná respondentům za přítomnosti autorky. Důvodem byl osobní kontakt s respondenty a možnost upřesnění některých otázek.

Získané odpovědi byly uloženy do MS Excel v jejich původní formě, kde byly i vyhodnoceny pomocí statistických funkcí. Nashromážděná data byla ve většině dichotomického (ANO/NE) či nominálního (a, b, c, d) charakteru. V některých otázkách pak byla respondentům připravena možnost rozepsání vlastní odpovědi či její upřesnění (např. otázka č. 4, 5, 18, 23 atd.). Výhodou struktury dotazníků bylo získání jasných odpovědí veřejnosti, které jsem nemusela upravovat pro jejich pozdější zpracování. Nevýhodu jsem našla pouze v otázkách, kde bylo umožněno respondentům rozepsat vlastní názory. Otázky zde byly velmi rozmanité a některé (např. otázka č. 23), zůstaly u mnoha respondentů nevyplněny.

V úvodu dotazníku před tímto blokem bylo možné do jisté míry zjistit základní informace o respondentovi (věk, pohlaví, vzdělání/zaměstnání), které byly následně využity při vyhodnocování.

Blok č. 1 se soustředil na obecné povědomí veřejnosti o archeologii. Otázky byly směřovány ke zjištění základních znalostí, týkajících se údajů o archeologii. Otázek, které byly vytyčeny, bylo pro tento blok určeno celkem 5 (viz dotazník otázka č. 4 – 8).

Blok č. 2 se následně soustředil na základní informace o archeologii ve výuce. Pět dotazů směřovalo k otázkám středoškolské výuky a zavedení archeologie do běžné výuky na středních školách (viz dotazník otázka č. 9 – 13).

Blok č. 3 se následně věnoval osobním zkušenostem respondentů s archeologií. Pět otázek zjišťovalo respondentovu osobní zkušenost v oblasti archeologie, návštěvu výstav v posledním roce a znalosti jmen českých a zahraničních archeologů (viz dotazník otázky č. 14 – 18).

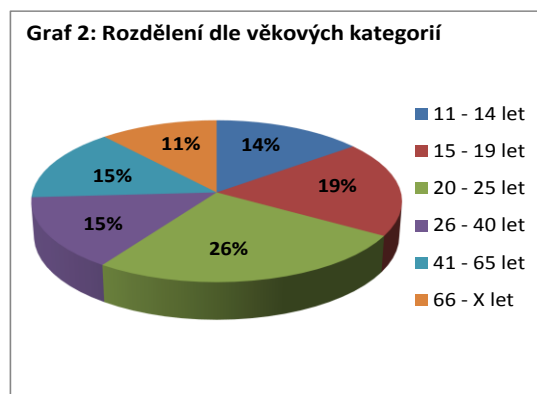
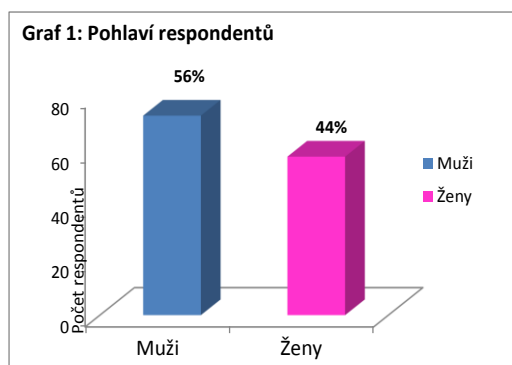
Poslední 4. blok se týkal oblasti prezentace archeologie laické veřejnosti. Veřejnost byla dotazována na vyhovující způsob prezentace archeologie, dostatečnost zveřejňovaných informací a důležitost oboru. V poslední otázce pak byla veřejnosti umožněna varianta navrnutí vlastního tématu archeologické výstavy či expozice (viz dotazník otázka č. 19 – 23).

Některé zjištěné výsledky budou srovnány s výsledky již dříve provedeného výzkumu L. Chroustovského a L. Janíčka (2013), který obsahoval velmi podobné otázky, avšak byl proveden už v r. 2006.

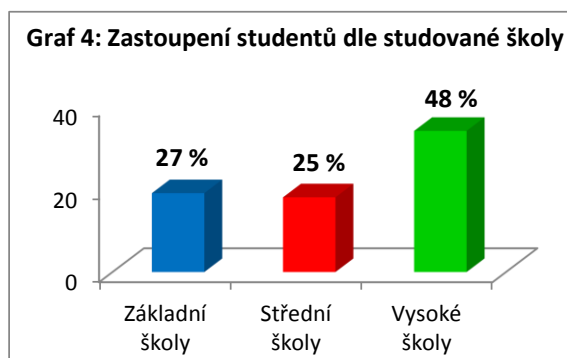
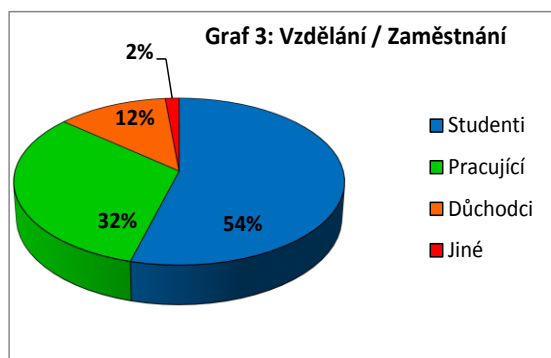
7.2 Vyhodnocení průzkumu veřejného mínění

7.2.1 Charakteristika cílových skupin respondentů

Celkem bylo dotazováno 131 respondentů z řad široké veřejnosti, přičemž převažují muži (73, 56%). Žen je 58 v zastoupení 44 %. (viz Graf 1). Věk těchto respondentů se pohyboval od 11 do 87 let v procentuálním zastoupení: Kategorie 11 – 14 let (14 %), kategorie 15 – 19 let (19 %), kategorie 20 – 25 let (26 %), kategorie 26 – 40 let (15 %), kategorie 41 – 65 let (15 %) a kategorie 66 – 87 let je zastoupena v 11% (viz Graf 2).

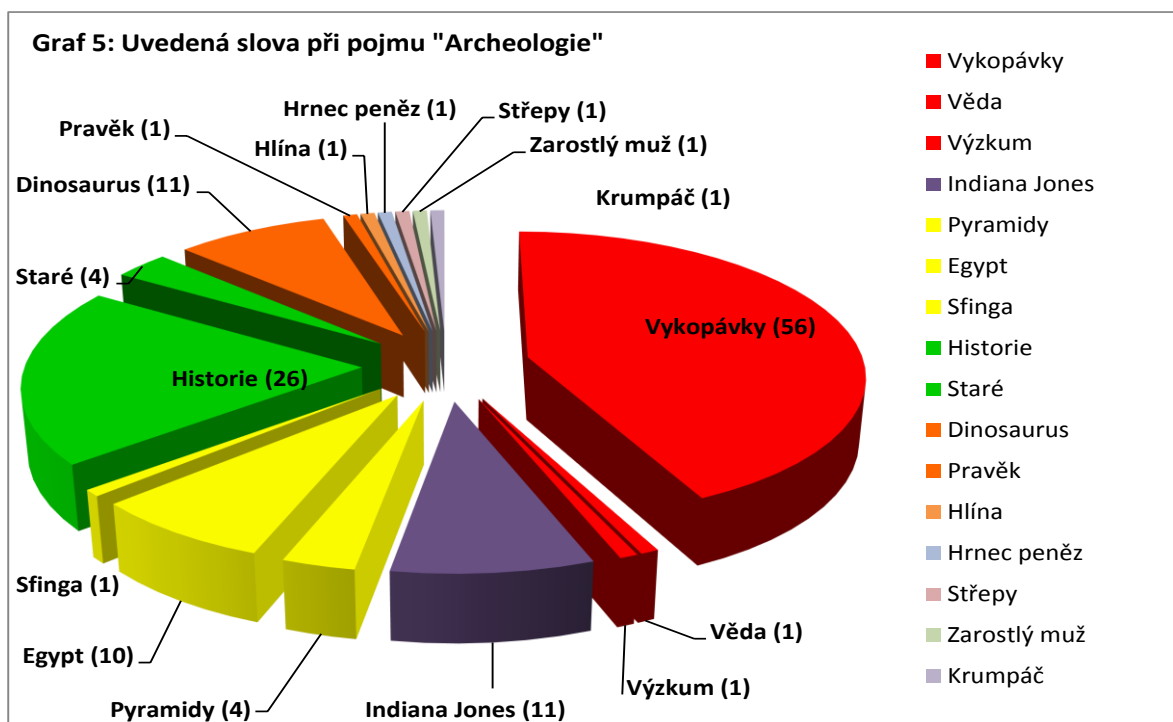

Na základě vzdělání či profesního zaměstnání převažují studenti základních, středních a vysokých škol v kategoriích 11 – 14 let, 15 – 19 let, 20 – 25 let a 26 – 40 let v zastoupení 54 %, nad zaměstnanými (32 %) a důchodci (12 %). V kategorii „Jiné“ pak odpověděli (2 %) respondenti, oba s odůvodněním mateřské dovolené (viz Graf 3). Důvodem vysokého zastoupení studentů vysokých škol (48 %) je dotazníkové šetření v několika třídách na ZČU, dále se mezi těmito studenty nachází i několik jedinců z věkové kategorie 26 – 40 let, kteří stále studují. Studenti středních (25 %) a základních (27 %) škol jsou pak zastoupeni relativně rovnoměrně, vzhledem k provedení průzkumu vždy pouze v jednom ročníku (viz Graf 4).

7.2.2 Vyhodnocení bloku 1: Obecné povědomí o archeologii a její představa

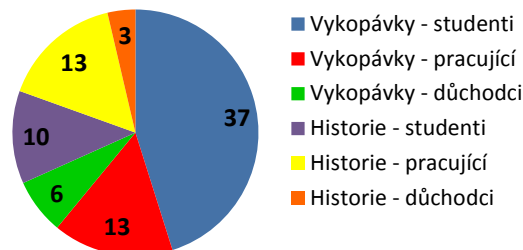
První otázkou bloku, týkajícího se obecného povědomí o archeologii, byla otázka: „Uveďte jedno slovo, které si představíte, když se řekne archeologie“. Po vyhodnocení respondenti odpovídali velmi shodně. Celkem 58 (45 %) respondentů odpovědělo, že pod pojmem archeologie si představí „vykopávky“, „vědu“ nebo „výzkum“. Dalších 30 (23 %) respondentů pak uvedlo slovo „historie“ nebo „staré“. 11 respondentů (8 %) reagovalo jménem „Indiana Jones“, 15 osob (13 %) uvedlo spojitost s egyptskou tematikou („pyramidy“, „Egypt“, „Sfinga“). A 12 respondentů (9 %) uvedlo „Dinosaurus“ nebo „pravěk“. Ostatní pojmy, které se vyskytovaly pouze jednou byly: „Hlína“, „Hrnc peněz“, „Střepy“, „Zarostlý muž“ a „Krumpáč“ (viz Graf 5). Naopak se mi jako velmi překvapivé jevil fakt, že nikdo z dotazovaných nevedl asociace s kostrami nebo poklady.

Tato otázka měla velmi podobný výsledek jako průzkum veřejného mínění v kategorii „Laická veřejnost, který byl uskutečněn v roce 2006 na Katedře Archeologie ZČU se 100 respondenty (Chroustovský – Janíček 2013). I zde laická veřejnost uvedla ve 34 % „Vykopávky“ na prvním místě. Uvedeny ve vysoké míře byly dále asociace s „Historií a minulostí“ (22 %) a „Egyptem“ (12 %). Autoři tohoto průzkumu však byli překvapeni z výskytu „Dinosaurů“ (4 %), které jsem já ve svém průzkumu očekávala.

Dále v mnou provedeném průzkumu u studentů zvítězil pojem „Vykopávky“ (28%), který u pracujících byl na 10% a u důchodců na pouhých 5%. Naopak pojem „Historie“ se nejvíce objevoval právě u zařazení mezi pracujícími (10%) a důchodci (10%). U kategorie „Student“ pak pojem „Historie“ zastupovalo 7% (viz Graf 6). Četnosti v ostatních kategoriích se lišily, nicméně vzhledem k jejich počtu zde není možné všechny detailně rozebrat. Navíc se v převážné většině jednalo o zastoupení v jednotlivých kategoriích v 1 až 2 pojmech.

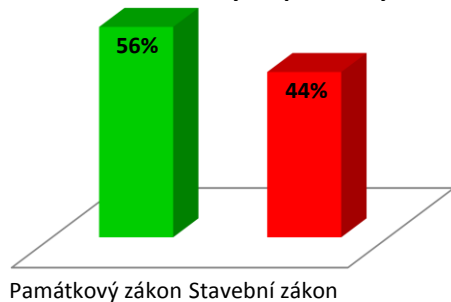
Graf 6: Zastoupení nejčastějších pojmů v rámci věkových kategorií

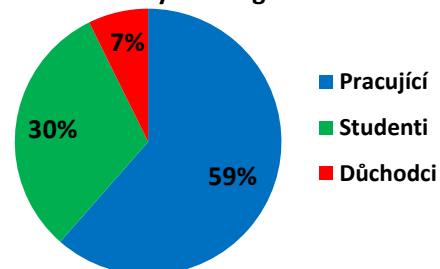
Další otázka směřovala ke znalosti zákonných ustanovení v oblasti archeologie. Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti, přičemž 80 % respondentů odpovědělo, že žádný zákon, ve kterém je archeologie zmíněna nezná nebo uvedlo špatnou odpověď (např. Bible) a pouze 20 % tázaných nějaký zákon znalo. Mezi uvedenými odpověďmi se nacházel památkový zákon a zákon stavební.

Památkový zákon pak uvedlo celkem 15 respondentů (56 %) a zákon stavební uvedlo 12 dotazovaných, tj. 44 % (viz Graf 7). Nejvíce odpovědí bylo z řad pracujících ve věku 26 – 40 let (59 %), na druhém místě pak vědomosti o zákonech měli studenti v kategoriích 15 – 19 a 20 – 25 let (30 %) a poněkud překvapivě důchodci kladně odpověděli pouze v 7 % (viz Graf 8).

Graf 7: Zákon uváděný respondenty

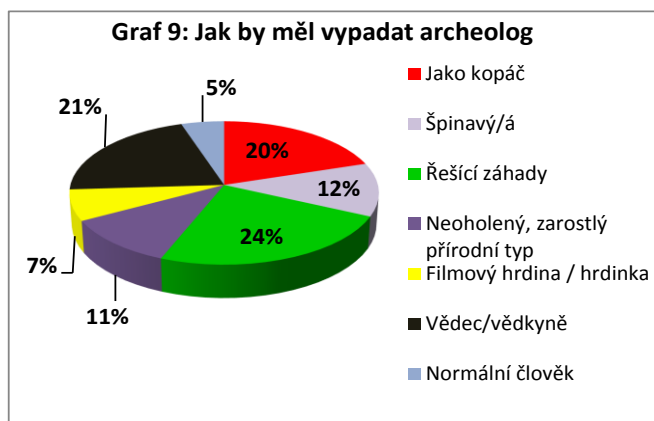

Graf 8: Znalost zákona dle věkových kategorií

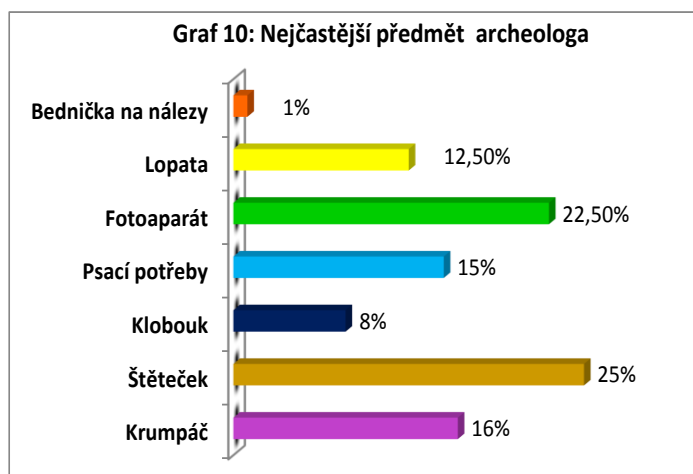
Další otázkou Bloku A byla otázka: „Jak by podle Vás měl vypadat typický archeolog?“ Na uvedenou otázku odpověděli všichni respondenti. Nejvíce odpovědí zaznamenala varianta C – „Řešící záhady“ (24 %), na druhém místě se pak umístila varianta F – „vědec, vědkyně“ (21 %). Naopak překvapivě nejméně odpovědí bylo zaznamenáno u varianty E – „Filmový hrdina“, kde si tuto možnost zvolilo pouze 7 % dotazovaných. Varianty „Kopáč“, „Špinavý“, „Neoholený“ se umístily průměrně mezi 12 - 20 %. Celkem 6 respondentů pak využilo vlastní varianty F, kde všichni uvedli, že si archeologa představují jako „Normálního člověka“ (viz Graf 9).

Zde byly výsledky trochu jiné, než v průzkumu L. Chroustovského a L. Janíčka. Tam zcela zvítězila varianta „Inteligentní, nadaný či odhodlaný jedinec“ (18 %), stejně tak byla velmi často uváděna spojitost s „Normálním člověkem“ (12 %). Velmi podobný výsledek se u této otázky objevil pouze u „Filmového hrdiny“ v 7 % (Chroustovský – Janíček 2013).

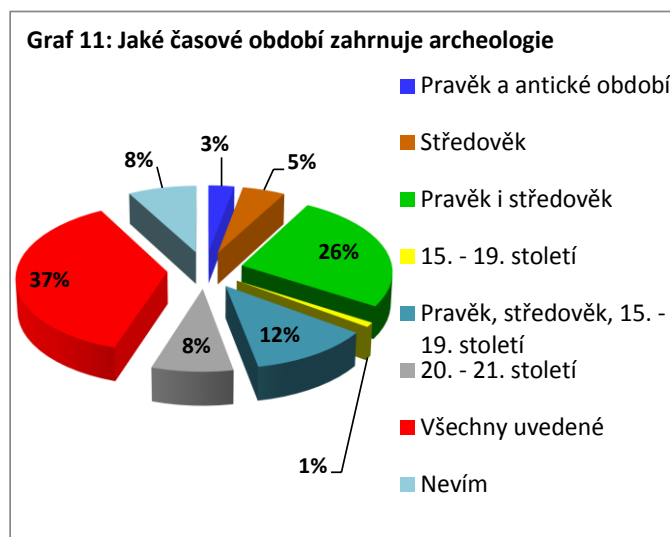

Další otázka č. 7 se dotazovala na nejtýpčtější předmět, kterým archeolog disponuje. Na tuto otázku odpověděli opět všichni respondenti. Nejvíce odpovědí (25 %) bylo u varianty B – „štěteček“, následovala varianta E – „fotoaparát“ (22, 5 %). Naopak pouze 10 respondentů (8 %) odpovědělo, že nezbytným předmětem archeologa je „Klobouk“. Další varianty byly pak respondenty zaškrtnuty v podobném procentuálním zastoupení „Kruppáč“ (16 %), „Psací potřeby“ (15 %) a „Lopata“ (12, 5 %). Jeden respondent pak využil varianty F – kam uvedl: „Bedničku na nálezy“ (viz Graf 10).

Poměrně překvapivě byli v této otázce zastoupeni studenti, kteří v 17 odpovědích uvedli jako nejdůležitější předmět archeologa „Fotoaparát“ spolu se „Štětečkem“ v 15 případech. Štěteček pak uvedla v nejvíce případech i skupina „Pracujících“ v 11 případech a skupina „Důchodci“ v 7 případech. Naopak nejméně bodů získala od studentů a pracujících varianta „Klobouk“ (6 a 3 hlasy) a od skupiny důchodců to pak je varianta „Lopata“.

Poslední otázkou tohoto bloku byla otázka č. 8 „Jaké časové období podle Vás archeologie zahrnuje?“ I na otázku č. 8 odpověděli všichni dotazovaní respondenti. Zde se objevila vysoká variabilita odpovědí. Nejvíce odpovědí tj. 37 % bylo u varianty „Všechny uvedené“ (pravěk, středověk, 15. – 19. století, 20. – 21. století). Ze 131 respondentů naopak 11 respondentů uvedlo odpověď H – „Nevím“. Očekávaným výsledkem byla i druhá nejzastoupenější odpověď „Pravěk i středověk“ v celkovém zastoupení 26 %. Naopak jsem byla velmi překvapena 8 odpověďmi, které považují za archeologii pouze období 20. a 21. století (viz Graf 11). Velmi zajímavé bylo zastoupení žáků od 11 – 14 let (19 osob), kdy 11 z nich správně zodpovědělo variantu G.

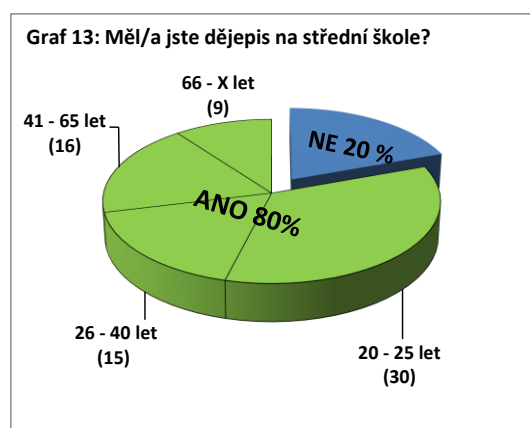
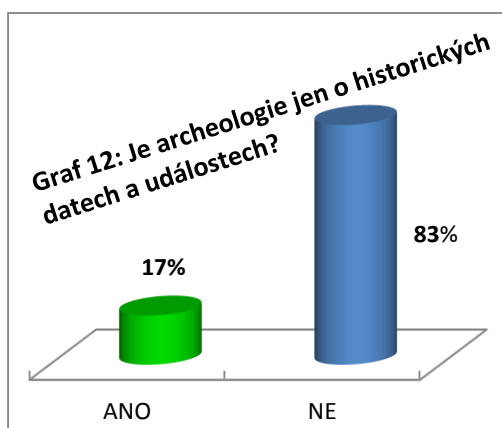

7.2.3 Vyhodnocení bloku 2: Archeologie ve výuce

Zde bylo opět zadáno respondentům 5 otázek.

Otázka č. 9 se respondentů ptala, zda je pro ně archeologie jen o historických datech a událostech. Na uvedenou otázku odpovědělo všech 131 respondentů. Respondenti v 83 % odpověděli, že podle nich archeologie není jen o historických datech a událostech. Pouze 17 % tázaných si naopak myslí, že ano (viz Graf 12). Z těchto uvedených 17% všech respondentů je 23 studentů, kteří zastávají názor o archeologii, jakožto vědě o datech a událostech a více než polovina z těchto studentů (14) jsou studenti z kategorie 11 – 14 let, což tedy dokazuje na značnou neinformovanost v oblasti archeologie na 2. stupni základních škol, kde pravděpodobně archeologie není zmiňována a žáci si na ní vytváří vlastní nepodložené názory.

Další otázka č. 10 byla směřována především na věkové kategorie od 20 let, vzhledem k předpokladu již ukončeného středoškolského vzdělání. Otázka se tázala absolvování dějepisu na střední škole. Ze 131 respondentů odpovědělo, vzhledem k podmínce, 87 tázaných. Osmdesát procent z nich odpovědělo že ano, 20 % dějepis na střední škole nemělo. Ve věkové kategorii 20 – 25 let odpovědělo kladně 30 studentů, v kategorii 26 – 40 let odpovědělo „ANO“ 15 osob, v kategorii 41 – 65 odpovědělo 16 osob, že mělo dějepis na střední škole a v nejstarší kategorii 66 – X let odpovědělo kladně 9 osob (viz Graf 13).

Otázka č. 11 tedy směřovala respondentům, kteří odpověděli kladně „ANO“ na předchozí otázku. Z celkového počtu 70 osob odpovědělo, že dějepis na střední škole mělo déle než 2 roky 37 (tj. 53 %). Velmi vyrovnaný byl rozdíl v kategorii 20 – 25 let, kdy dějepis mělo déle než 2 roky 16 studentů a 14 z nich ho pak mělo max. po dobu 2

let. U ostatních kategorií se pohyboval výsledek kolem 50 % na obou stranách (ano x ne).

Otázka číslo 12 směřovala opět ke všem tázaným respondentům: „Měl by podle Vás být dějepis volitelný předmět?“. Odpověděli opět všichni dotazovaní. 60 % respondentů odpovědělo kladně, podle nich by dějepis měl být volitelným předmětem, který si může zapsat kdokoli, bez ohledu na studovanou školu. 38 % si to nemyslí, podle nich je současná situace vyhovující. 2 respondenti pak odpověděli neuvedenou odpovědí „Nevím“.

Poslední otázka bloku, věnujícího se archeologii ve výuce byla otázka: „Měly by na SŠ humanitního zaměření být hodiny nebo přednášky speciálně věnované archeologii?“. Na otázku odpověděli všichni respondenti. 63 % si myslí, že speciální přednášky či hodiny by na středních školách s humanitním zaměřením být měly. Třicetšest procent odpovědělo, že „Ne“. Opět 2 respondenti odpověděli mimo zadané možnosti odpovědí „Nevím“.

7.2.4 Vyhodnocení bloku 3: Osobní zkušenost s archeologií

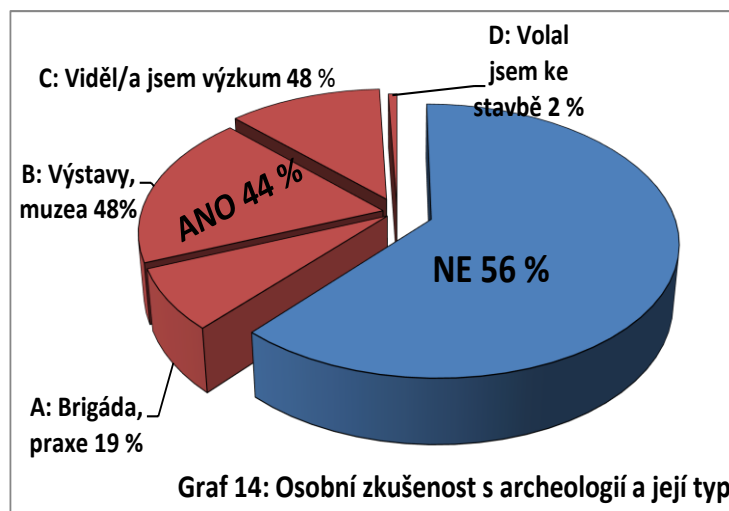
Blok 3 se soustředil na osobní zkušenosti laické veřejnosti s archeologií. V tomto bloku bylo opět 5 otázek.

Otázku č. 14 v tomto bloce zahajoval dotaz, zda má respondent nějakou osobní zkušenost s archeologií. Odpověď zaškrtili všichni tázaní. Poměrně překvapivý výsledek byl, že osobní zkušenost s archeologií má pouze 44 % jedinců. 56 % dotazovaných pak zaškrtilo, že s archeologií nikdy nepřišlo do styku.

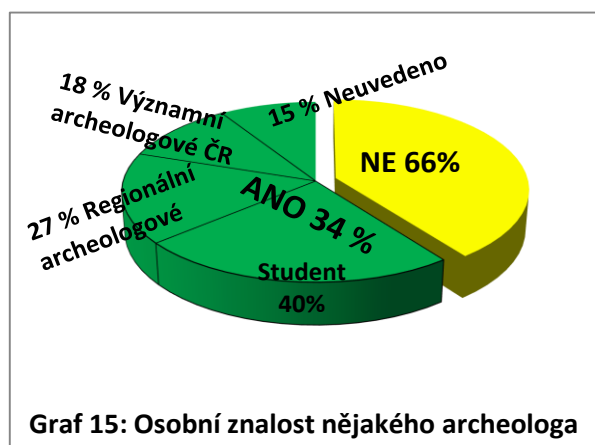
Při porovnání výsledků této otázky s otázkou z průzkumu v r. 2006 jsem dospěla k rostoucím kladným výsledkům. Zatímco v mém průzkumu odpovědělo kladně 44 % (což i přesto pokládám za velmi nízkou hodnotu), v průzkumu Chroustovského a Janíčka odpovědělo kladně pouze 18 % všech respondentů (Chroustovský – Janíček 2013). Tento rostoucí kladný výsledek pokládám za zlepšování prezentace archeologie laické veřejnosti především v oblasti muzejních expozic, tisku a televizních programů.

V případě kladné odpovědi na otázku číslo 14, byli respondenti požádáni o uvedení druhu osobní zkušenosti s archeologií. Nejvíce osobních zkušeností vyplynulo z varianty B – „Výstavy, muzea“, kde je jako svou osobní zkušenost uvedlo celkem 48 % respondentů. Celkem 31 % odpovědí pak uvedla variantu C – „Viděl/a jsem někde

nějaký výzkum (vykopávky). Celkem mne překvapila skupina, která odpověděla A – „Brigáda, praxe“ a to v 19 %, což je dle mého názoru na laickou veřejnosti vysoké číslo. Jeden respondent pak využil možnosti D – „Jiná“, kdy uvedl povolání archeologa ke stavbě (viz Graf 14).

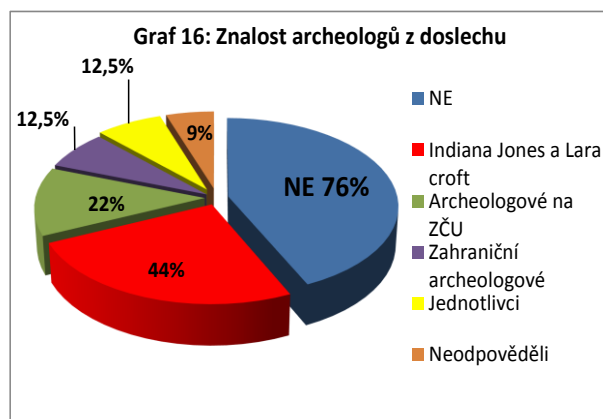

Otázky č. 16 a 17 se pak soustředily na znalost archeologů. V první z nich (č. 16) byl dotaz směřován na osobní znalost nějakého archeologa. Odpověděli všichni respondenti. Celkem 66 % uvedlo, že žádného archeologa osobně nezná, 34 % pak uvedlo osobní kontakty s některými archeology. Z uvedených respondentů, kteří uvedli kladnou odpověď pak 40 % uvedlo, že zná osobně nějakého studenta, 27 % uvedlo regionální archeology a 18 % uvedlo osobní známost s některým z významnějších archeologů v rámci ČR jako např. Jan Klápště, Václav Matoušek, Pavel Vařeka, Evžen Neustupný, Jaromír Beneš atd., zbylých 15 % pak nevedlo jméno (viz Graf 15).

Otázka číslo 17 se pak ptala na libovolné jméno existujícího archeologa. Na otázku odpověděli všichni respondenti. Celkem 76 % respondentů žádné významné jméno archeologa nezná. Kladně tedy odpovědělo jen 24 % respondentů. Nejčastějšími jmény v zadané otázce byla ta, která jsou spojena s filmovými hrdiny tj. Indiana Jonesem a Larou Croft v celkem 44 %. Na druhém místě (22 %), se umístil blok jmen, figurujících na Západočeské univerzitě v Plzni jako Martin Gojda, Pavel Vařeka, Evžen Neustupný, Karel Nováček. To považují za kladný výsledek dotazování se mezi studenty ZČU, i když z jiných oborů. Další v pořadí pak byl blok zahraničních archeologů Howard Carter a Heinrich Schliemann, kteří zde figurovali ve 4 případech (12,5 %). Několik dalších archeologů se zde objevovalo jednotlivě např. Jan Klápště, Tomáš Durdík, Karel Absolon, Miroslav Verner a další. Tři respondenti (9 %) pak otázku nedoplnili o jméno (viz Graf 16).

Otázka číslo 18, která byla zároveň poslední otázkou bloku 3, od respondentů zjišťovala, zda za poslední rok navštívili nějakou výstavu či expozici s archeologickou tematikou, a v případě že ano, jakou a kde. Na otázku odpověděli všichni dotazovaní a detail o typu a místu výstavy uvedli také téměř všichni. Celkem expozici či výstavu s archeologickou tematikou za poslední rok navštívilo 29 % lidí z toho 92 % uvedlo kde. Zbylí respondenti (71 %) uvedli, že za poslední rok nikde nebyli. Z celkového počtu 38 lidí, 9 uvedlo návštěvu archeologické výstavy či expozice v Plzni (Františkánský klášter, Plzeňské historické podzemí, nová expozice Západočeského muzea), 9 respondentů pak uvedlo Brno a to především výstavu o Tutanchamonovi či návštěvu Moravského zemského muzea. Dále například 5 respondentů uvedlo návštěvu zahraničních archeologických památek v Itálii, Řecku, Louvre v Paříži nebo například Ermitáž v Petrohradu. Ostatní respondenti pak uváděli menší regionální výstavy a expozice (K. Vary, Turnov, Příbram atd.).

7.2.5 Vyhodnocení bloku 4: Prezentace archeologie laické veřejnosti

V tomto bloku bylo zadáno respondentům posledních 5 otázek. Otázka číslo 19 se respondentů tázala zda mají dojem, že o archeologii mají dostatek informací díky vhodné prezentaci.

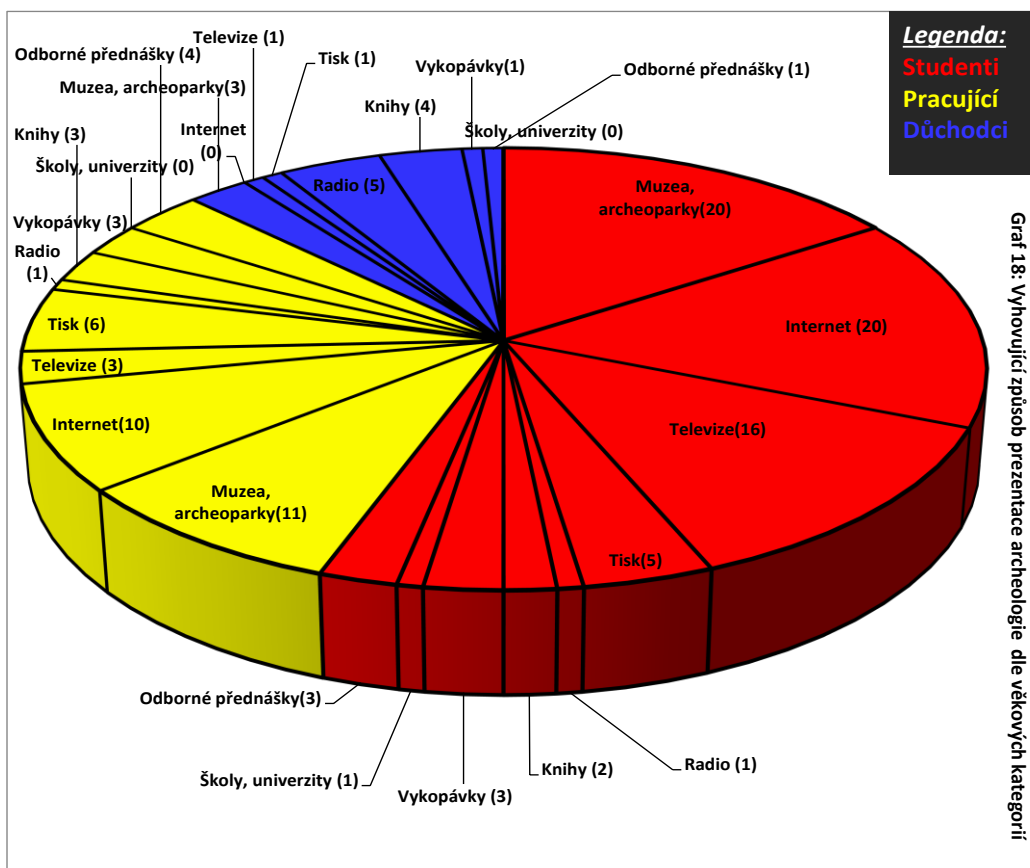
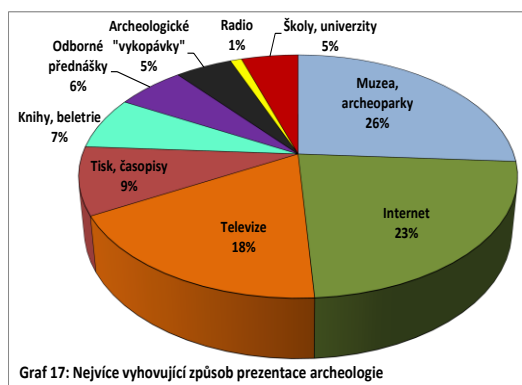
Na zadanou otázku číslo 19 odpověděli všichni respondenti, z celkového počtu 3 respondenti doplnili vlastní odpověď: „Nevím“. Většina respondentů (84 %) odpověděla, že si nemyslí, že by měla dost informací. Pouze 14 % si pak myslí, že informací má dost.

Otázka č. 20 byla tedy směřována na vyhovující způsob prezentace archeologie. Jeden respondent nedbal zaškrtnutí pouze jedné odpovědi a zatrhnul všechny, které odůvodnil, že každý způsob má své výhody i nevýhody. Ostatní respondenti odpovídali jednou odpovědí. Možnost „Muzea a archeoparky“ získala nejvíce odpovědí (26 %), 23 % pak získal „internet“ společně s televizí (18 %). Knihy, tisk a časopisy, radio a odborné přednášky se umístily v zastoupení od 9 do 5 %. Nejméně – pouze jeden bod pak získala prezentace prostřednictvím škol a univerzit (viz Graf 17).

Opět jsem výsledky porovнала s průzkumem veřejného mínění z r. 2006. Zde veřejnost viděla jako nejvhodnější médium prezentace archeologie „Televizní vysílání“ a to ve 20 %. Muzea a speciální expozice zde získaly pouhých 9 %. Internet pak překvapivě získal pouhých 6 % (Chroustovský – Janíček 2013).

Uvedenou otázku jsem se následně rozhodla vyhodnotit i dle 3 věkových kategorií (studenti – pracující – důchodci). Z celkem 71 studentů se nejvíce přiklonilo k variantě „Internet“ a „Muzea, archeoskanzeny“, naopak „Radio“ (1), či odborné přednášky (3) studenty jako prostředek komunikace nezaujaly (viz Graf 18). Pracující se opět, stejně jako studenti přiklonili k muzeím (11) a internetu (10), stejně jako u studentů nezaujal skupinu pracujících „rozhlas“ (1) nebo prezentace skrze „univerzity a školy“(0). U důchodců naopak evidujeme nejvíce odpovědí k variantě „rozhlas“ (5), těsně s prezentací formou publikací (4) a muzei (3). Internetová prezentace se u důchodců nevyskytla ani jednou, stejně jako prezentace skrze univerzity a školy.

V otázce 21 jsem se pak respondentů dotázala, zda si myslí, že je archeologie důležitým vědním oborem pro lidstvo. Na otázku odpovědělo 130 ze 131 respondentů. 120 z nich odpovědělo, že archeologie je důležitým oborem a 9 respondentů si to nemyslelo. Jeden pak opět připsal vlastní variantu „Nevím“

Poslední 2 otázky pak umožnily tázaným se rozepsat. V otázce 22 měl respondent zdůvodnit proč je / není podle něj archeologie důležitým vědním oborem. Na otázku neodpovědělo 32 respondentů, zbytek používal v kladném případě pojmy typu: „Abychom znali minulost, poučení z minulosti, historie, poznání své historie, poznání předků“. V případě, že respondent na otázku 21 odpověděl ne, byly nejčastějšími odpověďmi: „Co bylo, bylo“, „Zdržování staveb“, „Špinavá práce“.

Poslední otázka č. 23 v celém dotazníku pak vyzývala respondenty k návržení vlastního tématu výstavy s archeologickou tematikou, kterou by sami určitě navštívili. Možnost odpovědi v této otázce využilo 44 % respondentů. Většina odpovědí směřovala k výstavě s regionální tematikou, z oblasti pravděpodobného bydliště

respondenta. Velmi zajímavé se mi však jeví i odpovédi, týkající se výstavy k tématu samotné archeologické praxe (např. „Jak pracuje archeolog“ od výzkumu po zpracování“). Několikrát se zde, dle očekávání objevily i témata z antického světa nebo starověkého Egypta. Respondenti dále uvedli několik témat, zabývajících se populárními dinosaury nebo filmovými hrdiny.

Velmi očekávané pak byly dotykové výstavy, které uvedla většina respondentů, bez ohledu na zvolené téma.

7. 3 Závěrečné vyhodnocení průzkumu veřejného mínění

Celkově byl tedy dotazník předložen 131 respondentům z různých věkových kategorií od 11 do 87 let z řad neoborné veřejnosti. Více než polovinu těchto respondentů tvoří studenti, což je způsobeno oslovením několika ročníků na vysokých, středních a základních školách. U pracujících a důchodců byly dotazníky vyplňovány převážně jednotlivci. Očekávanými výsledky bylo prokázat neinformovanost laické veřejnosti v oblasti archeologie. Předpoklad, že si laická veřejnost pod pojmem archeologie představí pojmy typu „Indiana Jones“, „Pyramidy“ nebo „Dinosaury“, se potvrdil. Velmi potěšující byl zjištěný fakt, že většina dotazovaných lidí si pod pojmem archeologie představí „Vykopávky“. Naopak překvapivé bylo, že nikdo neuvedl asociace s kostrami nebo poklady.

Při porovnání těchto výsledků s průzkumem veřejného mínění, který provedli L. Chroustovský a L. Janíček v roce 2006 (Chroustovský – Janíček 2013), jsem dospěla k závěru, že informovanost laické veřejnosti neustále stoupá, spolu s jejím zájmem o archeologii. Dle mého názoru se od uvedeného roku zlepšuje postavení archeologie ve veřejné sféře. Zvyšuje se atraktivita muzejních expozic, které začínají být interaktivnější. Internet se stává základním prostředkem komunikace současné doby a televize zahlučuje své diváky pořady, dokumenty a filmy s archeologickou tematikou. Z tohoto hlediska tedy je možné říci, že se v průběhu několika let zvyšuje obecné povědomí o archeologii, avšak pořád je nutné dbát i na stále vysokou neinformovanost.

Neinformovanost laické veřejnosti plyne i z faktu, že pouze 20 % lidí znalo některé ze zákonných ustanovení. Dalším příkladem špatné představy laické veřejnosti je hlavní předmět, který má archeolog neustále u sebe – „Štětceček“. Naopak určitá

informovanost do jisté míry plyne z otázek č. 9 a 21, které ukázaly, že veřejnost archeologii ve většině vnímá jako důležitý obor pro lidstvo a archeologie podle veřejnosti není jen o historických datech a událostech.

Určitým důvodem neinformované veřejnosti může být, že ve většině dotazovaní respondenti neabsolvovali středoškolskou výuku dějepisu déle než 2 roky. Problém ovšem tkví i v nedostatečné prezentaci archeologických novinek ze strany samotné archeologie. Veřejnost kategoricky zamítla, že by se cítila dostatečně informovaná. Mezi hlavními prostředky komunikace či prezentace se objevoval především internet, který byl hlavním médiem komunikace studentů a pracujících. Naopak u důchodců vítězilo rozhlasové vysílání, které jsem již dříve v této práci uvedla jako komunikační prostředek, sloužící především starším věkovým kategoriím.

Poslední zmínku si v tomto zhodnocení zaslouží osobní zkušenosti veřejnosti s archeologií. Ty měla necelá polovina respondentů, kteří jako osobní zkušenost uváděli především muzejní expozice a archeoparky. Proto bych ráda opět zdůraznila důležitost tvorby vhodných archeologických expozic a krátkodobých výstav, které jsou, jak napověděl i tento průzkum, hlavními prostředky komunikace vědecké archeologie s veřejností.

Tento průzkum veřejného mínění ukázal většinu předpokladů o neinformovanosti, nicméně je nutné podotknout, že veřejnosti má velký potenciál a zájem o rozvíjení znalostí v této oblasti. Je tedy nutné veřejnost vnímat jako subjekt, pro který prezentaci vědní disciplíny vytváříme. Pak bude vztah mezi archeologií a veřejností nastaven ke vzájemnému respektu a pochopení.

8. ZÁVĚR

Cílem zadané diplomové práce bylo shrnutí základních komunikačních prostředků archeologie s laickou veřejností. Vzhledem k velkému objemu dat byla pozornost soustředěna na základní problémy, týkající se komunikace archeologie s veřejností, na základě dostupné české i zahraniční literatury. Podstatnou součástí práce pak bylo obecné zhodnocení komunikačních prostředků a jejich příklady na území České republiky (viz Kap. 3 a 4). Hodnoceny byly základní nedostatky v oblasti komunikace s veřejností, ale i přínos její existence. Prostor byl dále poskytnut vysvětlení komunikace archeologie s veřejností v některých paragrafech obecně závazných předpisů.

Dále jsem se snažila podložit uvedené informace názorem samotné veřejnosti. Pro toto zpracování bylo využito odpovědí 131 anonymních respondentů od 11 do 87 let, kteří ochotně vyplnili dotazník věnující se uvedené problematice. V tomto průzkumu byla zjištěna očekávaná neinformovanost veřejnosti v oblasti archeologie. Nicméně veřejnost, dle svých odpovědí o archeologii stojí a chce být informována více skrze jednotlivé dostupné komunikační prostředky.

Jsem si vědoma, že značná část témat spojených s komunikací archeologie s veřejností a způsob archeologické prezentace zůstala v této diplomové práci nedotčena, nebo jsem se o nich zmínila velmi obecně. Například kapitola 6, kde jsem poukázala pouze na některé vhodné způsoby komunikace archeologie s veřejností v zahraničí, které jsem měla možnost osobně pozorovat, vyzkoušet nebo absolvovat. Prostor pro další vyhodnocování v budoucnu pak zůstal i v kap. 7, která zhodnocuje provedený průzkum veřejného mínění. Úkolem práce nebyl seznam všech archeologických institucí a akcí s archeologickou tematikou, ale zdůraznění úlohy archeologa při zprostředkování informací laické veřejnosti a následné ochraně archeologického dědictví.

Touto prací jsem se snažila přispět k rozvoji a diskuzi v oblasti veřejné archeologie. V průběhu zpracování této práce se mi podařilo osvětlit některé základní problémy komunikace mezi archeologií a laickou veřejností. Zároveň však mnoho dalších otázek během práce vyplynulo a získalo prostor pro budoucí diskuzi.

Téma komunikace archeologie s veřejností je velmi složitou problematikou, se kterou souvisí mnoho dalších oborů, jakými jsou kupříkladu muzeologie, historie, pedagogika,

žurnalistika, sociologie a mnoho dalších. Není tedy možné v rozsahu jedné diplomové práce detailně rozebrat všechny kategorie archeologické prezentační činnosti a vydávat je za kompletní. Nicméně je možné a splnitelné vytvořit jakýsi základní přehled a odrazový můstek pro další zpracování jednotlivých sekcí.

V rámci této diplomové práce jsem několikrát poukázala na důležitost komunikace mezi archeologií a laickou sférou. Cesta komunikace rozhodně nevede přes svěřování výzkumů do rukou amatérů, abychom jim ukázali, jak náročná práce archeologie může být. Měli bychom se však zamyslet nad ideálními případy prezentace a komunikace v našem prostředí. Měli bychom nearcheologům umožnit účast (aktivní i pasivní) na archeologických výzkumech a umožnit jim například dokumentaci skutečných nálezů. Takové prostředky komunikace dokáží na laiky zapůsobit mnohem více, než slovo nebo obrázek v novinovém článku (Neustupný, 2013, 91). Důležitý je pak i náš vlastní přístup k veřejnosti a komunikaci s ní.

Způsobů, jak veřejnost seznámit s archeologií a jejími výsledky, je mnoho. Je však nezbytné, aby se do těchto způsobů interesovalo i dostatečné množství archeologů, kteří se budou věnovat na plno právě archeologii orientované na veřejnost. Někteří archeologové se však cítí příliš zaneprázdněni samotnou vědou, než aby se zabývali předáváním výsledků svého bádání veřejnosti. Často dokonce ani necítí potřebu laickou veřejnost informovat s odůvodněním, že veřejná archeologie a komunikace s veřejností není archeologií. Vyskytují se dokonce názory, že informování veřejnosti o vědeckých zjištěních není práce pro archeologa. *„Od akademika financovaného z veřejných zdrojů je takovéto prohlášení ohromující a urážlivé“* (Bahn 2007, 105; Dolák 2012, 9). Důležité je, že si potřebu investovat čas a energii do informování a vzdělávání laiků stále častěji uvědomuje více odborníků, kteří se veřejné archeologii začínají intenzivně věnovat. A stejně tak dobrou zprávou pro archeology je samotné zjištění, že zájem veřejnosti o archeologii neupadá, ale naopak stoupá (Moravec 2008; Moravec 2012, 5; Neustupný 2005; Tichý 2005), což mj. plyne i z průzkumu veřejného mínění, který jsem pro účely této diplomové práce provedla (viz Kap. 7).

I když u nás často ještě „komunikační archeologie“ hledá v archeologii své místo a je považována za odvětví, které není samostatným oborem, můžeme říci, že zájem o ní v řadách odborných archeologů neustále narůstá. Jednotlivci na toto téma již mnoho publikovali a snaží se klást důraz na takový typ archeologie, který jí pomáhá být vědou, akceptovanou širokým spektrem veřejné sféry. Díky takovým individuálním

pracím, kterých v poslední době výrazně přibývá, se právě toto odvětví stává respektovanějším a uznávanějším.

V České republice jsem uvedla příklady několika komunikačních prostředků, které archeologie pro kontakt s veřejností používá.

Základní institucí, která má k archeologii nejbližší je muzeum, které zprostředkovává osobní kontakt návštěvníka přímo s artefaktem. V práci jsem se dotkla několika příkladů archeologických expozic a výstav v ČR, které jsem se snažila zhodnotit z hlediska jejich dopadu na veřejnost. Jak vyplynulo, v ČR jsou zastoupeny kategorie výstav, které veřejnost uspokojí, nadchnou, ale i zklamou. Archeologické muzejní expozice před sebou mají ještě dlouhou cestu, kterou musí nutně projít i sami archeologové.

V rámci správné archeologické prezentace v muzeích je nutná kvalitní výuka muzejní prezentace a to i v rámci oboru archeologie na VŠ. Nezbytná je dále fundovaná kritika muzejní archeologické prezentace a její publicita. A v neposlední řadě zkoumání úlohy prezentace archeologie v kontextu masové a virtuální komunikace z hlediska archeologického povědomí společnosti (Dolák 2012, 13).

Důležitými médii, zprostředkovávajícími archeologii laikům, jsou tisk, televize, internet a knihy. S neustále narůstajícím zájmem o archeologii v českých poměrech, narůstá i produkce informací v těchto médiích ze strany samotné archeologie. Důraz by však měl stále být kladen na obsah a styl podávaných informací archeology tak, aby kvantita informací nepřevýšila jejich vlastní kvalitu. Archeologové by si měli uvědomit jejich důležité postavení ve zprostředkovávání informací neodborníkům a přistupovat k nim zodpovědněji, a to nejen v oblasti standardních médií komunikace, ale i v komunikaci s veřejností v oblasti legislativy, která je u nás zakotvena ve 3 hlavních předpisech.

Veřejnost se díky komunikaci, o kterou se archeologie prostřednictvím výše zmíněných prostředků (viz Kap. 3 a 4) snaží, dostává do podvědomí její důležitost pro poznání minulosti. Odměnou za čas strávený prezentací a komunikací archeologů s neodbornou, laickou veřejností je pak její podpora ať už finančního nebo duchovního rázu. Informovaná a již zainteresovaná veřejnost se spolu s archeology pak aktivně zapojuje do ochrany archeologického dědictví pro budoucí generace. Ráda bych se tématu komunikace archeologie s veřejností věnovala i nadále, vzhledem k nutnosti zachování archeologických památek pro budoucí generace. Tyto památky nebudou

však nikdy dostatečně chráněny, pokud je veřejnost chránit nebude chtít. A právě ochrana archeologických památek, ať už movitých nebo nemovitých je základním pilířem, který nás jako archeology nabádá ke spolupráci a poučování neodborné veřejnosti.

Problém komunikace archeologie s veřejností tkví v dnešní době v soutěživosti různých zdrojů o lidskou pozornost, nicméně archeologie v dnešní době komunikuje s veřejností a získává si její pozornost daleko lépe, než kdykoliv předtím⁶³.

⁶³ Z emailové korespondence s N. Merrimanem 24. 4. 2014, 15:14h.

9. RESUMÉ

This diploma thesis deals with problems of the communication between archaeology and the general public. It focuses on basic information about the relationship between archeology and the general public. Information comes from publications of regional, national and international literature, written sources and the author's own experiences.

The aim of the thesis is firstly the analysis and comparison of current situation in popularization and communication in general. Secondly, the main topic of this thesis is analysis of communication between archaeology and general public in Czech archaeology. This will be based mainly on national literature, internet sources and experiences from different types of presentation of archeology.

Next, there is the practical part which contains the point of view of the general public, which was made through a public opinion survey. This Research of Public Opinion Survey contained 23 questions, structured to obtain information which the general public believes about archaeology.

One direct value of the Survey is to gather and analyze the public's ideas for ways to improve communication between archaeology and general public knowledge and understanding. Some of the chapters also contain various international and foreign analogies, aimed at helping the public's understanding by comparisons of archaeology in Czech Republic with global examples.

Attachments contain graphs of results of this opinion public survey, images from presentations and other pictures, which are connected with the main topic of this diploma thesis: Communication between archeology and the general public.

10. LITERATURA A POUŽITÉ ZDROJE

10. 1 Použité prameny

- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.
- Mezinárodní smlouva č. 99/2000 Sbírky mezinárodních smluv.
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu.
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu ve znění pozdějších předpisů.

10. 2 Použitá literatura

ABUŠINOV, R. 2003: Archeoparky u našich sousedů. Ale proč ne v České republice?, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 219 - 223.

ASCHERSON, N. 2004: Archaeology and the British media. In Merriman, N. (ed.), Public Archaeology: 145 – 158. Abingdon: Routledge.

BABOUČEK, P. – HLEDÍKOVÁ, J. – JANDÁKOVÁ, P. - PLAMÍNEK, J. – SVATOŠ, V. – ZETĚK, J. 1996: Řízení neziskových organizací. Praha: Lotos.

BAHN, P. – VERTUT, J. 1989: Images of the Ice Age. Facts on File. California: University of California Press.

BAHN, P. – RENFREW, C. 1991: Archaeology: Theories, Methods and Practice. London: Thames and Hudson Ltd.

BAHN, P. 1995: Jak blufovat o archeologii. Praha: Talpress.

BAHN, P. 1997: Příběh archeologie. Praha: Argo.

BAHN, P. – TIDY, B. 2000: Archaeology: A very short introduction. Oxford: Oxford Paperbacks.

BAHN, P. 2002: Vepsáno do kostí. Jak lidské ostatky odhalují tajemství mrtvých. Praha: Mladá fronta.

BAHN, P. 2007: Archeologie: průvodce pro každého. Praha: Dokořán.

BAILEY, D. 2013: Interview with Cornelius Holtorf, Studii de Preistorie 10, Rumunsko: Asociația Română De Arheologie, 7 – 12.

BEALE, W. T. – HEALY, P. F. 1975: Archaeological Films: The Past as Present, American Anthropologist, 77/4. Oxford: Blackwell Publishing, 889 - 897.

BEDNÁŘ, P. 2010: Pod synagogou archeologové objevili základy starých domů, Mladá fronta DNES, 18. 8. 2010

BENEŠ, J. 1981: Muzejní prezentace. Praha: Národní muzeum.

BENEŠ, J. 1997: Základy muzeologie. Opava: Open Education & Sciences.

- BENEŠ, J. 2006:** Vysokoškolská archeologie v čase tichých proměn, Archeologické rozhledy 58/4. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 159 - 162.
- BENEŠ, P. - KRÁLÍK, M. - KREIBICOVÁ, B. - NÝVLTOVÁ FIŠÁKOVÁ, M. - POKORNÝ, P. - SKLENÁŘ, K. - ŠÍDA, P. 2006:** Lovci mamutů. Katalog výstavy. Praha: Národní muzeum.
- BENEŠ, J. 2008:** Archeopark Netolice & Gabreta. Netolice: Město Netolice, Archeos o. s.
- BENEŠOVÁ, D. – HRUBÝ, P. 2000:** Vlachovo Březí od pravěku po dnešek. České Budějovice: Archeos o. s.
- BEZDĚK, M. 2004:** Archeologie pro nearcheology. Nepublikovaná bakalářská práce na fakultě humanitních studií Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň.
- BERANOVÁ, M. 2002:** Slované. Praha: Libri.
- BÖHM, J. 1941:** Kronika objeveného věku. Praha: Družstevní práce: Svět.
- BORKOWSKI, W. 2003:** Experimental Archaeology in the Media, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 178 – 180.
- BRAVERMANOVÁ, M. – LUTOVSKÝ, M. 2001:** Hroby, hrobky a pohřebiště českých knížat a králů. Praha: Libri.
- BRITAIN, M. – CLACK, T. (eds.) 2007:** Archaeology and the Media. Walnut Creek: Left Coast Press.
- BROCKMAN, J. 2008:** Třetí kultura: za hranice vědecké revoluce. Praha: Academia.
- BUREŠ, M. 1987:** Plochá kostrová pohřebiště doby laténské v Praze – Die Flachgräberfelder der Latenzeit in Prag. Archaeologica Pragensia 8, 5 – 156.
- BUREŠ, M. – VAŘEKA, P. 1997:** Hmotná kultura sídlištního komplexu u sv. Petra na Poříčí ve vrcholném a pozdním středověku – výzkum v letech 1988 – 1990 (nálezy z kosti, kamene, bronzu, skla a keramické plastiky) – Die materielle Kultur des Siedlungskomplexes bei St. Peter auf dem Poritsch (Na Poříčí) m Hoch – und Spätmittelalter anhand der Grabung 1988 – 1990 (Knochen-, Stein-, Bronze- und Glasfunde, Keramikfiguren. Archaeologica Pragensia 13, 145 – 156.
- BUREŠ, M. 1999a:** Letní mezinárodní škola archeologie, Archeologické rozhledy 51/4. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 883 – 884.
- BUREŠ, M. 1999b:** Tábor experimentální archeologie, Archeologické rozhledy 51/4. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 885.
- BUREŠ, M. 2000:** Nástin problematiky managementu v současné archeologii, Archaeologia Iuvenis 6/1, 32 – 43.
- BUREŠ, M. – KAŠPAR, V. – VAŘEKA, P. 2000:** Archaia – nestátní archeologický ústav: metody a přístupy – Archaia – ein nicht staatliches archäologisches Institut: Methoden und

Forshungeinstellung. In: Badania archeologiczne na górnym Śląsk i ziemiach pogranicznych w 1996 roku. Katowice: Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego 205 – 220.

BUREŠ, M. 2003a: Archeologické dědictví a veřejnost, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 183 – 192.

BUREŠ, M. 2003b: Deset let nestátní archeologie v České republice, vznik, současný stav a možnosti dalšího vývoje. In: Šmejda, L. – Vařeka, P. (eds.), Sedmdesát neústupných let. Plzeň: Katedra archeologie ZČU.

BUREŠ, M. 2004: Archeologie a veřejnost, Archeologické rozhledy 56/2. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 421 – 423.

BUREŠ, M. – VAŘEKA, P. 2004: Archeologický park Liboc. Vznik a koncepce jednoho vzdělávacího projektu, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 5. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 191 – 218.

BUREŠ, M. 2005: Archeologie a veřejnost. In: Šmolíková, M. – Bureš, M. a kol. (eds.), Veřejná archeologie I., Příspěvky ke konferenci Archeologie a veřejnost 2004. Ústí nad Labem: Králová – Villa Nova Uhřínov o. s. pro Veřejnou archeologii o. s., 33 - 40.

BUREŠ, M. 2006: Krajina, archeologické kulturní dědictví a architektonické památky. Evropské úmluvy a některé jejich ekonomické aspekty, In: Kodet, V. – Moravec, J. (eds.): Politika krajiny, Evropská úmluva o krajině a ekonomické souvislosti. Praha, 31 – 43.

BUREŠ, M. – PAŘEZ, J. 2008: Mezinárodní letní škola archeologie v Čechách a dva příklady výzkumu netradičního oživení archeologických lokalit. In: Šmolíková, M. – Bureš, M. a kol. (eds.), Veřejná archeologie II., Příspěvky ke konferenci Archeologie a veřejnost 2005. Ústí nad Labem: Králová – Villa Nova Uhřínov o. s. pro Veřejnou archeologii o. s., 11 – 30.

BUREŠ, M. 2013a: V tisku: Management archeologického dědictví jako politika možného.

BUREŠ, M. 2013c: Česká archeologie v tržním prostředí. In: Šmolíková, M. – Bureš, M. a kol. (eds.), Veřejná archeologie IV., Příspěvky ke konferenci Archeologie a veřejnost 2007 a 2013. Praha: Ústav pro archeologii FF UK Praha a Veřejná archeologie o. s., 121 – 134.

BUSCOMBE, E. 1988: The BFI Companion to the Western. London: BFI.

CARMAN, J. – McDAVID, C. – SKEATES, R. 2012: The Oxford Handbook of Public Archaeology. USA: Oxford University Press.

CÍLEK, V. – DRESLEROVÁ, D. – HÁJEK, P. – POKORNÝ, P. – SÁDLO, J. 2005: Krajina a revoluce. Praha: Malá Skála.

ČTK - LIDOVÉ NOVINY 2013: Hradiště v Plzni zajímá archeology, zkoumají pravěkou lokalitu, Lidové noviny, 13. 8. 2013.

- ČTVERÁK, V. – LUTOVSKÝ, M. – SLABINA, M. – SMEJTEK, L. 2003:** Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha: Libri.
- CVRČEK, J. – NAJMAN, R. 2000:** Dětský pravěký skanzen Altamira Kosmonosy, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 1. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 175 – 178.
- DARVILL, T. 2009:** Concise Oxford Dictionary of Archaeology. Oxford: University Press.
- DARVILL, T. – MARSHALL, P. – PARKER PEARSON, M. – WAINWRIGHT, G. 2012:** Stonehenge remodelled, *Antiquity* 86/334, Cambridge: Antiquity Publications Ltd, 1021 – 1040.
- DESVALLÉES, A. – MAIRESSE, F. 2010:** Key Concepts of Museology. Paris: Armand Colin.
- DINEEN, J. 1999:** 100 Největších objevů archeologie. Praha: Columbus.
- DOHNÁLKOVÁ, H. – DRNOVSKÝ, V. – SLEZÁK, M. – TICHÝ, R. 2009:** Archeopark pravěku ve Všestarech: základní teze, *Živá archeologie*. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 10. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 83 – 89.
- DOLÁK, J. 2010:** Komunikace archeologie prostřednictvím muzejních expozic. In Ungerman, Š. – Přichystalová, R. (eds.). *Zaměřeno na středověk. Zdeňkovi Měřínskému k 60. narozeninám*. Praha: Lidové noviny.
- DOLÁK, J. 2012:** Prezentace archeologie. Nепublikovaná dizertační práce na Ústavu archeologie a Muzeologie Masarykovy Univerzity v Brně. Brno.
- DRAGOUN, B. 2000a:** Villa Nova Uhřínov, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 1. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 179 – 180.
- DRAGOUN, B. 2000b:** Příspěvek k technologii zpracování dřeva ve středověku, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 1. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 145 – 146.
- DRAGOUN, B. 2006:** Několik poznámek k budování a provozu archeologického muzea v přírodě, *Živá archeologie*. (Re)konstrukce a experiment v Archeologii 7. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 88.
- DRAGOUN, B. 2013:** Rekonstrukce archeologických objektů, *Časopis Společnosti přátel starožitností* 121/2, 125.
- DRAKE, N. 2009:** Tutanchamon – Kniha stínů. Ostrava: Domino.
- DRDA, P. – RYBOVÁ, A. 1998:** Keltové a Čechy: Praha Academia.
- DUFKOVÁ, M. – FRIDRICH, J. – MATOUŠEK, V. 1992:** Doteky pravěku a antiky I. Praha: Katalog Národního muzea doprovázející první hmatovou výstavu.

- DUFKOVÁ, M. – MATOUŠEK, V. 1994:** Doteky pravěku a antiky 1 a 2. Archeologické hmatové výstavy. Praha: Společnost přátel starožitností 32/3, 129 – 139.
- DVOŘÁČKOVÁ, R. 2011:** Současné expozice pavilonu Anthropos a muzea Dolní Věstonice. Nepublikovaná bakalářská práce na Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity v Brně. Brno.
- EL HAKIM, CH. 1994:** Tajemství pyramid. Praha: Eko – konzult.
- FOKKENS, H. – HARDING, A. 2013:** Oxford Handbook of the European Bronze Age. Oxford: University Press.
- FORET, M. 1994:** Komunikace s veřejností. Brno: Masarykova univerzita v Brně.
- FRANK, S. 2003:** Reel reality: Science consultants in Hollywood, *Science as Culture* 12/4, 427 – 469.
- FRIDRICH, J. – RULF, J. 1994:** Studium českého pravěku v letech 1969-1994, *Archeologické rozhledy* 46. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 505–526.
- FRÖHLICH, J. 1997:** Písecko v zrcadle archeologie. Písek: Prácheňské muzeum v Písku.
- GOGOVIČ S. 2011:** Archeológia a múzejná prezentácia. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa – Filozofická fakulta, Katedra muzikológie.
- GOJDA, M. 2008:** Archeologie, společnost a univerzitní vzdělání. Poznámky k aktuálním trendům, *Archeologické rozhledy* 60/4. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 755 - 768.
- GREGOROVÁ, J. A KOL. 2003:** Prezentácia architektonického dedičstva I. Bratislava: STU.
- GREGOROVÁ, J. 2008:** Ranostredoveké centrum Mikulčice – Kopčany – Chránit' a oživiť. In: Šmolíková, M. – Bureš, M. a kol. (eds.), *Veřejná archeologie II., Příspěvky ke konferenci Archeologie a veřejnost 2005. Ústí nad Labem: Králová – Villa Nova Uhřínov o. s. pro Veřejnou archeologii o. s., 41 - 51.*
- HAJŠMAN, J. – ŘEZÁČ, M. – SOKOL, P. – TRNKA, R. 2009:** Příručka amatérského archeologa aneb do mrtvých se nekope. Praha: Libri.
- HALL, M. A. 2004:** Romancing the stones: Archaeology in popular cinema, *European Journal of Archaeology* 7/2, Luton: Pantaneto Press, 159 – 176.
- HARDING, A. 2006:** Enclosing and exluding in Bronze Age Europe. In: Harding, A. – Sievers, S. – Venclová, N. (eds.). *Enclosing the Past. Inside and Outside in Prehistory.* Sheffield: J. R. Collis Publications, 97 – 115.
- HARDING, A. 2007a:** Communication in archaeology, *European Journal of Archaeology* 10/2-3, Luton: Pantaneto Press, 119-133.
- HARDING, A. – VENCLOVÁ, N. 2007b:** Communication in archaeology, *European Journal of Archaeology* 10/2-3, Luton: Pantaneto Press, 117 – 118.
- HAVLÍČEK, F. 2012:** Nové strategie popularizační činnosti v archeologii. Realizace

archeologické popularizace na území města Boskovice a vyhodnocení jejího dopadu. Nepublikovaná diplomová práce na Ústavu Archeologie a muzeologie Masarykovy Univerzity. Brno.

HOLTORF, C. 2005: From Stonehenge to Las Vegas. Archaeology as Popular culture. Lanham: Altamira Press.

HOLTORF, C. 2007a: Can you hear me at the back? Archaeology, communication and society, *European Journal of Archaeology* 10, Luton: Pantaneto Press, 149 – 165.

HOLTORF, C. 2007b: Archaeology is a brand! The meaning of archeology in popular culture. Oxford: Archaeopress.

HRALA, J. 1976: Malý labyrint archeologie. Praha: Albatros.

HURWIT J. M. 1999: The Athenian Acropolis: history, mythology, and archaeology from the Neolithic era to the present. Cambridge: Cambridge University Press.

CHARVÁT, P. 2012: Václav, kníže Čechů. Praha: Vyšehrad.

CHLOPČÍKOVÁ, E. 2012: Právní aspekty provádění záchranného archeologického výzkumu. Nepublikovaná diplomová práce na katedře správní vědy a správního práva Masarykovy univerzity. Brno.

CHROUSTOVSKÝ, L. – JANÍČEK, L. 2013: Veřejnost a archeologie. In: Bureš, M. – Popelka, M. - Šmidtová, R. – Šmolíková, M. (eds.), *Veřejná archeologie IV. Příspěvky z konferencí Archeologie a veřejnost 2007 a 2012*. Praha: Ústav pro archeologii. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, *Veřejná archeologie*, o. s., 11 - 28.

CHYTRÁČEK, M. – ŠMEJDA, L. 2005: Opevněný areál na Vladaři a jeho zázemí, *Archeologické rozhledy* 67. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 3 – 56.

JAKLOVÁ, V. - KOSTKA, M. - TUREK, J. 1992: Anketa - Co víte o pravěku?, *Archeologické fórum* 3, 77 - 85

JANKOVÝCH, M. 2009: Právní aspekty provádění archeologických výzkumů. Nepublikovaná diplomová práce na katedře správní vědy a správního práva Masarykovy univerzity. Brno.

JÍROVÝ, Z. 2003: Postavení muzeí v místní a regionální kultuře. In: : Brabcová, A. (ed.), *Brána muzea otevřená*. Náchod, 132 - 141.

JIRÁŇ, L. – VENCLOVÁ, N. 2008: Archeologie pravěkých Čech. Praha: Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.

JOYCE, R. A. 2008: Ancient Bodies, Ancient Lives: Sex, Gender, and Archaeology. London: Thames & Hudson.

JUŘINA, P. A KOL. 2009: Náměstí Republiky. Výzkum století. Praha: Archaia o. s. s podporou Palladium Praha s. r. o.

KESNER, L. 2003: Expozice jako prostor. In *Bulletin Moravské galerie v Brně 2002 – 2003*. Brno: Moravská galerie, Společnost přátel MG.

- KESNER, L. 2005:** Marketing a management muzeí a památek. Praha: Grada publishing, a.s.
- KLSÁK, J. 2006:** Prezentace archeologického výzkumu zaniklého kostela sv. Mikuláše pod Krudumem. Karlovy Vary: Krajské muzeum Karlovarského kraje.
- KLSÁK, J. – TAJER, J. 2007:** Průvodce po významných archeologických lokalitách v Karlovarském kraji. Karlovy Vary: Karlovarský kraj.
- KLSÁK, J. – PREKOP, F. – SVOBODA, L. – TAJER, J. 2011:** 100 let terénní archeologie v Karlovarském kraji. Karlovy Vary: Karlovarský kraj.
- KOPECKÁ, J. 2008:** Bude Vladař národní památkou?, Karlovarský deník, 21. 6. 2008.
- KOVÁRNÍK, J. 2009:** Stručné dějiny muzeí v přírodě, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v Archeologii 10, Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 78-82.
- KOŽEŠŇÍKOVÁ, D. 2013:** Univerzita zažila historický nájezd archeologů: Rozhovor s Timothy Darvillem, Univerzitní noviny září – říjen 3/1, Plzeň: Západočeská univerzita.
- KRAUS, R. 2007:** Archeologie v expozicích Moravského zemského muzea, Jihomoravského muzea ve Znojmě, Regionálního muzea v Mikulově, Masarykova muzea v Hodoníně, Vlastivědného muzea v Olomouci, Muzea Těšínska, Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně a Slovákého muzea v Uherském Hradišti. Nepublikovaná bakalářská práce na Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity v Brně: Brno.
- KUNA, M. 2000:** Česká archeologie v postmoderní době, Archeologické rozhledy 52. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 404 – 408.
- LANGER, J. 2005:** Atlas památek. Evropská muzea v přírodě. Ilustrovaný průvodce po muzeích lidové architektury. Praha: Baset.
- LEAKEY, R. E. 1981:** The Making of Mankind. New York: Dutton Adult.
- LEÓN, B. 2007:** Science on Television. The Nature of Scientific Documentary, European Journal of Archaeology 10, Luton: Pantaneto Press, 149 – 165.
- LODROVÁ, M. 2003:** Legislativa archeologické památkové péče v České republice a vybraných zemích. Nepublikovaná diplomová práce na katedře archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň.
- LUTOVSKÝ, M. – PROFANTOVÁ, N. 1995:** Sámova říše. Praha: Academia.
- LUTOVSKÝ, M. – STÁTNIKOVÁ, P. – ŠMOLÍKOVÁ, M. 2001:** Praha na úsvitu dějin – zrození metropole. Praha: Muzeum hlavního města Prahy.
- LUTOVSKÝ, M. 2011:** Jižní Čechy v raném středověku. Slovanské osídlení mezi Práchní a Chýnovem. České Budějovice: Veduta
- MACHÁČEK, J. 1992:** Starohradištní obydlí z Břeclavi – Pohanska. In: Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity E 37. Brno: Masarykova univerzita. 103 – 114.

- MACHÁČEK, J. 1996:** Archeologie a internet. In: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. 45/M1, 81 – 89.
- MACHÁČEK, J. 1997:** Metoda základního zpracování archeologických vědeckých dat s pomocí počítačové podpory. In: Macháček, J. (ed.), Počítačová podpora v archeologii 1. Brno: Masarykova univerzita.
- MACHÁČEK, J. – SOUKUP, M. 2001:** Bibliografická služba a internet, Archeologické rozhledy 53. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 182.
- MALÝ, S. – VARHANÍK, J. 2011:** Zákon o státní památkové péči. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- McGIMSEY, CH. R. 1972:** Public Archaeology. New York: Seminar Press.
- MACINTOSH, J. 1996:** Archeologie. Praha: Fortuna Print.
- MATOUŠEK, V. 1997:** Člověk a jeskyně v Českém krasu. Ilustrovaný průvodce pravěkem. Praha: Národní muzeum.
- MATOUŠEK, V. 2006:** Několik poznámek k vysokoškolské výuce archeologie, Archeologické rozhledy 58. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 153 - 157.
- McLUHAN, M. 1964:** Understanding Media. The Extensions of Man. London: Routledge & Kegan Paul.
- McMANAMON, F. P. 1991:** The many publics for archaeology, American Antiquity 56/1, USA: Society for American Archaeology, 121 – 130.
- McMANAMON, F. P. 1994a:** Changing relationships between Native Americans and Archaeologists, Historic Preservation Forum 8/2, 15 – 20.
- McMANAMON, F. P. 1994b:** Presenting Archaeology to the public in the USA. In: Stone, P. G. – Molyneaux, B. L. (eds.). The Presented Past: Heritage, Museums and Education. New York: Routledge, 61 – 81.
- McMANAMON, F. P. 2000:** Archaeological messages and messengers, Public Archaeology 1, Leeds: Maney Publishing, 5 – 20.
- MERRIMAN, N. 1991:** Beyond the glass case: The Past, the Heritage and the Public in Britain. Leicester: Leicester University Press.
- MERRIMAN, N. 2004a:** Introduction: diversity and dissonance in public archaeology. In: Merriman, N. (ed.), Public Archaeology. London, 1 - 19.
- MERRIMAN, N. 2004b:** Involving the public in museum archaeology. In: Merriman, N. (ed.), Public Archaeology. London, 85 - 109.
- MILLEDGE NELSON, S. 2006:** Handbook of gender in archaeology. Lanham. Oxford: AltaMira Press.

- MIKEŠOVÁ, V. 2012:** Archeologie a veřejnost – vztah vědního oboru a laické veřejnosti. Nepublikovaná diplomová práce na Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou Univerzity Karlovy v Praze. Praha.
- MOLYNEAUX, B. L. – STONE, P. G. 1994:** The Presented Past: Heritage, museums and education (One World Archaeology). London: Routledge.
- MOSHENSKA, G. – THORNTON, A. 2010:** Public Archaeology interviews Neal Asherson, Public Archaeology 9, 153 - 165.
- MOSHENSKA, G. 2012:** The many faces of public archaeology: a response to Thomas King, AP Online Journal in Public Archaeology 2, Madrid: JAS Arqueología S. L. U., 18 - 20.
- MORAVEC, M. 2008:** Archeologie a cestovní ruch. Nepublikovaná diplomová práce. Katedra archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň.
- MORAVEC, M. 2012:** Archeologie a vzdělávání. Nepublikovaná diplomová práce. Katedra archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň.
- MRÁZOVÁ, K. 2013a:** Archeologové přišli s fascinujícím objevem v Iráku, Univerzitní noviny 3/2, listopad - prosinec, Plzeň: Západočeská univerzita.
- MRÁZOVÁ, K. 2013b:** Hieroglyfy se učil Neustupný už na gymnáziu, Univerzitní noviny 3/2, listopad - prosinec, Plzeň: Západočeská univerzita.
- NÁPLAVA, M. – PŘICHYSTAL, A. 2013:** Záhada Býčí skály aneb Jeskyně plná otazníků. Třebíč: Akcent.
- NEUMAN, M. 2010:** Film v archeologii. Nepublikovaná diplomová práce. Katedra archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň.
- NEUSTUPNÝ, E. 1991:** Kam česká archeologie? - Whither Bohemian archaeology?, Archeologické rozhledy 43. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 361 - 370.
- NEUSTUPNÝ, E. 2000:** Dvě archeologie. Acta historica et museologica Universitatis Silesianae Opavensis 5, 60 - 64.
- NEUSTUPNÝ, E. (ed.) 2003:** Příspěvky k prostorové archeologii 1. Plzeň: Aleš Čeněk.
- NEUSTUPNÝ, E. 2005:** Vysokoškolské studium archeologie, Archeologické rozhledy 57. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 381 – 389.
- NEUSTUPNÝ, E. 2007:** Vymezení archeologie. In: Kuna, M. (ed.), Archeologie pravěkých Čech 1, 11 - 22.
- NEUSTUPNÝ, E. 2010:** Teorie archeologie. Plzeň: Aleš Čeněk.
- NEUSTUPNÝ, E. 2013:** Archeologie pro všechny. In: Šmolíková, M. – Bureš, M. a kol. (eds.), Veřejná archeologie IV., Příspěvky ke konferenci Archeologie a veřejnost 2007 a 2012. Praha: Ústav pro archeologii. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Veřejná archeologie, o. s. Praha, 87 - 94.
- NEUSTUPNÝ, J. 1950:** Otázky dnešního muzejnictví. Praha: Orbis.

- NEUSTUPNÝ, J. 1968:** Muzeum a věda. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze.
- Perth Museum & Art Gallery 2010:** New exhibition in Perth Museum, Newsletter: Society of Antiquaries of Scotland SC010440, březen 2010, Edinburgh: Society of Antiquaries of Scotland, National Museums Scotland.
- NOVÁK, O. 2008:** Vybrané archeologické expozice na Vysočině. Nepublikovaná bakalářská práce na Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity v Brně. Brno.
- PARKAN, F. a kol. 2008:** Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- PEARSON, M. P. 1997:** Visitors Welcome. In: Hunter, J. – Ralston, I. (eds.): Archaeological Resource Management. Bridgend, 225 – 232.
- PILAŘOVÁ, L. 2008:** Hmatové výstavy vstřícné lidem se zrakovým postižením. Nepublikovaná diplomová práce na Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity. Brno.
- PILAŘOVÁ, L. – ŠMOLÍKOVÁ, M. 2010:** Archeologické programy pro školy v Muzeu hlavního města Prahy. In: Muzeum a vzdělávací systém v České republice. Praha: Asociace Muzeí a galerií, 113 – 117.
- PISKAČOVÁ, I. 2000:** Zemědělský projekt Villa Nova Uhřetín, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 1. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 181 – 184.
- PLEINEROVÁ, I. 1986:** Březno: Experiments with building old slavic houses and living in them, Památky archeologické 77, Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 104 – 176.
- PLEINEROVÁ, I. 1991:** An experimental station at Březno near Louny (NW Bohemia). In: Archaeology in Bohemia 1986 – 1990(Charvát, P. – Scott, B. eds.). Praha: Institute of Archaeology of the Czechoslovak Academy of Sciences, 256 – 259.
- POPELKA, M. – ŠMOLÍKOVÁ, M. 2003:** Archeologie pro laickou veřejnost. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 153 – 156.
- POPELKA, M. a kol. 2007:** Dějepis 6. Pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia (odborný poradce). Plzeň: Fraus.
- POPELKA, M. 2008:** Dějepis 6. Příručka učitele pro základní školy a víceletá gymnázia (odborný poradce). Plzeň: Fraus.
- POULÍK, J. 1967:** Pevnost v lužním lese. Praha: Mladá fronta: Kolumbus.
- PRŮCHA, J. - WALTEROVÁ, E. - MAREŠ, J. 2009:** Pedagogický slovník. Praha: Portál.
- RAACK, R. C. 1972:** Clio's Dark Mirror: The Documentary Film in History, The History Teacher 6/1, 109 - 118.
- REID, S. 2009:** Můj Příběh: Pompeje. Deník římské dívky z let 78 – 79 n. l. Praha: Egmont.

- REIFOVÁ, I. 2004:** Slovník mediální komunikace. Praha: Portál.
- ROBERTS, CH. 2007:** The Archaeology of disease. New York: Cornell University Press.
- ROSEN M., A. – WEINER, S. 1994:** Identifying ancient irrigation: A new method using opaline phytoliths from emmer wheat, *Journal of Archaeological Science* 21, 125 - 132.
- RYBECKÁ, M. 2005:** Pracovní listy k expozici jako forma spolupráce mezi muzeem a školou. Nepublikovaná bakalářská práce na Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity v Brně. Brno.
- ŘÍHOVÁ, Z. 2012:** Prezentační činnost v archeoskanzenech na Moravě a ve Slezsku. Nepublikovaná bakalářská práce na Slezské univerzitě v Opavě. Opava.
- SCHABLITSKY, J. M. 2007:** Box Office Archaeology: Refining Hollywood's portrayals of the past, Walnut Creek: Left Coast Press.
- SCHLIEMANN, H. 2008:** Troja. France: Aristophanes Press.
- SKLENÁŘ, K. 1977:** Slepé uličky archeologie. Praha: Československý spisovatel.
- SKLENÁŘ, K. 1981:** Od pěstního klínu k Přemyslově radlici. Praha: Albatros.
- SKLENÁŘ, K. 1989:** Z Čech do Pompejí. Praha: Československý spisovatel.
- SKLENÁŘ, K. 1993:** Archeologické památky: Čechy, Morava, Slezsko. Ostrava: Optys.
- SKLENÁŘ, K. 1997:** Tanec obrů – Není jen Stonehenge. Praha: Academia.
- SKLENÁŘ, K. – SKLENÁŘOVÁ, Z. – SLABINA, M. 2002:** Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri.
- SKLENÁŘ, K. 2004:** Archeologie a veřejnost: Archeologie pro nearcheology. *Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v Archeologii* 5, 24-25.
- SKLENÁŘ, K. 2005:** Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů. Praha: Libri.
- SKLENÁŘ, K. 2008:** Pravěk na soutoku. Mělník: Regionální muzeum Mělník.
- SMETÁNKA, Z. 2004:** Legenda o Ostojovi. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- SMETÁNKA, Z. 2003:** Archeologické etudy. Praha: Lidové noviny.
- SOKOL, P. – WIZOVSKÝ, T. 2002:** Archeologické nemovité kulturní památky na Plzeňsku. Dílčí výsledky státního úkolu obnovy identifikace nemovitých kulturních památek. In: *Sborník Západočeského muzea* 16. Plzeň: Západočeské muzeum, 195 – 207.
- SOKOL, P. 2007:** Jezerní osada Araiši: unikátní archeopark v Lotyšsku, *Dějiny a současnost* 29/1, 7.
- SOKOL, P. 2013:** Kulisa, kopie, návrat do minulosti? Úvaha nad silnými a slabými stránkami archeoskanzenů pohledem odborného návštěvníka. In: Bureš, M. – Popelka, M. - Šmidtová, R. – Šmolíková, M. (eds.), *Veřejná archeologie IV. Příspěvky z konferencí Archeologie a veřejnost 2007 a 2012*. Praha: Ústav pro archeologii. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, *Veřejná archeologie*, o. s. Praha, 189 - 202.

- SMITH, L. 1994:** Heritage management as postprocesual archaeology? *Antiquity* 68, 300-309.
- SPINDLER, K. 1998:** Muž z ledovce. Praha: Mladá fronta: Kolumbus.
- STRÁNSKÝ, Z. Z. 1984:** Úvod do studia muzeologie. Brno: Masarykova univerzita.
- STRÁNSKÝ, Z. Z. 2001:** Reliktní skutečnost a poznávací doména archeologie aneb archeologie a muzeologie po padesáti letech analýzy. In: 50 let archeologických výzkumů na Znojemsku – 50 Jahre archäologischer Forschungen der Masaryk Universität im Gebiet von Znaim. Brno: Masarykova univerzita, 311 – 316.
- STRÁNSKÝ, Z. Z. 2005:** Archeologie a muzeologie. Brno: Masarykovo Univerzita.
- STŘIHAVKOVÁ, L. 2013:** Úloha archeoparků ve vzdělávání. Nepublikovaná diplomová práce na Ústavu historických věd v Pardubicích. Pardubice.
- SVOBODA, V. 2006:** Public Relations moderně a účinně. Praha: Grada Publishing.
- ŠMOLÍKOVÁ, M. – BUREŠ, M. A KOL. 2005:** Veřejná archeologie I., Příspěvky ke konferenci Archeologie a veřejnost 2004. Ústí nad Labem: Králová – Villa Nova Uhřetov o. s. pro Veřejnou archeologii o. s.
- ŠMOLÍKOVÁ, M. 2013:** Archeologie dotekem. Archeologické hmatové výstavy v Muzeu hlavního města Prahy. In: Veřejná archeologie. Příspěvky z konferencí Archeologie a veřejnost 2007 a 2012. Praha: Ústav pro archeologii FF UK Praha a Veřejná archeologie, o. s., 102 - 108.
- ŠTAUBER, B. 2000:** Archeologický skanzen Březno a jeho muzejní využití, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 1. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 149 – 150.
- ŠTECH, S. 2003:** Vzdělávací programy mají umožnit poznání aneb Brána mysli otevřená. In: Brabcová, A. (ed.), Brána muzea otevřená, Náchod: Asociace muzeí a galerií, 66 - 85.
- TICHÝ, R. 1999:** Monoxylon II. Plavba po 8000 letech. Hronov: Pragma.
- TICHÝ, R. – THÉR, R. 2000:** Centrum experimentální archeologie Všestary, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 1. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 164 – 169.
- TICHÝ, R. 2001:** Expedice Monoxylon: Pocházíme z mladší doby kamenné, (Re)konstrukce a experiment v archeologii, Supplementum 1.
- TICHÝ, R. 2002a:** Konference Archeoparky. Nový způsob prezentace archeologických objektů v terénu, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 3. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 135 – 136.
- TICHÝ, R. 2002b:** Program „Pravěk ve škole? v CEA Všestary, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 3. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 141 – 142.

- TICHÝ, R. 2002c:** III. a IV. Den otevřených dveří v CEA Všešary, (Re)konstrukce a experiment v archeologii 3. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 145 - 146
- TICHÝ, R. 2004a:** Archeologie pro veřejnost, popularizační, prezentační, živá, mediální, zážitková, učitelská...Jak se to rýmuje?, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 5. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 135 - 136.
- TICHÝ, R. 2004b:** Je prezentace bídou naší archeologie?, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 5. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 49 - 50.
- TICHÝ, R. 2005a:** Vysokoškolská archeologie v pojetí Evžena Neustupného. Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 6. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 79 – 80.
- TICHÝ, R. – THÉR, R. – PAPINESCHI, J. 2005:** Co je public archeology v českých podmínkách? In: Z. Křenková a kol. (ed.), Veřejná archeologie, Praha: Veřejná archeologie, 71 – 80.
- TICHÝ, R. 2006:** Archeologický experiment ukáže lidem příběh. S Bohumírem Dragounem o cestě projektu Villa Nova Uhřínov od skanzenu k muzeu ve volné přírodě, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 7. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 89.
- TICHÝ, R. 2009:** Deset let naší archeologie věnované veřejnosti, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 10. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2.
- TUREK, J. 1999a:** Archeologický park v Liboci v roce 1999, Archeologické rozhledy 51/4. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 401 – 403.
- TUREK, J. 1999b:** Den středověké textilní výroby v archeologickém parku v Liboci. Archeologické rozhledy 51/1. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 190 – 191.
- VÁLKA, M. 2005:** Archeoskanzeny jako forma prezentace kulturního dědictví, Etnologické rozpravy 2005/2, 145-157, Bratislava: Ústav etnológie SAV Slovenské nár. múzeum.
- VAVRDOVÁ, A. 2009:** Význam spolupráce muzea a školy při poznávání regionu. In: Plánka, I. (ed.), Acta musealia – sborník z konference Muzeum a škola aneb Nebojte se muzea. Zlín, 38 - 40.
- VELINSKÝ, F. 2013:** Jak podat prst a nepřijít o ruku aneb bez médií není archeologie? In: Šmolíková, M. – Bureš, M. a kol. (eds.), Veřejná archeologie IV., Příspěvky ke konferenci Archeologie a veřejnost 2007 a 2012, Praha: Ústav pro archeologii. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Veřejná archeologie, o. s. Praha, 109 - 118.

- VENCL, S. 2009:** Úvahy nad Archeologií pravěkých Čech, Archeologické rozhledy 61/3. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 554 - 566.
- VEŘEJNÁ ARCHEOLOGIE O. S. – VILLA NOVA UHŘÍNŮV O. S. 2008:** Veřejná archeologie II., Příspěvky ke konferenci Archeologie a veřejnost 2004. Ústí nad Labem: Králová – Villa Nova Uhřínov o. s. pro Veřejnou archeologii o. s.
- VLACH, M. 2013:** Břeclavsko pod nadvládou kočovných barbarů, Břeclavský deník, 15. 1. 2013.
- VOGT, A. 2001:** Museen versus Tourismus. Perspektiven eines Dialogs. In: Güntheroth, N. – Vogt, A. (Hg.), Reiseziel: Museum. Freizeitqualität durch Zusammenarbeit von Museen und Touristik, München, 10 - 33.
- VURM, B. 2002:** Tajné dějiny Čech, Moravy a Slezska I. Praha: Bohumil Vurm.
- WALDHAUSER, J. 2012:** Keltské Čechy. Praha: Academia.
- WOODWARD, CH. 2001:** In Ruins. London: Chatto & Windus.
- WRIGHT, R. P. 1996:** Gender and Archaeology. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- ŽÁK, J. 1996:** Postavení muzeí mezi kulturními institucemi: poznatky z výzkumu lokální kultury. In: Muzea a návštěvníci aneb Jsou návštěvníci v muzeích vítání či na obtíž? Hodonín: Masarykovo muzeum Hodonín, 11 – 12.
- ŽALMAN, J. 2004:** Má hlava je muzeum. Praha: Asociace muzeí a galerií.

10. 3 Internetové zdroje

- Academia.edu [online].** c2014. URL:<<http://www.academia.edu/>>. [cit. 2014-04-01].
- Acropolis museum [online].** c2014. URL:<<http://www.theacropolismuseum.gr/en>>. [cit. 2014-04-12].
- Altamira [online].** c2014. URL:<<http://www.altamira.czhttp://www.academia.edu/>>. [cit. 2014-04-05].
- AR – přehled vydaných čísel 2001 – 2014 [online].** c2003-14. URL:<<http://www.arup.cas.cz/?cat=153>>. [cit. 2014-03-31].
- Archaeology Magazine [online].** c2014. URL:<<https://www.facebook.com/archaeologymag>>. [cit. 2014-03-21].
- Archaeology Magazine (archaeologymag) na Twitteru [online].** c2014. URL:<<https://twitter.com/archaeologymag>>. [cit. 2014-03-26].
- Archaeology Radio Shows [online].** c2014. URL:<<http://www.mixcloud.com/tag/archaeology/>>. [cit. 2014-03-26].
- Archaeology Videos: Videos: Discovery Channel [online].** c2000-2014. URL:<<http://www.discovery.com/video-topics/other/other-topics-archaeology-videos.htm>>. [cit. 2014-03-26].
- Archaeology – The University of Sheffield [online].** c2014. URL:<<https://www.sheffield.ac.uk/archaeology>>. [cit. 2014-03-26].

Archaeology tools and equipments [online]. c2014.
URL<https://www.facebook.com/archaeologytools?ref=br_tf>. [cit. 2014-03-21].

Archaia [online]. c2014. URL<<http://www.archaia.cz/page.html>>. [cit. 2014-04-08].

Archeologická památková péče [online]. cKarlovarský kraj. URL:<<http://www.kr-karlovarsky.cz/krajskyurad/cinnosti/Stranky/Kultura/seznam/arceo.aspx>>. [cit. 2014-03-15].

Archeologická sbírka – Národní muzeum [online]. c2014.
URL:<<http://www.nm.cz/Historicke-muzeum/Oddeleni-HM/Oddeleni-praveku-a-antickeho-staroveku/Archeologicka-sbirka/>>. [cit. 2014-03-12].

Archeologická výstava [online]. c2014. URL:<<http://www.vychodni-morava.cz/cil/1147/archeologicka-vystava>>. [cit. 2014-03-30].

Archeologické rozhledy [online]. c2014. URL:<<http://www.arup.cas.cz/?cat=69>>. [cit. 2014-04-01].

Archeologické výzkumy a nálezy [online]. c2008. URL:<<http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/kultura-a-kulturni-dedictvi/pamatky/pece-o-kulturni-dedictvi/archeologicke-vyzkumy-a-nalezky.htm>>. [cit. 2014-02-15].

Archeologický park Liboc [online]. c2014. URL:<<http://www.archaia.cz/liboc/liboc.htm>>. [cit. 2014-04-04].

Archeologický průzkum v Mladé Boleslavi vyvolává spory iDnes [online]. c2014.
URL<http://www.praha.idnes.cz/archeologicky-pruzkum-v-mlade-boleslavi-vyvolava-spory-pkp-praha-zpravy.aspx?c=A101122_1486362_praha-zpravy_sfo>. [cit. 2014-03-01].

Archeologický ústav FF JČU [online]. c2014. URL:<<http://uar.ff.jcu.cz/>>. [cit. 2014-04-02].

Archeologický výzkum, jeho součásti a formy – Národní památkový ústav [online]. c2003-14.
URL:<<http://www.npu.cz/statni-pamatkova-pece-a-archeologie/archeologicky-vyzkum-jeho-soucasti-a-formy/>>. [cit. 2014-03-14].

Archeologie - most k našim předkům [online]. c2014. URL<http://www.kr-karlovarsky.cz/krajske_listy/Stranky/080211_vykopavky.aspx>. [cit. 2014-04-08].

Archeologie a veřejnost – Archeologie pro nearcheology. Karel Sklenář. [online]. c2014.
URL<<http://www.karant.pilsnerpubs.net/files/archnearch.htm>>. [cit. 2014-03-24].

Archeologie na dosah [online]. c2003-14.
URL:<<http://www.archeologienadosah.cz/>>. [cit. 2014-03-31].

Archeologie na dosah - Archeoskanzeny [online]. c2003-14.
URL:<<http://www.archeologienadosah.cz/odkazy/archeoskanzeny>>. [cit. 2014-04-05].

Archeologie - Muzeum Vysočiny Jihlava [online]. c2007.
URL:<<http://www.archeologie.ji.cz/index.php?str=27>>. [cit. 2014-02-24].

Archeopark Chotěbuz [online]. c2014 URL:<<http://www.archeopark-chotebuz.cz/>>. [cit. 2014-04-05].

Archeopark Netolice [online]. c2014 URL:<<http://www.archeopark-netolice.cz/>>. [cit. 2014-04-06].

Archeopark Všestary [online]. c2014. URL:<<http://www.archeoparkvsestary.ct/archeopark.html>>. [cit. 2014-04-06].

Archeos [online]. c2014. URL:<<http://archeos.cz/>>. [cit. 2014-04-08].

Archeos - park Netolice [online]. c2014. URL:<<http://archeos.cz/archeopark-netolice/>>. [cit. 2014-04-08].

Archeoskanzen Modrá [online]. c2014. URL:<<http://www.archeoskanzen.cz/archeoskanzen.html>>. [cit. 2014-04-06].

BBC Radio 4 – Programmes categorised as Archaeology [online]. c2014. URL:<<http://www.bbc.co.uk/radio4/programmes/topics/archaeology>>. [cit. 2014-03-26].

Become a Television Reporter – Tv Reporting Career [online]. c2014. URL:<<https://www.fabjob.com/tv.asp>>. [cit. 2014-03-20].

British Museum – Welcome to the British Museum [online]. c2014. URL:<<https://www.britishmuseum.org/>>. [cit. 2014-03-26].

British museum – Vikings [online]. c2014. URL:<https://www.britishmuseum.org/whats_on/exhibitions/vikings.aspx>. [cit. 2014-04-12].

Březno u Loun. Archeologický skanzen a středisko experimentální archeologie Archeologického ústavu [online]. c2014. URL:<<http://www.arup.cas.cz/?p=5610>>. [cit. 2014-04-05].

Bývalé expozice – Archeologie na dosah [online]. c2012-2013. URL:<<http://www.archeologienadosah.cz/archeologie-v-nm/expozice/byvale-expozice>>. [cit. 2014-03-12].

Cornelius Holtorf – own page [online]. c2014. URL:<<http://web.comhem.se/cornelius/>>. [cit. 2014-04-10].

Curia Vítkov [online]. c2003-14. URL:<<http://www.curiavitkov.cz/curia6.html>>. [cit. 2014-04-01].

Časopis dějin věd a techniky [online]. c2013. URL:<http://www.dvt.hyperlink.cz/in_cas.htm>. [cit. 2014-04-01].

Časopis Vesmír – vyhledávání archeologie [online]. c2014. URL:<<http://www.vesmir.cz/clanky/vyhledavani>>. [cit. 2014-04-01].

Český egyptologický ústav FF UK [online]. c2014. URL:<<http://egyptologie.ff.cuni.cz/>>. [cit. 2014-04-02].

Český rozhlas [online]. c2014. URL:<<http://www.rozhlas.cz/portal/portal>>. [cit. 2014-04-01].

ČT1: Štítý království českého [online]. c2014. URL:<<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169631969-stity-kralovstvi-ceskeho/207562235200001-jak-rostly-hrady/>>. [cit. 2014-04-03].

ČT1: Port [online]. c2014. URL:<<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10121359557-port/archeologie/>>. [cit. 2014-04-03].

Definice – Exarc [online]. c2014. URL:<<http://exarc.net/about-us/definitions>>. [cit. 2014-04-05].

Dějiny a současnost [online]. c2013. URL:<<http://www.dejinyasoucasnost.cz/hledej?q=archeologie>>. [cit. 2014-04-01].

Dějiny a současnost, Jezerní osada Araiši. [online]. c2014. URL:<<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/1/jezerni-osada-araisi/>>. [cit. 2014-03-18].

Distanční vzdělávání aneb Studujte přes počítač:: Studium po třicítce:: VysokeSkoly.cz [online]. c2000-2014. URL:<<http://www.vysokeskoly.cz/clanek/distancni-vzdelavani-aneb-studujte-pres-pocitac>>. [cit. 2014-03-14].

Doc. PhDr. Miroslav Popelka, CSc. [online]. c2014. URL:<uprav.ff.cuni.cz/?q=node/177>. [cit. 2014-04-09].

EAA [online]. c2014. URL:<<http://www.e-a-a.org>>. [cit. 2014-04-10].

Experimental Centre Lejre [online]. c2014. URL:<<http://www.sagnlandet.dk/English.425.0.html>>. [cit. 2014-04-12].

Facebook: Archeologie – Rondel [online]. c2014. URL:<<http://www.facebook.com/pagesPArcheologie-Rondel/119654124749680>>. [cit. 2014-04-01].

Flash artifacts – Interactive exercise [online]. c2014.
URL:<https://historicjamestowne.org/learn/interactive_exercises/flash_artifacts.php>. [cit. 2014-04-01].

Flying W Guest Ranch [online]. c2014.
URL:<http://www.flyingwguestranch.com/Flying_W_Guest_Ranch_Buffalo_Archaeology_Dig.htm#>. [cit. 2014-04-10].

Francis P. McManamon – Archaeological Institute of America [online]. c2014.
URL:<<http://www.archaeological.org/francismcmanamon%E2%80%94942008outstandingpublicserviceaward>>. [cit. 2014-04-10].

Gabriel Moshenska UCL [online]. c2014.
URL:<<http://www.ucl.ac.uk/archaeology/people/staff/moshenska>>. [cit. 2014-04-10].

Google – Letní škola archeologie – vyhledávání [online]. c2014.
URL:<https://www.google.cz/search?q=letn%C3%AD+%C5%A1kola+archeologie&rlz=1C1AVSA_enCZ455CZ455&og=letn%C3%AD+%C5%A1kola+archeologie&ags=chrome..69i57j69i59l2j0.11132j0j4&sourceid=chrome&espv=210&es_sm=93&ie=UTF-8>. [cit. 2014-04-06].

Home – Ötzi – South Tyrol Museum of Archaeology [online]. c2014.
URL:<<http://www.iceman.it/>>. [cit. 2014-03-21].

Iceman photoscan [online]. c2014.
URL:<<http://www.icemanphotoscan.eu/>>. [cit. 2014-03-21].

Iklaina Archaeological project [online]. c2014. URL:<<http://iklaina.wordpress.com/>>. [cit. 2014-03-26].

Informace pro vlastníky archeologických nemovitých památek – Národní památkový ústav [online]. c2003-14.
URL:<<http://www.npu.cz/pro-vlastniky/obecne-informace/archeologicke-pamatky/>>. [cit. 2014-03-14].

Internet archaeology journal [online]. c2014. URL:<<http://www.intarch.ac.uk/>>. [cit. 2014-04-01].

Irish Mirror online [online]. c2014. URL:<<http://www.irishmirror.ie/news/irish-news/archaeologists-sligo-found-bones-stone-3193318>>. [cit. 2014-03-26].

Jorvik Viking Centre [online]. c2014. URL:<<http://jorvik-viking-centre.co.uk/>>. [cit. 2014-04-12].

Journal Antiquity [online]. c2014. URL:<<http://www.journal.antiquity.ac.uk/>>. [cit. 2014-04-10].

Karel Sklenář – Životopis [online]. c2014. URL:<<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/karel-sklenar-5004>>. [cit. 2014-04-09].

Karlovarský deník.cz [online]. c2014. URL:<<http://karlovarsky.denik.cz/hledani/?q=archeologie>>. [cit. 2014-04-01].

Karlovy Vary: Pravek očima a rukama a Šaty dělají člověka ve Zlatém klíči [online]. c2007. URL:<<http://karlovarsky.denik.cz/kratce/karlovy-vary-pravek-ocima-a-rukama-a-saty-delaj-cloveka-ve-zlatem-kluci-138853.html>>. [cit. 2014-03-30].

Katedra archeologie FF ZČU [online]. c2014. URL:<<http://www.kar.zcu.cz/>>. [cit. 2014-04-02].

Katedra archeologie FF UHK [online]. c2014. URL:<<http://www.uhk.cz/cs-cz/fakulta-pracoviste/filozoficka-fakulta/katedry-a-ustavy/katedra-archeologie/zakladni-informace/Stranky/default.aspx>>. [cit. 2014-04-02].

Katedra archeologie ZČU [online]. c2003-14. URL:<<http://kar.zcu.cz/aktuality.php>>. [cit. 2014-04-01].

Katedra archeologie ZČU – Facebook [online]. c2014. URL:<<http://www.facebook.com/groups/5535648326/>>. [cit. 2014-04-01].

Katedra historie - sekce archeologie FF UP [online]. c2014. URL:<<http://www.historie.upol.cz/archeologie.php>>. [cit. 2014-04-02].

LAŠ – LAPE [online]. c2013. URL:<<http://lape.prf.jcu.cz/hlavni-menu/las/>>. [cit. 2014-04-05].

Lidé a země – vyhledávání archeologie [online]. c2014. URL:<<http://www.lideazeme.cz/search/node/archeologie>>. [cit. 2014-04-01].

Lovci mamutů: Národní muzeum [online]. c2007. URL:<<http://www.nm.cz/Historicke-muzeum/Vystavy-HM/Lovci-mamutu.html>>. [cit. 2014-03-31].

Maltská konvence a Evropská úmluva o krajině [online]. c2014. URL:<<http://www.arup.cas.cz/?p=1565.htm>>. [cit. 2014-03-01].

Manchester Museum Dr. Merriman [online]. c2014. URL <http://www.manchester.ac.uk/aboutus/people/visitor-attractions/>>. [cit. 2014-04-10].

Mark Hall LinkedIn [online]. c2014. URL:<<http://www.uk.linkedin.com/pub/mark-hall/24/904/156>>. [cit. 2014-04-10].

Masarykova univerzita: Archeologie – výstavy – Mendelovo muzeum [online]. c2014. URL:<<http://www.mendelmuseum.muni.cz/vystavy/archeologie/>>. [cit. 2014-04-02].

McGimsey III, Charles R. [online]. c2014. URL:<<http://www.springerreference.com/docs/html/chapterdbid/402238.html>>. [cit. 2014-04-10].

Mike Parker Pearson [online]. c2014. URL:<http://www.ucl.ac.uk/archaeology/people/staff/parker_pearson>. [cit. 2014-04-10].

Muzeum Louny [online]. c2014. URL:<<http://www.muzeumlouny.cz/historie-skanzenu.cz>>. [cit. 2014-04-04].

Muzeum Východních Čech v Hradci Králové [online]. c2003-14. URL:<<http://www.muzeumhk.cz/novinky-archeologie.html>>. [cit. 2014-04-01].

MZM – Přehled expozic [online]. c2003-14. URL:<<http://www.mzm.cz/prehled-expozici/>>. [cit. 2014-03-30].

National Archaeological Museum of Athens [online]. c2003-14. URL:<<http://www.namuseum.gr/index-en.html>>. [cit. 2014-04-12].

O Praveké osadě v Zoo Plzeň [online]. c2014. URL:<<http://www.zooplzen.cz/o-nas/praveka-osada/o-praveke-osade-v-zoo-plzen.aspx>>. [cit. 2014-04-06].

Obecné informace – Národní památkový ústav [online]. c2003-14. URL:<<http://www.npu.cz/pro-vlastniky/obecne-informace/>>. [cit. 2014-03-12].

Oborové informační zdroje – Národní památkový ústav [online]. c2014. URL:<<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakladni-odborne-specializace/statni-pamatkova-pece-a-archeologie/oborove-informacni-zdroje/>>. [cit. 2014-03-27].

On an Excursion from Oulu: Kierikki Stone Age Center [online]. c2014. URL:<<https://www.youtube.com/watch?v=teeZE7XGuJ0>>. [cit. 2014-04-12].

Ötzi film – Hledat Googlem. [online]. c2014. URL:<https://www.google.cz/search?q=otzi+film&ie=utf-8&oe=utf-8&rls=org.mozilla:cs:official&client=firefox-a&channel=fflb&gfe_rd=ctrl&ei=eMlyU47fNqfc8gfGwYHYCg&gws_rd=cr>. [cit. 2014-03-26].

Prof. Mgr. Jiří Macháček, Ph.D. Životopis [online]. c2014. URL:<<http://www.muni.cz/phil/people/17965/cv>>. [cit. 2014-04-09].

Prof. PhDr. Václav Matoušek, CSc. [online]. c2014. URL:<<http://www.kske.cz/lide/prof-phdr-vaclav-matousek-csc>>. [cit. 2014-04-09].

Národní muzeum [online]. c2003-14. URL:<http://www.nm.cz/vyhledani.php?f_Act=Hledat&f_hledane=archeologie&f_ActSubmit=Hledat>. [cit. 2014-04-01].

Národní památkový ústav [online]. c2003-14. URL:<<http://www.npu.cz/cs/vysledky-vyhledavani/?q=archeologie>>. [cit. 2014-04-01].

Nástin problematiky managementu v současné archeologii, Bureš, M. 2001 [online]. URL:<<http://kar.zcu.cz/studium/mng1.htm>>. [cit. 2014-03-15]

National geographic – Inspiring people to care about the planet since 1888 [online]. c2014. URL:<<http://www.nationalgeographic.com>>. [cit. 2014-03-31].

National Geographic – vyhledávání archeologie [online]. c2014. URL:<http://www.national-geographic.cz/vyhledavani?cx=005040014268772831722%3Apsxfq_6czuy&cof=FORID%3A9&ie=UTF-8&q=archeologie>. [cit. 2014-04-01].

Novinky.cz [online]. c2014. URL:<http://www.novinky.cz/hledej?w=archeologie&sourceid=Searchmodule_1>. [cit. 2014-04-1].

Outstanding Public Service Award [online]. c2014. URL:<<http://www.archaeological.org/awards/outstandingservice>>. [cit. 2014-04-1].

Památky archeologické [online]. c2014. URL:<<http://www.arup.cas.cz/?cat=68>>. [cit. 2014-04-01].

Parlamentní Listy.cz – Archeologové zdržují předvolební akce politiků [online]. c2014. URL:<<http://www.parlamentnilisty.cz/kraje/stredocesky/Mlada-Boleslav-Archeologove-zdrzuji-predvolebni-akce-politiku-174047>>. [cit. 2014-04-01].

Past Horizons TV – Archaeology videos [online]. c2014. URL:<<http://www.pasthorizons.tv/>>. [cit. 2014-03-26].

Pavel Vařeka – Facebook [online]. c2014. URL:<<http://www.facebook.com/pavel.vareka.33?fref=ts>>. [cit. 2014-04-01].

Plzeňský deník.cz [online]. c2007.
URL:<<http://plzensky.denik.cz/hledani/?q=archeologie>>. [cit. 2014-04-01].

Pohledy do minulosti Plzeňského kraje – expozice Archeologie: Západočeské muzeum. [online]. c2003-14. URL:<<http://www.zcm.cz/expozice/pohledy-do-minulosti-plzenskeho-kraje-expozice-archeologie>>. [cit. 2014-03-31].

Pozvánka ke konferenci Archeologie a Veřejnost 6/2012 [online]. c2012.
URL:<<http://www.arup.cas.cz/wp-content/uploads/2012/07/Pozvanka-na-konferenci-Archeologie-a-verejnost-6-2012.pdf>>. [cit. 2014-03-27].

Prastary Skarb [online]. c2014. URL:<<http://www.filmweb.pl/film/Prastary+skarb+-+kopalnia+krzemienia+sprzed+5000+lat-1972-358731>>. [cit. 2014-03-31].

Profesní etický kodex Mezinárodní rady muzeí ICOM [online]. c2013. URL:<http://www.cz-museums.cz/web/deni_v_oboru/eticky-kodex-muzei>. [cit. 2014-04-06].

Professor Anthony Harding [online]. c2014.
URL:<<http://www.humanities.exeter.ac.uk/archaeology/staff/harding>>. [cit. 2014-04-10].

Propamátky Liberecký kraj - info [online]. c2014.
URL:<<http://www.propamatky.info/cs/financovani/cela-cr/dotace/program-resortu-cestovniho-ruchu-pamatkove-pece-a-kultury/525>>. [cit. 2014-04-08].

První poznámky na téma filmová výchova [online]. c2007.
URL:<<http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/1634/PRVNI-POZNAMKY-NA-TEMA-FILMOVA-VYCHOVA.html/>>. [cit. 2014-03-18].

Přehled aktuálních dočasných výstav s archeologickou tematickou [online]. c2014.
URL:<<http://www.archeologienadosah.cz/prehled-aktualnich-docasnych-vystav-s-archeologickou-tematikou>>. [cit. 2014-03-30].

Rekonstrukce – Národní muzeum [online]. c2014. URL:<<http://www.nm.cz/Rekonstrukce/>>. [cit. 2014-03-30].

Seriál Simpsonovi 9. série [online]. c2014. URL:<<http://www sledujuserialy.cz/simpsonovi/09x08-liza-skeptik#video>>. [cit. 2014-04-12].

Showbyznys, show business – ABZ.cz: slovník cizích slov [online]. c2005 – 2014.
URL:<<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/showbyznys-show-business>>. [cit. 2014-03-18].

<<<SOCIOWEB>>> [online]. c2013.
URL:<<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=217&lst=103>>. [cit. 2013-09-19].

Konrad Spindler [online]. c2014. URL:<<http://www.uibk.ac.at/urgeschichte/mitarbeiterinnen/konrad-spindler/kspindler.html>>. [cit. 2014-04-05].

Stavební zákon (č. 183/2006 Sb.) a archeologie [online]. c2014.
URL:<<http://www.arup.cas.cz/?cat=638.htm>>. [cit. 2014-03-03].

The British museum [online]. c2014.
URL:<<https://www.britishmuseum.org/>>. [cit. 2014-04-12].

The Independent – Archaeology [online]. c2014.
URL:<<http://www.independent.co.uk/news/science/archaeology/>>. [cit. 2014-03-26].

The Making of Mankind [online]. c2014.
URL:<http://www.ambrosedigital.com/index.php?option=com_virtuemart&page=shop_product_details&flypage=shop.flypage_ambrose&Itemid=59&product_id=17310&vmcchk=1>. [cit. 2014-04-10].

Time – Breaking news, analysis, politics, blogs, news, photos, video, Tech Reviews [online]. c2014. URL:<<http://www.time.com>>. [cit. 2014-03-31].

Time Team [online]. c2014. URL:<<http://www.timeteamdigital.com>>. [cit. 2014-03-30].

Tisková zpráva: Předběžné výsledky archeologické sezóny v Abusíru – podzim 2005 [online]. cFF UK 2014. URL:<<http://www.ff.cuni.cz/2009/02/tiskova-zprava-predbezne-vysledky-archeologicke-sezony-v-abusiru-podzim-2005/>>. [cit. 2014-04-01].

TV NOVA: Amatérští hledači pokladů [online]. c2014. URL:<<http://tn.nova.cz/zpravy/tv-archiv/strepiny/strepiny-unikatni-transplantacni-maraton-v-ikemu.html>>. [cit. 2014-04-03].

TV NOVA: Archeologové jsou v šoku! Našli v Mexiku lebku mimozemšťana? [online]. c2014.
URL:<<http://tn.nova.cz/zpravy/zajimavosti/v-mexiku-nasli-lebku-mimozemstana-alespon-tak-vypada.html>>. [cit. 2014-04-03].

TV NOVA: Archeologové objevili na Ústecku nový hrad [online]. c2014.
URL:<<http://tn.nova.cz/zpravy/doporucujeme/odpoledne-archeologove-objevili-na-ustecku-pri-vykopech-novy-hrad.html>>. [cit. 2014-04-03].

TV NOVA: Čeští archeologové objevili hrobku faraonova miláčka [online]. c2014.
URL:<<http://tn.nova.cz/zpravy/zajimavosti/cesti-archeologove-objevili-hrobku-faraonova-milacka.html>>. [cit. 2014-04-03].

TV NOVA: Záhadné hledání upíra! Vědci využívají DNA [online]. c2014.
URL:<<http://tn.nova.cz/zpravy/regionalni/zahadne-hledani-upira-vedci-vyuzivaji-testy-dna.html>>. [cit. 2014-04-03].

TV PRIMA: V Belize si omylem zbořili pyramidu [online]. c2014.
URL:<<http://zoom.iprima.cz/clanky/video-archeologiccky-prusvih-stoleti-v-belize-si-omylem-zborili-pyramidu>>. [cit. 2014-04-03].

Dr. Paul Bahn [online]. c2014. URL:<<http://www.alumni.cam.ac.uk/travel/dr-paul-bahn>>. [cit. 2014-03-29].

Ústav archeologie a muzeologie FF MUNI [online]. c2014. URL:<www.phil.muni.cz/wuam/>. [cit. 2014-04-02].

Ústav archeologie FPF SLU [online]. c2014.
URL:<<http://www.slu.cz/fpf/cz/ustav-archeologie>>. [cit. 2014-04-02].

Ústav pro archeologii FF UK [online]. c2014. URL:<<http://uprav.ff.cuni.cz/>>. [cit. 2014-04-02].

Ústav pro klasickou archeologii FF UK [online]. c2014.
URL:<<http://ukar.ff.cuni.cz/CZ/index.html>>. [cit. 2014-04-02].

Výstava Tutanchamon: Jeho hrob a poklady [online]. c2013. URL:<<http://www.tut-vystava.cz/>>. [cit. 2014-03-28].

What is a Documentary film about? [online]. c2014.

URL:<<http://www.wisegEEK.org/what-is-a-documentary-film.htm>>. [cit. 2014-03-20].

Zakladatel Villa Nova Dragoun oživuje Orlické hory [online]. c2014.

URL:<<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/133053-zakladatel-villa-nova-dragoun-ozivuje-orlicke-hory/>>. [cit. 2014-04-08].

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči [online]. c2014.

URL:<http://www.arup.cas.cz/wp-content/uploads/2010/11/20_1987_Sb.pdf>.

[cit. 2014-02-21].

Živá archeologie [online]. URL:<<http://www.zivaarcheologie.cz/CasopisZivaArcheologie.html>>. [cit. 2014-04-01].

Živá archeologie – čísla časopisů [online]. c2003-14.

URL:<<http://www.zivaarcheologie.cz/CasopisZivaArcheologieCisla.html>>. [cit. 2014-03-31].

10. 4 Další zdroje

BARBORKOVÁ, E. 2014: „Jak komunikovat s médii“. Ústní sdělení. Seminář na katedře antropologie ZČU dne 11. 4. 2014.

BUREŠ, M. 2012: Management archeologického dědictví 2. Ústní sdělení. Diskuze v rámci předmětu MNG2 na katedře archeologie Západočeské univerzity v Plzni.

BUREŠ, M. 2013b: Právní rámec terénního archeologického výzkumu odkryvem. Studijní text v rámci projektu IHISTUD – Inovace výuky historických věd s důrazem na mezioborový přístup a interkulturní dialog.

HOLTORF, C.: Emailová korespondence ze dne 10. 4. 2014, 21:06h.

CHROUSTOVSKÝ, L. 2012: Přednášky na ZČU v rámci KAR/TAR. Ústní sdělení. Katedra archeologie. Západočeská Univerzita v Plzni.

FLEISNEROVÁ, L. – KOŽEŠNÍKOVÁ, D. 2012: Vysokoškolská archeologie. Ústní sdělení. Referát a diskuze v rámci předmětu KAR/TAR na katedře archeologie Západočeské univerzity v Plzni.

HOLUB, P. 2004: Informace o výzkumu: Proluka na nám. Svobody 9 – Český Rozhlas Brno (15. listopad 2004).

MERRIMAN, N.: Emailová korespondence ze dne 24. 4. 2014, 15:14h.

10. 4. 1 Seznam českých časopisů použitých v Kap. 4. 3. 2

Archeologické rozhledy. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 1949 -. ISSN: 0323-1267.

Dějiny a současnost. Praha: Orbis, Lidové noviny, 1959 - 1969, 1990 -. ISSN: 0418-5129.

Dějiny věd a techniky. Praha: Pavel Mervart, 1968 -. ISSN: 0300-4414.

Lidé a země. Praha: Mladá fronta, 1952 -. ISSN: 0024-2896.

National Geographic. Praha: Sanoma Media Praha s. r. o., 1888 -. ISSN: 1213-9394.

Památky archeologické. Praha: Archeologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 1854 -. 0031-0506.

(Re)konstrukce a experiment v archeologii: Živá archeologie. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2000 -. ISSN:1213-1628.

Vesmír. Praha: Vesmír, 1871 -. ISSN: 1214-4029.

11. PŘÍLOHY

Seznam příloh a jejich zdrojů:

Příloha č. 1: Výňatek z památkového zákona č. 20/1989 Sb. o státní památkové péči – Část třetí: Archeologie. Zdroj: URL:<<http://www.arup.cas.cz/?cat=637>>. [cit. 2014-02-17].

Příloha č. 2: Výňatek ze stavebního zákona č. 183/2006 Sb., věnující se archeologii. Zdroj: URL:<<http://www.arup.cas.cz/?cat=638>>. [cit. 2014-02-17].

Příloha č. 3: Maltská konvence. Zdroj: URL:< <http://www.arup.cas.cz/?cat=556>>. [cit. 2014-02-17].

Příloha č. 4: Ukázka proudové vitríny. Zdroj: URL:<<http://www.archeologienadosah.cz/archeologie-v-nm/expozice/byvale-expozice>>. [cit. 2014-04-10].

Příloha č. 5: Proudová vitrína. Zdroj: URL:<<http://www.archeologienadosah.cz/archeologie-v-nm/expozice/byvale-expozice>>. [cit. 2014-04-10].

Příloha č. 6: Vzor hmatové výstavy: „Začalo to hrudkou hlíny“. Zdroj: URL:<http://www.denik.cz/galerie/hmatova_vystava.html?mm=348982>. [cit. 2014-03-17].

Příloha č. 7: Návštěvníci si zkouší tkaní na stavu v plzeňské ZOO. Zdroj: URL:<<http://www.archeologienadosah.cz/akce/den-pravekych-seker-v-zoologicke-botanicke-zahrade-mesta-plzne>>. [cit. 2014-04-11].

Příloha č. 8: Vzor vhodně zpracované tiskové zprávy pro archeologii. Vytvořila: Bc. Kožešníková, Dominika ZČU; konzultant: Barborková, Eva ČTK

Příloha č. 9: Tabulka počtů návštěvnosti památkových objektů podle jednotlivých krajů. Zdroj: Kesner, L. 2005: Marketing a management muzeí a památek. Praha: Grada publishing, a.s., 19 a 20.

Příloha č. 10: Tutanchamon, jeho hrob a poklady – výstava Praha 2013. Zdroj: URL:<<http://www.ticketpro.cz/jnp/spolecenske-akce/vystavy/1027221-tutanchamon-vystava-2013.html>>. [cit. 2014-04-14].

Příloha č. 11: Výstava Tutanchamon. Zdroj: osobní archiv Anny Doxanské, 2013

Příloha č. 12: Výstava Tutanchamon. Zdroj: osobní archiv Anny Doxanské, 2013

Příloha č. 13: Výstava Tutanchamon. Zdroj: osobní archiv Anny Doxanské, 2013

Příloha č. 14: Výstava Národního muzea: Lovci mamutů. Zdroj: URL:<http://www.nm.cz/admin/fotogalerie/images/173-v-299_v_vystavy_m_v.jpg>. [cit. 2014-03-25].

Příloha č. 15: Výstava Národního muzea: Lovci mamutů. Zdroj: URL:<http://oidnes.cz/06/102/maxi/KOT164a3a_lovci_03.jpg>. [cit. 2014-04-15].

Příloha č. 16: Výstava Národního muzea: Lovci mamutů. Zdroj: URL:<<http://www.pohodar.com/reci/lovci/obrazky/kosti1.jpg>>. [cit. 2014-04-15].

Příloha č. 17: Hmatová výstava „Šaty „dělaj“ pračlověka“. Zdroj: URL:<http://g.denik.cz/39/71/vystava_pravek_pol27012011_galerie-980.jpg>. [cit. 2014-04-17].

- Příloha č. 17b:** Vhodná dotyková výstava Západočeského muzea v Plzni s dotykovými exponáty „Expedice středověk“. Zdroj: foto: Dominika Kožešnicková, 2012
- Příloha č. 17c:** Možnost vyzkoušet a osahání si exponátů na výstavě v Západočeském muzeu v Plzni. Zdroj: foto: Klára Jedličková, 2012
- Příloha č. 18:** Příklad nevhodně zpracované výstavy: „Římané na Mušově“. Zdroj: URL:<<http://www.palava-lva.cz/cil/1147/archeologicka-vystava>>. [cit. 2014-03-28].
- Příloha č. 19:** Nevhodná prezentace archeologických exponátů v muzeu v Komárnu (Slovensko) podtržena cedulí „Nedotýkat se“. Zdroj: foto: Dominika Kožešnicková, 2011
- Příloha č. 20:** Zcela nevyhovující typ archeologické expozice. Nálezy umístěny v proudových vitrínách bez kontextů pouze s popisky. Zdroj: URL:<<http://kvmuz.cz/public/data/upload/nllinhart.jpg>>. [cit. 2014-04-17].
- Příloha č. 21:** Nevhodně umístěná vitrína: Odras světla zářivky a okna ve vitríně
Zdroj: Kraus, R. 2008: Archeologie v expozicích Moravského zemského muzea, Jihomoravského muzea ve Znojmě, Regionálního muzea v Mikulově, Masarykova muzea v Hodoníně, Vlastivědného muzea v Olomouci, Muzea Těšínska, Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně a Slováckého muzea v Uherském Hradišti. Nepublikovaná bakalářská práce na katedře Muzeologie Masarykovy univerzity. Brno: Masarykova univerzita. Příloha č. 5: Expozice Anthropos, str. 3.
- Příloha č. 22:** Bývalá archeologická expozice Národního muzea, vytvořená v roce 1966.
Zdroj: URL:<http://www.archeologienadosah.cz/sites/default/files/expo_1966.jpg>. [cit. 2014-04-17].
- Příloha č. 23:** Ukázka nové stálé archeologické expozice Západočeského muzea.
Zdroj: [online]. c2014. URL:<<http://www.turisturaj.cz/obrazek/4046>>. [cit. 2014-04-17].
- Příloha č. 24:** Dotykové exponáty v rámci expozice z r. 2013 v Západočeském muzeu.
Zdroj: URL:<http://www.zcm.cz/sites/default/files/styles/large/public/expositions/archeo_073.jpg?itok=Xe2iZvrP>. [cit. 2014-04-17].
- Příloha č. 25:** Archeopark Liboc zaměřený na praktickou experimentální činnost návštěvníků, především dětí. Zdroj: Bureš, M. – Vařeka, P. 2004: Archeologický park Liboc. Vznik a koncepce jednoho vzdělávacího projektu, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 5. Hradec Králové: Společnost experimentální archeologie Hradec Králové a Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 191 – 218.
- Příloha č. 26:** Archeopark Chotěbuz. Zdroj: URL:<<http://www.archeopark-chotebuz.cz/fotogalerie>>. [cit. 2014-04-17].
- Příloha č. 27:** Archeopark Chotěbuz. Zdroj: URL:<<http://www.archeopark-chotebuz.cz/fotogalerie>>. [cit. 2014-04-17].
- Příloha č. 28:** Archeopark Chotěbuz. Zdroj: URL:<<http://www.archeopark-chotebuz.cz/fotogalerie>>. [cit. 2014-04-17].
- Příloha č. 29:** Ukázka prezentace archeologie v novinovém článku. Zdroj: Jaká tajemství vydá Velké náměstí?, In: Radnice, č. 23/2010, 16. 6. 2010, str. 1
- Příloha č. 30:** Prezentace archeologické památky in situ, využití torzální architektury k prezentaci archeologie na hradišti v Mikulčicích. Zdroj: foto: Dominika Kožešnicková, 2013

Příloha č. 31: Návštěvníci na Dni otevřených sond. Zdroj: URL:<<http://www.muzeumhk.cz/clanky-den-otevrenych-sond.html>>. [cit. 2014-04-17].

Příloha č. 32: Ukázka průběhu Letní školy archeologie.
Zdroj: URL:<http://orlicky.denik.cz/zpravy_region/letni-skola-zive-archeologie-pomalu-konci-20130801.html>. [cit. 2014-04-17].

Příloha č. 33: Absolvování krátké archeologické školy v oblasti konzervace archeologických nálezů v teplickém muzeu. Zdroj: foto: Alisa Judina, 2010

Příloha č. 34: Absolvování krátké archeologické školy v oblasti konzervace archeologických nálezů v teplickém muzeu. Zdroj: foto: Dominika Kožešnicková, 2010

Příloha č. 35: Know your archaeologist: Zábavná představa archeologa laickou veřejností Q. Drewem. Zdroj: Holtorf, C. 2007: Archaeology is a Brand. Oxford: Archeopress, 97.

Příloha č. 36: Baghdad museum sponsored by Bush. Zábavná kresba zdůrazňující paradoxy některých vlastnictví archeologických památek. Zdroj: Holtorf, C. 2007: Archaeology is a Brand. Oxford: Archeopress, 84.

Příloha č. 37: Cover knihy Archaeology is a Brand. Zdroj: Holtorf 2007: Archaeology is a Brand. Oxford: Archeopres.

Příloha č. 38: Rozhovor s Timothy Darvillem o archeologii a Evropském archeologickém kongresu 2013 konaném v Plzni. Kožešnicková, D. 2013: Univerzita zažila historický nájezd archeologů: Rozhovor s Timothy Darvillem, Univerzitní noviny září – říjen 3/1, Plzeň: Západočeská univerzita.

Příloha č. 39: Archeoskanzen Kierikki ve Finsku, středisko experimentální archeologie pro veřejnosti. Zdroj: URL:<<http://openarch.eu/institutional-members/kierikkikeskuskierikki-stone-age-centre-fi>>. [cit. 2014-04-17].

Příloha č. 40: Archeoskanzen Kierikki ve Finsku středisko experimentální archeologie pro veřejnosti. Zdroj: URL:<<http://openarch.eu/institutional-members/kierikkikeskuskierikki-stone-age-centre-fi>>. [cit. 2014-04-17].

Příloha č. 41: Archeoskanzen Kierikki ve Finsku. Zdroj: Foto: D. Kožešnicková

Příloha č. 42: Archeoskanzen Kierikki ve Finsku. Zdroj: Foto: D. Kožešnicková

Příloha č. 43: Archeoskanzen Kierikki ve Finsku. Zdroj: Foto: D. Kožešnicková

Příloha č. 44: Athény – akropolis – celkový pohled na archeologickou památku in situ. Zdroj: URL:<<http://www.destinationspoint.com/acropolis-of-athens/>>. [cit. 2014-04-17].

Příloha č. 45: Athénské archeologické muzeum: dochování reliktní in situ v současné budově. Zdroj: URL:< <http://www.theacropolismuseum.gr/en/content/hours-ticketing>>. [cit. 2014-04-17].

Příloha č. 46: Budova Britského muzea v Londýně. Zdroj: URL:<<http://www.theguardian.com/artanddesign/2009/jul/08/museums-future-lies-online>>. [cit. 2014-04-17].

Příloha č. 47: Působivý vstup do egyptské expozice Britského muzea. Zdroj: Foto: Dominika Kožešnicková, prosinec 2011

Příloha č. 48: Dotazník laické veřejnosti pro účel průzkumu veřejného mínění. Zdroj: Autor: Dominika Kožešnicková

Příloha č. 1: Výňatek z památkového zákona č. 20/1989 Sb. o státní památkové péči –

Část třetí: Archeologie.

ČÁST TŘETÍ

Archeologické výzkumy a nálezy

§ 21

Oprávnění k archeologickým výzkumům

(1) Archeologické výzkumy je oprávněn provádět Archeologický ústav Akademie věd České republiky (dále jen "Archeologický ústav"), který se také vyjadřuje k ochraně archeologického dědictví v řízeních podle zvláštních právních předpisů.

(2) Ministerstvo kultury může na žádost v odůvodněných případech po dohodě s Akademií věd České republiky povolit provádění archeologických výzkumů vysokým školám, pokud je provádějí při plnění svých vědeckých nebo pedagogických úkolů, muzeím nebo jiným organizacím, popřípadě fyzické osobě, které mají pro odborné provádění archeologických výzkumů potřebné předpoklady (dále jen "oprávněná organizace"). Oprávněná organizace uzavírá s Akademií věd České republiky dohodu o rozsahu a podmínkách provádění archeologických výzkumů.

(3) Potřebnými předpoklady podle odstavce 2 se rozumí odborná kvalifikace fyzické osoby žádající o udělení povolení, nebo odborná kvalifikace fyzické osoby, která je v pracovním nebo jiném obdobném poměru k osobě žádající o udělení povolení, jejichž prostřednictvím bude zajištěna odbornost provádění archeologických výzkumů, a vybavení laboratorním zařízením a prostory nezbytně nutnými pro vědecké poznání a dokumentaci archeologických nálezů a

dočasně uložení movitých archeologických nálezů. Odborná kvalifikace se prokazuje splněním dosažené kvalifikace, jíž je vysokoškolské vzdělání získané studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti společenských věd se zaměřením na archeologii, a 2 roky odborné praxe.

(4) Oprávněná organizace je povinna oznámit Archeologickému ústavu zahájení archeologických výzkumů a podat mu o jejich výsledcích zprávu. Jde-li o archeologické výzkumy na území prohlášeném za kulturní památku, národní kulturní památku, památkovou rezervaci nebo památkovou zónu, Archeologický ústav a oprávněné organizace oznámí zahájení archeologických výzkumů odborné organizaci státní památkové péče, které podají též zprávu o jejich výsledcích.

(5) Ministerstvo kultury po dohodě s Akademií věd České republiky může odejmout povolení k provádění archeologických výzkumů oprávněné organizaci, která porušila podmínky, za kterých jí bylo povolení uděleno.

(6) Uchazeči Ministerstvo kultury udělí za podmínek podle odstavce 2 povolení k provádění archeologických výzkumů, pokud mu je uznána odborná kvalifikace.

(7) V případě řízení o udělení povolení k provádění archeologických výzkumů uchazeči se vede společné řízení o udělení povolení k provádění archeologických výzkumů a o uznání odborné kvalifikace.

Uznávání odborné kvalifikace uchazeče pro provádění archeologických výzkumů

§ 21a

(1) Při uznávání odborné kvalifikace uchazeče postupuje Ministerstvo kultury podle zvláštního právního předpisu.

(2) Na osobu, která ministerstvu kultury oznámila svůj záměr provést archeologický výzkum v rámci svobody poskytování služeb a přiložila doklady podle zákona o uznávání odborné kvalifikace a zároveň doložila náležitosti oznámení podle odstavce 3 (dále jen „osoba oprávněná k výzkumům“), se nevztahuje ustanovení § 21 odst. 2.

(3) Oznámení podle odstavce 2 obsahuje vedle náležitostí podle zákona o uznávání odborné kvalifikace

a) adresu pro doručování písemností,

b) předpokládanou dobu provádění archeologických výzkumů na území České republiky,

c) místo, kde se mají archeologické výzkumy provést,

d) důvody pro provedení archeologických výzkumů,

e) popis odborných postupů, které mají být při archeologických výzkumech použity,

f) smlouvu uzavřenou s muzeem o uložení movitých archeologických nálezů učiněných při provádění archeologických výzkumů.

(4) Ministerstvo kultury vede evidenci uchazečů, kterým bylo uděleno povolení k provádění archeologických výzkumů, a osob oprávněných k výzkumům, do níž se zapisuje

a) jméno a příjmení uchazeče, kterému bylo uděleno povolení k provádění archeologických výzkumů,

b) jméno a příjmení osoby oprávněné k výzkumům,

c) adresa pro doručování písemností,

d) doba platnosti oprávnění k provádění archeologických výzkumů na území České republiky,

e) předpokládaná doba provádění archeologických výzkumů na území České republiky osobou oprávněnou k výzkumům,

f) zákaz provádění archeologických výzkumů podle § 35 odst. 4 nebo § 39 odst. 4. Ochrana osobních údajů, které se zapisují do evidence, se řídí zvláštním právním předpisem.

§ 21b

(1) Pokud je uchazeči uloženo podle zákona o uznávání odborné kvalifikace kompenzační opatření, ministerstvo kultury v rozhodnutí současně stanoví

a) pro případ volby splnění kompenzačního opatření formou rozdílové zkoušky rozsah rozdílové zkoušky, která může zahrnovat ověření jak teoretických, tak i praktických dovedností uchazeče, které nejsou podle předloženého dokladu součástí odborné kvalifikace uchazeče, a školu, na které uchazeč složí uloženou rozdílovou zkoušku, a

b) pro případ volby splnění kompenzačního opatření formou adaptačního období délku adaptačního období, oblasti, jejichž znalost je nezbytná pro provádění archeologických výzkumů a které nejsou podle předloženého dokladu součástí odborné kvalifikace uchazeče, povinnost předložit závěrečnou zprávu o průběhu adaptačního období a způsob vyhodnocení adaptačního období.

(2) Školu podle odstavce 1 písm. a) určí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy na žádost ministerstva kultury ve lhůtě 1 měsíce ode dne doručení této žádosti. Ministerstvo kultury v žádosti stanoví rozsah rozdílové zkoušky, která může zahrnovat ověření jak teoretických, tak i praktických dovedností uchazeče. Podrobnosti obsahu a formy rozdílové zkoušky stanoví určená škola.

(3) V případě volby splnění kompenzačního opatření formou adaptačního období uchazeč absoluuje adaptační období pod dohledem odborně způsobilé fyzické osoby odbornou praxí v oboru provádění archeologických výzkumů vykonanou u Archeologického ústavu nebo oprávněné organizace.

(4) Teoretické a praktické oblasti, které tvoří obsah vzdělávání a přípravy vyžadované v České republice pro provádění archeologických výzkumů, jsou stanoveny v příloze č. 4 k tomuto zákonu.

§ 21c

Povinnosti stanovené oprávněným organizacím v § 21 odst. 4, § 22, § 23 odst. 3 a § 24 platí pro osobu oprávněnou k výzkumům obdobně.

§ 22

Provádění archeologických výzkumů

(1) Archeologický ústav a oprávněné organizace jsou povinny před zahájením archeologických výzkumů uzavřít dohodu s vlastníkem (správcem, uživatelem) nemovitosti, na které se mají archeologické výzkumy provádět, o podmínkách archeologických výzkumů na nemovitosti. Nedojde-li k dohodě, rozhodne krajský úřad o povinnostech vlastníka (správce, uživatele) nemovitosti strpět provedení archeologických výzkumů a o podmínkách, za nichž archeologické výzkumy mohou být provedeny.

(2) Má-li se provádět stavební činnost na území s archeologickými nálezy, jsou stavebníci již od doby přípravy stavby povinni tento záměr oznámit Archeologickému ústavu a umožnit jemu nebo oprávněné organizaci provést na dotčeném území záchranný archeologický výzkum. Je-li stavebníkem právnická osoba nebo fyzická osoba, při jejímž podnikání vznikla nutnost záchranného archeologického výzkumu, hradí náklady záchranného archeologického výzkumu

tento stavebník; jinak hradí náklady organizace provádějící archeologický výzkum. Obdobně se postupuje, má-li se na takovém území provádět jiná činnost, kterou by mohlo být ohroženo provádění archeologických výzkumů.

§ 23

Archeologické nálezy

(1) Archeologickým nálezem je věc (soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí.

(2) O archeologickém nález, který nebyl učiněn při provádění archeologických výzkumů, musí být učiněno oznámení Archeologickému ústavu nebo nejbližšímu muzeu buď přímo, nebo prostřednictvím obce, v jejímž územním obvodu k archeologickému nález došlo. Oznámení o archeologickém nález je povinen učinit nálezce nebo osoba odpovědná za provádění prací, při nichž došlo k archeologickému nález, a to nejpozději druhého dne po archeologickém nález nebo potom, kdy se o archeologickém nález dověděl.

(3) Archeologický nález i naleziště musí být ponechány beze změny až do prohlídky Archeologickým ústavem nebo muzeem, nejméně však po dobu pěti pracovních dnů po učiněném oznámení. Archeologický ústav nebo oprávněná organizace učiní na nalezišti všechna opatření nezbytná pro okamžitou záchranu archeologického nález, zejména před jeho poškozením, zničením nebo odcizením.

(4) Jde-li o archeologický nález uvedený v odstavci 2, má nálezce právo na odměnu, kterou mu poskytne krajský úřad, a to do výše ceny materiálu; je-li archeologický nález zhotoven z drahých kovů nebo jiných cenných materiálů, v ostatních případech až do výše deseti procent kulturně historické hodnoty archeologického nález určené na základě odborného posudku. Nálezce má právo na náhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s archeologickým nálezem. O náhradě rozhodne a náhradu

poskytne krajský úřad. Podrobnosti o podmínkách pro poskytování odměny a náhrady nálezci stanoví obecně závazný právní předpis.

(5) O archeologických nálezech, k nimž dojde v souvislosti s přípravou nebo prováděním stavby, platí zvláštní předpisy.

§ 23a

Vlastnictví movitých archeologických nálezů

(1) Movité archeologické nálezy jsou vlastnictvím kraje, nejsou-li vlastnictvím státu nebo obce podle odstavce 2.

(2) Movité archeologické nálezy jsou vlastnictvím kraje, v jehož územním obvodu byly učiněny, nejde-li o movité archeologické nálezy učiněné při archeologických výzkumech prováděných příspěvkovou organizací nebo organizační složkou obce, které jsou vlastnictvím této obce, nebo o movité archeologické nálezy učiněné při archeologických výzkumech prováděných státní organizací nebo organizační složkou státu, které jsou vlastnictvím České republiky.

(3) Movité archeologické nálezy, které jsou vlastnictvím kraje, se ukládají v jím zřízeném muzeu. Movité archeologické nálezy, které jsou vlastnictvím obce, se ukládají v muzeu zřízeném touto obcí, případně v muzeu zřízeném jinou obcí nebo krajem. S movitými archeologickými nálezy, které jsou vlastnictvím České republiky, jsou příslušné hospodařit státní organizace

nebo organizační složky státu, které při provádění archeologických výzkumů podle odstavce 2 nález učinily; tyto movité archeologické nálezy se ukládají zpravidla v muzeích zřízených ministerstvem kultury nebo v jiných státních organizacích nebo organizačních složkách státu, pokud jsou v nich trvale uchovávány sbírky muzejní povahy.

(4) Kraj a obec jsou povinny převést movitý archeologický nález do vlastnictví České republiky za cenu stanovenou v posudku znalcem, pokud je o to ministerstvo kultury písemně požádá ve lhůtě 3 let ode dne, kdy byl movitý archeologický nález učiněn. V tomto případě je ministerstvo kultury současně povinno uhradit kraji nebo obci nutné náklady, které jim vznikly v souvislosti s movitým archeologickým nálezem, s výjimkou odměny a náhrady poskytnutých

nálezci podle § 23 odst. 4. Znalce určí a náklady spojené s vyhotovením posudku nese ministerstvo kultury.

§ 23b

Plány území s archeologickými nálezy

(1) Kraj může vydat v dohodě s ministerstvem kultury nařízením kraje plán území s archeologickými nálezy v kraji nebo ve vymezené části kraje, ve kterém se vyznačí území, na nichž se vyskytují nebo se mohou odůvodněně vyskytovat archeologické nálezy, a který slouží pro zabezpečení archeologického dědictví a jako podklad pro plnění oznamovací povinnosti stavebníka podle § 22 odst. 2.

(2) Plán území s archeologickými nálezy lze vydat na dobu nejdéle 20 let.

(3) Plán území s archeologickými nálezy lze změnit, pokud se významně změnila vědecké poznatky o archeologických nálezech a jejich výskytu v území. Pro vydání změny plánu území s archeologickými nálezy se použije odstavce 1 obdobně.

(4) Archeologický ústav a odborná organizace státní památkové péče poskytují kraji na požádání bezplatně potřebnou odbornou pomoc a odborné podklady, údaje a informace nezbytné pro vydání plánu území s archeologickými nálezy.

(5) Náležitosti a obsah plánu území s archeologickými nálezy stanoví ministerstvo kultury prováděcím právním předpisem.

§ 24

Náhrada za majetkovou újmu

(1) Při provádění archeologických výzkumů jsou Archeologický ústav a oprávněné

organizace povinny dbát zájmů chráněných zvláštními předpisy, spolupracovat s orgány zabezpečujícími ochranu těchto zájmů a co nejvíce chránit práva a oprávněné zájmy vlastníků (správců, uživatelů) nemovitostí, popřípadě jiného majetku.

(2) Je-li vlastník (správce, uživatel) nemovitosti nebo jiného majetku prováděním

archeologického výzkumu nebo opatřeními na ochranu archeologického nálezu podstatně omezen v běžném užívání nemovitosti nebo jiného majetku, má právo, aby mu Archeologický ústav nebo oprávněná organizace poskytly přiměřenou jednorázovou náhradu. Po ukončení prací jsou Archeologický ústav nebo oprávněná organizace povinny uvést nemovitost nebo jiný majetek do předešlého stavu. Není-li to možné nebo hospodářsky účelné, má vlastník (správce, uživatel) nemovitosti nebo jiného majetku právo na peněžitou náhradu.

(3) Právo na náhradu za majetkovou újmu podle odstavce 2 je třeba uplatnit u

Archeologického ústavu nebo u oprávněné organizace do šesti měsíců od ukončení archeologického výzkumu nebo od ukončení opatření na ochranu archeologického nálezu, jinak právo zaniká. Nedojde-li k dohodě, rozhoduje o náhradě a její výši krajský úřad.

Příloha č. 2: Výňatek ze stavebního zákona č. 183/2006 Sb., věnující se archeologii.

Stavební zákon (č. 183/2006 Sb.) a archeologie

§ 2

Základní pojmy:

(1) V tomto zákoně se rozumí

4. veřejné prostranství, 1) zřizované nebo užívané ve veřejném zájmu,

l) veřejně prospěšnou stavbou stavba pro veřejnou infrastrukturu určená k rozvoji nebo ochraně území obce, kraje nebo státu, vymezená ve vydané územně plánovací dokumentaci,

m) veřejně prospěšným opatřením opatření nestavební povahy sloužící ke snižování ohrožení území a k rozvoji anebo k ochraně přírodního, kulturního a archeologického dědictví, vymezené ve vydané územně plánovací dokumentaci,

Ministerstvo

§ 11

(2) Ministerstvo zajišťuje metodickou podporu uplatňování soudobých poznatků územního plánování, urbanismu, architektury a poznatků stavebně technických, jakož i veřejných zájmů ve výstavbě a stavebnictví, zejména v ochraně životů a zdraví, v péči o životní prostředí a v ochraně kulturního, archeologického a přírodního dědictví.

Část třetí – Územní plánování

Hlava I

Cíle a úkoly územního plánování

§ 18

Cíle územního plánování:

(4) Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti. S ohledem na to určuje podmínky pro hospodárné využívání zastavěného území a zajišťuje ochranu nezastavěného území a nezastavitelných pozemků. Zastavitelné plochy se vymezují s ohledem na potenciál rozvoje území a míru využití zastavěného území.

§ 80

Rozhodnutí o změně využití území

(3) Rozhodnutí o změně využití území ani územní souhlas nevyžadují sjezdy z pozemních komunikací na sousední nemovitosti.

(4) Ustanovení odstavce 3 se nevztahuje na území, na kterých se prokazatelně nalézají archeologické nálezy.

§ 132

Společné zásady

(1) Stavební úřady vykonávají soustavný dozor nad zajišťováním ochrany veřejných zájmů, ochrany práv a oprávněných zájmů právnických a fyzických osob a nad plněním jejich povinností vyplývajících z tohoto zákona a právních předpisů vydaných k jeho provedení.

(3) Veřejným zájmem se rozumí požadavek, aby

a) stavba byla prováděna v souladu s rozhodnutím nebo jiným opatřením stavebního úřadu,

b) stavba byla užívána jen k povolenému účelu,

c) stavba neohrožovala život a zdraví osob nebo zvířat, bezpečnost, životní prostředí, zájmy státní památkové péče, archeologické nálezy a sousední stavby, popřípadě nezpůsobovala jiné škody či ztráty,

§ 137

Nezbytné úpravy

(1) Stavební úřad může nařídit vlastníku stavby, stavebního pozemku nebo zastavěného stavebního pozemku nezbytné úpravy

i) jimiž se zajišťuje ochrana architektonického a archeologického dědictví.

§ 170

Účely vyvlastnění

(1) Práva k pozemkům a stavbám, potřebná pro uskutečnění staveb nebo jiných veřejně prospěšných opatření podle tohoto zákona, lze odejmout nebo omezit, jsou-li vymezeny ve vydané územně plánovací dokumentaci a jde-li o

a) veřejně prospěšnou stavbu dopravní a technické infrastruktury, včetně plochy nezbytné k zajištění její výstavby a řádného užívání pro stanovený účel,

b) veřejně prospěšné opatření, a to snižování ohrožení v území povodněmi a jinými přírodními katastrofami, zvyšování retenčních schopností území, založení prvků územního systému ekologické stability a ochranu archeologického dědictví,

§ 176

(1) Dojde-li při postupu podle tohoto zákona nebo v souvislosti s tím k nepředvídaným nálezům kulturně cenných předmětů, detailů stavby nebo chráněných částí přírody anebo k archeologickým nálezům, je stavebník povinen neprodleně oznámit nález stavebnímu úřadu a orgánu státní památkové péče nebo orgánu ochrany přírody a zároveň učinit opatření nezbytná k tomu, aby nález nebyl poškozen nebo zničen, a práce v místě nálezu přerušit. Tuto povinnost může stavebník přenést smlouvou na stavebního podnikatele nebo na osobu zabezpečující přípravu stavby či provádějící jiné práce podle tohoto zákona. Stavební úřad v dohodě s příslušným dotčeným orgánem stanoví podmínky k zabezpečení zájmů státní památkové péče a ochrany přírody a krajiny, popřípadě rozhodne o přerušení prací.

(4) Ministerstvo kultury může na návrh orgánu státní památkové péče nebo Archeologického ústavu Akademie věd České republiky rozhodnout, že se jedná o nález mimořádného významu, a z vlastního podnětu jej prohlásí za kulturní památku. Kopie rozhodnutí se zasílá příslušnému stavebnímu úřadu.

Příloha k zákonu č. 183/2006 Sb.

Rámcový obsah vyhodnocení vlivů politiky územního rozvoje, zásad územního rozvoje a územního plánu na životní prostředí pro účely posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí (Část A vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území)

(K § 19 odst. 2 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)):

5. Zhodnocení stávajících a předpokládaných vlivů navrhovaných variant politiky územního rozvoje nebo územně plánovací dokumentace, včetně vlivů sekundárních, synergických, kumulativních, krátkodobých, střednědobých a dlouhodobých, trvalých a přechodných, kladných a záporných; hodnotí se vlivy na obyvatelstvo, biologickou rozmanitost, faunu, floru, půdu, vodu, ovzduší, klima, hmotné statky, kulturní dědictví včetně dědictví architektonického a archeologického a vlivy na krajinu včetně vztahů mezi uvedenými oblastmi vyhodnocení.

Příloha č. 3: Maltská konvence

ÚMLUVA O OCHRANĚ ARCHEOLOGICKÉHO DĚDICTVÍ EVROPY

(revidovaná)

(Valletta, 16. 1. 1992)

Preambule

Členské státy Rady Evropy a ostatní státy – smluvní strany Evropské kulturní úmluvy, jež jsou signatáři této Úmluvy, u vědomí toho, že cílem Rady Evropy je dosáhnout těsnější jednoty mezi jejími členy zejména za účelem ochrany a naplňování ideálů a zásad, jež jsou jejich společným dědictvím, s přihlédnutím k Evropské kulturní úmluvě, jež byla podepsána v Paříži dne 19. prosince 1954, a zejména k jejím článkům 1 a 5, s přihlédnutím k Úmluvě o ochraně architektonického dědictví Evropy, jež byla podepsána v Granadě dne 3. října 1985, s přihlédnutím k Evropské úmluvě o porušování právních norem týkajících se kulturního vlastnictví, jež byla podepsána v Delfách dne 23. června 1985, s přihlédnutím k doporučením parlamentního shromáždění Rady Evropy o archeologii a zejména k Doporučením 848 (1978), 921 (1981) a 1072 (1988), s přihlédnutím k Doporučení č. R (89) 5 o ochraně a rozmnožování archeologického dědictví v kontextu územního rozvoje měst a venkova, majíce na mysli, že archeologické dědictví je základním prvkem pro poznávání minulosti celého lidstva, uznávající, že evropské archeologické dědictví, jež poskytuje doklady o dávné historii, je vážně ohroženo poškozováním způsobeným narůstajícím počtem velkých rozvojových projektů, přirozenými riziky, tajnými nebo nevědecky prováděnými vykopávkami a nedostatečnou informovaností veřejnosti, prohlašující, že tam, kde doposud neexistují, je třeba zavést nezbytné procedury správního a vědeckého dohledu a že potřeba chránit archeologické dědictví by se měla odrážet v politice územního plánování měst i venkova a kulturního rozvoje, zdůrazňující, že odpovědnost za ochranu archeologického dědictví by měla dopadat nejen na přímo dotčený stát, ale na všechny evropské země s cílem omezovat riziko poškozování a prosazovat uchování tohoto dědictví podporou výměny expertů a porovnávání zkušeností, konstatující nutnost ucelit zásady vytyčené Úmluvou o ochraně archeologického dědictví Evropy, jež byla podepsána v Londýně dne 6. května 1969 v důsledku vývoje politiky územního rozvoje v evropských zemích, se dohodly na následujícím:

Definice archeologického dědictví

Článek 1

1. Cílem této Úmluvy (revidované) je ochraňovat archeologické dědictví jako zdroj evropské kolektivní paměti a jako nástroj historického a vědeckého studia.
2. Za tímto účelem se za součásti archeologického dědictví považují veškeré pozůstatky a objekty a jakékoli jiné stopy po lidstvu z minulých období,
 - i) jejichž uchování a studium umožňuje vysledovat vývoj historie lidstva a jeho vztah k přirozenému prostředí,
 - (ii) o nichž jsou hlavními zdroji informací vykopávky nebo objevy a další metody výzkumu lidstva,
 - (iii) které jsou situovány na jakémkoli místě, které spadá pod jurisdikci Stran.
1. Do archeologického dědictví se zahrnují stavby, konstrukce, skupiny budov, zastavěná území, movité objekty, památky dalšího druhu a také jejich související prostředí nacházející se jak na souši, tak pod vodou.

Identifikace dědictví a opatření na jeho ochranu

Článek 2

Každá Strana se zavazuje, že zavede prostředky přiměřenými pro daný stát takový právní systém na ochranu archeologického dědictví, jenž zajistí:

- (i) vedení soupisu jejího archeologického dědictví a klasifikaci chráněných památek a oblastí,
- (ii) vytvoření archeologických rezervací, a to i tam, kde nejsou viditelné pozůstatky na povrchu nebo pod vodou, za účelem uchování hmotných důkazů ke studiu příštími generacemi,
- (iii) povinnost nálezce ohlásit příslušným úřadům náhodný nález součástí archeologického dědictví a dát jej k dispozici ke zkoumání.

Článek 3

Za účelem zachování archeologického dědictví a zaručení toho, aby archeologické výzkumy byly vědecky smysluplné, se každá Strana zavazuje:

- (i) uplatňovat procedury k povolování vykopávek a dalších archeologických činností a k doзору nad nimi tak, aby:
 - a) se zabránilo jakýmkoli nezákonným vykopávkám nebo odstraňování součástí archeologického dědictví,
 - b) bylo zajištěno, že archeologické vykopávky a průzkumy budou prováděny vědeckým způsobem a za předpokladu, že:
 - - kdykoli to bude možné, budou se používat nedestruktivní průzkumné metody,
 - - součásti archeologického dědictví nebudou během vykopávek a po nich odkryty nebo ponechány nechráněné, aniž by byla přijata opatření k jejich řádnému zachování, konzervaci a správě,

- (ii) zajistit, aby vykopávky a další potenciálně destruktivní techniky byly prováděny pouze kvalifikovanými, zvláště oprávněnými osobami,
- (iii) učinit používání detektorů kovů a jakýchkoli jiných detekčních zařízení nebo postupů archeologického výzkumu předmětem specifického předchozího oprávnění, kdykoli s tím počítá vnitřní právní úprava státu.

Článek 4

Každá Strana se zavazuje, že zavede opatření k fyzické ochraně archeologického dědictví a podle okolností zajistí:

- (i) aby úřady nabyly nebo jinými patřičnými prostředky chránily oblasti, které se mají stát archeologickými rezervacemi,
- (ii) ochranu a údržbu archeologického dědictví, nejlépe na původním místě,
- (iii) patřičné skladovací prostory pro archeologické pozůstatky, které byly ze svého původního místa přemístěny.

Integrovaná konzervace archeologického dědictví

Článek 5

Každá Strana se zavazuje:

- (i) že se bude snažit sladit a spojit požadavky archeologie a územních rozvojových plánů zajištěním účasti archeologů na:
 - a) vytváření politiky, která má zajistit vyváženou strategii ochrany, konzervace a zhodnocování archeologicky zajímavých lokalit,
 - b) různých fázích rozvojových projektů,
- (ii) že zajistí, aby archeologové, městští a oblastní pracovníci územního plánování společně systematicky vedli konzultace, aby bylo možné:
 - a) upravit územní plány, jež by pravděpodobně měly nepříznivé dopady na archeologické dědictví,
 - b) vyhradit dostatečný čas a prostředky k provedení řádného vědeckého bádání na nalezišti a publikaci jeho závěrů,
- (iii) že zajistí, aby vyhodnocení dopadů na životní prostředí a z nich vyplývající rozhodnutí plně přihlížela k archeologickým nalezištím a jejich umístění,
- (iv) že v případě, kdy budou během stavebních prací nalezeny součásti archeologického dědictví, zabezpečí jejich konzervaci na původním místě, bude-li to proveditelné,
- (v) že zajistí, aby zpřístupnění archeologických nalezišť veřejnosti, zvláště pak stavební úpravy nutné k pojetí velkého počtu návštěvníků, neovlivnily nepříznivě archeologickou a vědeckou povahu takových nalezišť a jejich okolí.

Financování archeologického výzkumu a konzervace

Článek 6

Každá Strana se zavazuje:

- (i) zajistit veřejnou finanční podporu pro archeologické výzkumy ze strany celostátních, regionálních a místních úřadů, v souladu s jejich pravomocemi,
- (ii) navýšit materiální zdroje pro preventivní archeologii:
 - a) přijetím vhodných opatření tak, aby významné veřejné nebo soukromé projekty územního rozvoje měly zajištěno pokrytí celkových nákladů na veškeré nutné související archeologické operace, a to z příslušných zdrojů veřejného nebo soukromého sektoru,
 - b) přidělením rozpočtové částky určené na tyto projekty stejně jako na dopadové studie vynucené bezpečnostními opatřeními v oblasti životního prostředí a regionálního územního plánování, na předběžné archeologické studie a průzkumy, na souhrnné vědecké zprávy a také na úplné zveřejnění a uchování těchto zjištění.

Sběr a šíření vědeckých informací

Článek 7

Každá Strana se zavazuje, že za účelem umožnění studia archeologických nálezů a šíření znalostí o nich:

- (i) připraví nebo aktualizuje přehledy, soupisy a mapy archeologických lokalit v oblastech spadajících pod její jurisdikci,
- (ii) přijme veškerá praktická opatření, aby zajistila po ukončení archeologických výzkumů vypracování souhrnných vědeckých zpráv určených k publikaci, a to ještě předtím, než bude provedena potřebná komplexní publikace specializovaných studií.

Článek 8

Každá Strana se zavazuje:

- (i) že napomůže vnitrostátní a mezinárodní výměně součástí archeologického dědictví pro profesionální vědecké účely a zároveň přijme příslušné kroky, aby takový oběh nesnížil kulturní a vědeckou hodnotu těchto součástí,
- (ii) že bude podporovat výměnu informací o prováděných archeologických výzkumech a vykopávkách a že bude přispívat k organizaci mezinárodních výzkumných programů.

Zvyšování veřejné informovanosti

Článek 9

Každá Strana se zavazuje, že:

- (i) povede vzdělávací aktivity s cílem vytvořit a rozvinout povědomí v názorech veřejnosti o hodnotě archeologického dědictví pro pochopení minulosti a o hrozbách pro toto dědictví,
- (ii) bude podporovat přístup veřejnosti k důležitým součástem archeologického dědictví, zejména k nálezům, a napomáhat tomu, aby vhodně vybrané archeologické předměty byly vystaveny pro veřejnost.

Článek 10

Každá Strana se zavazuje, že:

- (i) zajistí, aby si příslušné veřejné úřady a vědecké instituce mezi sebou vyměňovaly informace o jakýchkoli zjištěných nezákonných vykopávkách,
- (ii) bude informovat příslušné úřady ve státě původu, jenž je smluvní Stranou této Úmluvy, o všech nabídkách, u nichž je podezření, že pocházejí z nepovolených vykopávek nebo nezákonně z povolených vykopávek, a sdělí o tom nezbytné podrobnosti,
- (iii) podnikne kroky nezbytné k zajištění toho, aby muzea a podobné instituce, jejichž akviziční politika je pod kontrolou státu, nenabývaly součástí archeologického dědictví, u nichž je podezření, že pocházejí z nekontrolovaných nálezů nebo nepovolených vykopávek nebo nezákonně z povolených vykopávek,
- (iv) pokud jde o muzea a podobné instituce na území Strany, jejichž akviziční politika ovšem není pod státní kontrolou:
 - a) předá jim text této Úmluvy (revidované),
 - b) vynaloží veškeré úsilí, aby zajistila, že tato muzea a instituce budou respektovat zásadu uvedenou výše v ustanovení bodu (iii),
- (v) pomocí osvěty, informování, bdělosti a spolupráce bude co nejvíce omezovat přesuny součástí archeologického dědictví, jež pocházejí z nekontrolovaných nálezů nebo nepovolených vykopávek nebo nezákonně z povolených vykopávek.

Článek 11

Žádné ustanovení této Úmluvy (revidované) neovlivní stávající nebo budoucí dvoustranné nebo mnohostranné smlouvy mezi stranami o nezákonném pohybu součástí archeologického dědictví nebo o jejich navrácení jejich právoplatnému vlastníkovi.

Vzájemná technická a vědecká pomoc

Článek 12

Každá Strana se zavazuje, že:

- (i) umožní vzájemnou technickou a vědeckou pomoc prostřednictvím výměny zkušeností a expertů v záležitostech archeologického dědictví,
- (ii) bude podporovat v rámci příslušné vnitřní právní úpravy nebo mezinárodních dohod, jež jsou pro ni závazné, výměnu odborníků na zachování archeologického dědictví včetně odborníků, kteří zodpovídají za další vzdělávání.

Kontrola uplatňování Úmluvy (revidované)

Článek 13

Pro účely této Úmluvy (revidované) bude Výbor expertů, zřízený Výborem ministrů Rady Evropy v souladu s článkem 17 Statutu Rady Evropy, sledovat její uplatňování a dále bude zejména:

- (i) pravidelně předkládat Výboru ministrů Rady Evropy zprávu o situaci, pokud jde o politiku v oblasti ochrany archeologického dědictví ve státech, které jsou Stranami této Úmluvy (revidované), a o realizaci zásad, jež jsou v ní zakotveny,
- (ii) navrhopvat Výboru ministrů Rady Evropy opatření směřující k realizaci ustanovení této Úmluvy (revidované), včetně mnohostranných aktivit, revize nebo její novelizace a informování veřejnosti o jejím účelu,
- (iii) předkládat Výboru ministrů Rady Evropy doporučení ve věci výzev státům, které nejsou členy Rady Evropy, aby k této Úmluvě (revidované) přistoupily.

Závěrečná ustanovení

Článek 14

1. Tato Úmluva (revidovaná) bude otevřená pro podpis členskými státy Rady Evropy a dalšími státy, jež jsou stranami Evropské kulturní úmluvy. Podléhá ratifikaci, přijetí nebo schválení. Listiny stvrzující ratifikaci, přijetí nebo schválení je třeba uložit u generálního tajemníka Rady Evropy.
2. Žádný stát, jenž je stranou Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy, podepsané v Londýně dne 6. května 1969, nesmí předložit listiny stvrzující ratifikaci, přijetí nebo schválení, pokud již tuto zmíněnou úmluvu dříve nevypověděl nebo pokud ji zároveň nevypovídá.
3. Tato Úmluva (revidovaná) vstoupí v platnost po šesti měsících od data, kdy čtyři státy, včetně alespoň tří členských států Rady Evropy, vyjádří svůj souhlas s tím, že budou Úmluvou (revidovanou) vázány v souladu s ustanoveními předcházejících odstavců.

4. Kdykoli by při aplikaci předcházejících dvou odstavců nevstoupilo vypovězení úmluvy z 6. května 1969 v platnost současně s nabytím účinnosti této Úmluvy (revidované), může smluvní stát při uložení své listiny stvrzující ratifikaci, přijetí nebo schválení prohlásit, že bude i nadále uplatňovat úmluvu z 6. května 1969, dokud tato Úmluva (revidovaná) nevstoupí v platnost.
5. V případě každého signatářského státu, který následně vyjádří svůj souhlas být Úmluvou (revidovanou) vázán, vstoupí tato v platnost šest měsíců od data uložení listiny stvrzující ratifikaci, přijetí nebo schválení.

Článek 15

1. Poté, co tato Úmluva (revidovaná) vstoupí v platnost, může Výbor ministrů Rady Evropy vyzvat kterýkoli další stát, jenž není členem Rady Evropy a Evropského hospodářského společenství, aby k ní přistoupil rozhodnutím přijatým většinou stanovenou v článku 20 písm. d) Statutu Rady Evropy a jednohlasným rozhodnutím zástupců smluvních států, které mají právo být ve Výboru ministrů.
2. Pro jakýkoli další přistupující stát nebo pro Evropské hospodářské společenství, pokud by přistoupilo, vstoupí tato Úmluva (revidovaná) v platnost po šesti měsících od data uložení listiny stvrzující přistoupení u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 16

1. Kterýkoli stát může při podpisu nebo při ukládání své listiny stvrzující ratifikaci, přijetí, souhlas nebo přistoupení specifikovat území, pro něž bude tato Úmluva (revidovaná) platit.
2. Kterýkoli stát může kdykoli později prohlášením adresovaným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy rozšířit platnost této Úmluvy (revidované) na jakékoli další území specifikované v prohlášení. V případě takového území vstoupí Úmluva (revidovaná) v platnost šest měsíců od data přijetí takového prohlášení generálním tajemníkem.
3. Jakékoli prohlášení učiněné podle ustanovení předcházejících dvou odstavců může být zrušeno pro kterékoli území definované v takovém prohlášení oznámením zasláným generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. Zrušení vstoupí v platnost po šesti měsících od data přijetí takového oznámení generálním tajemníkem.

Článek 17

1. Kterákoli Strana může kdykoli vypovědět tuto Úmluvu (revidovanou) prostřednictvím oznámení adresovaného generálnímu tajemníkovi Rady Evropy.
2. Takové vypovězení vstoupí v platnost po šesti měsících od data přijetí tohoto oznámení generálním tajemníkem.

Článek 18

Generální tajemník Rady Evropy uvědomí členské státy Rady Evropy, další státy, které jsou stranami Evropské kulturní úmluvy, a kterýkoli stát Evropského hospodářského společenství, který přistoupil nebo byl vyzván k přistoupení k této Úmluvě (revidované)

**Příloha č. 4: Ukázka proudové
vitríny**

Příloha č. 5: Proudová vitrína

Příloha č. 6: Vzor hmatové výstavy: „Začalo to hrudkou hlíny“

Příloha č. 7: Návštěvníci si zkouší tkaní na stavu v plzeňské ZOO

Příloha č. 8: Vzor vhodně zpracované tiskové zprávy pro archeologii autor:

Bc. Kožešníková, Dominika ZČU; konzultant: Barborková, Eva ČTK

Příklad tiskové zprávy - vytvořeno Bc. Dominikou Kožešníkovou

TISKOVÁ ZPRÁVA, DNE 11. 4. 2014

ARCHEOLOGOVÉ V PLZNI HLEDÁJÍ POKLADY Z LETADLA

Studenti katedry archeologie mají ojedinělou možnost se v červnu letošního roku účastnit semináře o letecké archeologii. Cílem workshopu je seznámit studenty s archeologií z ptáčích perspektiv a v praktickém cvičení vyhledávat archeologické památky za vzduchu. Následovat bude seminář a diskuze k pořízeným fotografiím.

Katedra archeologie ZČU každoročně umožňuje několika vybraným studentům archeologie v bakalářských a magisterských studijních programech účast na 2 denním semináři letecké archeologie. V letošním roce je kurz určen pro studenty všech stupňů (Bc., Mgr., Ph.D.) vysokoškolského studijního programu Archeologie, akreditovaných na univerzitách v ČR a v zemích EU, případně studentů příbuzných oborů (antropologie, historie).

„Unikátnost kurzu vyplývá z možnosti si na vlastní kůži vyzkoušet leteckou prospekci a objevování archeologických památek“ uvedla Lenka Fleisnerová, která kurz absolvovala v loňském roce. Studenti celkem stráví ve čtyřmístném letadle jednu hodinu, kdy se pokusí identifikovat nové archeologické objekty v oblasti Středních Čech. „Ten pocit, když něco sami objevíte, je nepopsatelný.“ prohlásila Fleisnerová.

„Rozdíl mezi tím, jak vypadala archeologie ještě před 20 lety a dneškem je naprosto nesrovnatelné. V současné době má archeologie obrovské možnosti. Jednou z nich je pozorování krajiny z výšky.“ sdělil prof. Martin Gojda, který se letecké archeologii už věnuje přes 20 let. „Evropský etický kodex daný Maltskou konvencí o ochraně archeologického dědictví hovoří o tom, že se má dávat přednost nedestruktivním výzkumům, v případě, že místo není ohroženo stavebními pracemi“ dodal Gojda.

Zájemci z řad studentů Filozofické fakulty se můžou hlásit do konce dubna 2014. Rozhodovat o přijetí bude pořadí přihlášek a studovaný obor.

Bližší informace poskytně:

Prof. PhDr. Martin Gojda, CSc.
tel.: +420 377 63 5109, +420 724 732 404
e-mail: gojda@kar.zcu.cz
www.kar.zcu.cz
Sedláčkova 15
30614 Plzeň

Katedra Archeologie na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Zajišťuje výuku archeologie, zejména archeologie pravěku, středověku a novověku. Cílem výuky archeologie na ZČU je výchova vysokoškoláků na základě archeologie. Absolventi mají získat hluboké vědomí o artefaktovém dědictví minulosti a jeho významu pro současné lidstvo a současně si osvojit řadu znalostí a dovedností, které jiné společenskovední obory neposkytují (rozsáhlé použití počítačového softwaru, například databázi a geografických informačních systémů, použití GPS, digitální fotografie, leteckého snímání atd.).

www.kar.zcu.cz

Příloha č. 9: Tabulka počtů návštěvnosti památkových objektů podle jednotlivých krajů.

Kraj	Počet památkových objektů	Počet návštěvníků památkových objektů	Podíl na celkové návštěvnosti
Praha	16	3 098 950	29 %
Středočeský	39	1 627 134	16 %
Jihočeský	27	1 211 602	12 %
Plzeňský	19	490 389	5 %

Kraj	Počet památkových objektů	Počet návštěvníků památkových objektů	Podíl na celkové návštěvnosti
Karlovarský	9	292 586	3 %
Ústecký	22	291 342	3 %
Liberecký	14	630 945	6 %
Královéhradecký	20	662 284	6 %
Pardubický	14	313 633	3 %
Kraj Vysočina	13	324 674	3 %
Jihomoravský	27	727 535	7 %
Olomoucký	10	245 772	2 %
Zlínský	9	379 367	4 %
Moravskoslezský	6	124 184	1 %

Příloha č. 10: Tutanchamon, jeho hrob a poklady – výstava Praha

2013

Příloha č. 11: Výstava Tutanchamon

Příloha č. 12: Výstava Tutanchamon

Příloha č. 13: Výstava Tutanchamon

Příloha č. 14: Výstava Národního muzea: Lovci mamutů

Příloha č. 15: Výstava Národního muzea: Lovci mamutů

Příloha č. 16: Výstava Národního muzea: Lovci mamutů

Příloha č. 17: Hmatová výstava „Šaty „dělaj“ pračlověka“

**Příloha č. 17b: Vhodná dotyková výstava Západočeského muzea
s dotykovými exponáty „Expedice středověk“**

Příloha č. 17c: Možnost vyzkoušet a osahat si exponáty v rámci výstavy v Západočeském muzeu

Příloha č. 18: Příklad nevhodně zpracované výstavy: „Římané na Mušově“

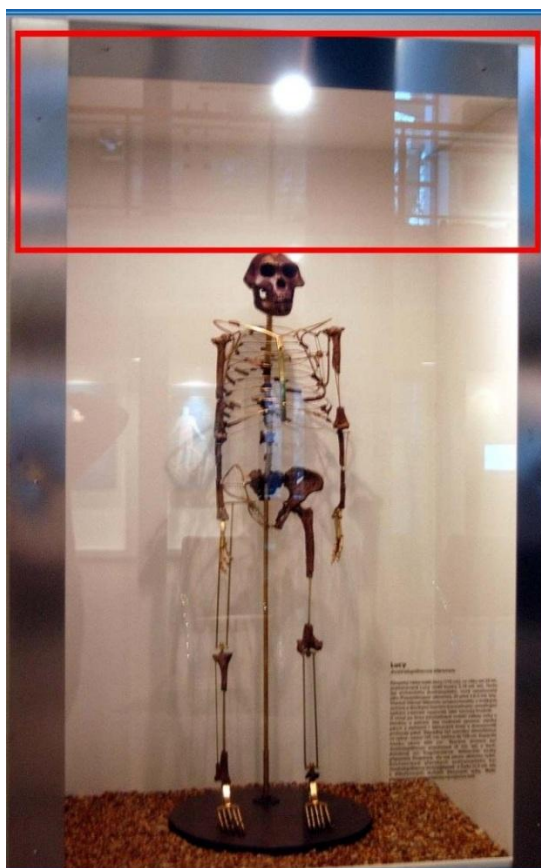
Příloha č. 19: Nevhodná prezentace archeologických exponátů podtržena cedulí „Nedotýkat se“ (Slovensko, Nitra)

Příloha č. 20: Zcela nevyhovující typ archeologické expozice. Nálezy umístěny v proudových vitrínách bez kontextů pouze s popisky.

Příloha č. 21: Nevhodně umístěná vitrína: Odras světla

Příloha č. 22: Bývalá archeologická expozice Národního muzea, vytvořená v roce 1966

Příloha č. 23: Ukázka nové stálé archeologické expozice Západočeského muzea

**Příloha č. 24: Dotykové exponáty v rámci expozice z r. 2013
v Západočeském muzeu**

Příloha č. 25: Archeopark Liboc zaměřený na praktickou experimentální činnost návštěvníků, především dětí

Příloha č. 26: Archeopark Chotěbuz

Příloha č. 27: Archeopark Chotěbuz

Příloha č. 28: Archeopark Chotěbuz

Příloha č. 29: Ukázka prezentace archeologie v novinovém článku

Jaká tajemství vydá Velké náměstí?

Pod povrch Velkého náměstí nahlíží od minulého týdne královéhradeckí archeologové. Sondáž, kterou zde provádějí, je prvním krokem k připravované celkové rekonstrukci. Samotná obnova náměstí je plánovaná na období mezi roky 2012 a 2014, potrvá 18 měsíců a bude probíhat podle návrhu ARN studia architekta Jiřího Krejčíka. Vedle zásadní rekonstrukce povrchů či instalace nových prvků budou mít i majitelé objektů v lokalitě na náměstí jedinečnou možnost opravit si své přípojky inženýrských sítí vedených pod zemí. Nad veškerými stavebními zásahy v historickém středu města, který je zároveň centrem královéhradecké památkové rezervace, pečlivě bdí už od fáze projektu také památkáři.

V současné době zkoumají náměstí archeologové z Muzea východních Čech a jejich spolupracovníci z hlediška archeologického a současně i geologického. „Cílem geologického průzkumu, který provádí společnost JIP, je zjistit vlastnosti nadozdních vrstev a skladbu současných vozovek, což jsou informace nutné pro technické řešení založení nových staveb.“ vysvětluje archeolog Radek Bláha. „Geologický průzkum a archeologický výzkum pak doplní naše dosavadní vědomosti a umožní je porovnat s poznatky, které máme z průzkumů starších, a pomůže nám dokreslit informace o hradeckém návrsí a jeho vývoji od pravěku.“ dodává Radek Bláha.

„Každý stavebník, v tomto případě město, má povinnost stavbu ohlásit příslušnému pracovišti a umožnit mu provést na staveništi archeologický průzkum.“ říká primátor města Otakar Divíšek. „V tomto případě, kdy jde o lokalitu prokazatelně svázanou s nejstarší historií zdejšího osídlení, je proto potřeba dát pro sběr cenných informací dostatečný časový předstih. Ve chvatu by mohly některé cenné informace zaniknout a nedostatečný předstihový průzkum by s sebou mohl přinést vyšší riziko možného zásadního nálezu již ve fázi výstavby, z čehož by

Jedna z archeologických sond na Velkém náměstí odhalila bývalou hřbitovní zeď u katedrály sv. Ducha.

plynulo zdržení stavebních prací.“ upřesňuje důvody zvoleného časového rozvržení primátor Divíšek.

Samotnému odhalování vrstev však předcházela náročná archivní příprava. „Muzeum pro město zpracovalo podrobnou rešerši dosavadního badání v tomto území.“ ukazuje na objemnou složku vedoucího odboru památkové péče magistrátu Jan Falta. „Město má tak k dispozici soubor map, nákrešů a schémat sond, které byly provedeny v minulosti, včetně soupisu důležitých nálezů či ikonografie – obrazových materiálů dokumentujících starou, mnohdy již zaniklou zástavbu. Tyto poznatky pomohly vytýpat riziková místa, a pomáhají směřovat stavební činnost tam, kde způsobí co nejmenší zásah do archeologických vrstev, a tím i sníží finanční časové nároky na archeologický průzkum. To se týká například kostrových hrobů, které lze předpoklá-

dat na místě bývalého hřbitova kolem katedrály sv. Ducha. Zpracováním těchto podkladů odvedli odborníci v terénu vidět není, ale význam má nesporný.“ oceňuje spolupráci Jan Falta.

V rámci probíhající fáze výzkumu bude postupně na náměstí vytvořeno 12 kopaných sond a dva vrty. V současnosti práce probíhají v Kopečku a u katedrály, v červenci se přesunou na centrální prostor Velkého náměstí a v srpnu na východní část. „Umístění sond není náhodné, ale je zvolené podle předem daných kritérií. Jedná se o místa, o nichž informace zatím nejsou žádné nebo je jich málo, dále o místa, z nichž už nějaké informace máme, ale nějakým způsobem nesedí či existuje více vykladů. Sondy se pokládají také do míst, kde jsou naplánovány rozsáhlejší stavební práce. To je například v prostoru budoucí kašny,

kam se zároveň soustředí i pozornost historiků, kteří vědí, že zde už v 15. století jedna kašna bývala. Hlediskem pro umístění sond je ale i ohleduplnost a snaha co nejméně blokovat běžný provoz.“ přibližuje rozhodování archeologů Radek Bláha.

Archeologické sondy představují nejčastěji výkopy o velikosti 2 x 2 metry. U budoucí kašny a bývalého hřbitova u katedrály sv. Ducha jsou potřeba o něco větší. Hloubka, do které se vědci dostanou, je na úrovni přirozeného podloží, to většinou znamená kolem dvou metrů pod povrchem.

Na základě poznatků ze sond budou naplánovány práce archeologů při vlastní stavbě. Podle Rádka Bláhy je však už po prvních dnech této akce patrné, že letošní průzkumy budou moci o životě na hradeckém návrsí v dobách minulých ledacům napovědět.

Text a foto Pavína POSPÍŠILOVÁ

Příloha č. 30: Presentace archeologické památky in situ, využití torzální architektury k prezentaci archeologie na hradišti v Mikulčicích

Příloha č. 31: Návštěvníci na Dni otevřených sond

Příloha č. 32: Ukázka průběhu Letní školy archeologie

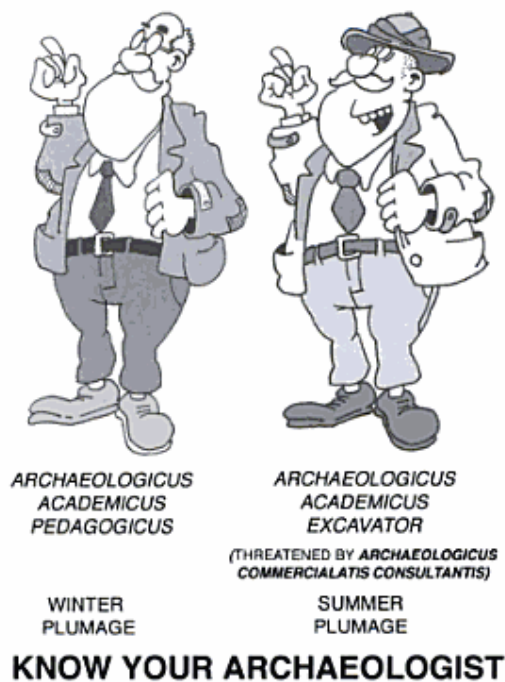
Příloha č. 33: Absolvování krátké archeologické školy v oblasti konzervace archeologických nálezů v teplickém muzeu

Příloha č. 34: Absolvování krátké archeologické školy v oblasti konzervace archeologických nálezů v teplickém muzeu

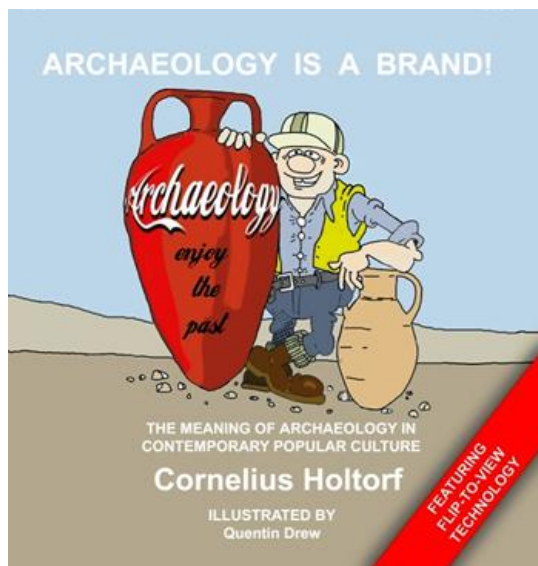
**Příloha č. 35: Know your archaeologist: Zábavná představa archeologa
laickou veřejností Q. Drewem**

**Příloha č. 36: Baghdad museum sponsored by Bush. Zábavná kresba
Quentina Drewa zdůrazňující paradoxy některých vlastnictví
archeologických památek**

Příloha č. 37: Cover knihy C. Holtorfa: Archaeology is a Brand

Příloha č. 38: Rozhovor s Timothy Darvillem o archeologii a Evropském archeologickém kongresu 2013 konaném v Plzni

strana 2

září-říjen 2013 | u-noviny

Univerzita zažila historický nájezd archeologů

Téměř čtrnáct set odborníků si nenechalo ujít mezinárodní archeologický kongres v Plzni. Do západoecké metropole dorazili zájemci o tento vědní obor z osmačtyřiceti zemí.

Tým Student Helpers, složený z českých dobrovolníků, se staral o hladký průběh konference. Foto: Jan Tauber

Kromě účastníků z Velké Británie, Německa i Čech vážili některé cesty ze vzdálených států, jakými jsou třeba Táiwan, Japonsko, Indie, Austrálie nebo Jižní Korea. O hladký průběh akce se starala skupina čtyřiceti dobrovolníků z řad studentů. Někteří z nich ještě navíc spolupracovali s Univerzitními novinami. Dominika Kožešniková vedla rozhovor s významným hostem konference, interview si můžete přečíst níže. Jan Tauber zase událost dokumentoval a jeho snímky jsou také na oficiálním univerzitním facebookovém profilu.

Archeologie je pro mě fascinující, říká vědec

Profesor Darvill z univerzity v Bournemouth je anglickým archeologem a odborným spisovatelem. Jeho hlavní zájem je soustředěn na pravěkou archeologii ve Velké Británii, Walesu a Isle of Man. Velkou část své kariéry věnoval společně s profesorem G. Wainwrightem výzkumům ve

Stonehenge a také teoretické archeologii.

Ve kterých archeologických projektech momentálně působíte?

Fascinují mě památky z období neolitu a už dlouho se jimi zabývám. Neolitické farmáři se jednoduše usadili, vykáceli lesy a začali stavět naprosto neuvěřitelné kamenné monumenty. Zajímá mne jejich původ a především, co tyto památky znamenaly pro různé společnosti v pravěku. Právě význam kamenných monumentů, dopravených na Salisbury Plain ze severu Pembrokeshire pro konstrukci Stonehenge, byl a stále je jedním z mých hlavních zájmů. Díky velmi dlouhé době, kdy jsem měl možnost Stonehenge zkoumat, jsem měl obrovskou možnost se o této lokalitě opravdu hodně naučit. Stejně jako pohled do minulosti je však velmi důležité zamyslet se i nad tím, co tyto památky znamenají, jak se dají interpretovat dnes a jaký je

jejich význam pro dnešní společnosti různého zaměření, a to nejen v archeologii.

Jaká je vaše momentální představa o archeologii v 21. století? Máte pocit, že se zlepšuje pohled i přístup k archeologii jako k vědě?

V podstatě to je další část mé práce. Snažím se soustředit i na teoretickou část archeologie a propojit ji s praxí. A odpověď je absolutně ano! Je to na skvělé cestě. To, že pracuji 25 let v terénu, neznamená konec, to je začátek dalších let pokusů všemu porozumět a vše interpretovat. Základním bodem je snažit se archeologii dostat do správného povědomí lidí. Velmi důležitá je podpora ekonomického charakteru, která by však nebyla možná bez lidí samotných. Pokud jim archeologii zpřístupníme správným směrem, bude naše práce odměněna dostatečnými finančními prostředky pro další výzkumy a investovaný čas se nám vrátí několikanásobně. Archeologické pozůstatky jsou pro lidi velmi důležité, právě proto je musíme chránit, prozkoumávat a věnovat se jim.

Musíme lidem ukázat, jak archeologii prakticky využít, vysvětlit jim, že se jedná o nezbytnou součást lidského života, a pokusit se lidem emotivně dotknout pomocí jejich vlastní minulosti. Důležité je, jak bylo řečeno, přeložit veřejnosti vědecký jazyk a samotný výzkum do srozumitelné podoby a zaujmout je. Podívejte se na Stonehenge a jeho neuvěřitelně obrovskou návštěvnost každý den!

Rekněte mi teď něco málo o vašem pobytu v České republice.

V Plzni se právě účastníte největšího archeologického kongresu, který je navíc nejrozsáhlejší událostí tohoto typu v historii ČR. Je to vaše první návštěva v ČR? A jaký je váš postoj k české archeologii a profesoru Evženovi Neustupnému, který zde slaví 80 let?

Ne, v České republice jsem po několikáté. Plzeň jsem předtím také navštívil a velmi si tu svůj čas užívám. Západoecká univerzita v Plzni odvedla při pořádání kongresu skvělou práci. Je důležité zapojit studenty, ukázat jim, že není naší prací jen památky vykopat, ale také je správně prezentovat a diskutovat nad nimi s dalšími kolegy. Letošní účast na kongresu byla opravdu mimořádná, což ukazují samotná čísla, a myslím, že celkový pohled na kongres, a to nejen můj, je velmi pozitivní. Za to patří všem velké díky. Jinak míním, že česká archeologie a její postavení se velmi zlepšuje. Za posledních dvacet pět let se proměňují muzea

Studentka Dominika Kožešniková při rozhovoru s Timothy Darvillem.

Foto: Jan Tauber

i samotné přístupy jednotlivých archeologů.

Profesora Neustupného jsem potkal několikrát, jako archeologa ho velmi obdivuji a domívám se, že si zaslouží úctu světového měřítka. Jeho nesmírné množství publikací je také krásnou ukázkou, jak se postupně vykruslují i jeho názory. Teoretická archeologie je důležitou součástí této vědy a je skvělé, že i Česká republika má tak výraznou osobnost.

► Dominika Kožešniková

**Příloha č. 39: Archeoskanzen Kierikki
ve Finsku, středisko experimentální
archeologie pro veřejnosti**

**Příloha č. 40:
Archeoskanzen Kierikki ve
Finsku středisko
experimentální archeologie
pro veřejnost**

Příloha č. 41: Archeoskanzen Kierikki ve Finsku

**Příloha č. 42:
Archeoskanzen Kierikki ve Finsku**

Příloha č. 43: Archeoskanzen Kierikki ve Finsku

Příloha č. 44: Athény – akropolis – celkový pohled na archeologickou památku in situ

**Příloha č. 45: Athénské archeologické muzeum: dochování reliktů in situ
v současné budově**

Příloha č. 46: Budova Britského muzea v Londýně

Příloha č. 47: Působivý vstup do egyptské expozice Britského muzea

Příloha č. 48: Dotazník laické veřejnosti pro účel průzkumu veřejného mínění.

**KOMUNIKACE ARCHEOLOGIE S VEŘEJNOSTÍ: DOTAZNÍK VEŘEJNÉHO
POVĚDOMÍ O ARCHEOLOGII A JEJÍ PREZENTACI**

(zaškrtněte vždy POUZE 1 odpověď)

1. Pohlaví MUŽ X ŽENA
2. Věk a. 11 – 14 d. 26 – 40
b. 15 – 19 e. 41 – 65
c. 20 – 25 f. 66 – X
3. Vzdělání/Zaměstnání
a. Student(ZŠ, SŠ, VŠ)
b. Pracující
c. Důchodce
d. Jiné (jaké?)

BLOK 1: OBECNÉ POVĚDOMÍ O ARCHEOLOGII A JEJÍ PŘEDSTAVA

4. Uveďte jedno slovo, které si představíte, když se řekne „archeologie“
.....

5. Znáte nějaký zákon ČR, ve kterém je archeologie zmíněna? ..
ANO x NE(jaký?)

6. Jak by podle Vás měl vypadat typický archeolog?
a. Jako „kopáč“ d. Neoholený, zarostlý přírodní typ
b. Špinavý/á e. Filmový hrdina/hrdinka
c. Řešící záhady f. Vědec/vědkyně
g. Jiné

7. Jaký předmět podle Vás musí mít každý archeolog pořád u sebe?

- a. krumpáč d. psací potřeby
b. štěteček e. fotoaparát
c. klobouk f. lopata
g. jiné

8. Jaké časové období podle Vás archeologie zahrnuje?

- a. Pravěk a antické období e. a, b, c
b. Středověk f. 20.-21. století
c. Pravěk i středověk g. Všechny uvedené
d. 15. – 19. století h. Nevím

BLOK 2: ARCHEOLOGIE VE VÝUCE

9. Je podle Vás archeologie jen o historických datech a událostech?
ANO x NE

10. Měl/a jste dějepis na střední škole? (vyplni ti, kdo v otázce č. 2 zaškrtili variantu c, d, e nebo f)
ANO x NE

11. Měla jste dějepis na střední škole déle než 2 roky? (vyplní ti, kdo v předchozí otázce zaškrtnli ANO)

ANO x NE

12. Měl by podle Vás být dějepis volitelný předmět?

ANO x NE

13. Měly by na SŠ humanitního zaměření být hodiny nebo přednášky speciálně věnované archeologii?

ANO x NE

BLOK 3: OSOBNÍ ZKUŠENOSTI S ARCHEOLOGÍÍ

14. Máte nějakou osobní zkušenost s archeologií?

ANO x NE

15. Jaká je Vaše zkušenost? (vyplní ti, kdo v předchozí otázce zaškrtnli ANO)

- a. Brigáda, praxe
- b. Výstavy, Muzea
- c. Viděla jsem někde nějaký výzkum (vykopávky)
- d. Jiná (jaká)

16. Znáte osobně nějakého archeologa?

ANO x NE (koho?)

17. Znáte jméno nějakého archeologa z doslechu?

ANO x NE (koho?)

18. Byl/a jste někdy v posledním roce na výstavě nebo přednášce s archeologickou tematikou?

ANO x NE (na jaké? Kde?)

BLOK 4: PREZENTACE ARCHEOLOGIE LAICKÉ VEŘEJNOSTI

19. Máte dojem, že víte o archeologii hodně informací díky dostatečné prezentaci?

ANO x NE

20. Jaký způsob podávání informací o archeologii Vám nejvíce vyhovuje?

a. Tisk, časopisy	f. Muzea, archeoparky
b. Televize	g. Archeologické „vykopávky“
c. Internet	h. Školy, univerzity
d. Radio	i. Odborné přednášky
e. Knihy, Beletrie	

21. Myslíte si, že archeologie je pro lidstvo důležitým vědním oborem?

ANO x NE

22. Proč (vysvětlení odpovědi u otázky č. 21)

.....
.....

23. Navrhněte téma výstavy s archeologickou tematikou, na kterou byste určitě šli

.....